

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

КОВАЛЕНКО СВІТЛАНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК 351:[332.122:004](043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВОЮ
ТРАНСФОРМАЦІЄЮ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ**

281 – публічне управління та адміністрування

Галузь знань – публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття ступеня доктора філософії (PhD).

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

С.В.Коваленко

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Національного університету «Чернігівська політехніка»

Ю.В. Шабардіна

Чернігів – 2024

АНОТАЦІЯ

Коваленко С.В. «Механізми державного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем». – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі публічного управління та адміністрування за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування. – Національний Університет «Чернігівська політехніка». Чернігів, 2024.

У дисертаційній роботі розширені і поглиблені теоретико-методичні основи формування, функціонування та розвитку механізмів державного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем та надані практичні рекомендації щодо впровадження цифрових засобів органами публічної влади задля реалізації владних повноважень, ефективного розвитку територіальних громад.

Впровадження цифрових технологій розглядається як ключовий фактор для створення зручних взаємин між людьми і державою, покращення якості життя громадян та забезпечення рівних можливостей доступу до інформації та послуг. Цифровий розвиток вимагає науково обґрунтованого та практично визначеного інструментарію, інституційно-організаційного, нормативно-правового та технологічно-ресурсного забезпечення, а також пошуку нових механізмів управлінської діяльності владних інституцій.

Ідея дисертації базується на прикладному аспекті вирішення наукового завдання з реалізації державних механізмів управління територіально-економічними системами за допомогою цифрових технологій для досягнення стратегічних цілей та виконання задекларованих завдань.

Дисертаційну роботу виконано згідно із тематичним планом науково-дослідної роботи Національного університету «Чернігівська політехніка» за темою: «Публічне управління та децентралізація влади 2021-2025р.» (номер державної реєстрації 0120U1018152).

Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка науково-практичних рекомендацій щодо формування, функціонування і розвитку механізмів державного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем.

Об'єктом дослідження є процеси цифрової трансформації територіально-економічних систем України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні засади реалізації механізмів державного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем.

Для досягнення мети та поставлених завдань дисертаційної роботи було використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Для досягнення визначених завдань дисертаційної роботи використовувався системний підхід.

Дисертаційна робота є комплексним науковим дослідженням теоретичних, методологічних та історичних засад цифрових новацій публічного управління в Україні, а також досвіду цифрової трансформації публічного управління в країнах Європейського Союзу та інших країнах світу. Такий підхід надав можливість обґрунтувати науково-теоретичні засади цифрових перетворень у сфері публічних послуг, які надають органи публічної влади в Україні.

У роботі сформовано та вирішено низку завдань, що дозволило отримати нові або такі, які характеризуються новизною результати.

Систематизовано підходи до визначення дефініції територіальна громада, запропоновано розглядати територіальну громаду як територіально-економічну систему, яка на відміну від існуючих підходів розглядається як певна форма суспільного устрою, якій притаманно відтворювальний характер, визначений рівень ефективності, збалансованість використання усіх видів наявних ресурсів, об'єднання за територіальною ознакою всіх суб'єктів задля досягнення найкращих показників.

Досліджено основні еволюційні етапи цифрової трансформації в Україні, а саме: інформатизації, електронного врядування та цифровізації, а також

систематизовано в межах цих етапів основні контури державної політики, які вплинули на формування адміністративних процесів в органах публічної влади, розвиток публічних послуг та надання їх в електронному виді.

Запропоновано авторське трактування цифровізації публічного управління, яка має базуватись на синергії цифрових технологій та орієнтованості на потреби жителів територіальних громад.

Удосконалено організаційний механізм інформаційного забезпечення територіально-економічних систем, в основі якого закладено використання цифрових та комунікаційних технологій.

Систематизація світового досвіду розвитку електронного урядування та цифрової конкурентоспроможності країн дозволила визначити ключові кроки для імплементації найбільш результативних практик в Україні, основними з яких є розширення спектру державних послуг, які здійснюються у режимі онлайн, а також поширення інструментів цифрової партисипації.

Здійснено обґрунтування ключових чинників впливу на рівень цифрової трансформації територіально-економічних систем, а саме: розвиненість інституційної спроможності, рівень розвитку ЦНАПів, впровадження електронного документообігу, реалізація заходів направлених на цифрову освіту, широта представлення громади в інформаційному просторі, проникнення базових електронних послуг.

Для оцінки впливу цифровізації на зміни, які відбуваються у територіальних громадах, визначення рівня та комплексності цифрових перетворень, було застосовано індексний метод дослідження. Уточнено поелементний склад Індексу цифрової трансформації територіально-економічної системи, який представлений у якості інтегрованого виміру адміністративних та демографічних компонентів, рівня інституційної спроможності, доступності базових е-послуг, а також рівня розвитку інфраструктури територіально-економічних систем.

Розроблено механізм стратегічного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем, який базується на принципах

функціонування, цифровізації, стратегічного управління, включає методіку оцінки рівня цифрових перетворень, яка дозволяє здійснювати моніторинг адміністративних та демографічних показників, ідентифікувати рівень інституційної спроможності, аналізувати поточний стан розвитку цифрової інфраструктури, містить напрямки удосконалення правових норм щодо цифровізації територіально-економічних систем, а також передбачає організаційні кроки з реалізації стратегій цифровізації на рівні територіальних громад.

Подальшого розвитку набули концептуальні основи визначення пріоритетів публічної політики цифрового розвитку України в освіті, охороні здоров'я, природокористуванні та просторовому розвитку, транспорті, архівній справі, бізнесі, при наданні публічних послуг населенню, реалізації функцій держави, враховуючи світові тенденції і українські реалії.

Ідентифіковано пріоритетні сфери впровадження технологій штучного інтелекту на засадах транспарентності та обліковості, ефективності та оптимізації ресурсів, інклюзивності та рівних можливостей, гнучкості та адаптивності, етичності, відповідальності, захисті приватності та безпеки даних, що сприятиме суттєвому підвищенню якості управлінських рішень, адміністративних послуг, зменшенню корупційного впливу та становлення сервісно-орієнтованої державної політики.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що наукові напрацювання, представлені у дисертаційному дослідженні, розширюють теоретико-методичну базу оцінки впливу цифровізації на розвиток територіально-економічних систем. Конкретні рекомендації можуть бути використані при формуванні коротко- та середньострокових програм розвитку як територіальних громад Чернігівської області, так й інших регіонів, в практичній роботі та управлінській діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Положення та найвагоміші результати дисертаційної роботи опубліковані авторкою у 21 науковій праці, серед них: 5 статей у наукових фахових виданнях

України, 1 розділ у монографії, 1 стаття у міжнародному виданні, 14 публікацій, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації на міжнародних конференціях.

Ключові слова: публічне управління, публічне адміністрування, державне управління, механізми державного управління, комплексний механізм, організаційний механізм, механізм стратегічного управління, органи публічної влади, органи місцевого самоврядування, територіальна громада, територіально-економічні системи, цифрова трансформація, цифровізація, рівень цифрового розвитку, цифрові технології, цифрова інфраструктура, Інтернет, штучний інтелект, інформаційна політика, стратегічне управління.

ABSTRACT

Kovalenko S.V. «Mechanisms of state management of digital transformation of territorial and economic systems.» – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Philosophy in the field of public management and administration, specialty 281 – public management and administration. - Chernihiv Polytechnic National University. Chernihiv, 2024.

The dissertation expanded and deepened the theoretical and methodological foundations of the formation, functioning and development of state management mechanisms for the digital transformation of territorial and economic systems, and provided practical recommendations for the implementation of digital tools by public authorities for the exercise of authority, effective development of territorial communities.

The implementation of digital technologies is considered a key factor for creating convenient relations between people and the state, improving the quality of life of citizens and ensuring equal access to information and services. Digital development requires a scientifically based and practically defined toolkit, institutional-organizational, normative-legal and technological-resource support, as well as the search for new mechanisms for the management of power institutions.

The idea of the dissertation is based on the applied aspect of solving the scientific task of implementing state mechanisms for managing territorial and economic systems using digital technologies to achieve strategic goals and fulfill declared tasks.

The dissertation work was carried out in accordance with the thematic research plan of the Chernihiv Polytechnic National University on the topic: "Public administration and decentralization of power 2021-2025." (state registration number 0120U1018152).

The purpose of the dissertation research is to substantiate the theoretical and methodological principles and develop scientific and practical recommendations regarding the formation, functioning and development of state management mechanisms for the digital transformation of territorial and economic systems.

The object of the study is the processes of digital transformation of territorial and economic systems of Ukraine. The subject of the study is the theoretical, methodological and applied principles of implementation of state management mechanisms for the digital transformation of territorial and economic systems. A complex of general scientific and special research methods was used to achieve the goal and set tasks of the dissertation work. A systematic approach was used to achieve the defined objectives of the dissertation work.

The dissertation is a comprehensive scientific study of the theoretical, methodological and historical foundations of digital innovations in public administration in Ukraine, as well as the experience of digital transformation of public administration in the countries of the European Union and other countries of the world. This approach provided an opportunity to substantiate the scientific and theoretical foundations of digital transformations in the field of public services provided by public authorities in Ukraine.

A number of tasks were formed and solved in the work, which made it possible to obtain new or novel results.

Approaches to the definition of a territorial community are systematized, it is proposed to consider a territorial community as a territorial-economic system, which, unlike existing approaches, is considered as a certain form of social organization, which is characterized by a reproductive character, a certain level of efficiency, balanced use of all types of available resources, association by territorial feature of all subjects in order to achieve the best indicators.

The main evolutionary stages of digital transformation in Ukraine, namely: informatization, e-governance and digitalization, were studied, and within these stages, the main contours of state policy, which influenced the formation of administrative processes in public authorities, the development of public services and their provision in electronic form, were systematized. species

The author's interpretation of the digitalization of public administration, which should be based on the synergy of digital technologies and orientation to the needs of residents of territorial communities, is proposed.

The organizational mechanism of information provision of territorial and economic systems, which is based on the use of digital and communication technologies, has been improved.

The systematization of the world experience in the development of e-government and the digital competitiveness of countries made it possible to determine the key steps for the implementation of the most effective practices in Ukraine, the main ones of which are the expansion of the range of public services that are provided online, as well as the spread of digital participation tools.

The substantiation of the key factors influencing the level of digital transformation of territorial and economic systems was carried out, namely: the development of institutional capacity, the level of development of the national economic centers, the introduction of electronic document circulation, the implementation of measures aimed at digital education, the breadth of the representation of the community in the information space, the penetration of basic electronic services.

To assess the impact of digitalization on changes occurring in territorial communities, to determine the level and complexity of digital transformations, an index research method was applied. The elemental composition of the Index of digital transformation of the territorial-economic system, which is presented as an integrated measure of administrative and demographic components, the level of institutional capacity, the availability of basic e-services, as well as the level of infrastructure development of territorial-economic systems, has been specified.

A mechanism for strategic management of the digital transformation of territorial and economic systems has been developed, which is based on the principles of functioning, digitalization, strategic management, includes a methodology for assessing the level of digital transformations, which allows monitoring administrative and demographic indicators, identifying the level of institutional capacity, analyzing the current state of digital infrastructure development, contains directions for improving legal norms regarding the digitalization of territorial and economic systems, and also provides organizational steps for the implementation of digitalization strategies at the level of territorial communities.

The conceptual basis for determining the priorities of the public policy of digital development of Ukraine in education, health care, nature use and spatial development, transport, archival affairs, business, in the provision of public services to the population, implementation of state functions, etc., taking into account world trends and Ukrainian realities, gained further development.

The priority areas of implementation of artificial intelligence technologies have been identified on the basis of transparency and accountability, efficiency and optimization of resources, inclusiveness and equal opportunities, flexibility and adaptability, ethics, responsibility, protection of privacy and data security, which will contribute to a significant increase in the quality of management decisions, administrative services, and the reduction of corruption influence and formation of service-oriented state policy.

The practical significance of the obtained results is that the scientific developments presented in the dissertation study expand the theoretical and methodological basis for assessing the impact of digitalization on the development of territorial and economic systems. Specific recommendations can be used in the formation of short- and medium-term development programs of both territorial communities of Chernihiv region and other regions, in the practical work and management activities of executive and local self-government bodies.

The provisions and the most important results of the dissertation work were published by the author in 21 scientific works, among them: 5 articles in specialized scientific publications of Ukraine, 1 chapter in a monograph, 1 article in an international publication, 14 publications that testify to the approval of the dissertation materials at international conferences.

Keywords: public administration, public administration, state administration, state administration mechanisms, complex mechanism, organizational mechanism, strategic management mechanism, public authorities, local self-government bodies, territorial community, territorial economic systems, digital transformation, digitalization, level of digital development, digital technologies, digital infrastructure, Internet, artificial intelligence, information policy, strategic management.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

монографії:

1. Шабардіна Ю. В., **Коваленко С. В.** Сучасний стан і тенденції цифрової трансформації України. *Особливості діяльності місцевих органів публічного управління в умовах переформатування владних повноважень* : колективна монографія / за заг. ред. М. П. Бутка. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2020. С. 288–297. (0,46 д.а.). *Особистий внесок здобувача: досліджено проблематику інформаційної безпеки України. Виокремлено основні завдання органів публічного управління в інформаційній сфері, де формуються стратегічні та поточні завдання внутрішньої й зовнішньої політики держави* (0,23 д.а.).

статті у наукових фахових виданнях України:

2. Коваленко, С. В. (2022). Розвиток територій на засадах цифровізації / Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування, (5). DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-5-02-04> (0,56 д.а.). (представлено в таких наукометричних базах даних: Vernadsky National Library, Google Scholar, Index Copernicus, Crossref, Open Ukrainian Citation Index, фахове видання).

3. Коваленко С. В. (2023) Механізми застосування цифрових технологій задля реалізації повноважень органами публічного управління в умовах воєнного стану / Публічне управління і адміністрування в Україні № 35/2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2023.35.6> (0,42 д.а.). (представлено в таких наукометричних базах даних: Index Copernicus International (Республіка Польща), фахове видання).

4. Коваленко С.В. (2023). Складники інформаційної політики органів публічної влади в еру цифровізації та в умовах війни / Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування, Том 34 (73) № 3. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.3/08> (0,64 д.а.). (представлено в

таких наукометричних базах даних: Index Copernicus International (Республіка Польща), фахове видання).

5. Михайловська О.В., Католик М.А., **Коваленко С.В.** (2023). Проблеми комунікаційних зв'язків у системі публічного управління: стан та перспективи / Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування, № 2/2023. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2023.2.6> (0,43 д.а.). Особистий внесок здобувача: проаналізовано комунікаційні зв'язки у сфері публічного управління в Україні та здійснено пошук шляхів підвищення їх ефективності задля ефективного здійснення владних повноважень у період дії воєнного стану (0,15 д.а.). (представлено в таких наукометричних базах даних: Index Copernicus International (Республіка Польща), фахове видання).

6. Шабардіна Ю.В., **Коваленко С.В.** (2023) Оцінка рівня цифрової трансформації територіальних громад Чернігівської області / Аспекти публічного управління, № 11(3). - 2023. DOI: <https://doi.org/10.15421/152342> (0,7 д.а.). Особистий внесок здобувача: досліджено вплив цифрових технологій на розвиток регіону та встановлено залежність між рівнем цифровізації територіальних громад і ефективністю роботи їх владних інституцій. (0,35 д.а.). (представлено в таких наукометричних базах даних: Index Copernicus (Impact Factor ICV 2022 = 80.96); National Library of Ukraine Vernadsky; DOAJ; ERIH PLUS; Google Scholar; WorldCAT; Crossref, фахове видання).

статті у закордонних виданнях:

7. Shabardina Y., **Kovalenko S.** Innovations and problems of the modern stage of digital transformations of the educational space of Ukraine. *Project approach in the didactic process of universities - international dimension* : in 4 parts. Part 2. Lodz : PIKTOR Szlaski i Sobczak Spółka Jawna, 2020. P. 173–180. (0,45 д.а.). Особистий внесок здобувача: розглянуто вплив цифрової трансформації на освітню галузь в умовах докорінних змін технологічного укладу. Визначено суть цифрових компетентностей. З'ясовано неминучість переходу більшості процесів в онлайн площину. Запропоновані практичні рекомендації щодо формування цифрових навичок та підвищення цифрової грамотності громадян. (0,23 д.а.).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Шабардіна Ю. В., **Коваленко С. В.** Забезпечення інформаційної безпеки як основи національної безпеки України в сучасних умовах. *Публічне адміністрування: наукові дослідження та розвиток*. 2019. № 1 (7). С. 51–65. (0,58 д.а.). *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано інституціональне забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Досліджено ступінь відкритості органів влади та доступності громадян до суспільно важливої інформації.* (0,29 д.а.).

9. Коваленко С. В. Аналіз стратегії цифрової трансформації соціальної сфери. *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком* : матеріали XIV наук.-практ. конф. за міжнар. участю / за заг. ред. О. Б. Кіреєвої. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2020. С. 320–324. (0,2 д.а.).

10. Коваленко С. В. Новації у процесі становлення інформаційного суспільства. *Юність науки – 2020: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства*: зб. тез доп. X Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 23-24 квітня 2020 р. / Національний університет «Чернігівська політехніка». Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2020. С. 301–303. (0,15 д.а.).

11. Коваленко С. В. Електронні сервіси як інструмент підвищення спроможності громад в умовах децентралізації. *Юність науки – 2021: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 25-26 березня 2021 р. : у 2-х ч. Ч. 1. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. С. 434. (0,12 д.а.).

12. Коваленко С.В. Філософія децентралізації: конкретне і абстрактне. *Юність науки – 2021: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 25-26 березня 2021 р. : у 2-х ч. Ч. 2. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. С. 560. (0,15 д.а.).

13. Коваленко С. В. Доступ до Інтернету як базова послуга, що дозволяє використовувати інші цифрові можливості. *Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 11 лютого 2022 р. Хмельницький, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С.191. (0,14 д.а.).

14. Коваленко С. В. Використання цифрових технологій геопросторових даних у процесі розпорядження ресурсами територіальних громад. *Юність науки – 2022: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 15-16 травня 2022 р. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С. 656. (0,16 д.а.).

15. Коваленко С. В. Децентралізація влади як цивілізаційний інструмент розбудови громадянського суспільства. *Юність науки – 2022: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 15-16 травня 2022 р. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С. 378–399. (0,1 д.а.).

16. Коваленко С. В. Дієвість цифрової інфраструктури *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку* : матеріали XXIII Міжнар. наук.-практ. конф. / за ред. І. В. Жукової, Є. О. Романенка. Дікірх : ГО «ВАДНД», 2022. С. 335. (0,17 д.а.).

17. Коваленко С. В. Цифровізація як засіб забезпечення освітнього процесу в Україні в умовах воєнного стану. *Сучасні шляхи вирішення новітніх проблем науки* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Куновіце, Чеська Республіка 27-28 листопада 2022 р. Куновіце : Академія ГУСПОЛ, 2022. С. 157. (0,12 д.а.).

18. Kovalenko S. Assessment of digital transformation in the territorial community of Chernihiv by survey means. *Sustainable Development in Wartime Ukraine and the World* : multidisciplinary conference for young researchers, November 25, 2022. Prague : Czech Republic, 2022. P. 36–37. (0,07 д.а.).

19. Коваленко С.В. Месенджер як альтернативна форма офіційного інформування та оповіщення в громаді. *Сучасна парадигма публічного*

управління : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 10-12 листопада 2022р. / за наук. ред. к.е.н., доцента Стасишина А.В. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. С. 958. (0,08 д.а.).

20. Коваленко С. В. Електронний квиток як один із елементів у процесі розбудови цифрової інфраструктури територіальної громади. *Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу* : матеріали IV всеукр. наук. конф., м. Харків, 28 жовтня 2022 р. / за ред. Д. В. Миколенка, В. П. Солових. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2022. С. 131. (0,1 д.а.).

21. Коваленко С. В. Е-архів як одна із переваг цифрових перетворень у сфері публічного адміністрування. *Юність науки – 2023: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 26-27 квітня 2023 р. / Національний університет «Чернігівська політехніка». Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2023 С. 233–235. (0,18 д.а.).

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ПУ – публічне управління

ОПВ – органи публічної влади

ТГ – територіальні громади

ЦНАП – центр надання адміністративних послуг

ЄС – Європейський Союз

УА – Угода про асоціацію

ЦТ – цифрові технології

ІТ – інформаційні технології

ІР – Інтернет речей

ШІ – штучний інтелект

ШСД – широкопasmовий доступ до Інтернету

ЗМІСТ

Назви	Стор.
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	16
ВСТУП	18
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВОЮ ТРАНСФОРМАЦІЄЮ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	27
1.1. Територіально-економічна система у сучасній парадигмі публічного управління України	27
1.2. Державна політика в Україні від інформатизації публічного управління до цифровізації	53
1.3. Організаційний механізм інформаційного забезпечення територіально-економічних систем	67
Висновки до розділу I	80
РОЗДІЛ II СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ І СВІТІ	82
2.1. Світові тенденції цифрової трансформації публічного управління	82
2.2. Аналіз результативності й ефективності цифрової трансформації регіонів України	97
2.3. Оцінка рівня цифрового розвитку територіально-економічних систем на прикладі Чернігівської області	115
Висновки до розділу II	132
РОЗДІЛ III СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВОЮ ТРАНСФОРМАЦІЄЮ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ	135
3.1. Механізм стратегічного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем	135
3.2. Пріоритети публічної політики цифрового розвитку України	158
3.3. Технології штучного інтелекту як ключові компоненти цифрових перетворень	178
Висновки до розділу III	185
ВИСНОВКИ	188
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	192
ДОДАТКИ	212

ВСТУП

Враховуючи новітній етап державотворення та нинішній адміністративно-територіальний поділ на місцевому та субрегіональному рівнях України, постала потреба осмислення нової парадигми діяльності органів публічного управління, регіонального розвитку та забезпечення надання мешканцям територіальних громад якісних і доступних послуг.

Впровадження цифрових технологій, які виступають рушійною силою низки процесів та головною прикметою сучасності, є безумовним драйвером розвитку суспільства, який дає безліч переваг для створення зручних та комфортних взаємин людини і держави, поліпшення якості життя і добробуту громадян, рівних можливостей доступу до інформації та послуг. Цифровий розвиток у різних суспільно-економічних сферах закладає основу та встановлює новий порядок денний, який вимагає науково обґрунтованого та практично визначеного інструментарію інституційно-організаційного, нормативно-правового та технологічно-ресурсного забезпечення, що обумовлює необхідність пошуку та напрацювання нових механізмів управлінської діяльності владних інституцій в територіально-економічних системах.

Здійснений моніторинг українських наукових джерел, які стосуються цифрових перетворень у галузі публічного управління засвідчив зацікавленість та активізацію досліджень з 2020 року. Науковці присвячують свій доробок як теоретичному базису публічного управління, так і, фокусуючи увагу на трендах сучасності, зосереджуються на практичних аспектах діяльності органів публічної влади на регіональному рівні. Систематизацію дефініцій публічного управління, державних механізмів, цифрового урядування здійснили українські науковці, із числа яких виокремлюються напрацювання вчених, які мають практичний досвід роботи у владних інституціях В. Куйбіда, О. Карпенко, В. Наместнік. Регіональним аспектам публічного управління присвячені роботи М. Бутка, С. Вдовенка, А. Даниленка, М. Дітковської, В. Маргасової, О. Попело та інших. Впровадження сучасних цифрових технологій у систему надання якісних

публічних послуг в Україні, а також цифрова трансформація публічного управління, інформатизація та цифровізація діяльності органів публічного управління у фокусі досліджень С. Квітки, П. Клімушина, В. Куйбіди, В. Наместнік, О. Руденко, А. Серенка, Ю. Харченко та інших вітчизняних вчених.

Інформаційні процеси в органах державної влади висвітлено в низці досліджень І. Олійченка, Л. Мудриєвської. Дослідження О. Панченко, І. Сердюк зосереджені на інформаційній політиці держави в умовах цифровізації. Внесок вчених у наукову базу вищезазначеної тематики доповнюють напрацювання В. Божкової, А. Семенченко, А. Серенок. При тому, що тематиці публічного управління та цифровим перетворенням присвятила свої роботи потужна когорта українських науковців, постає чимало питань, які вимагають подальших наукових розробок, зокрема у частині публічного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем, розвитку територій в умовах воєнного стану та у період повоєнної відбудови в Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота висвітлює результати наукових досліджень авторки, одержаних відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету «Чернігівська політехніка» за темою: «Публічне управління та децентралізація влади 2021-2025р.» (номер державної реєстрації 0120U1018152), де дисертанткою розкрито засоби ефективної інформаційної стратегії органів публічної влади, у межах якого виокремлено прогресивні практики, які надають сучасні комунікативні та цифрові технології.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка науково-практичних рекомендацій щодо формування, функціонування і розвитку механізмів державного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем.

Для реалізації мети дослідження були визначені такі **завдання:**

– систематизувати та удосконалити наукові підходи до визначення сутності та значення територіально-економічних систем у сучасній парадигмі публічного управління в Україні;

– дослідити еволюцію цифрової трансформації в Україні та розкрити основні контури державної політики щодо процесу впровадження цифрових технологій;

– упорядкувати основні риси інформаційної політики органів публічної влади та вдосконалити організаційний механізм інформаційного забезпечення територіально-економічних систем;

– проаналізувати закордонний досвід цифрової трансформації публічного управління, базуючись на світових рейтингах та індексах;

– здійснити моніторинг та оцінку ефективності цифрової трансформації регіонів України, ідентифікувати причини, які уповільнюють їх цифровий розвиток або сприяють цифровим перетворенням;

– розробити методичний підхід до оцінки рівня цифрового розвитку територіально-економічних систем на прикладі Чернігівської області, який може бути адаптований для потреб аналізу інших регіонів України;

– узагальнити принципи цифрової трансформації територіально-економічних систем та розробити механізм стратегічного управління ними;

– визначити стратегічні орієнтири публічної політики в напрямку цифрового розвитку України;

– обґрунтувати пріоритетні сфери застосування технологій штучного інтелекту при впровадженні стратегій цифрового розвитку територіально-економічних систем.

Об’єктом дослідження є процеси цифрової трансформації територіально-економічних систем України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні засади реалізації механізмів державного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем.

Методи дослідження. У дисертаційній роботі використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів.

Метод аналізу було обрано для обґрунтування моделі інтеграційних процесів національного та регіонального розвитку в умовах цифрових перетворень, а також для дослідження сучасного стану та тенденцій розвитку територіально-економічних систем та цифрової економіки.

Метод синтезу дозволив дати визначення термінів, які відповідають тематиці дослідження. За допомогою методу порівняння встановлено спільні риси та відмінності цифрової трансформації України та інших країн. Метод абстрагування дозволив узагальнити особливості процесу цифрових перетворень, наявних трактувань цифровізації та сформулювати авторські визначення таких категорій, як: «цифровізація публічного управління», «територіально-економічна система». Нормативно-правовий метод використано для аналізу інституційного забезпечення управління цифровою трансформацією. Метод економіко-статистичного аналізу – для побудови авторської методики інтегральної оцінки цифрової трансформації територіальних громад Чернігівської області, а стратегічного планування для визначення сценаріїв розвитку громад в залежності від рівня цифровізації.

Враховуючи специфіку та спрямованість тематики дисертаційного дослідження при переході від теорії до практичних та реальних прикладів застосовано метод конкретизації. Методом соціального експерименту проведено моніторинг використання цифрових технологій шляхом опитування. Для оцінки цифрового розвитку громади Чернігівської області проаналізовано поточний стан та особливості цифрових перетворень, з'ясовано доступність до цифрових сервісів, адміністративних послуг. Для визначення ролі трансформаційних процесів цифровізації для якісного управління територіально-економічними системами, надання доступних послуг громадянам та подальшого регулювання регіонального розвитку використано метод узагальнення. Дедуктивні судження прослідковуються в дисертаційному дослідженні при наведенні конкретних прикладів цифрових перетворень різних сфер. А також методи графічного,

схематичного, табличного способів відображення інформації для візуального відображення інформації.

Інформаційною базою дослідження стали праці українських і закордонних науковців щодо цифрових перетворень та впровадження сучасних цифрових технологій у системі надання якісних публічних послуг, статистична інформація та дані із відкритих джерел. Нормативно-правову основу дослідження склали: Конституція України, укази Президента України, закони України, урядові постанови, рішення та програмні документи органів публічної влади України, міжнародні документи, нормативно-правові акти ЄС тощо.

Основний науковий результат дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні нових та удосконаленні існуючих теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій щодо державного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем регіонального рівня.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи полягає у наступному:

уперше:

– розроблено механізм стратегічного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем, який базується на принципах функціонування, цифровізації, стратегічного управління, включає методику оцінки рівня цифрових перетворень, що дозволяє здійснювати моніторинг адміністративних та демографічних показників, ідентифікувати рівень інституційної спроможності, аналізувати поточний стан розвитку цифрової інфраструктури, містить напрямки удосконалення правових норм щодо цифровізації територіально-економічних систем, а також передбачає організаційні кроки з реалізації стратегій цифровізації на рівні територіальних громад;

удосконалено:

– організаційний механізм інформаційного забезпечення територіально-економічних систем, в основі якого закладено використання цифрових та

комунікаційних технологій.

– поелементний склад Індексу цифрової трансформації територіально-економічної системи, який представлений у якості інтегрованого виміру адміністративних та демографічних компонентів, рівня інституційної спроможності, доступності базових е-послуг, а також рівня розвитку інфраструктури територіально-економічних систем;

подальшого розвитку набули:

– понятійно-категоріальний апарат теорії публічного управління, зокрема уточнено такі дефініції, як: «*цифровізація публічного управління*», яка має базуватись на синергії цифрових технологій та орієнтованості на потреби жителів територіальних громад; «*територіально-економічна система*», що на відміну від існуючих підходів розглядається як певна форма суспільного устрою, якій притаманно відтворювальний характер, визначений рівень ефективності, збалансованість використання усіх видів наявних ресурсів, об'єднання за територіальною ознакою всіх суб'єктів задля досягнення найкращих показників;

– виокремлення основних еволюційних етапів цифрової трансформації в Україні, а саме інформатизації (1998-2006 рр.), електронного врядування (2007-2017 рр.) та цифровізації (2018р. - по теперішній час), а також систематизація в межах цих етапів основних контурів державної політики, які вплинули на формування адміністративних процесів в органах публічної влади, розвиток публічних послуг та надання їх в електронному виді;

– систематизація світового досвіду розвитку електронного урядування та цифрової конкурентоспроможності країн дозволила визначити ключові кроки для імплементації найбільш результативних практик в Україні, основними з яких є розширення спектру державних послуг, які здійснюються у режимі онлайн, а також поширення інструментів цифрової партисипації;

– обґрунтування ключових чинників впливу на рівень цифрової трансформації територіально-економічних систем, а саме: розвиненість інституційної спроможності, рівень розвитку ЦНАПів, впровадження електронного документообігу, реалізація заходів направлених на цифрову

освіту, широта представлення громади в інформаційному просторі, проникнення базових електронних послуг;

- концептуальні основи визначення пріоритетів публічної політики цифрового розвитку України в освіті, охороні здоров'я, природокористуванні та просторовому розвитку, транспорті, архівній справі, бізнесі, при наданні публічних послуг населенню, реалізації функцій держави тощо, враховуючи світові тенденції і українські реалії;

- ідентифікація пріоритетних сфер впровадження технологій штучного інтелекту на засадах транспарентності та обліковості, ефективності та оптимізації ресурсів, інклюзивності та рівних можливостей, гнучкості та адаптивності, етичності, відповідальності, захисті приватності та безпеки даних, що сприятиме суттєвому підвищенню якості управлінських рішень, адміністративних послуг, зменшенню корупційного впливу та становлення сервісно-орієнтованої державної політики.

Практичне значення держаних результатів. Розроблені та обґрунтовані авторкою висновки доведені до рівня практичних рекомендацій та можуть бути використані органами публічного управління під час оновлення публічних послуг, вдосконалення процедури розробки та затвердження управлінських рішень.

Результати дослідження сприятимуть:

- формуванню зручних і комфортних відносин між громадянами та державою;

- впровадженню системи інформаційно-цифрової оцінки економічної безпеки регіонального комплексу;

- візуалізації інфраструктури ІТ-систем та переходу регіональних суб'єктів на електронні сервіси;

- створенню центрів забезпечення необхідної компетентності населення;

- усуненню бар'єрів, які перешкоджають отриманню громадянами адміністративних та інших послуг у зручному сучасному цифровому форматі.

Науково-практичні розробки та рекомендації авторки було використано Чернігівською обласною радою при реалізації функцій виконавчим апаратом ради (довідка 02-03/774 від 06.10.2023); Чернігівською районною державною адміністрацією в процесі розробки програмних документів (довідка № 01-36/4192 від 10.10.2023 р); Комунальним закладом «Чернігівський центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ і організацій» (Сіверським центром післядипломної освіти) при підготовці і проведенні семінару «Комунікація в громаді в умовах війни» для територіальних громад Чернігівської області (довідка про використання результатів дисертаційного дослідження № 01-02/444 від 02.10.2023 р.); Регіональним представництвом Національної ради з питань телебачення і радіомовлення під час проведення тренінгів, організації престурів (довідка про використання результатів дослідження №113 від 13.10.2023 р.). Науково-методичні розробки використані у навчальному процесі кафедрою менеджменту та адміністрування Національного університету «Чернігівська політехніка» при проведенні практичних занять з дисципліни «Інформаційна політика та електронне врядування» (довідка №202/08-2269/ВС від 29.12.2023 р.).

Апробація результатів досліджень. Одержані результати та висновки щодо досліджуваних у дисертації проблем оприлюднені на 11 науково-практичних конференціях, у тому числі міжнародних та зарубіжних, зокрема: «Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком» (Дніпро, 2020 р.), «Юність науки: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства» (Чернігів, 2020, 2021, 2022, 2023 рр.), «Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи» (Хмельницький, 2022 р.), «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Дікірх, Люксембург, 2022 р.), «Сучасні шляхи вирішення новітніх проблем науки» (м. Куновице, Чеська Республіка, 2022 р.), «Sustainable Development in Wartime Ukraine and the World» (Prague, Czech Republic, 2022 р.), «Сучасна

парадигма публічного управління» (Львів, 2022 р.), «Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу» (Харків, 2022 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею автора. У дисертації не використовувались ідеї або розробки, що належать співавторам, разом з якими були підготовлені окремі наукові публікації. Внесок автора в опубліковані у співавторстві роботи зазначено у списку публікацій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел, додатків. Вона викладена на 278 сторінках та містить 191 сторінок основного тексту, 64 рисунки, 17 таблиць, 5 додатків. Список використаних джерел нараховує 174 найменування.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВОЮ ТРАНСФОРМАЦІЄЮ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

1.1. Територіально-економічна система у сучасній парадигмі публічного управління України

Світ увійшов в епоху Четвертої промислової революції. Відбуваються стрімкі та глобальні зміни в технологічній індустрії, докорінні перетворення спостерігаються у повсякденному соціальному укладі.

Сучасний етап промислової революції, концепцію якого сформульовано як спільні норми в умовах нової реальності на Всесвітньому економічному форумі в швейцарському місті Давос ще у 2011 році [147, с.11], окреслено суттєвою зміною технологічних процесів, інтеграцією цифрової реальності у фізичну сферу, стрімкими та масштабними зрушеннями в усіх сферах життя та різних галузях. Технології стирають кордони матеріального, електронного та біологічного світів. Помітні прориви відбуваються у розробці нанотехнологій, штучного інтелекту, робототехніки, 3D-друку, віртуальної реальності, квантових комп'ютерів тощо.

Технологічний прогрес, що докорінно змінює усталений спосіб життя людства, спонукає до переосмислення концептуальних засад практично усіх сфер, у тому числі функціонування держави та сучасної парадигми публічного управління в Україні, та становить науковий інтерес для чисельної когорти дослідників. Процеси цифровізації різних сфер є чи не найпопулярнішою тематикою вивчення, моніторингу та наукових розробок.

За твердженням професора А. Філіпенка, який досліджує теоретичний базис та практичний аспект механізмів цифрової економіки, багаторівнева ієрархічна мережа цифрової економіки охоплює практично усіх суб'єктів, включаючи як окремі домогосподарства, так і діяльність глобальних інституцій [144, с.63].

Органи влади та управління виступають споживачами цифрового продукту, використовуючи можливості цифрових технологій для удосконалення діяльності та надання різноманітних послуг.

Група авторів І. Макарова, Ю. Пігарєв, Л. Сметаніна фокусуючись на тематиці цифровізації публічного управління, відмічають розуміння на державному рівні важливості процесу формування цифрової економіки та суспільства. Аналізуючи законодавчу базу нашої держави, науковці виокремлюють прогалини. Науковці підкреслюють, що цифрові перетворення вплинули на перехід від електронного врядування до цифрового у сфері публічного управління [53, с.86-91].

Трендам сучасної економіки та публічного управління, аналізу систем електронного документообігу, поняття відкритих даних присвячена низка ґрунтовних досліджень І. Олійченка [64]. До кола інтересів науковця входять різні аспекти інформаційних процесів в органах влади. Тематиці інформаційного забезпечення присвячені наукові розвідки Л. Мудриєвської [59]. С. Кіян [31] аналізує засоби забезпечення електронної взаємодії на сучасному етапі в системі місцевого самоврядування.

На необхідність створення механізму, який би дозволяв узгоджувати процес розробки законів та впровадження законодавчих ініціатив з прогресом технологій вказують О. Панченко та І. Сердюк, у центрі досліджень яких знаходиться інформаційна політика владних інституцій та цифровий інформаційний простір [81].

Сучасні наукові підходи до розуміння сутності інформаційної політики, провідна роль у формуванні якої належить органами публічного управління, розкрито в роботах В. Божкової у співавторстві з А. Білан [6]. Дослідниці дійшли висновку, що взаємодія держави, суспільства та особистості з використанням технологій є ефективною та потребує інвестиційної підтримки. В. Дрешпак ґрунтовно проаналізувавши функції державного управління, засередився на розвитку електронного урядування як напрямку державної інформаційної

політики України, виокремив становлення та етапи розвитку зазначеної сфери [19].

Аналізуючи світовий досвід та виокремлюючи особливості процесу цифровізації, М. Павлов стверджує, що впровадження цифрових технологій у систему публічного управління є одним із ключових завдань переважної більшості розвинутих країн [80]. Значний вплив соціальних мереж на громадську думку та формування інформаційного простору розкрито Д. Дубовим та С. Гнатюком [21]. Автори стратегічних досліджень порушують питання балансу та вказують на роль соціальних мереж у формуванні нової інформаційної норми.

Цифрові трансформації впливають на теорію державного управління та практичну діяльність органів публічної влади і закономірно наштовхують на необхідність пошуку нових управлінських моделей чи інтеграцію в традиційну модель роботи органів публічної влади сучасних інструментів управління, у тому числі й регіональним розвитком. Вважається, що термін публічне адміністрування вперше застосував майбутній президент Сполучених Штатів Америки Вудро Вільсон. Політик сформулював визначення поняття як пошук способів поліпшення діяльності уряду. Дещо пізніше англійцем Десмондом Кілінгом [162, с.15] запропоновано термін публічне управління (ПУ), який увійшов у вжиток, як пошук найкращого способу використання ресурсів для досягнення державницьких цілей. На даний час розмаїття трактувань поняття ПУ обумовлено значною кількістю нових підходів, які деталізують визначення та доповнюють специфічними характеристиками, основні представлено на (рис. 1.1.).

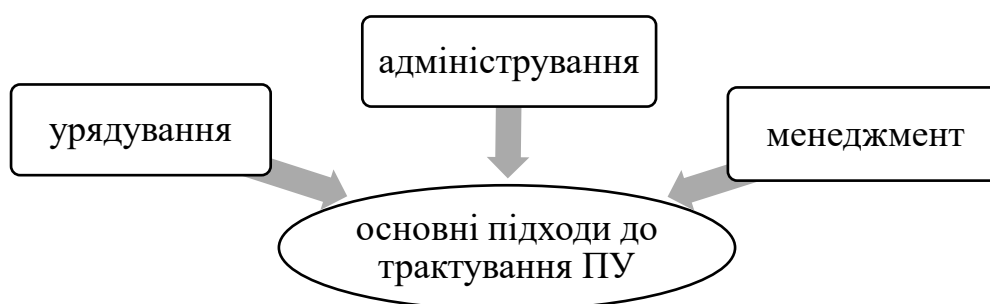

Рис.1.1. Підходи до визначення сутності поняття ПУ.
Джерело: [58].

Перший підхід до формулювання поняття ПУ стосується урядування як колективного процесу напрацювання стратегічних рішень. В основі цього процесу розробки та реалізації рішень знаходиться механізм консенсусу, який забезпечує координацію діяльності основних учасників. Наступний підхід адміністрування заснований на чіткому розподілі владних повноважень та обов'язків, інформаційно-комунікаційному забезпеченні узгоджених скоординованих дій між суб'єктами врядування як по вертикалі, так і горизонтальній ланці. В основі менеджменту стоїть сукупність усіх процесів, які спираються на інституційну основу адміністрування і спрямовані на виконання стратегій, прийнятих у системі врядування, за рахунок управлінських технологій, методів, засобів і форм управління. У процесі розвитку суспільства, еволюції ПУ наразі сформульовано моделі, які подано на (рис.1.2.).

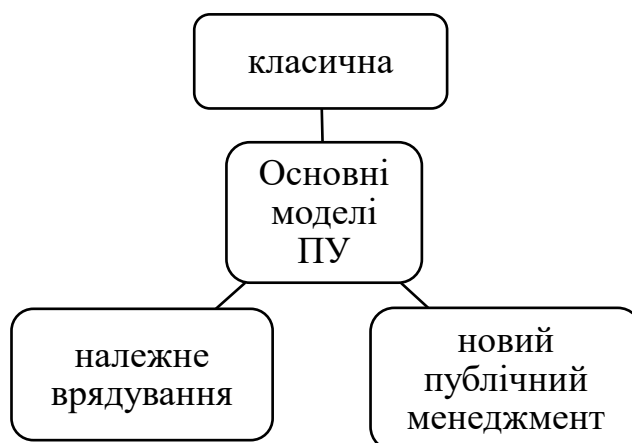

Рис.1.2. Основні моделі ПУ.
Джерело: [58].

Класична модель ПУ сформульована німецьким вченим Максом Вебером, вважається традиційною бюрократичною формою організації, яка характеризується структурованістю, чіткістю та субординацією у якій мінімізовано вплив осіб. До переваг нового публічного менеджменту ПУ зараховують використання у державному управлінні корпоративних методів, які застосовують у бізнесі та некомерційних організаціях.

Модель ПУ належне врядування сформувалася на засадах демократичного, відкритого та справедливого суспільства, регулює взаємовідносини офіційних

інституцій (державної влади) та недержавних кіл (бізнесу, громадськості). Крім того, цю модель ПУ ототожнюють із орієнтованим на результат управлінням [58, с.18-23].

Дослідники базису ПУ зазначають, що у практичній діяльності зазвичай використовуються модифіковані варіанти чи окремі структурні елементи сформульованих моделей. Модель належного врядування взято за основу під час проведення адміністративно-територіальної реформи в нашій державі, окремі аспекти застосовуються на регіональному рівні. Оскільки модель належного врядування базується на принципах народовладдя та підзвітності владних інституцій громадськості.

Упродовж усієї історії розвитку галузі публічного (державного) управління поступово змінюються вдосконалюються управлінські технології. Формуються нові механізми, які спрямовані на реалізацію сервісно-орієнтованої державної політики [116, с.171-172]. У цьому зв'язку доцільно зазначити, що в більшості розвинених країн, де відбувається трансформація державного управління і публічного адміністрування, спостерігається тенденція відходу від елементів традиційної управлінської моделі до більш сучасніших зразків публічного управління, які відповідають нинішнім світоглядним уявленням суспільства. Оскільки у процесі суспільних змін відбувається розширення сфери, де здійснюються владні повноваження та покладені на них функції та завдання, то відбувається поглиблення змісту поняття ПУ.

Беручи до уваги вислів італійського філософа Фоми Аквінського «*Timeo hominem unius libri*», який у перекладі з латині звучить як «бійся людини однієї книги», і серед численних трактувань вочевидь говорить про обмежене мислення людини, яка вибудовує свою думку на основі одного джерела, та є нагадуванням про необхідність всебічного вивчення питання, то слід відмітити, що у науковому середовищі та інтелектуальному просторі існує значна кількість трактувань понять, які стосуються сфери ПУ та публічного адміністрування (ПА), які подані у Додатку Б, табл. Б.1., табл. Б.2. [57].

Відзначаючи безсумнівну цінність та значущість проведених наукових опрацювань, не зменшуючи важливості проведених досліджень у сфері ПУ, аналіз визначень засвідчив, що серед розмаїття підходів до тлумачення визначень, значна частина термінів іноді суперечать один одному та практично завжди мають суб'єктивний аспект у трактуванні різних авторів, тому є підстава припустити наявність проблеми формування єдиної цілісної термінологічної системи ПУ.

Враховуючи вище зазначене, авторка вважає за доцільне у дисертаційному дослідженні в основному спиратися на визначення, подані у термінологічному словнику «Публічне управління», у якому систематизовано визначення низки термінів, що відображають різні аспекти теорії і практики ПУ, та розкривають його термінологічну систему.

При підготовці видання до друку за загальною редакцією В. Куйбіди, М. Білинської, О. Петроє колективом науковців, які мають не лише глибокі теоретичні знання, але і значний практичний досвід роботи в органах публічної влади, здійснено наукове обґрунтування термінології системи ПУ, на основі авторських розробок та систематизації напрацювань науковців. Відтак, у цьому дисертаційному дослідженні за основу взято визначення публічного управління (ПУ), яке трактується як діяльність органів державного управління, органів місцевого самоврядування, представників приватного сектору та інститутів громадянського суспільства в межах визначених законом повноважень і функціональних обов'язків по формуванню та реалізації управлінських рішень суспільного значення, політики розвитку держави та її адміністративно-територіальних одиниць [115, с.156].

Розглядаючи поняття, функції та сферу діяльності ПУ слід зауважити, що сучасною управлінською наукою прийнято вважати, що складовою частиною ПУ є публічне адміністрування (ПА). Система публічної влади в Україні, яка охоплює ПУ та ПА, складається із органів виконавчої та представницької влади. У цьому контексті, науковці виокремлюють поняття публічне та розмежовують

з державним. Співвідношення вищезазначених понять, а також взаємозв'язок державного управління та регулювання подано на (рис. 1.3.).

Рис.1.3. Співвідношення ПУ та ПА.

Джерело: на основі відкритих джерел.

Цілком погоджуючись з таким групуванням на (рис.1.4.) подані специфічні характеристики за якими ПУ включає публічне адміністрування та державне управління.

Рис.1.4. Характеристики державного управління, публічного адміністрування та ПУ.

Джерело: [145]

Запропоновану схему підтверджує і наступне визначення. Система ПУ – це сукупність органів влади, які здійснюють організуючий вплив на суспільні відносини, реалізуючи управлінські функції у межах визначених законодавством компетенцій. Разом з тим, система ПА це – взаємозв'язок органів державного і

муніципального управління, об'єктів управління стосовно яких вони реалізують повноваження, поєднує адміністративні органи, органи територіального самоуправління, державні установи, фонди, приватні юридичні і фізичні особи [116, с.117].

Одночасно з вищезазначеним ПУ є інструментом реалізації різних аспектів державної політики. ПУ утворює систему суб'єктів та об'єктів. Суб'єктами прийнято вважати спеціально створені структури державного апарату, органів місцевого самоврядування, партій, спілок, асоціацій, фірм, громадських об'єднань тощо. Об'єктами є сфери життєдіяльності, зокрема соціальна, економічна, інформаційна, безпекова, екологічна та інші.

У класичному розумінні ПУ розглядають ще й як вплив суб'єкта управління, що володіє публічною владою, на об'єкт – суспільство чи суспільні процеси, відносини, у залежності від покладених на нього функцій і повноважень.

Функції ПУ розкривають зміст практичної діяльності органів влади, впливають на структуру органів публічної влади, методи розробки та ухвалення рішень, а також визначають систему професійних вимог. Функції ПА науковці трактують як набір завдань, які визначені законом або актами, виданими на підставі закону, результати моделей дій адміністративної установи чи структури [116, с.205].

При цьому функції ПУ поділяють на основні або загальні, які беруть участь у здійсненні будь-якого управлінського циклу, а також спеціальні, які у свою чергу поділяються на основні та допоміжні і забезпечують управління суспільними процесами чи відповідними сферами. Вищезазначені функції впливають та є визначальним фактором вибору методів, конкретних прийомів та способів організації роботи органів влади.

Науковці виділяють низку методів публічно-управлінської діяльності, які трактують як спосіб дій та класифікують за різноманітними критеріями та властивостям, які подано (рис. 1.5.).

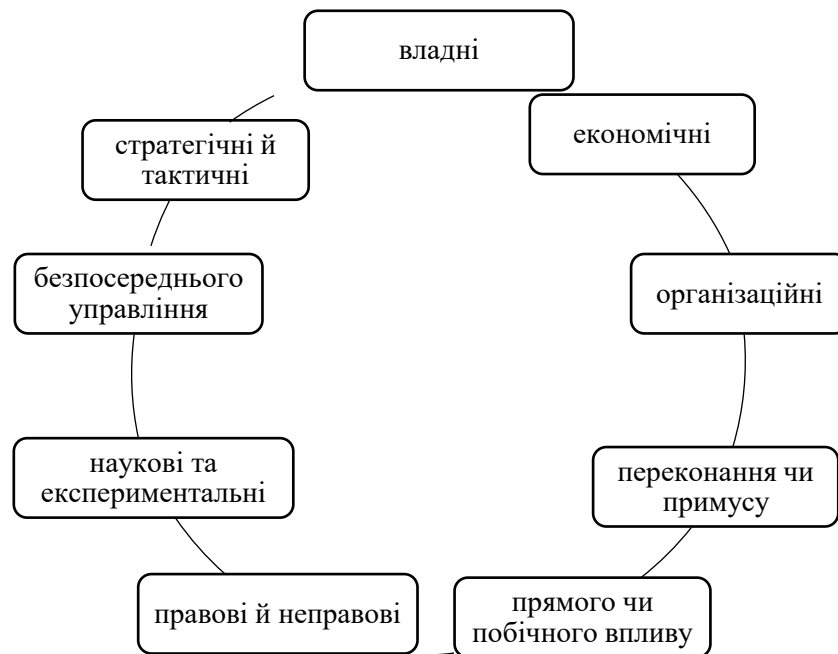

Рис. 1.5. Методи публічно-управлінської діяльності.

Джерело: [58, с.44]

Крім поданих на (рис. 1.5.) методів публічно-управлінської діяльності, здійснення публічної політики потребує від суб'єктів публічного управління виокремлення механізмів розробки, затвердження та реалізації публічно-управлінських рішень. Процеси прийняття рішень органами публічної влади, які пов'язані саме з управлінською діяльністю, систематизовані у (Табл.1.1.).

У таблиці подані етапи, до їх числа віднесено планування, координація, безпосередній процес затвердження рішень, організація виконання та контроль за виконанням.

Таблиця 1.1.

Процес прийняття публічно-управлінських рішень

№	Поняття	Зміст визначення
1	Планування	Завчасне прогнозування, визначення стратегій, порядок підготовки планів на основі регламентуючих документів
2	Координація	Забезпечує узгодженість дій та комунікації між усіма об'єктами та суб'єктами
3	Процес прийняття рішення	Включає постановку проблеми на порядок денний – розгляд можливих варіантів – вибір алгоритму реалізації, форми та змісту рішення – оформлення рішення – організація виконання.

№	Поняття	Зміст визначення
3	Процес прийняття рішення	Рішення приймаються як юридичний акт у залежності від органу ПУ. Глава Держави – Президент України затверджує Укази та Розпорядження. Парламент – Верховна Рада України ухвалює Закони, Постанови. Уряд – Кабінет Міністрів України приймає Постанови, Розпорядження. До компетенції центральних органів виконавчої влади належить прийняття наказів керівника відомства, інструкцій, положень, правил. У місцевих державних адміністраціях приймаються розпорядження голови державної адміністрації, а також накази директорів департаментів, начальників управлінь, завідуючих відділами. Місцеві ради ухвалюють рішення, голови рад приймають розпорядження. Виконкоми місцевих рад затверджують рішення
4	Організація виконання рішень	Доведення рішень до відома та забезпечення виконавців необхідними ресурсами
5	Контроль	Перевірка виконання затверджених рішень.

Джерело: [58]

Слід зазначити, що управлінський процес ПУ відрізняється від інших управлінських концепцій здатністю самостійно виявляти проблеми, визначати план дій, обирати найкращий варіант управлінської політики, а також здійснювати самоконтроль [1, с. 8].

Методи та засоби, функції та інші елементи сфери ПУ, які утворюють складну категорію механізмів управління, трактування цього терміну подану у Додатку Б, табл. Б.3. [142].

Механізми ПУ дозволяють вибудовувати публічну політику та на основі узгодженої позиції ухвалювати рішення з того чи іншого питання, досягати суспільно важливих завдань по розв'язанню проблемних питань. Від того яким чином актуалізовано питання, у який спосіб проблема винесена на порядок денний, чи існує зворотній зв'язок та взаємодія між суб'єктом та об'єктом прийняття рішення, залежить вибір механізму [116, с.94].

Для забезпечення ефективності функціонування механізму публічного управління важливе значення мають також його цілі. У ПУ є конкретні цілі, які не повинні йти в розріз з очікуваннями громадян. Цілі повинні бути реальними

та здійсненними й не суперечити Конституції і законам України. Марно розпочинати здійснення публічно-управлінської діяльності, якщо мета нездійсненна чи необґрунтована. У такому разі мета, цілі, завдання та наявні ресурси будуть визначати вибір управлінського рішення. При цьому необхідно врахувати всі обставини, які як прямо, так і непрямо стосуються розв'язання завдань, а також чинники сприяння чи протидії цьому процесу [58, с.72].

Також варто підкреслити, що для забезпечення ефективного функціонування механізму публічного управління потрібні відповідні ресурси: кадрові, фінансові можливості, управлінська техніка та інше.

На сучасному етапі державотворення в Україні важливо застосування механізмів, які б підвищували ефективність взаємодії органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадянського суспільства, та пошуку інноваційних підходів, застосування цифрових технологій тощо.

Розглядаючи теоретичні основи ПУ, серед різновидів управлінських теорій авторка виокремлює адаптивне управління, яке має гнучкий характер і передбачає здатність очільника обирати та застосовувати різні управлінські стилі в залежності від обставин та ситуації, а застосування окремих елементів сприяло б здійсненню публічно-управлінської діяльності [143].

Філософія ПУ полягає в осмисленні феномену влади, сутності завдань, основних понять і категорій, ролі в суспільстві, методологічних особливостей, зміни парадигми управлінського мислення та діяльності.

ПУ є складним видом діяльності та відповідно до закону єдиності складається з елементів, які забезпечують стійкість внутрішніх зв'язків. До основних елементів відносять методи, функції та низка принципів. У науковій теорії принципами називають основні положення, за допомогою яких вибудовується теорія і пояснюються факти, які аналізуються.

У системі ПУ принципами є основні положення управлінської діяльності, які відображають зміст законів та закономірностей, закріплені у нормативно-правових документах та використовуються у науковій та практичній діяльності управлінців. Характерною особливістю принципів ПУ є їхнє закріплення у таких

формах як: політичні та правові норми, традиції, ідеологічні цінності. Науковці виділяють наступні види принципів, які подано на (рис.1.6.).

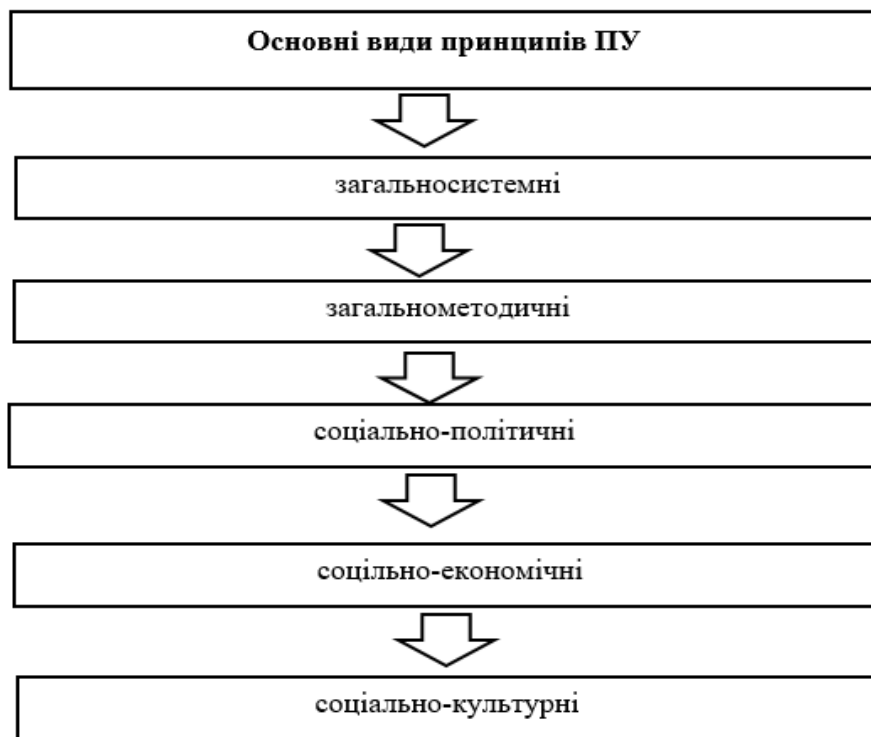

Рис.1.6. Основні види принципів публічного управління.
Джерело: [58]

Сутність загальносистемних принципів включає публічність державного управління, системний підхід, централізм на демократичних засадах, поєднання централізації та децентралізації, поєднання єдиноначальності та колегіальності, галузевого, міжгалузевого, територіального управління, єдності галузевого та територіального управління, прийняття публічних рішень.

Загальнометодичні принципи полягають у пріоритетності державної політики, об'єктивності, ентропії, найменшої дії, вищої доцільності дії керуючого суб'єкта, зворотнього зв'язку.

Соціально-політичні принципи включають доцільність використання зарубіжного досвіду, політичної демократії, суспільного самоуправління, участі громадян у публічному управлінні, відповідальність публічних органів держави за здійснювану діяльність.

Соціально-економічні принципи передбачають свободу ринку, виробничу конкуренцію, соціальні програми, забезпечення соціальної справедливості, унеможливлення соціальної напруженості, запобігання економічних проблем.

Соціально-економічні принципи забезпечують самоцінність та незалежність культури та мистецтва у численних проявах, гарантування культурних прав громадян та доступ до культурних цінностей, забезпечення свободи творчості тощо.

Сучасна управлінська діяльність публічної влади базується на певних принципах, які сформовані шляхом поєднання зусиль науковців, практиків і відповідають законодавчим нормам, цілям ПУ відображають закономірності ПУ та потребам суспільства задля забезпечення функціонування та розвитку. Серед принципів ПУ науковці виділяють принципи діяльності органів публічної влади, узагальнення яких подано на (рис. 1.7.).

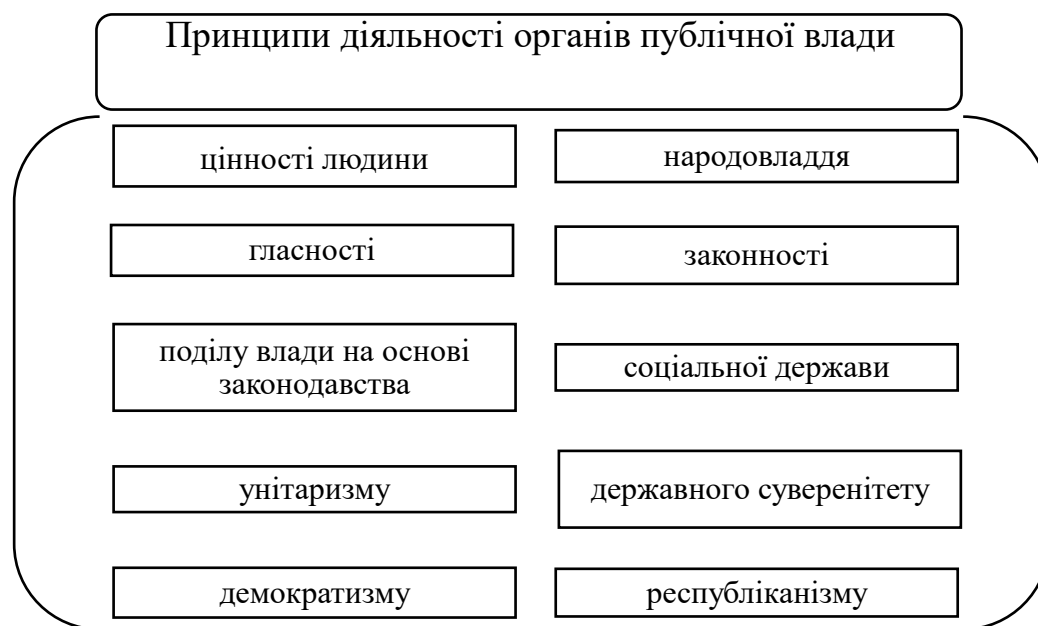

Рис.1.7. Принципи діяльності органів публічної влади.

Джерело: [117, 116]

Народовладдя – один із принципів діяльності органів публічної влади, задекларовано в доленосному для нашої держави документі – Декларації про державний суверенітет України [11]. Виконуючи волю українського народу до побудови вільної незалежної держави, документ було прийнято 16 липня 1990 року конституційною більшістю Верховної Ради Української РСР. Тоді

Декларації не надали статус конституційного акта, але водночас до Конституції УРСР були внесені статті, що проголошували верховенство українських законів над союзними. Це стало важливим кроком для наповнення Декларації реальним змістом.

У державотворчому акті, який окреслює основи державного, політичного та економічного ладу України, визначено, що саме народ України є єдиним джерелом державної влади в Республіці. Ключові орієнтири документа стали основою Конституції України та низки законів нашої держави. Цей документ є однією із фундаментальних основ української незалежності. Зasadничі ознаки Української держави мають більше, ніж тисячолітню історію. Вони засвідчуються заснуванням столиці Давньоруської держави – міста Києва та подіями, пов'язаними з діяльністю князя Київського Володимира.

Здійснивши екскурс в історію державотворчих традицій, які продовжили формуватися в інші періоди Галицько-Волинського князівства, Української козацької держави, Української Народної Республіки, Західноукраїнської Народної Республіки, Української Держави гетьмана Павла Скоропадського, сучасної незалежної України, можна відстежити й певні управлінські тенденції. Від різних історичних етапів Україна успадкувала низку засадничих ознак, які ідентифікують нашу націю та державу, владні інституції, прийнятні методи ухвалення рішень, спосіб суспільного життя. Прийняття християнства у 988 році стало цивілізаційним вибором часів Київської Русі та визначило подальший вектор розвитку. Політичний, культурний центр українських земель Київської Русі Київ є столицею та зберігає статус понад півтори тисячі років. До цього періоду відноситься формування атрибутів сучасної української держави – родовий знак Рюриковичів тризуб, який став державним гербом України, а також назва грошової одиниці – гривні. Тоді ж з'явилася назва Україна, перша згадка зафіксована в Іпатівському літописі у 1187 році.

Синьо-жовті кольори національного прапора унаслідують від кольорової гами герба Галицько-Волинського князівства. Від цього періоду до наших часів зберігся видатний рукописний твір та історична пам'ятка Пересопницьке

Євангеліє, на якому складає присягу Президент України. Європейський вектор розвитку та традицію самоврядування у містах – магдебурзьке право, яке було поширено у багатьох українських містах. Магдебурзьке право було надано у тому числі й Чернігову, Ніжину, Прилукам, Козельцю, Остру, Батурину, Борзні та іншим населеним пунктам у нинішніх межах Чернігівщини.

Традиції народовладдя, які мають республіканський характер, а також військовий досвід та звичаї, які закладено в основу збройних сил Української Народної Республіки та українського визвольного руху інших періодів, дійшли від доби Козаччини. Тоді ж у 1710 році Пилипом Орликом було укладено одну із перших конституцій.

Визвольні змагання початку 20 століття та процес державотворення, у який включилися Українська Народна Республіка, Західноукраїнська Республіка, Українська Держава Павла Скоропадського привнесли демократичні засади розбудови держави, створення Центральною Радою першого парламенту, уряду, офіційного утвердження державної символіки: герб, прапор та гімн. Цей період додав до фундаментальних основ державності ідею соборності та об'єднання усіх українських земель в єдиній країні Україні. Статус співзасновника Організації об'єднаних націй із 1945 року Україна унаслідувала від Української Радянської Соціалістичної Республіки [12].

Як вище зазначалося, втіленню ідей народовладдя, соборності українських земель передувала низка історичних документів. У цьому контексті варто підкреслити, що демократичні засади державності – розподіл влади, незалежний суд, приватна власність, багатогалузевий характер законодавства і права передбачалися ще у Правді Ярослава Мудрого (Руська правда), Конституції Пилипа Орлика (1710 року), яка майже на 300 років випередила американську, Конституції України 1917-1920 років.

Отже, історія засвідчує, що принцип народовладдя був притаманний управлінській філософії на різних етапах українського державотворення. На сучасному етапі він є одним із принципів діяльності органів публічної влади та першочерговим у здійсненні повноважень місцевого самоврядування в Україні.

Український спосіб життя формувався в загальному європейському контексті ще із середньовіччя і яскраво виявився в культурі самоврядних міст, наділених магдебурзьким правом, та самоорганізований козацькій силі. Типово європейськими були й характерні риси українського життя – вільне й відкрите обрання лідерів, звичка до індивідуального господарювання та водночас готовність згуртуватися для протидії зовнішнім викликам [16, с.85].

Влада органів місцевого самоврядування на даний час ґрунтується як на загальнодержавних нормах Основного Закону нашої держави – Конституції України [49], Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [104], інших документах, а також міжнародних правових актах, у числі яких Європейська хартія місцевого самоврядування [108], Всесвітній Декларації про місцеве самоврядування, а також нормативних актах самих цих органів, дія яких поширюється лише на підпорядковану їм територію, і, на відміну від державної влади, значною мірою здійснюється на громадських засадах.

Європейська хартія місцевого самоврядування, яку наша держава, як член Ради Європи, ратифікувала, не містить детального опису повноважень місцевого самоврядування, але закладає базові принципи державної політики, декларує важливість місцевого самоврядування як ключової демократичної інституції. Хартія є прикладом спільних стандартів для захисту і подальшого розвитку прав і основних свобод місцевих органів влади, як найбільш наближеного до громадян рівня управління, надаючи їм можливість брати ефективну участь у прийнятті рішень.

Органи місцевого самоврядування в Україні утворюють систему і складаються із представницьких органів різних рівнів та виконавчих органів, комітетів, відділів та управлінь сільських, селищних, міських, районних у містах рад та інших підрозділів самоорганізації ініційованих жителями територіальних громад. Провідне місце в системі місцевого самоврядування займають територіальні громади (ТГ). У науковій літературі немає єдиного підходу до визначення цього поняття. Погоджуючись із думкою О.Онуфрієнко [65], до кола наукових інтересів якого входить дослідження сучасного стану розвитку

термінології науки державного (публічного) управління України, що термінологія українського державного управління перебуває на стадії становлення і її слід досліджувати у тому числі і на рівні філологічних наук, звертаємось до тлумачного словника української мови, де громада трактується як група людей, об'єднаних спільністю становища, інтересів, а термін територіальний означає як пов'язаний з певною територією, включає єдність походження, спільну історичну долю [128].

Саме на основі територіального підходу, який передбачає, що об'єктом регіональної політики є територія, яка характеризується специфічним набором соціальних, просторових, екологічних та економічних особливостей, в нашій державі здійснюється реалізація державної регіональної політики. Стратегічним баченням регіонального розвитку є створення умов для комфортного проживання, самореалізації та розвитку громадян, підвищення якості їхнього життя за рахунок сприяння кожному регіону та територіальній громаді в ефективному використанні потенціалу, переваг, ресурсів та можливостей. Мета державної регіональної політики досягається на основі таких стратегічних цілей як: формування згуртованості в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах; підвищення рівня конкурентноспроможності; розбудова ефективного багаторівневого врядування [99].

Поширений територіальний підхід до визначення сутності ТГ, який фокусується на двох основних моментах: інтеграційний, де ТГ є об'єднанням мешканців; територіальний – територіальною основою функціонування громад є територія села, селища, міста, району, при цьому не враховується соціальні, економічні, правові чинники функціонування ТГ.

Підхід до тлумачення ТГ як соціального організму, де поняття трактується як спільнота, заснована на спільності інтересів і потреб осіб, які її складають, має системні зв'язки та відносини, не можна назвати точним, бо на наш погляд охоплює не усі відомі напрямки, а включає характеристики тільки соціального аспекту.

Так само й інші підходи до визначення поняття ТГ розглядаються під певним кутом та враховують частину складових. Узагальнені основні підходи до визначень сутності поняття ТГ представлені на (рис.1.8.).

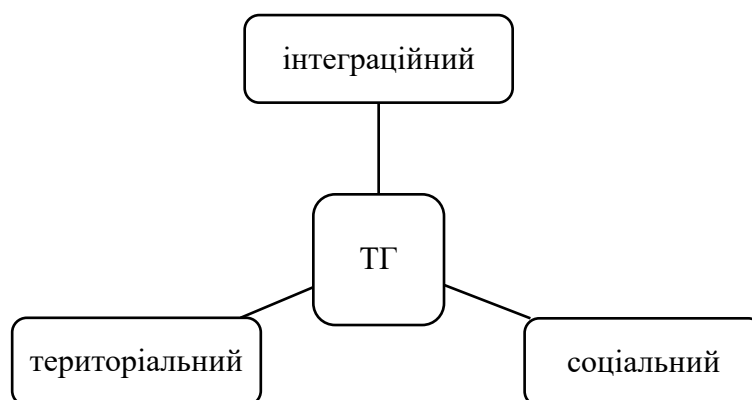

Рис.1.8. Підходи до трактування визначення ТГ.

Джерело: побудовано авторкою.

Представлені підходи до тлумачення ТГ характеризують такі ознаки як: спільна територія проживання; взаємодія спільноти по розв'язанню завдань та вирішенню питань соціального значення; реалізація спільних проєктів з використання комунальних ресурсів, управління комунальною власністю тощо. У Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» [104] подано визначення територіальної громади. У документі ТГ трактується, як сукупність жителів, об'єднаних постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. На основі цього виділено сільські, селищні та міські ТГ. Територія територіальної громади є нерозривною територією, у межах якої територіальна громада здійснює свої повноваження щодо вирішення питань місцевого значення відповідно до Конституції та законів України, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування [104].

Проведення в країні адміністративно-територіальної реформи та реформи децентралізації, що супроводжувалося укрупненням ТГ та розширенням владних повноважень і підвищенням їх ролі у вирішенні питань місцевого розвитку,

сформувало новий погляд на первинну ланку місцевого самоврядування в Україні. До територіальних, соціальних та інтегральних ознак ТГ додалися нові змістовні параметри суб'єкта територіально-економічних систем із правом реалізації місцевої політики базового рівня.

Повномасштабна війна внесла свої корективи в реалізацію важливих реформ. Проте за складних умов в Україні територіальні громади витримали випробування перших місяців війни, забезпечивши опір агресії та стійкість тилу. Громади, що опинились у тимчасовій окупації, зберегли потенціал спротиву і здатність до відновлення після деокупації. Громади в зоні бойових дій ефективно взаємодіють з військовим командуванням, а ті, що перебувають у тилу, забезпечують соціально-економічну основу майбутньої перемоги [16, с.48].

Громади Чернігівської області продемонстрували потенціал регіональної згуртованості задля спільної перемоги. Співпрацювали демократично обрані органи місцевого самоврядування, що зберегли функціональність в умовах воєнного часу, і створені військові адміністрації області та окремих громад. Це дало змогу консолідувати потенціал оборони регіону. Стійкість, виявлена громадами, довела дієвість концепції децентралізації та необхідність її подальшого поглиблення в контексті європейської інтеграції та повоєнного відновлення України. Реформа децентралізації дала можливість повернутися до традиційної для України європейської системи самоврядування [16, с.51].

Як вище зазначалося, об'єктом публічного управління є сфери суспільної життєдіяльності такі як: соціальна, економічна, інформаційна, безпекова, екологічна тощо. До повноважень ТГ як суб'єкта публічного управління належить затвердження бюджету та вирішення інших фінансових питань адміністративно-територіальної одиниці, управління та розпорядження об'єктами та ресурсами комунальної власності, розробка, затвердження та впровадження галузевих програм, нормативно-правових актів та вирішення інших питань, які відносяться до компетенції, а також надання послуг в умовах цифрової трансформації суспільства.

На основі вище поданих підходів до трактувань, враховуючи тенденції сучасного етапу розвитку ПУ і повноваження ТГ, які вони отримали в результаті реформування, авторка вважає за доцільне у даному дисертаційному дослідженні розглядати територіальні громади як територіально-економічні системи.

Єдиного визначення сутності терміну територіально-економічна система немає. Як і будь-який термін так само і вищезазначене поняття можна розглядати в різних аспектах, оскільки сучасні тенденції реформування територіальної організації влади та процеси регіонального розвитку впливають на визначення, доповнюють та вдосконалюють трактування його змісту новими сенсами. Задля розуміння сутності поняття територіально-економічної системи, слід розглянути основні складові цієї дефініції.

Передусім необхідно звернути увагу на головні властивості поняття система, яка у різних тлумачних словниках має кілька змістовних визначень і використовується у різних варіаціях та стосується широкого кола явищ, процесів, утворень тощо. Трактування поняття система групується у кілька класифікацій та представлено як взаємозв'язок частини чого-небудь. Інша група стосується форми чи будови організацій та установ. Наступна група визначень ґрунтується на комплексному сполученні певних елементів, одиниць або частин за спільними ознаками [128]. Поширений підхід, при якому поняття система зосереджуються на виокремленні комплексу засобів досягнення загальної мети, або ознак об'єкту, які дозволяють його вважати системою.

У визначеннях поняття система чітко прослідковується взаємозв'язок компонентів та наявність комплексу елементів, які знаходяться у взаємодії. Це підтверджує і визначення поняття економічна система, наведене у фаховому словнику, яке трактується як комплексна цілісність усіх видів економічної діяльності направленої на виробництво, розподіл та споживання товарів і послуг, відповідно до мети суспільства. Основними елементами економічної системи, її підсистемами виступають виробничі відносини економічні властивості та господарські механізми [22, с. 88].

Колектив українських науковців під керівництвом В. Базилевича обґрунтовують визначення терміну економічна система як сукупність взаємопов'язаних та певним чином упорядкованих елементів економіки, які утворюють цілісну економічну структуру суспільства [6, с. 66]. У інших наукових підходах до розкриття сутності економічної системи стверджується, що кожна економічна система характеризується своїми структурними елементами: соціально-економічними зв'язками, які базуються на формах власності, економічних ресурсах, результатах господарської діяльності, способах регулювання процесів та конкретними економічними зв'язками із суб'єктами господарювання [54, с. 74].

Розвиток будь-якої економічної системи обумовлений тим фактом, що еволюція людського суспільства безпосередньо взаємопов'язана з територіальним розташуванням або певною територією, яка поєднує різні аспекти життя людини. З огляду на це, система територіальної будови держави, відповідно до якої функціонує система органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які утворюють систему органів публічного управління, і забезпечується розвиток регіонів та сприяє збалансованому розвитку держави.

Обмірковуючи сутність механізму функціонування територіальних економічних систем різних рівнів І. Бистряков та В. Пилипів наголошують, що територіальні економічні системи являють собою сукупність економічних зв'язків між суб'єктами господарювання, які можуть знаходитися у різній формі власності [7, с. 88]. На переконання науковців суспільний сектор такої системи разом із діяльністю місцевими органами влади охоплюватиме функціонування підприємства комунальної власності, робота яких направлена на виробництво суспільних благ у сфері житлово-комунального господарства, водопостачання та водовідведення та іншого.

Як зазначають М Бутко та О. Мініна [9] ефективне управління територіальною економічною системою залежить від синергії управляючої та керованої систем. Взаємодія цих ланок системи дозволить досягти

збалансованого розвитку територіальної економічної системи. Забезпечити організаційну єдність можна шляхом скоординованої роботи усіх елементів та суб'єктів господарювання, розподілу управлінської діяльності на спеціалізовані види.

Здійснений аналіз існуючих концепцій та підходів до вивчення різноманітних економічних систем дав підставу В. Пилипіву і Л. Тичковській для виділення саме територіальних економічних систем різного рівня. На думку вищезазначених дослідників, територіальні економічні системи визначаються особливою сукупністю відтворювальних процесів. Територіально економічні системи є ключовими ланками процесів суспільного відтворення, оскільки на їх території відбувається виробництво товарів, послуг, генерування фінансових потоків з метою задоволення і гармонізації потреб населення та бізнесу, формування відтворювальної пропорції [83, с.73]. Однією із основних умов сталого розвитку територіальних економічних систем названо здатність адаптуватися до швидкозмінного середовища, самовідтворюватися, що передбачає високий рівень ефективності використання усіх видів наявних ресурсів, збалансування обсягів виробництва товарів і послуг відповідно до потреб системи, стабільний розвиток соціальної сфери.

Таким чином, враховуючи вищезазначене, а також беручи до уваги зміни територіальної організації влади в Україні, розширення владних повноважень та зважаючи на особливості розвитку окремих територій, які додають специфічні риси, виникло підґрунтя для нового формулювання ключового поняття цієї дисертаційної роботи щодо територіально-економічних систем. На наш погляд, термін територіально-економічна система можна трактувати як певну форму суспільного устрою, яка залежить від способу організації процесів, носить відтворювальний характер, забезпечує прийнятний рівень ефективності, характеризується збалансованим використанням усіх видів наявних ресурсів та об'єднує в сукупність усіх суб'єктів визначеної території задля досягнення найкращих показників.

Задля сталого розвитку території, досягнення найкращих показників у всіх сферах, побудови заможного суспільства у територіально-економічній системі є необхідність застосування комплексного механізму управління, який складається із окремих видів механізмів у залежності від суб'єкта управління, функціонального призначення, цілей та завдань.

Сутність механізму управління розкрито у визначеннях, які представлені у Додатку Б. табл. Б.3. Науковці розділяють механізми управління на три типи: механізми знаряддя, інструменти, механізми-системи, які складаються із взаємопов'язаних елементів та механізми як процеси, що включають послідовні етапи певних перетворень.

Водночас механізми не можна ототожнювати з поняттям процес, оскільки процес передбачає лише послідовність дій, етапів перетворень, у той же час, механізм є складним та більш розлогим поняттям, яке охоплює інструменти, важелі, засоби, стимули державного управління. Разом з тим, фахівці у галузі науки з державного управління виділяють різні види механізмів у залежності від сфери застосування чи проблематики. Саме від того, яке питання необхідно вирішити застосовується той чи інший механізм державного управління, або комплексний механізм, який включатиме інші механізми. Крім механізмів державного управління існують недержавні, а саме: бізнесові, партійні, неурядові та інші.

Узагальнюючи класифікацією видів механізмів, паралельно із поділом механізмів за функціональним призначенням О.Федорчак [142] наводить класифікацією у залежності від суб'єкта управління. Відповідно до цього, механізми державного управління можуть бути такі, що застосовуються Главою держави, органами публічного управління та іншими інституціями.

Сутність видів механізмів, які разом утворюють систему, що сприяють практичній реалізації публічного управління для досягнення визначених цілей, мають як певні форми, структуру, так і методи, інструменти, важелі, засоби та стимули впливу на об'єкт управління, відповідне правове й інформаційне

забезпечення, обґрунтовано М.Міненко [58], систематизовано В.Куйбідою, М.Білінською, О.Петроє [115].

Елементи механізму публічного управління соціально-економічними процесами виокремлено О. Амосовим, Н. Гавкаловою [1] у процесі дослідження концептуальних засад публічного управління шляхом архетипного підходу. Специфічний механізм взаємодії суспільства та економіки наводить Т.Романенко, розглядаючи найважливіші функції публічного управління у сфері економіки [117]. Фінансовий механізм управління сталим розвитком територіальних економічних систем обґрунтували В. Пилипів, Л. Тичковська [83] на основі здійсненого аналізу функціонування територіальних економічних систем України та виявлення тенденцій їхнього фінансового забезпечення. На думку науковців, фінансовий механізм дозволить реалізувати цілі сталого розвитку території. Функціонування фінансового механізму повинно спиратися на інституційне забезпечення та реалізовуватися за низкою напрямків, а саме: забезпечення доступу суб'єктів територіальних економічних систем до активів, формування системи пошуку раціонального користувача територіальними активами, створення прозорої системи обліку наявних активів та реєстру прав власності на них, диверсифікація джерел відтворення територіальних економічних систем, формування умов для залучення приватних інвестицій у процеси суспільного відтворення, забезпечення паритету приватних та суспільних інтересів при управлінні територіальними економічними системами, надійний захист індивідуальних та цивільних прав у суспільстві. При цьому важливим елементом фінансового механізму є система інформаційного забезпечення, яка включає інформацію економічної, комерційної, фінансової тематики, зокрема відомості про фінансовий стан суб'єктів територіальних економічних систем, ситуацію на ринках, реєстр прав власності, кадастрові дані про територіальні ресурси.

Спираючись на дослідження трансформації економічних систем Н.Метеленко [54] зосереджує увагу на внутрішньому господарському механізмі. Цей механізм повинен забезпечувати динамічну рівновагу у суспільному

виробництві, між виробництвом, споживанням, попитом та пропозицією. Розглядаючи економічну сферу територіально-економічних систем, саме цей внутрішній господарський механізм забезпечить ознаки цілісності системи, зокрема: організованість та внутрішню упорядкованість, узгодженість дій підсистем; наявність інтегративних властивостей, інституцій і функцій; саморегуляція, здатність діяти збалансовано, задовольняючи потреби за умови обмежених ресурсів чи прибутковості. Основною ознакою внутрішнього господарського механізму є саморегуляція, яка б дозволяла підтримувати стабільність внутрішнього середовища, адаптуючись до зміни зовнішніх факторів.

Економічний механізм, за допомогою якого здійснюється управління банківською, грошово-валютною, інвестиційною, інноваційною, кредитною, податковою, страховою та іншими видами діяльності [58], доповнює механізм забезпечення економічної безпеки як система організаційних, економічних та правових заходів направлених на запобігання економічних загроз. Цей механізм передбачає всебічний, об'єктивний та регулярний моніторинг економічних процесів, настроїв суспільства задля прогнозування внутрішніх та зовнішніх чинників та загроз з метою стабільності в економічній сфері [115].

До цього блоку механізму також слід віднести механізм регулювання інвестиційною діяльністю, як інструмент регулюючого впливу на активізацію інвестиційного потенціалу, залучення інвестицій за допомогою правових, економічних, організаційних та інших заходів з метою забезпечення стійкого економічного зростання.

Організаційний механізм стосується об'єкта та суб'єкта і охоплює їх цілі, завдання, функції, методи управління та організаційні структури, у тому числі й результати їхнього функціонування [58]. Мотиваційний механізм складається із сукупності командно-адміністративних і соціально-економічних стимулів, які спонукають учасників до ефективнішої діяльності і призводить до процесу [58].

Суть політичного полягає у формуванні економічної, соціальної, фінансової, промислової та інших видів політики в публічній сфері [58]. Цей

механізм забезпечує можливості представлення та публічного узгодження позицій та інтересів заінтересованих сторін у прийнятті управлінського рішення, спрямованого на досягнення суспільно значущих цілей та вирішення суспільно важливих завдань і проблем. При застосуванні політичного механізму важливим є спосіб актуалізації проблеми, яка постала на порядок денний має значний суспільний інтерес [115].

Для захисту як національних інтересів та загроз на рівні територіально-економічних систем застосовується безпековий механізм і включає комплекс процедур рішень та правил взаємодії владних інституцій, представників політичних партій та рухів, об'єднань громадянського суспільства та передбачає як практичні заходи, так і певні важелі впливу, стимули чи інші дії [115].

Правовий механізм включає нормативно-правове забезпечення [58], а рівні територіально-економічної системи складаються із програмного механізму, який включатиме рішення, галузеві програми, регуляторні акти та інші документи.

Збирання, опрацювання та аналіз інформації, необхідної для ефективного функціонування системи [58] передбачає інформаційний механізм.

Механізм взаємного контролю зосереджений на забезпечення прозорості та ефективності функціонування системи територіально-економічних систем [58].

Управлінський комплекс стратегічних, антикризових підходів та інструментів, які включають моніторинг, діагностику стану, тенденцій та ідентифікацію небезпек та кризових ситуацій охоплює механізм антикризового управління [115].

Механізм державного управління як система застосовується для практичного здійснення управління та досягнення визначених цілей.

Складники комплексного механізму управління територіально-економічними системами, який включає фінансовий, економічний, внутрішній господарський, забезпечення економічної безпеки, регулювання інвестиційної діяльності, організаційний, мотиваційний, правовий, програмний, а також політичний та безпековий, інформаційний, взаємного контролю і антикризового управління та елементи інших видів механізмів, подано на (рис.1.9.).

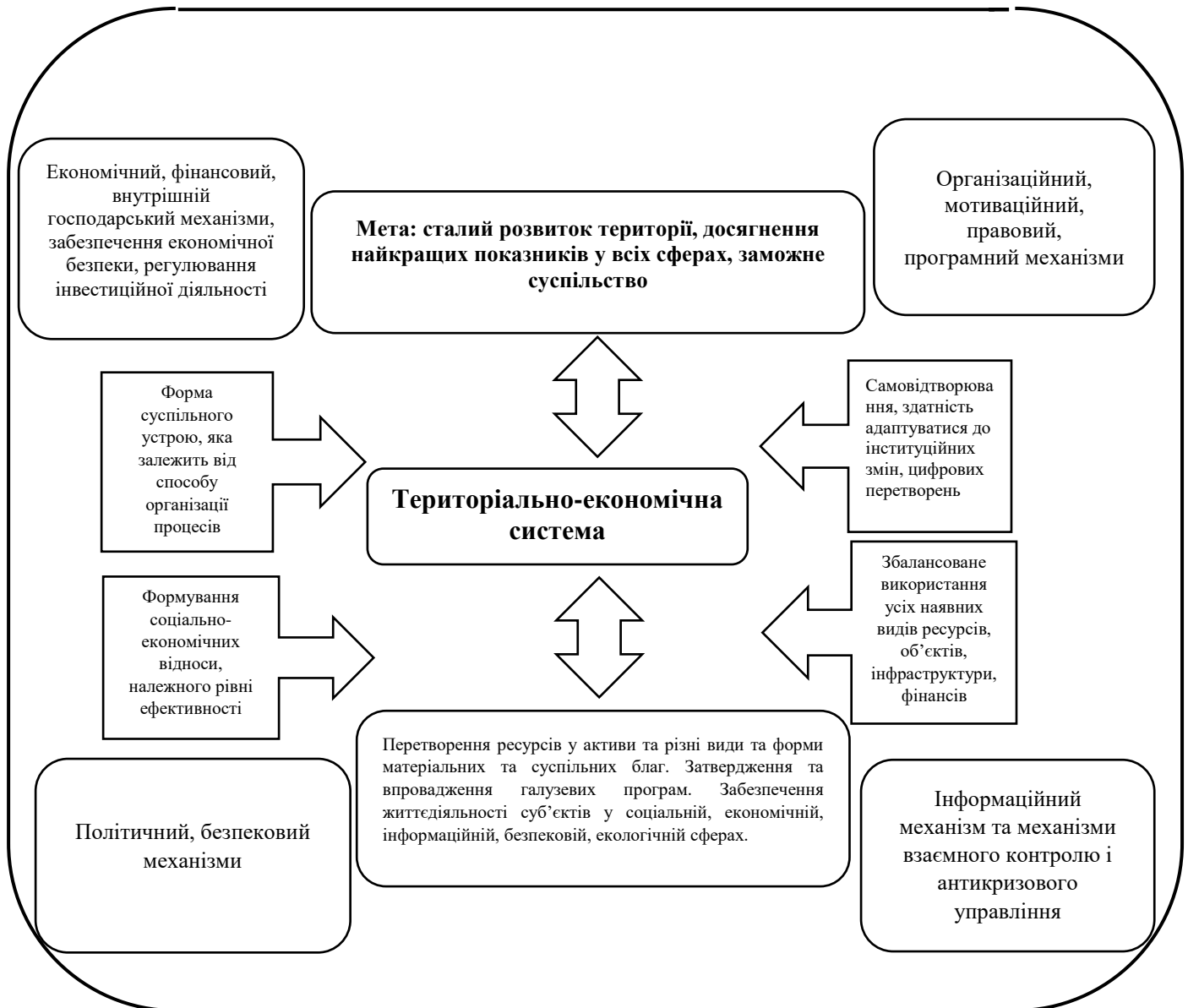

Рис.1.9. Складники комплексного механізму управління територіально-економічними системами.

Джерело: розроблено авторкою.

Для досягнення визначених цілей сталого розвитку у територіально-економічній системі застосовується комплекс управлінських механізмів.

1.2. Державна політика в Україні від інформатизації публічного управління до цифровізації

Ера цифровізації, докорінні зміни та масштабні перетворення сучасності позначилися на потребах суспільства, різних сферах життєдіяльності людей, у тому числі й на сфері публічного управління. Україна поступово перетворюється

на цифрову, сервісну державу. Оскільки розвиток цифрових технологій дає можливість органам публічної влади налагодити більш ефективну взаємодію з громадянами територіальних громад, підвищити рівень прозорості діяльності, ухвалення управлінських рішень, то постає завдання визначити орієнтири, а також ідентифікувати проблеми та знайти оптимальні варіанти їх розв'язання.

У фокусі дисертаційного дослідження знаходиться державна та регіональна політика щодо цифровізації, передумовою виникнення якої є електронне урядування, що формувалося у попередні роки. Науковці виділяють наступні етапи розвитку електронного урядування. На першому етапі стартує створення офіційних інформаційних ресурсів центральних органів державної влади, а згодом розробка сайтів регіональних владних інституцій. Окремі сайти працюють у тестовому режимі. Для другого етапу помітним стає впровадження інтерактивних елементів комунікації владних інституцій з громадянами через електронну пошту. На сайтах міністерств, відомств, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування регулярно оновлюється стрічка новин. Проте сайти не мають єдиного шаблону, принципу структурування чи подання інформації.

Наступний етап характеризується вдосконаленням інтерактивності. Запроваджено єдині стандарти до офіційних веб-сайтів органів влади, які регулюються вимогами до текстів, доступності інформації для користувачів з порушеннями та вадами здоров'я. Користувачі мають можливість поширювати матеріали, розміщені на офіційному сайті, у соціальних мережах. Впроваджується низка заходів для захисту доменних імен державних веб-сайтів, місцевих органів влади. Суть роботи сайтів органів ПУ вже не лише в інформуванні, а застосуванні сервісів в онлайн режимі для замовлення паспорта, продовження дії ліцензії, сплати штрафів, зборів. Запускаються спеціальні сайти для підтримки сервісів не лише центральних органів влади, але і на місцях.

Черговий етап відрізняється від попередніх подальшою розбудовою та процедурою об'єднання сайтів відомств, служб виконавчих органів влади у портали через які, можна зареєструвати підприємства, оформити різні види документів, витягів. Формуються портали на регіональному рівні, які поєднують

увесь спектр державних послуг, з можливістю підключення до інтернет-банкінгу.

П'ятий етап виокремлюється створенням цифрової системи державного управління на базі єдиних технічних та структурних стандартів. Запускається урядовий портал, який охоплює сервіси як для юридичних, так і фізичних осіб [32, с.4]. Основою електронного урядування науковці визначають інфраструктуру автоматизованої взаємодії органів виконавчої влади та місцевого самоврядування з громадянами та бізнесовими структурами і на даний час виділяють кілька основних модулів електронного уряду. Публічним управлінням електронне урядування розглядається як спосіб організації владою середовища для всебічного доступу громадян до можливості отримати послуги без фізичної присутності [109]. Елементи вищенаведених етапів електронного урядування, а також перехід від електронної до цифрової демократії чітко прослідковується по змінах в українському законодавстві. Основні контури державної політики щодо процесу впровадження заходів з інформатизації, електронного урядування, цифровізації в нашій країні представлені у Додатку Б, табл. Б.4. і подані на (рис.1.10.).

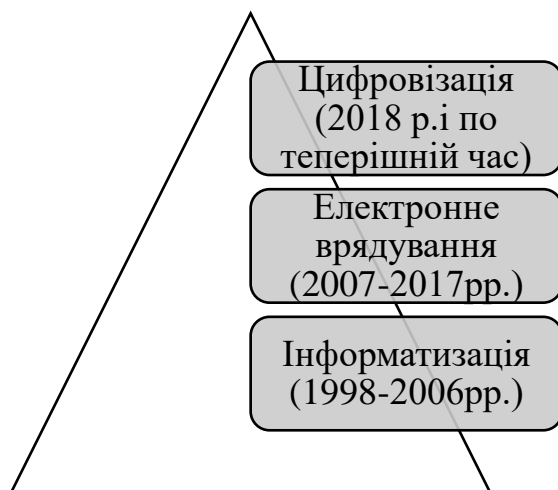

Рис.1.10. Еволюція цифрової трансформації в Україні.

Джерело: побудовано авторкою.

Дослідження законодавчого поля, у якому визначено головні концептуальні засади державної політики, дало змогу розмежувати етапи розвитку та підтвердило думку про те, що за умови послідовного і систематичного

удосконалення та формування нормативно-правової бази, відбувся поетапний перехід від інформаційного, електронного урядування до цифровізації.

Впровадження електронного урядування в нашій державі розпочалося у 1998 році. Формування законодавчої бази почалося з прийняття Закону України «Про національну програму інформатизації», який визначив стратегію та включав Концепцію інформатизації, сукупність державних, галузевих, регіональних програм та проєктів інформатизації. Тоді було закладено основу інформатизації стратегічних напрямів розвитку економіки, безпеки та оборони, соціальної сфери та інших. За словами керівника Національної програми інформатизації (1998-2001 рр.) О.Баранова, цим законом визначено термінологію сфери інформатизації, зокрема інформаційна послуга, інформаційна технологія, інформаційний продукт та інші. Інформатизацію визначено сукупністю взаємопов'язаних процесів, які спрямовані на створення умов для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства [18, с.19].

Інформатизація передбачає створення, розвиток і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та технологій, побудованих на основі обчислювальної та комунікаційної техніки. Цьому та ефективному використанню можливостей сприяв Указ Президента України щодо національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет [102]. Процес інформатизації створив передумови для інтеграції інформаційно-комунікаційних технологій у владно-управлінську діяльність, процес ухвалення рішень, що в свою чергу призвело до можливості надання органами публічного управління електронних послуг.

Практичне впровадження проєкту електронного урядування в Україні почалося у 2003 році створенням єдиного порталу органів виконавчої влади, який узагальнив державні сервіси на одній платформі. На цьому етапі були ухвалені Закони України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», які окреслили сфери використання, умови та правовий статус застосування електронних документів скріплених електронним цифровим підписом. Ця базова послуга технологія

електронного врядування знайшла своїх користувачів як в органах влади, так і приватних чи бізнесових структурах. Наразі електронний цифровий підпис вже втратив чинність на підставі того, що Закон України «Про електронні довірчі послуги», який вступив в дію 7 листопада 2017 року розширив можливості доступу до реєстрів, подання заяв, процесуальних документів та надав кваліфікованому електронному підпису таку юридичну силу як власноручний підпис.

Цим законодавчим новелам передував другий етап електронного урядування, який в 2007 році започаткував Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», а також низка інших нормативно-правових актів, які регламентували впровадження заходів та технологій електронного урядування. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у сфері державного управління визначено однією з стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства в Україні. У план дій включено залучення в управлінські процеси електронних форм взаємодії з фізичними та юридичними особами, надання послуг на основі механізму «єдиного вікна», який працює на централізованій базі даних і забезпечує оперативне вирішення питання, якість обслуговування [18, с.20].

З огляду на це, прогрес інформаційного суспільства позначився на широкому використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, підвищуючи якість свого життя та сприяючи сталому розвитку країни [43, с. 301-303], заклав основу наступного періоду. Перехід від інформатизації публічного управління до цифровізації стає об'єктивним еволюційним етапом науково-технічного прогресу, насамперед, в економіці та державній політиці України. Цифровізацію не можна ототожнювати тільки із застосуванням цифрових технологій у повсякденній діяльності публічних службовців, бізнесменів та громадських активістів. У цілому цифрові перетворення потребують реалізації нових механізмів нормативно-правових, соціально-політичних, інституційно-організаційних, фінансово-економічних, інформаційно-комунікативних всіма суб'єктами цифровізації у публічному секторі, до яких слід віднести органи

державної влади, органи місцевого самоврядування, приватні та громадські інституції [149, с.33]. На цьому етапі важливу роль відіграло підписання нашою державою у 2014 році Угоди про асоціацію до Європейського Союзу, за якою розпочався процес імплементації до українського законодавства спільних норм надання послуг, електронних комунікаційних послуг. Україна взяла на себе зобов'язання стосовно регулювання цифрового ринку, захисту авторських прав, прав споживачів кур'єрських служб, аудіовізуальних послуг [138].

Цей чинник вплинув на подальший технологічний розвиток, цілеспрямовані інституційні заходи по приведенню до європейських норм державних та регіональних програм, які стосуються сфери публічних послуг, створення інформаційно-комунікаційних систем для їх реалізації. Водночас, слід наголосити, що складовою частиною реалізації Копенгагенських критеріїв членства в ЄС є реформа публічного врядування як однієї з базових у процесі модернізації нашої держави. Від успіху цієї реформи, яка базується на європейській моделі публічного врядування, принципах людиноцентричності, ефективності, децентралізації, прозорості та підзвітності, публічності й активної співпраці з громадянським суспільством, залежить ефективність реалізації більшості інших національних програм і стратегій відбудови та розвитку.

Стабільні інституції, що забезпечують принципи демократії, верховенство права, дотримання прав людини є критеріями Копенгагенських вимог, яким потрібно відповідати щоб вступити до ЄС, закладені у Стратегію реформування державного управління України [136]. Завданнями цього документа є впровадження високоякісних послуг та зручних процедур, професійної публічної служби та управління персоналом, ефективного урядування.

Задля відповідності Копенгагенським критеріям [52], які Україна зобов'язалася впровадити, аби вступити до спільноти європейських країн, ухвалено низку нормативно-правових документів, в їх числі і Стратегію цифрової трансформації соціальної сфери [111]. Важливим пунктом стратегічного плану є створення єдиного інформаційно-операційного середовища соціальної сфери, яке об'єднає всі соціальні установи і забезпечить

прозорість та автоматизацію процесів. Не оминули увагою розробники документу й технологічний розвиток інформаційних ресурсів, автоматизацію управління та контролю у соціальній сфері. Новелою Стратегії є створення реєстру інституцій соціального захисту та видів соціальної підтримки [33].

Продовжуючи розгляд державної політики України від інформатизації публічного управління до цифровізації, яка зафіксована в українському законодавстві, зазначимо, що наступним етапом та своєрідним фундаментом політики у сфері цифровізації нашої держави, на погляд науковців та посадових осіб державних інституцій, з думкою яких ми погоджуємось, була презентація стратегічного документа «Цифровий порядок денний України 2020» [146] та прийняття Концепції розвитку цифрової економіки і суспільства України на 2018-2020 роки [50]. Саме у Концепції затверджено визначення основних цілей та принципів цифрового розвитку країни та план їх реалізації. Документ передбачає здійснення заходів, які будуть розвивати цифровізацію суспільства, цифрові компетенції громадян та стимулювати впровадження цифрових технологій у вже існуючі та нові галузі економіки. Очікується, що виконання намічених завдань забезпечить зростання ВВП на 5 відсотків. Основні принципи цифровізації подано на (рис.1.11.).

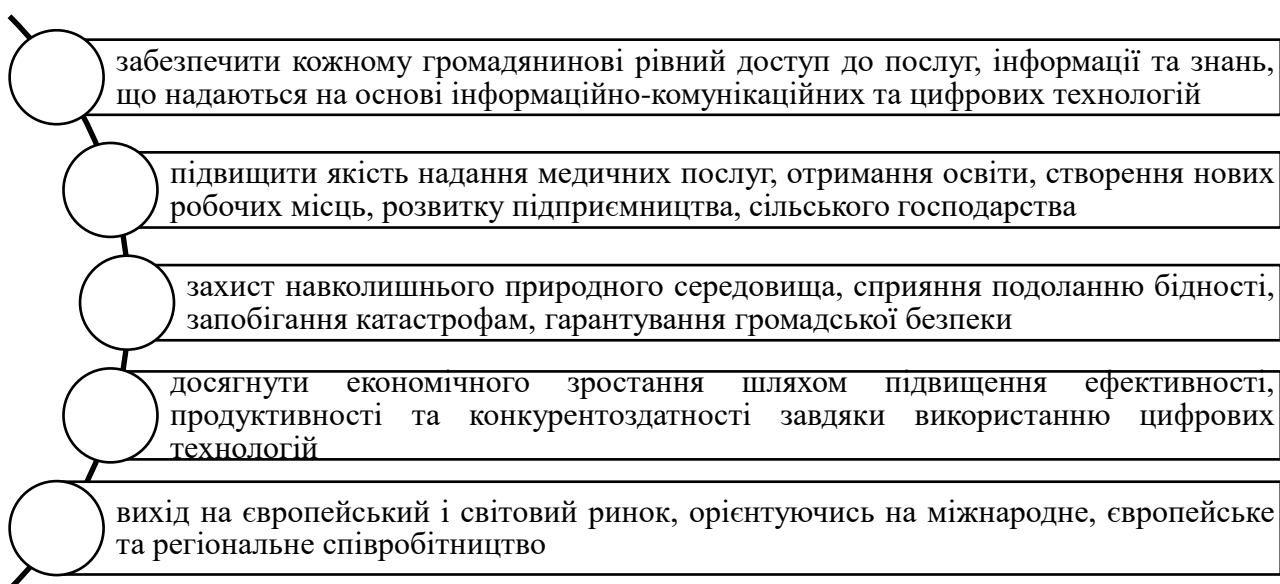

Рис. 1.11. Переваги цифровізації.
Джерело: [50].

Таким чином, держава, взявши на себе роль лідера з популяризації, регулювання та впровадження цифрових технологій спирається на принципи цифровізації, які представлені на (рис. 1.12.).

Рис. 1.12. Принципи цифровізації.
Джерело: [140].

Про послідовність державної політики цифрового розвитку свідчить той факт, що відповідною урядовою постановою, яка визначила напрями реалізації державної політики цифрового розвитку [97] започатковано практику створення в органах ПУ структурних підрозділів, введення до штату посади заступника голови обласної державної адміністрації з питань цифровізації.

Це підтверджує тезу, що цифровізація територіально-економічних систем набуває особливого значення і є важливою складовою державної політики в Україні. Досліджуючи аспекти державної політики щодо цифровізації, доцільно у цьому контексті водночас виокремити бачення цифровізації регіонів, яке сформульовано у Державній стратегії регіонального розвитку, реалізація якої розрахована до 2027 року [99].

Серед визначених пріоритетів однією з оперативних цілей цього стратегічного документу зазначена цифрова трансформація регіонів. Цілі

розвитку цифрових комунікацій та цифрової інфраструктури [99] подано у Додатку Б, табл. Б.5. Зміст основних положень нормативно-правових документів державної та регіональної політики, поданих у Додатку Б, табл. Б.6., застосування яких вплинуло на розвиток та цифрові перетворення в економіці та суспільстві України та реалізацію владних повноважень органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, засвідчив, що документи окрім основоположних засад щодо формування та реалізації ефективної державної політики у сферах електронного урядування, електронної демократії та розвитку цифровізації, імплементували норми відповідно до потреб громадян, сучасного розвитку людства та технологій.

Потенціал сучасних інноваційних технологій, представлений у нормативно-правових актах стосовно практично всіх напрямків державної політики, здатний призвести до відчутних змін у публічному управлінні та зробити державний сектор ефективним. Огляд нормативно-правової бази, яка включає закони та рішення органів місцевої влади не є вичерпним. Оскільки цифрові перетворення охоплюють різні сфери життєдіяльності людини, то очевидно, що нормативно-правова база стрімко оновлюватиметься й надалі розвиватиметься для регулювання цифрового середовища. У Верховній Раді України триває процес розробки законодавства та опрацювання проектів законів в зазначеній царині. Для досягнення мети дисертаційної роботи систематизовано зміст діяльності органів публічного управління та адміністрування, які дотичні до здійснення державної та регіональної політики чи стоять у авангарді цифровізації в Україні.

До таких інституцій відносяться Міністерство цифрової трансформації України, Міністерство розвитку громад та територій України, Комітет ВРУ з питань цифрової трансформації, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державне підприємство «Дія», Громадська рада при Міністерстві цифрової трансформації України, ЦНАПи, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, департаменти та управління ОДА, Урядова гаряча лінія та інші.

Функції органів ПУ та ПА, повноваження яких стосуються досягненню мети та вирішенню завдань, поставлених у дисертаційній роботі наведено у Додатку Б, табл. Б.7. Аналізуючи діяльність органів публічного управління та адміністрування в сфері цифрової трансформації у розрізі дисертаційного дослідження та враховуючи те, що управління саме по собі є складним та унікальним феноменом, що реагує на виклики суспільства, а ПУ перебуває під постійним впливом тенденцій і чинників суспільного розвитку, низки соціальних, економічних, політичних факторів, то для цього, необхідно з'ясувати визначення таких термінів як цифровізація, цифрова трансформація, цифровізація публічного управління та інших понять цієї категорії.

Погоджуючись з думкою О.Онуфрієнко про те, що тезаурус науки публічного управління перебуває на стадії формування, постійного оновлення [65]. Так само і у суспільстві значення понять не завжди вірно трактується та вживається відповідно до закріплених визначень, що призводить до неналежного застосування в наукових колах та практичній діяльності органів публічної влади або спричиняє довільне трактування чи дискусійне використання.

На фахову термінологію, яка знаходиться у процесі наукового пошуку в межах вітчизняної науки, істотно вплинула реформа децентралізації влади. У межах оновлення нормативних засад, так само у процесі формування, доповнення та переосмислення і визначення перебуває термінологія, яка стосується цифрових перетворень. Слід наголосити, що драйверами масштабних змін і новаторами творення термінології сфери цифрових трансформацій публічного управління, розвитку територій на засадах цифровізації є фахівці Міністерства цифрової трансформації. Поняття цифровізації в Україні відрізняється від того, що відбувається в світі. Цифровізація сприймається специфічно і розуміється переважно як створення нових сервісів. Проте цифровізація охоплює більш широке коло – це коли не тільки ІТ-компанії, а всі галузі є цифровими – будівництво, сільське господарство, обробна промисловість, транспорт горизонтально й вертикально пронизані інтеграційними процесами, які відбуваються через цифровізацію. Тобто сервісна

компонента без фізичного продукту, навіть якщо вона базується на найбільш передових технологіях, не дає істотного економічного ефекту [147, с. 117].

На думку науковців О. Карпенка, Ж. Денисюк, В. Наместнік [149, с. 117] цифровізацію слід трактувати як процес виробництва, упровадження, застосування цифрових технологій для вдосконалення взаємовідносин і життєдіяльності людини, суспільства та держави. Унаслідок цього цифрове врядування необхідно трактувати як планування, мотивацію, організацію, реалізацію та контроль діяльності органів публічної влади на основі застосування діджитальних алгоритмів прийняття управлінських рішень. Вищезазначені дослідники висловлюють узгоджену думку і стосовно цифрового врядування, яке є наступним етапом технологічних трансформацій суспільного (публічного) управління після інформатизації, електронного врядування та цифровізації завдяки інтеграції фізичного, діджитального та біологічного світу.

Стосовно термінології сфери цифрових трансформацій, то поширеним певний час явищем було помилкове вживання поняття діджиталізація в сенсі цифровізації. Це пояснюється не зовсім вірним перекладом таких термінів як digitalization та digitization, а точніше буквальним перекладом з англійської мови, які не є тотожними і не відповідають визначенням цифровізації. Результати дослідження законодавчо-нормативного поля відносно таких термінів: цифровізація, цифрові технології, цифрова послуга наведені у Додатку Б., табл.Б.8. Як зазначалося вище, серед різноманіття підходів, визначень і тлумачень значна частина термінів іноді суперечать один одному та практично завжди мають суб'єктивний аспект у трактуванні різних авторів.

Такі тенденції прослідковуються і стосовно таких термінів як: цифрове врядування, цифрові трансформації, цифровізація, цифровізація публічного управління. У даному дослідженні систематизовано визначення понять категорії цифровізація на основі чинного законодавства України. Авторка використовує визначення подані у словнику, який розкриває значення змісту термінології

системи ПУ. Розмежування понять, які розкривають зміст окремих аспектів цифрових перетворень публічного управління, представлені на (рис. 1.13.).

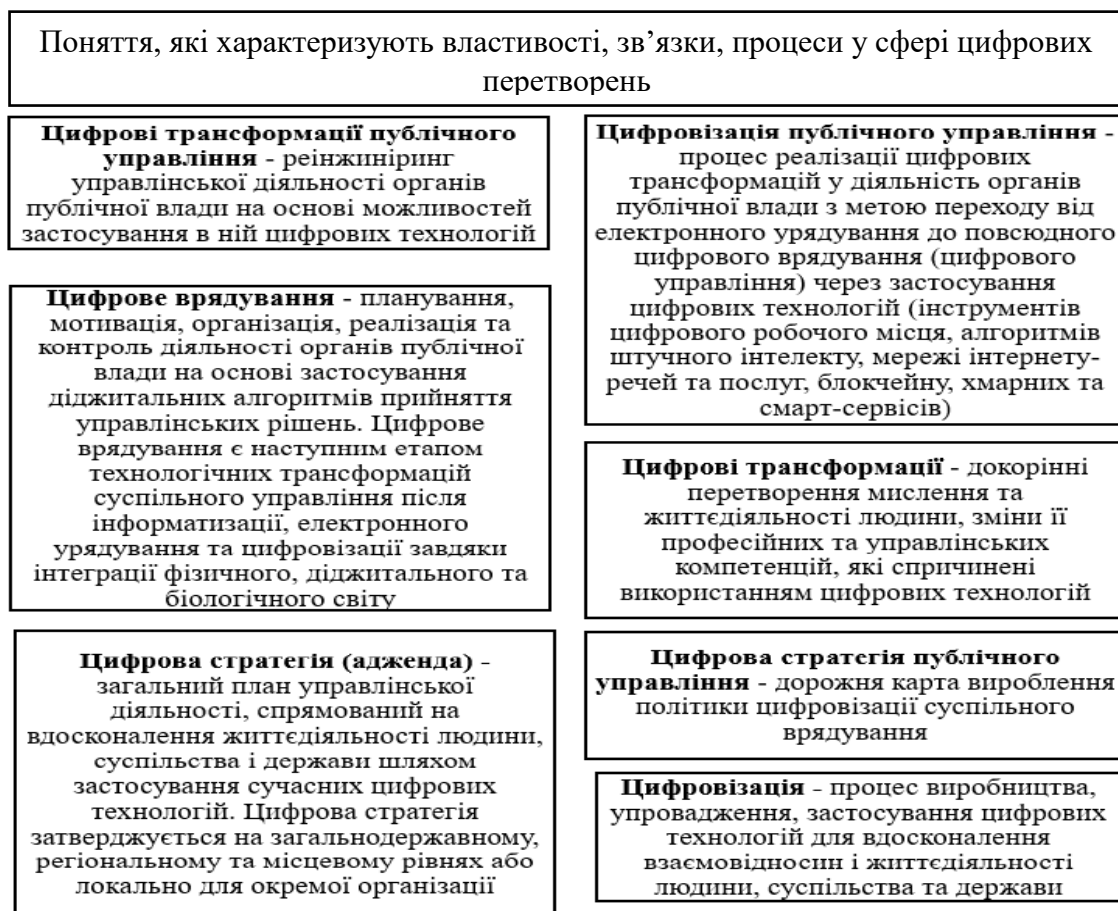

Рис.1.13. Визначення понять, які стосуються цифрових перетворень публічного управління.

Джерело: [116]

На даний момент не існує єдиного визначення термінології базових понять досліджуваної сфери. Питання пошуку істини є першочерговим та актуальним завданням науки різних сфер та періодів і базується на пізнанні сутності явищ, змісту процесів, тенденцій, законів та особистого досвіду дослідників. На основі законодавчо закріплених визначень, наукових трактувань термінів цієї тематики, з урахуванням практичного досвіду роботи авторки дисертаційної роботи здійснена спроба переосмислення визначення цифровізація публічного управління та запропоновано власне уточнене трактування.

Отже, на базі вже існуючих визначень та враховуючи стрімкі зміни, сформульовано нове тлумачення поняття цифровізація публічного управління. У

дисертаційному дослідженні під цифровізацією публічного управління слід розуміти перетворення в управлінській діяльності органів публічної влади, які базуючись на синергії цифрових технологій, орієнтовані на потреби жителів територіальних громад і спрямовані на трансформацію територіально-економічних систем. Як видно із запропонованого визначення, цифрові технології виступають драйвером перетворень та відкривають нові можливості.

Цифрові технології (ЦТ) охоплюють численні процеси, інструменти і включають інтернет речей, роботизацію та кіберсистеми, штучний інтелект, великі дані, безпаперові технології, технології 3D-друк, хмарні сховища, безпілотні та мобільні технології, біометричні технології, квантові технології та інше [140]. Цей перелік постійно доповнюється та розширює свої межі. Ключові технології цифрових трансформацій та нові наведено у (рис.1.14.).

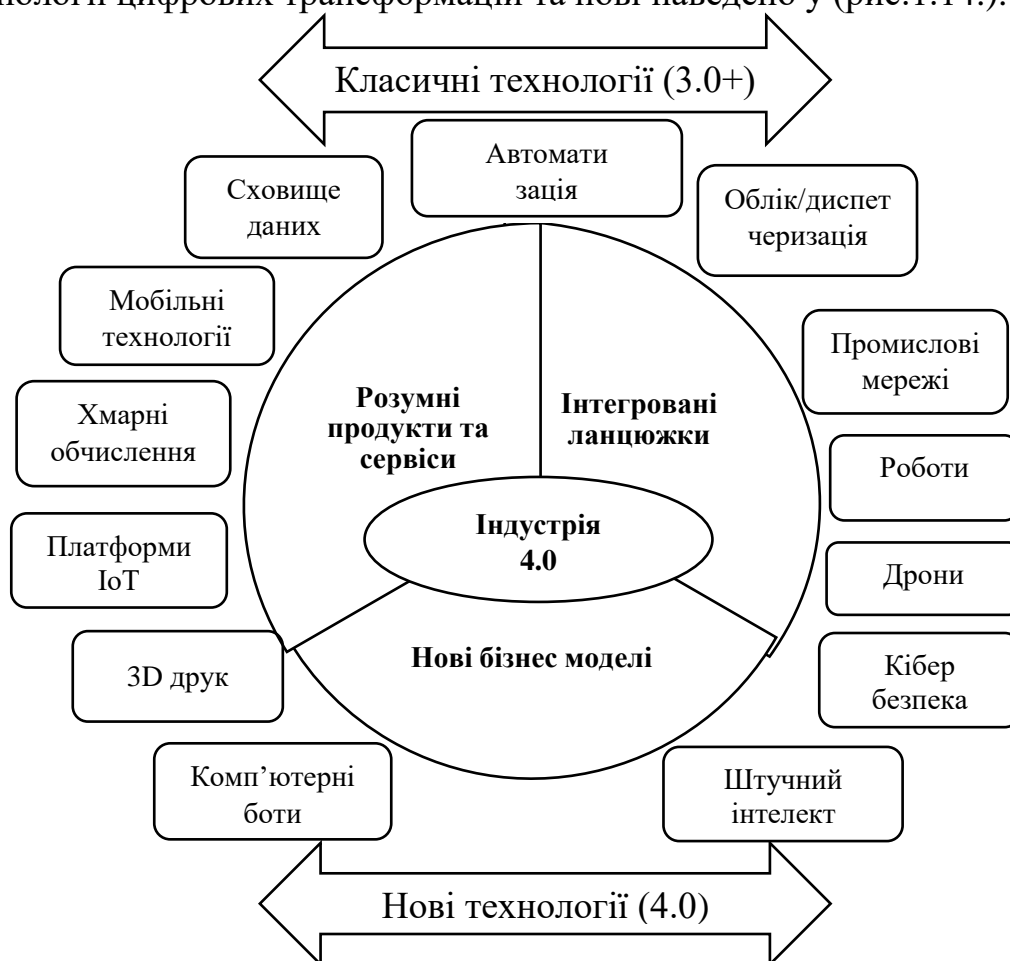

Рис.1.14. Класичні та нові цифрові технології.
Джерело: [140]

Згідно з Концепцією розвитку цифрової економіки та суспільства України Індустрія 4.0 є оновленою теорією розумного виробництва і ототожнюється з четвертою промисловою революцією та характеризується появою кіберфізичних систем. Головну роль в новітньому концепті відіграють Інтернет речей, великі дані, хмарні обчислення, машинне навчання, штучний інтелект, робототехніка, 3D-друк, доповнена реальність [50]. Із вищенаведеного переліку основних інноваційних компонентів сучасного світу ЦТ варто виокремити штучний інтелект (ШІ), який застосовується у різних сферах, приваблює розробників та інвесторів, а також спостерігається наростаюча кількість бажаючих розвиватися у цій сфері [147, с.19-20].

ЦТ створюють економічний і соціальний ефект, підвищують якість життя, забезпечують зростання продуктивності всієї суспільної праці, прибутковості і конкурентоспроможності, підвищують прозорість економічних операцій та надають можливості їх моніторингу. До числа переваг, які ЦТ створюють у сфері публічного управління, можна віднести нарощування обсягів даних, здійснення їх переробки та аналізу, синхронізація потоків інформації, відхід від паперових документів та впровадження електронних (листки непрацевдатності, трудові книжки тощо) [147, с.83]. Разом з тим, слід відмітити низку стримуючих чинників цифрових перетворень, зокрема низьку кваліфікацію кадрів, незацікавленість у реалізації цифрових ініціатив, відсутність інфраструктури та Інтернет покриття всієї території, недостатнє забезпечення населення смартфонами, фінансові обмеження, а також зовнішні загрози.

Зручність та доступність, прозорість діяльності, економія ресурсів та скорочення витрат, ці та інші переваги використання ЦТ сприяють їхньому впровадженню у сферу публічного управління територіально-економічними системами. Водночас враховуючи наявні проблеми, стратегічними завданнями є подолання розриву між громадянами та підвищення компетентностей, вдосконалення процедур, пошук нових механізмів більш ефективного управління. Всі ці завдання будуть ще більш реалістичними після усунення

зовнішніх загроз, які несуть шкоду всім суспільним інститутам як державним, громадським, приватним, так і громадянам країни.

Таким чином, проаналізувавши сутність понять, які стосуються цифровізації, нормативно-правове забезпечення державної та регіональної політики, визначивши етапи змін та переходу від електронного до цифрового врядування, можна дійти висновку, що розвиток законодавства, робота владних інституцій, здійснення ними повноважень та застосування управлінських технологій корелюється з процесами цифровізації суспільства загалом. Цифровізація розглядається як засіб чи інструмент, використання якого з системним державним підходом може забезпечити комфортні взаємини владних інституцій та громадян.

На сучасному етапі можна виділити такі досягнення активної державної політики щодо цифровізації: сформоване правове поле, створено Міністерство цифрової трансформації, в інших інституціях передбачена діяльність заступників, які відповідають за впровадження нових цифрових технологій. Держава, узявши на себе роль лідера з впровадження ЦТ та регулятора у цій сфері запустила в Україні процеси цифрових перетворень. Діяльність органів влади набуває нового значення у процесі цифрової трансформації ПУ та цифровізації публічних послуг. Органи ПУ виступають лідером у популяризації цифрових трансформацій в Україні, які у свою чергу забезпечують можливість вивести на якісно новий рівень діяльність органів державної влади чи місцевого самоврядування.

1.3. Організаційний механізм інформаційного забезпечення територіально-економічних систем

Держава як провідний інститут суспільної організації має кілька відомих людству форм правління, адміністративно-територіального устрою, політичної конфігурації та у залежності від цього зафіксований сталий порядок чи вектори розвитку [48]. Феномен держави не полишає інтерес людської цивілізації.

Відомий німецький мислитель, вчений, політик та економіст Макс Вебер [10], який серед різних аспектів людського буття вивчав організацію та поведінку людей у групах, зазначав, що монопольне право управляти та легітимно застосовувати таку форму примусу як насилля, відрізняє державу від інших більш примітивних форм організації суспільства. Це трактування, піддають сумніву та часто заперечують науковці, оскільки монополія та примус лише на певний період можуть підтримувати засади держави, проте ніколи не забезпечать розвиток громадянського суспільства чи національну ідентичність громадян.

Популярний вислів лауреата Нобелівської премії, визначного політика 20-го століття Вінстона Черчіля про те, що демократія є найгіршим видом правління, не рахуючи інші, які людство випробувало у продовж усієї історії, дозволяє припустити, що запит на пошук найкращого способу організації суспільства зберігається у політичному, науковому та суспільному дискурсі.

Проведення децентралізації влади в Україні обумовлено низкою чинників та стало складовою державної політики стосовно регіонального розвитку та розширення владних повноважень для розв'язання проблемних питань на місцевому рівні, розподілу ресурсів регіону [35]. Висловлюючи власні погляди, винахідник терміну децентралізація французький громадський діяч, філософ Алексіс де Токвіль підкреслював важливість децентралізації з адміністративної точки зору та наголошував на значному громадському впливі. За його словами, децентралізація на відміну від централізованого урядування, спонукає громадян долучатися до ініціатив, брати участь у вирішенні питань [137].

Дійсно від ступеню централізованості чи рівня децентралізації на пряму залежить розвиток громадянського суспільства в країні. Чим вищий етап розвитку громадянського суспільства, тим потужнішим буде вплив на владні інституції. Є безліч прикладів практичного підтвердження, коли лідери думок, представники громадянського суспільства, висловлюючи спільну позицію громади, ініціюють, розробляють та впроваджують суспільно корисні проекти на місцевому рівні, які стосуються розподілу бюджетних ресурсів, земельних

відносин, інфраструктурних рішень, підприємництва, транспорту, освіти, соціальної сфери, медицини, екології та культури [105].

Втілення децентралізаційних засад, в основі яких передача владних та фінансових повноважень на місця, позначилося на низці процесів з розбудови громадянського суспільства в Україні, забезпеченні прозорості діяльності влади [151]. Перетворення вплинули й на інформаційну політику органів ПУ. Слід відзначити, що інформаційна функція держави, як система організації та забезпечення процесу поширення, використання, зберігання інформації, з'явилася відносно недавно, на відміну від економічної, правозахисної, соціальної, фіскальної, правоохоронної, природоохоронної та культурної функцій.

Професійне використання інформації та застосування технологій у цьому процесі розглядається як запорука прогресу та ототожнюється з успішною внутрішньою та зовнішньою політикою [152]. Поряд з цим постає питання інформаційної безпеки та захисту інформаційного простору. Інформаційна безпека є складовою національної безпеки, яка у чинному законодавстві трактується як захищеність від реальних та потенційних загроз державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України.

Інформаційна безпека дослідниками трактується як стан захищеності від будь-яких актів зовнішньої інформаційної агресії, які завдають суттєвої шкоди національним інтересам держави [69, С. 137]. Це поняття поєднує можливість інформування громадян та забезпечення доступу до різних джерел даних поряд із недопущенням витоку інформації та попередженням негативних інформаційних впливів [135, С. 90].

Враховуючи вище викладене, до основних напрямків інформаційної політики таких як: свобода слова, вільний доступ до суспільно значущої інформації, а також сприяння відкритості та прозорості органів влади [88], сформульованих автором численних праць з інформаційної політики та комунікаційних технологій, професором Григорієм Почепцовим, додалися

безпекові. Згідно зі звітом Державного департаменту США російська дезінформація має 5 основних майданчиків та способів поширення, які подано на (рис 1.15.).

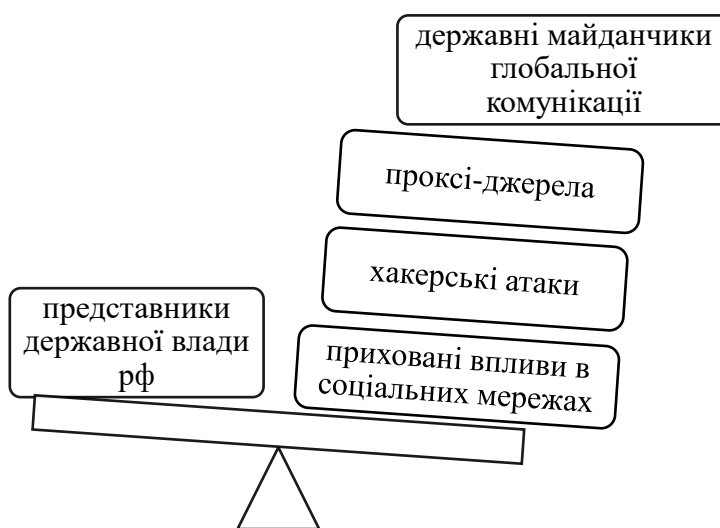

Рис.1.15. Основні майданчики та способи поширення російської дезінформації.

Джерело: [129].

Відповідно до вищенаведених способів російська дезінформація поширюється представниками державної влади рф, які розповсюджують заяви кремля та представників держдуми рф, повідомлення та заяви на їхніх офіційних сайтах і сторінках у соцмережах.

Маніпулятивні дані розносяться російськими державними майданчиками глобальної комунікації, зокрема державними медіа для внутрішньої та міжнародної аудиторій, що знаходяться як у росії, так і за кордоном. Наступним дезінформуючим методом у арсеналі російської пропаганди є проксі-джерела, такі як: проросійські міжнародні медіа, що не фінансують публічно з держбюджету рф або намагаються не афішувати джерела фінансування, локальні медіа місцевими мовами, несвідомі розповсюджувачі російських наративів, підсилювачі російських маніпуляцій в іноземних країнах.

До способів поширення відносять приховані впливи в соціальних мережах, зокрема втручання в місцеві дискурси як у росії, так і за кордоном, інформаційні

кампанії зі зниження довіри до міжнародних та державних інституцій інших країн, підсилення протестів і суспільних конфліктів.

Ще одним способом розповсюдження дезінформації є хакерські атаки та кібер-операції з метою зламування особистих і державних акаунтів, захоплення та клонування сайтів, викрадення даних, фальсифікації, дискредитація офіційних джерел та офіційних медіа. Для захисту інформаційного простору України у попередні роки проводилася робота з обмеження мовлення російських телеканалів та російської медійної продукції, посилювався контроль за поширенням друкованої літератури, яка містила висловлювання, що становлять загрозу національній безпеці тощо.

Обмеження діяльності російських соціальних мереж, блокування доступу до пошукових систем північного сусіда, обмеження доступу до сайтів країни агресора у 2017 році за кілька днів зменшило присутність українських громадян на російських форумах та частково позбавило російські спецслужби змоги стежити за українцями [2, С. 49].

Наявність альтернативних соціальних мереж та можливість вибору переключило українців на комунікаційні ресурси міжнародного формату. Питання інформаційної безпеки та нейтралізації пропаганди, негативного інформаційного впливу на населення прикордонних територій ворожого телевізійного та радіосигналу тривалий період були актуальними для регіонів, які мають спільний кордон як із рф та рб.

Посилення позицій українських мовників, регіональних засобів масової інформації, які виконують суспільно важливу місію у спротиві ворогу відіграє своєчасне та неупереджене інформування українських громадян та світову спільноту про події, які відбувається в нашій державі. Потужний внесок у спільну боротьбу із агресором українських медіа, які наповнюють інформаційний простір новинами на основі достовірних фактів, і, працюючи в складних умовах, бо журналістика не передбачає нормованого робочого дня, формують суспільну думку, доповнено діями органів ПУ, а саме: урядовими

організаціям, регулятором медійної сфери – Національної ради України з питань телебачення та радіомовлення.

Таким прикладом є введенням у дію Чернігівською філією Концерну РРТ нових телекомунікаційних об'єктів у прикордонних громадах регіону, будівництво яких стартувало у 2019 році. Тестове мовлення загальнонаціональної цифрової багатоканальної телемережі МХ 7, отримало позитивні відгуки, завдяки чому жителі прикордонних громад мають змогу бачити у зазначеному форматі 9 телеканалів, у тому числі й загальнонаціональних мовників. Загалом на Чернігівщині мовлення здійснюється засобами наявних передавачів. Одночасно для забезпечення стовідсоткового покриття території області сигналом українського цифрового телебачення тривають роботи зі встановлення додаткових телекомунікаційних веж [70].

Розбудова медійного середовища, розвиток інформаційного суспільства в нашій державі продовжується.

Теоретичні знання та практичний досвід, вміння вибудовувати стратегії та виокремлювати головне, але уважно ставитись до деталей, дотримуватися законодавчих норм зазначеної сфери, поділяти журналістські цінності, правила етичної поведінки та враховувати ключові фактори побудова цифрової культури.

Це інструменти результативної інформаційно-комунікативної діяльності органу ПУ необхідні для реалізації обов'язку інформувати, який включає анонсування важливіших подій, доносити у зручному форматі новини про поточну діяльність, оприлюднення проєктів регуляторних актів, рішень сесій, які ухвалюються для розв'язання нагальних соціально-економічних питань, стосуються використання ресурсів комунальної власності, сфери охорони здоров'я, культурних та освітніх проблем, а також інші нормативно-правові акти, які забезпечують безперешкодний доступ усім громадянам до інформації, що має важливе суспільне значення. Основні риси інформаційної політики органу публічної влади подано на (рис.1.16.).

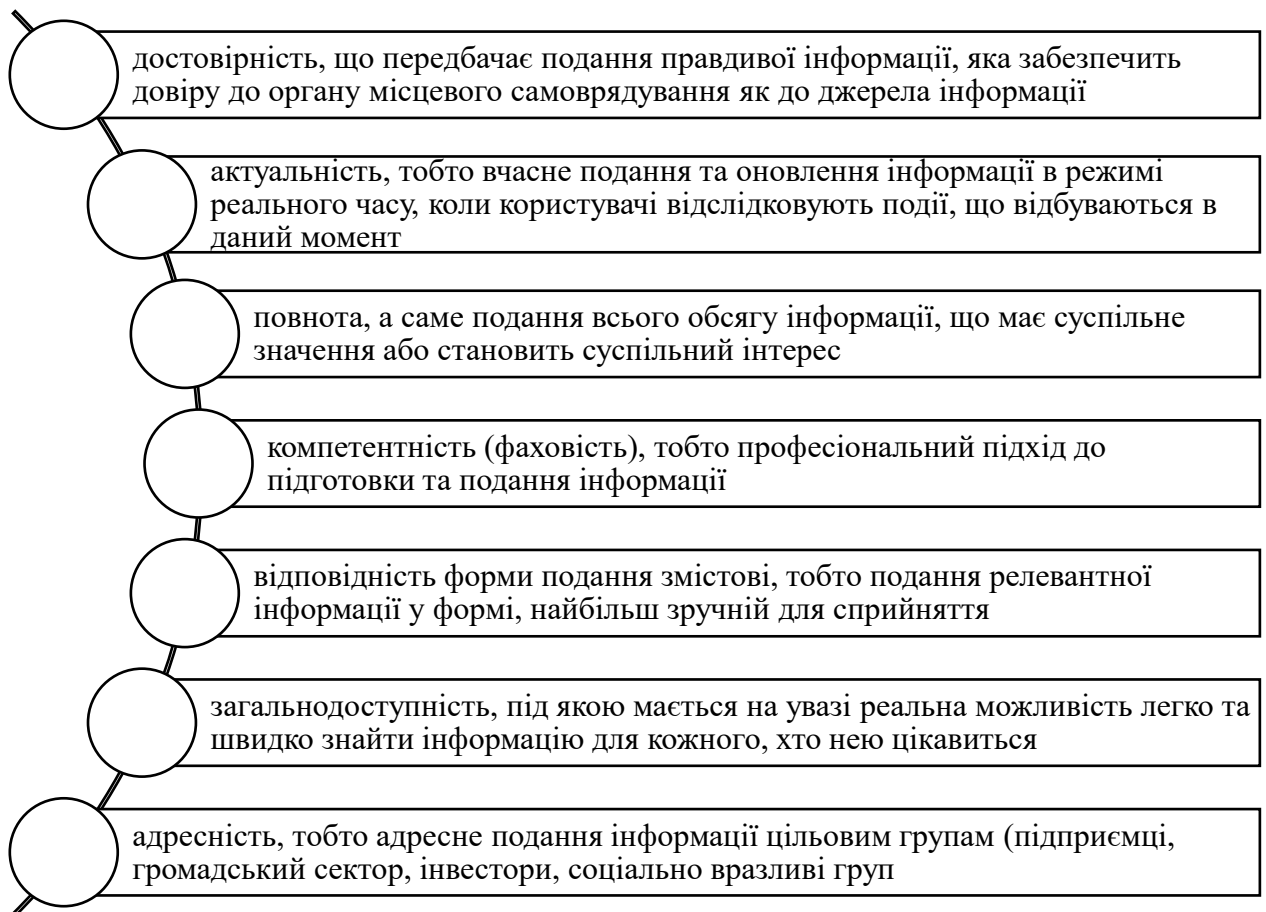

Рис. 1.16. Головні риси інформаційної політики.

Джерело: систематизовано авторкою на основі відкритих джерел.

До вищенаведених якостей та рис інформаційної політики слід віднести також інтерактивність з наявністю зворотнього зв'язку та можливістю не лише доносити інформацію, але й чути позицію громади. Важливим аспектом є системність, що передбачає інформування не час від часу, а постійне щоденне функціонування інформаційних механізмів.

Дотримання цього базису інформаційними підрозділами органів виконавчої влади та місцевого самоврядування може забезпечити довіру громадськості [28, с.1-2] проте для успішної комунікації як на рівні держави, так і ТГ необхідний також фаховий інформаційний супровід, професійне наповнення ресурсів якісним інформаційним контентом, який має специфічні особливості. Тексти інформаційних повідомлень новин відрізняються від інших текстів структурою, форматом та розміром. За правилами написання новини текст повинен бути у

вигляді перевернутої піраміди. Принцип структурування текстів новин подано на (рис.1.17.).

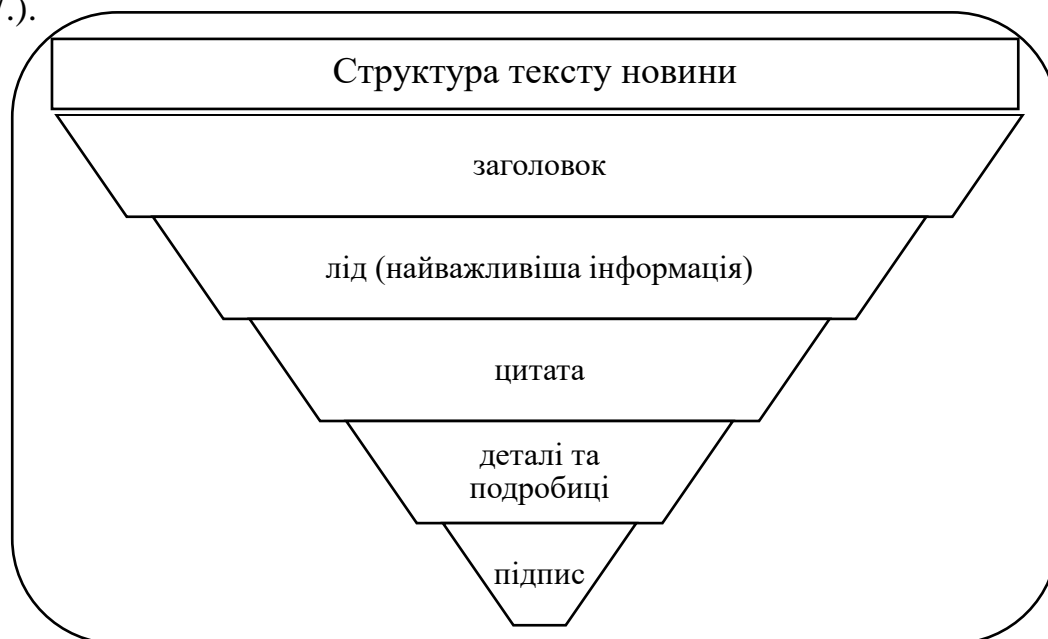

Рис.1.17. Структура тексту новин.
Джерело: побудовано авторкою.

Заголовок новини відіграє ключову роль у виборі читача. Функція заголовку полягає у тому, щоб привернути увагу аудиторії громади та зацікавити прочитати увесь текст. По суті від заголовка залежить основне завдання чи вдасться зорієнтувати громадян та вибрати корисну для себе інформацію у перенасиченому інформаційному просторі. Тому заголовок повинен точно формулювати головну думку інформаційного матеріалу, бути змістовним та лаконічним.

Як і будь-яке інформаційне повідомлення новина повинна відповідати на запитання що, де, коли, хто, яким чином, чому та звідки про це стало відомо. Перший абзац тексту новини є найважливішою частиною, його називають лід, тобто провідний, повинен чітко та вичерпно давати відповіді на перші чотири запитання. Від професійного написання заголовків та лідів залежить рейтинг офіційного сайту органу ПУ. Обов'язковою складовою тексту новин має бути цитата спікера чи експерта на підтвердження головної ідеї інформаційного матеріалу. Викладення деталей та подробиць повинно доповнити суть новини, але не обтяжувати її розлогістю чи перетворювати в літературний твір.

Необхідним елементом новини є підпис, який вказує на авторство та джерело запозичень. Слід враховувати, що краще сприймаються новини доповнені фотографіями чи інфографікою, проілюстровані візуалізаціями чи графічними зображеннями [45]. Для суб'єктів реалізації інформаційно-комунікативної діяльності важливе розуміння специфічних особливостей цієї діяльності та необхідність спрямовувати певні засоби на соціальну взаємодію. Цьому сприятимуть ефективно налагоджені комунікації системи зворотного зв'язку, регулювання інформаційних потоків, впроваджені управлінські дії для формування різних шляхів інформаційного обміну, застосовуючи сучасні інформаційні технології [57].

Зворотний зв'язок як одна із форм комунікації підвищує ефективність обміну інформацією. Такий спосіб взаємодії є ознакою демократизації процесу комунікації і називається координаційним управлінням. Практичний бік реалізації інформаційної діяльності у найкращий спосіб передбачає наявність необхідної бази контактів та регулярного оновлення даних представників засобів масової інформації, які зацікавлені у співпраці та висвітленні діяльності владної інституції. Не можна виключати із поля зору потенційно зацікавлених медіа ресурсів у своєму регіоні, а також мати канали для оперативної комунікації з всеукраїнськими та міжнародними новинними агенціями.

Для злагодженого процесу, уникнення можливих помилок, необхідно визначити коло спікерів для оприлюднення офіційної інформації органу ПУ, які є експертами у своїй сфері та можуть чітко аналізувати дані, зрозуміло доносити до людей позицію установи з того чи іншого питання. Окрему увагу слід приділяти підготовці до кризових комунікацій, дотриманню заздалегідь розробленого алгоритму дій у таких ситуаціях, який би враховував низку регіональних чинників.

Тенденцією сучасного інформаційного простору є розвиток різних комунікаційних каналів, багатоплатформність засобів масової інформації, яка стрімко набуває поширення. Очевидно у майбутньому переваги використання кількох платформ для інформування будуть утверджуватися. Вже зараз

більшість українських медіа розвиваються на кількох платформах. Паралельно із основним інформаційним ресурсом своєї діяльності – сайтом, мають облікові записи у Facebook, Instagram, Tiktok, Telegram, Youtube та інших. Популярності набувають підкасти, блоги, де генеруються цифрові медійні файли. Окремі медійники зареєстрували свої сторінки у соціальних мережах як онлайн-медіа, що по суті формалізувало сприйняття суспільством цих сторінок як повноцінне джерело інформації та новин. Цьому процесу сприяв Закон України «Про медіа», який набув чинності у 2023 році і регулює діяльність друкованих та онлайн медіа.

Якщо раніше новинами регулярно цікавився певний прошарок громадян, то на даному етапі новини стали практично попкультурою суспільства, переважна більшість якого щодня моніторить публікації в засобах масової інформації, обираючи для цього зручний формат улюблених каналів, яким довіряє. Статистика останніх років засвідчила зростання кількості користувачів соціальних мереж [161]. Популярність інформаційних платформ соціальних мереж підтверджують дані соціологічних досліджень [61]. Використання кількох платформ соціальних мереж, які виступають додатковим каналом комунікації, входить у практику інформаційної політики органів ПУ. Впроваджуючи цифрові інструменти в діяльність щодо реалізації інформаційної політики органів публічного управління теж застосовують тренди сучасності.

Основною комунікативною платформою для інформування жителів Чернігівщини про роботу обласної ради з 2006 року є офіційний веб-сайт представницького органу. Зараз це вже друга версія порталу. Сторінка обласної ради у соціальній мережі Facebook стала додатковим майданчиком для інформування, який дозволяє встановлювати зв'язки як з окремими індивідами регіону, так і ТГ. Враховуючи особливості подачі контенту для соціальних мереж, новини та важливі заходи дублюються аудіовізуальними компонентами. Трансляція пленарних засідань сесії здійснюється у прямому ефірі Facebook.

Через обмеженість формату публікацій у соціальних мережах, окремі пости мають описовий характер, виконують функцію анонсу аби спрямувати трафік до

повної версії новини за посиланням. І навпаки відсутність посилання на основний текст прирівнює пост до кікбейту. Беручи до уваги те, що володіти інформацією про події, що відбуваються, а тим більше під час дії воєнного стану, одна із базових потреб людей, і в Україні доступ до публічної інформації гарантується законодавством [156], то для поширення достовірної інформації в регіонах України альтернативними каналами комунікації Урядом були створені інформаційні платформи очільників областей у Telegram [154].

Месенджери Telegram, Viber, WhatsApp, Signal, які прийшли на зміну популярним Skype, ICQ, українці активно використовували у попередні роки у приватних цілях [168]. Навесні 2022 року на Чернігівщині, коли тривали активні бойові дії, були періоди відсутності електроенергії як у територіальних громадах, так і обласному центрі. За таких умов люди не мали можливості отримувати достовірні новини із телебачення чи радіо. Переважна більшість друкованих видань зробили паузу в роботі або працювали онлайн. Саме тоді офіційний канал Чернігівської обласної державної адміністрації (ОВА) став чи не найпопулярнішим ресурсом для інформування жителів громади. Кількість підписників зростала щодня і зібрала десятки тисяч зацікавлених [71].

Люди прагнули бути в курсі всього, що відбувається і саме у Telegram каналі начальника Чернігівської ОВА дізнавалися головні новини та інформацію актуальної тематики. У чаті з'являлися оповіщення про повітряну тривогу та необхідність слідувати в укриття [47]. Нова модель комунікацій з жителями громади відкрила для її керівництва широкі можливості взаємодії та зробила повідомлення офіційного сайту ще більш затребуваними та одночасно розширила його аудиторію. Вразливістю такого формату є те, що месенджери можуть працювати лише при підключенні до мережі Інтернет.

Аби уникнути поширення фейків і люди мали можливість користуватися повідомленнями з офіційних джерел, громадам було б корисно створити подібні канали та дублювати повідомлення офіційних сайтів. Крім того, для вивчення потреб жителів громади та підвищення якості надання послуг у нагоді стануть

сіті-боти, які на відміну від месенджер-каналу дають можливість інтегрувати у нього різні абонентські бази: водопостачання, подачі електроенергії, газу тощо.

Основним завданням формування інформаційного суспільства в Україні є сприяння широкому використанню сучасних технологій кожним громадянином, збільшення можливостей створювати інформацію і знання, користуватися та обмінюватися ними, реалізуючи особистий потенціал та сприяючи сталому розвитку країни. Вищенаведеними чинниками обумовлена інформаційна політика ПУ, яка набула особливого значення для інформаційного супроводу діяльності органів влади в умовах карколомних подій, які відбуваються під час війни, та впливу цифрового порядку денного [121].

Беручи до уваги, що цифровізація ПУ передбачає застосування дієвих механізмів реалізації державної політики у різних сферах на основі застосування ЦТ, використання можливостей онлайн комунікації у процес розробки, ухвалення та реалізації управлінських рішень, а також надання адміністративних послуг, то рушійною силою цифровізації процесів є розуміння тенденцій сучасного інформаційного простору, активне залучення у роботу найперспективніших управлінських рішень та інноваційних ЦТ, адаптація до сучасних змін трендів, що забезпечить прихильність аудиторії та можливість вчасно і ефективно комунікувати.

Оскільки організація процесу поширення, використання, зберігання інформації, налагодження інформаційної взаємодії, забезпечення захисту інформації та ресурсів, нейтралізація загроз в числі завдань територіально-економічних систем з метою забезпечення громадянам доступу до інформації та даних, розроблено організаційний механізм інформаційного забезпечення територіально-економічних систем з використанням цифрових та комунікаційних технологій, який подан на (рис.1.18). Запропонований організаційний механізм дозволить досягнути значних переваг та сприятиме формуванню відкритого та стабільного інформаційного простору відповідно до національних або регіональних потреб, забезпечення безпечного кіберсередовища.

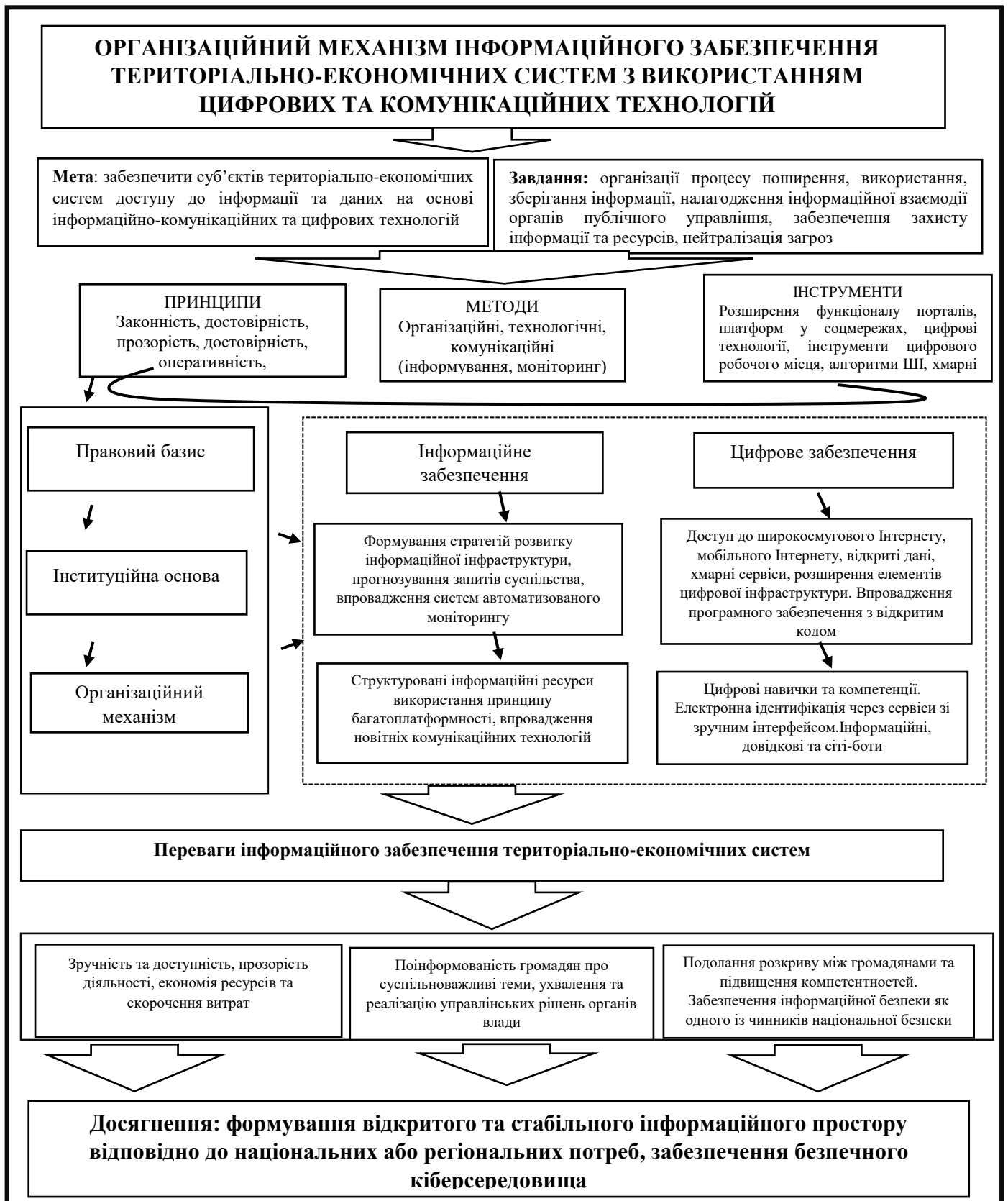

Рис.1.18. Організаційний механізм інформаційного забезпечення територіально-економічних систем.

Джерело: розроблено авторкою.

Запропонований організаційний механізм сприятиме формуванню інформаційного простору відповідно до національних або регіональних потреб.

Висновки до розділу I

1. Систематизовано теоретичний базис науки публічного управління щодо структури публічного управління. Досліджено основні моделі, методи та механізми зазначеної сфери. Розглянуто етапи прийняття публічно-управлінських рішень. З'ясовано, що у процесі суспільних змін розширюються функції та завдання, відбувається поглиблення змісту поняття ПУ, а один із принципів – народовладдя, має глибоке коріння та визначальну роль у процесі державотворення.

Обґрунтовано розглядати територіальні громади як територіально-економічні системи на основі узагальнення основних підходів до визначення поняття територіальна громада, повноважень, які вони отримали в результаті реформування, та їхній ролі на сучасному етапі розвитку публічного управління.

Запропоновано трактування територіально-економічної системи як певної форми суспільного устрою, яка залежить від способу організації процесів, носить відтворювальний характер, забезпечує прийнятний рівень ефективності, характеризується збалансованим використанням усіх видів наявних ресурсів та об'єднує в сукупність усіх суб'єктів визначеної території задля досягнення найкращих показників. З'ясовано складники комплексного механізму управління територіально-економічною системою, які застосовуються для практичного здійснення управління та досягнення визначених цілей.

2. Досліджено еволюцію цифрової трансформації в Україні від інформаційного суспільства, електронного урядування до цифрових перетворень як в економіці, так і публічному управлінні. Встановлено, що технологічні перетворення суттєво вплинули на адміністративні процеси в органах публічної влади, розвиток публічних послуг та надання їх в електронному виді. Розгляд державної політики Україні стосовно цифровізації засвідчив, що своєрідним фундаментом у цій сфері стало прийняття у 2018 році Концепції розвитку цифрової економіки і суспільства. Нормативно-правова база постійно вдосконалюється та розширюється.

Систематизовано зміст діяльності органів публічного управління та адміністрування, які дотичні до здійснення державної та регіональної політики щодо цифрової трансформації територіально-економічних систем. Окреслені основні функції Міністерства цифрової трансформації України як драйвера масштабних змін і новатора творення термінології сфери цифрових трансформацій публічного управління, розвитку територій на засадах цифровізації.

Розкрито основні контури державної політики щодо процесу впровадження електронного урядування. Проаналізовані сутнісні характеристики термінів, які стосуються цифрового врядування та цифровізації. З урахуванням базових дефініцій предметної сфери дослідження запропоновано авторське трактування цифровізації публічного управління. Наголошено на важливості застосування управлінських механізмів, які б підвищували ефективність взаємодії органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадянського суспільства. На основі вже існуючих визначень та враховуючи стрімкі зміни, у дослідженні сформульовано нове визначення поняття цифровізація публічного управління, яке трактується як перетворення в управлінській діяльності органів публічної влади, та базуючись на синергії цифрових технологій, орієнтовані на потреби жителів територіальних громад і спрямовані на трансформацію територіально-економічних систем.

3. Сформовано орієнтири та рекомендації ефективного інформаційного супроводу на основі визначення ключових рис інформаційної політики органу публічної влади. Вдосконалено організаційний механізм інформаційного забезпечення територіально-економічних систем на основі використання цифрових та комунікаційних технологій.

Окремі тези та положення цього розділу дисертаційного дослідження висвітлені авторкою у роботах [43, 33, 48, 35, 151, 152, 45, 47].

РОЗДІЛ II

СУЧАСНИЙ СТАН ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ І СВІТІ

2.1. Світові тенденції цифрової трансформації публічного управління

Рівень цифровізації та перетворень можна досягнути лише шляхом індукції та емпіричного узагальнення світових тенденцій, дослідження кращих прикладів і досягнень та співставлення з міжнародним досвідом. Вивчення етапів становлення та розвитку електронного урядування, цифрової трансформації інших країн, з точки зору запозичення досвіду, дозволить краще зорієнтувати курс нашої держави на подальше реформування, що у свою чергу дозволить вивести Україну на прогресивний шлях розвитку.

Організація Об'єднаних Націй проводить дослідження розвитку електронного уряду (EGDI) на основі систематичної оцінки використання технологій у державному секторі, аналізуючи ефективність, результативність, прозорість, підзвітність та доступ громадян до державних послуг. Дослідження проводиться у 193 країнах світу, які є членами ООН. В інтерактивній базі знань (UNeGovKB) представлені дані за 2003, 2004, 2005, 2008, 2010, 2012, 2014, 2016, 2018, 2020 та 2022 роки [170].

Для визначення значень Індексу, оцінки національних веб-сайтів кожної країни рідною мовою за допомогою анкети онлайн-сервісу Survey's у 2022 році було задіяно 227 онлайн-волонтерів ООН, дослідники зі 130 країн, які володіють 66 мовами.

Рейтинг країн базується на Індексі розвитку електронного уряду ООН (EGDI), де поєднанні первинні дані, які зібрані Департаментом економічних та соціальних питань ООН, та вторинні дані з інших агентств ООН. Результати досліджень фіксуються та зводяться в таблицю, де у поєднанні з набором

індикаторів характеризується здатність країни брати участь в інформаційному суспільстві. Базова модель методології залишається незмінною, але із розширенням сфер електронного урядування, поглиблення розуміння потенціалу щороку відбувається вдосконалення технології.

Зміни рейтингів за Індексом розвитку електронного урядування (EGDI) у 2003 2004, 2005, 2008, 2010, 2012, 2014, 2016, 2018, 2020 та 2022 роках серед лідируючих країн світу та України наведено у (Табл.2.1.).

Таблиця 2.1.

Динаміка рейтингів лідируючих країн світу та України за Індексом розвитку електронного урядування (EGDI)

Країна	2003 рік	2004 рік	2005 рік	2008 рік	2010 рік	2012 рік	2014 рік	2016 рік	2018 рік	2020 рік	2022 рік	Зміна рейтингу
Данія	4	2	2	2	7	4	16	9	1	1	1	-3
Фінляндія	10	9	9	15	19	9	10	5	6	4	2	-8
Республіка Корея	13	5	5	6	1	1	1	3	3	2	3	-10
Нова Зеландія	14	13	13	18	14	13	9	8	8	8	4	-10
Ісландія	15	14	15	21	22	22	19	27	19	12	5	-10
Швеція	2	4	3	1	12	7	14	6	5	6	5	+3
Австралія	3	6	6	8	8	8	12	2	22	5	7	+4
Естонія	16	20	19	13	20	20	15	13	16	3	8	-8
Нідерланди	11	11	12	5	5	2	5	7	13	10	9	-2
США	1	1	1	4	2	5	7	12	11	9	10	+9
Сп. Корол. Вел Британії та Північ. Ірландії	5	3	4	10	4	3	8	1	4	7	11	+6
Сінгапур	12	8	7	23	11	10	3	4	7	11	12	0
ОАЕ	38	60	42	32	49	28	32	29	21	21	13	-25
Японія	18	18	14	11	17	18	6	11	10	14	14	-4
Мальта	27	21	21	29	30	35	40	30	30	22	15	+12
Україна	54	45	48	41	54	68	87	62	82	69	46	-8

Джерело: [170]

У таблиці подано дані за усі роки досліджень розвитку електронного урядування (EGDI) України та 15 країн, які отримали найбільші значення за результатами опитування 2022 року.

Перші 15 країн – це країни з високим рівнем доходу і розташовані від найвищого місця та включають Данію, Фінляндію, Республіку Корея, Нову Зеландію, Швецію, Ісландію, Австралію, Естонію, Нідерланди, США, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Сінгапур, Об'єднані Арабські Емірати, Японію та Мальту.

Данія має найвищий показник EGDI у світі за третім опитуванням поспіль з 2018 року, лише у 2014 році зайняла 16 місце. Загалом країни Європи демонструють найкращі показники, зміна значень рейтингу відбулася у Швеції та Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії.

Найбільшого збільшення значень індексу досягнула Мальта, яка у 2022 році вперше увійшла до переліку 15-ти лідируючих країн.

Нова Зеландія та Австралія лідирують у розвитку електронного уряду в Океанії, а Сполучені Штати дещо поступилися позиціями у світовому рейтингу за 2022 рік у порівнянні з попередніми періодами, але утримують лідируючі позиції у Північній Америці. Республіка Корея, яка була лідером світового рейтингу у 2010, 2012, 2014 роках демонструє найкращі показники EGDI за 2022 рік серед країн Азії, за нею йдуть Сінгапур і Японія.

Дослідження ООН щодо розвитку електронного урядування засвідчило, що Україна у 2008 році займала 41 місце, цей показник є найвищим за всю історію незалежності. Найнижче 87 місце серед 193 країн світу наша держава посідала у 2014 році.

У 2016 році Україна піднялась у світовому рейтингу розвитку електронного уряду і посіла 62 позицію, у інші періоди досліджень займала 82 та 69 позицію та досягнула 46 місце у 2022 році.

Паралельно із вищевказаними дослідженнями ООН проводить оцінку порталів електронного урядування міст за допомогою індексу місцевих онлайн-послуг (LOSI). Пілотне дослідження оцінки розвитку місцевого електронного урядування із 40 міст у 2018 році було розширено до 100 міст у 2020 році. У дослідженні 2022 року перелік міст було збільшено до 193 із кожної держави-члена ООН.

У цьому рейтингу за 2022 рік, де лідирують світові політичні та управлінські центри, Київ посідає 21 місце.

Річні дослідження різних аспектів розвитку електронного уряду представлені на сайті ООН, а також у виданні Огляду рейтингів, аналізу даних у глобальному та регіональному контекстах, розвитку місцевого електронного урядування на основі Індексу місцевих онлайн-послуг Організації Об'єднаних Націй (LOSI). У заключному розділі представлено тенденції та події, пов'язані з майбутнім цифрового уряду. Видання доповнене додатками даних, методологією відповідних пілотних дослідницьких ініціатив.

У вищезазначеному збірнику за 2022 рік наведено приклад нашої держави. Серед інших країн виокремлено досвід України по використанню передових хмарних технологій, які допомогли українському уряду під час повномасштабної агресії РФ не допустити втручання в бази даних та забезпечили безперервність надання послуг громадянам. Згодом значна кількість організацій та закладів, представників критичної інфраструктури перевели дані у хмари, аби забезпечити безперервність ведення бізнесу та обслуговування людей [159, с. 178].

Світовий рейтинг цифрової конкурентоспроможності IMD World Digital Competitiveness Ranking, створений Всесвітнім центром конкурентоспроможності IMD, не один рік поспіль оцінює спроможність і готовність економік країн світу впроваджувати ЦТ в бізнесі, уряді та суспільстві в цілому. IMD є незалежною академічною установою зі швейцарським корінням глобального охоплення, заснована майже 75 років тому лідерами бізнесу та керівниками підприємств. З моменту свого створення IMD була новаторською силою у розвитку лідерів, які трансформують організації та сприяють розбудові суспільства. IMD базується в Лозанні (Швейцарія) і Сінгапурі, а у 2023 році потрапила у трійку найкращих позицій Executive Education Global за версією FT, а програми неодноразово були визнані одними з найкращих у Європі та світі.

Світовий індекс цифрової конкурентоспроможності, на підставі якого аналізують та оцінюють ступінь розвитку ЦТ, дає уявлення про складові процесу цифровізації суспільства та впливу факторів на його розвиток. На підставі цього

індексу розраховується цифровий рейтинг розвитку, який визначає цифрову конкурентоспроможність країни за трьома компонентами: знання, технології, готовність до майбутнього. Кожен компонент включає по три субфактори, які поділяються на відповідні показники, при цьому кожен компонент і кожний субфактор є рівноправними у ваговому визначенні при розрахунку індексу.

Цей рейтинг з 2020 року формується за даними 64 країн. Слід відзначити, що Україна у 2021 році покращила свої рейтингові позиції відносно цифрової трансформації на 4 пункти порівняно з попереднім періодом. Але у 2021 році Україна все ще займає найнижчі позиції серед країн світу, обіймаючи 54 місце із 64 країн, які досліджуються.

США очолюють рейтинг, лише у дослідженні 2022 року опинилися на другому місці, вперше після проведення щорічного рейтингу, однак вже у 2023 році досягли значних результатів за всіма трьома категоріями: знання, технології та готовність до майбутнього. Нідерланди піднялися на чотири позиції і посіли друге місце. Цьому сприяли покращення вимірюваних даних, таких як адекватність кібербезпеки приватного сектору, загальні державні витрати на освіту та досягнення у вищій освіті. За північно-західною європейською країною йде острівна держава Сінгапур, яка відзначилася зосереджуючись на сферах нормативної бази, капіталу та технологічної бази. Данія, яка була лідером 2022 року, торік опустилася на четверте місце в основному через зниження рівня готовності до майбутнього та технологічних факторів. Майбутня готовність залежить від того, наскільки добре країна оснащена можливостями цифрової трансформації.

У дослідження 2023 року вперше включено Кувейт. На жаль, Україна не увійшла до конструкцій 2022 та 2023 років, через обмежену можливість збору даних. У випуски двох попередніх років не входить рф. Це пов'язано із питаннями стосовно збору даних.

Для порівняння динаміки змін в рейтингових позиціях країн за індексами цифрової конкурентоспроможності було взято вісім країн світу, які займають лідируючі позиції та Україну. Зміни рейтингових позицій світових країн та

України за рівнем цифрової конкурентоспроможності суспільства з 2020 по 2023 роки наведено у (Табл.2.2.).

Таблиця 2.2.

Динаміка змін в рейтингових позиціях країн за індексами цифрової конкурентоспроможності

Країна	Цифровий рейтинг за WDCI, 2020 рік	Цифровий рейтинг за WDCI, 2021 рік	Цифровий рейтинг за WDCI, 2022 рік	Цифровий рейтинг за WDCI, 2023 рік	Зміна рейтингу
Швейцарія	6	6	5	5	+1
Швеція	4	3	3	7	-4
Данія	3	4	1	4	-1
Нідерланди	7	7	6	2	+5
Сінгапур	2	5	4	3	-1
Гонконг	9	9	9	10	-1
Тайвань, Китай	5	2	11	9	+4
США	1	1	2	1	0
Україна	58	54	-	-	+4

Джерело: систематизовано авторкою на основі [171, 172, 173, 174]

Світовий рейтинг цифрової конкурентоспроможності, який визначається за такими критеріями як: знання, технології, готовність до майбутнього, дозволяє не лише визначити лідерів цифровізації, але й дає можливість розглядати цифрові технології як один із ключових факторів економічних перетворень у суспільстві. Економіки лідируючих країн націлені на підтримку цифрових стартапів, а також посилення впровадження цифрових споживчих інструментів у життєдіяльність суспільства; залучення, навчання та утримання ІТ-кадрів у національній соціально-економічній системі; забезпечення швидкого та загальнодоступного доступу до Інтернету; експорт цифрових розробок; координацію інноваційного процесу із залученням університетів, бізнес-структур та державних інституцій та неурядових організацій.

Загальний інтерес до електронного уряду відмічається із середини 90-х років минулого століття [18, с.19]. А перший зразок електронного уряду з'явився

в Сінгапурі в 1980 році. Тоді ухвалювалися програмні документи, які були спрямовані на ефективне використання інформаційних технологій та поширення їх як у державні органи, приватний сектор, так і бізнесові кола. Це дало можливість створення мережі обміну електронною інформацією.

Уже у 1995 році Сінгапурський урядовий портал (<http://www.gov.sg/>) став єдиною базою, де були зібрані усі дані та послуги. На цьому майданчику взаємодії владних інституцій та громадян представлений широкий спектр послуг, який охоплює різні сфери від оборони та безпеки до освіти, навчання та працевлаштування, а також усього, що стосується комунальних питань; культури, оздоровлення та спорту; транспорту та подорожей.

Сінгапур став першою країною у світі, яка мала загальнонаціональну широкопasmову мережу Інтернет і була доступна як у державних установах, так і соціальних закладах та домівках людей. На сьогодні у цій країні, яка із класифікації «третього світу» перейшла у світові лідери по багатьох показниках і у тому числі за рівнем життя, відмічається високий рівень електронної демократії, широке впровадження технологій у державну сферу.

Фінляндія стала першою країною у світі, де у 2001 році було розроблено Закон про електронні послуги. Цей документ урегулював права, унормував обов'язки, встановив відповідальність державних органів і громадян та визначив вимоги до ідентифікації особи електронними засобами. Вищезазначений Закон ввів у дію норму для органів влади і громадян скріплювати свої рішення електронним підписом. Офіційний веб-портал Фінляндії (www.om.fi) синхронізував переважну більшість електронних ресурсів країни. Портал надає значну кількість спеціалізованих послуг. У їх числі: інформація про вакантні посади, робочі місця, освітні можливості; повідомлення про зміну адреси та інші, які стосуються життєдіяльності людей [4, с.156].

Загалом країни Скандинавії цікаві тим, що є світовими лідерами у розбудові інформаційного суспільства. Фінляндія, Швеція, Норвегія та Данія тримають пальму першості за рівнем розвитку інфраструктури з використанням технологій. Це безпосередньо впливає на рівень життя, задоволення

психологічних та соціальних потреб кожної людини. Недарма такі країни як: Данія, Фінляндія, Норвегія, Швеція та Нідерланди – мають досить високий рівень добробуту і за рівнем щастя посідають перші місця серед країн світу [60].

У країнах Скандинавії е-послуги, які надають державні органи, вже давно стали звичними і сприймаються як належне. Ідея про доступні послуги була сформульована ще наприкінці минулого століття. Задля належної взаємодії між громадянами та відомствами усі жителі Фінляндії отримали персональний код. Таке нововведення спростило обробку інформації та обліку. Усі дані про громадян знаходяться в електронному вигляді і захищені різними ступенями доступу. Унаслідок цього у Фінляндії повністю відійшли від довідок у паперовому вигляді.

Швеція була першою країною у своєму регіоні, яка у 2002 році легітимізувала електронний підпис та ввела в дію сертифікати з електронним підписом для населення. На Урядовому порталі (sverige.se) зосереджені усі наявні ресурси електронного урядування [4, с.158]. У 2005 році у цій скандинавській країні впроваджено електронну ідентифікаційну картку, а потім біометричні паспорти, у яких вмонтовано чіп з персональними даними власника.

Данія почала опікуватися побудовою електронного урядування на початку 2000-х років з ухвалення низки законів, які пов'язані з цією тематикою, та імплементації до чинного законодавства загальноєвропейських Директив. Стратегією електронного уряду поставлено завдання з оцифрування та припинення використання паперових документів. Листування громадян з державними органами відбувається через електронну пошту. Стратегічний документ визначив, що взаємодія громадян з бізнесом переходить в онлайн площину, а обслуговування, яке передбачає грошові транзакції, відбуватиметься за допомогою електронних засобів [4, с.161].

Прикладом впровадження електронного урядування у сферу державного управління може слугувати Норвегія. Розбудова інфраструктури та можливість отримувати послуги у зручному онлайн форматі у поєднанні із залученням громадян до участі в державному управлінні, можливістю здійснювати

моніторинг дії Уряду та впливати на ухвалення рішень, а також інші елементи продуманої державної політики, орієнтовані на індивіда та суспільні потреби [4, с.162].

Привертає увагу досвід Естонії, яка посідає лідируючі позиції у наданні електронних державних послуг. Першим кроком для створення інфраструктури електронного урядування було прийняття державної програми загальної комп'ютеризації «Стрибок тигра» у 1996 році. Наступним етапом стало введення обов'язкової ID-карти, яка є цифровим ключем і електронним підписом громадян Естонії. У 2007 році у країні опробовано механізм організації та проведення виборів, у яких взяли участь і проголосували онлайн 3,4 відсотків виборців.

На даний час у Естонії практично усі державні послуги переведено в онлайн режим. Крім того, що це спростило взаємодію влади, громадян, бізнесу і мінімізувало присутність чиновників, це дозволило щорічно кожному жителю країни зекономити цілий робочий тиждень, що складає близько 2 % ВВП [140].

Електронне урядування, яке передбачає підвищення ефективності органів публічної влади шляхом впровадження технологій, застосування систем оцінки ефективності, виявлення позитивних та дефективних явищ, у країнах ЄС розглядається як один із інструментів демократичного розвитку [3, с.182].

Процес впровадження електронного урядування в країнах ЄС ініційований у 2000 році з прийняттям програми «Електронна Європа – 2002». Це План дій, який спрямований на забезпечення вільного доступу громадян європейської спільноти до баз даних загального користування, розвиток технологій, Інтернету, залучення інвестиції у науку [3, с.183].

Інший програмний документ «Електронна Європа – 2005» націлений на розширення доступу до мережі Інтернет, боротьбу з кіберзлочинністю та застосування інформаційних технологій органами влади [3, с.184]. У новелах програми сформульовано визначення 20 базових державних послуг у сфері електронного урядування.

Нова програма План дій «i-2010» направлена на стимулювання розробки та впровадження цифрових технологій у професійній діяльності та повсякденному

житті людей. Цей План дій зосереджений на введенні єдиних стандартів, забезпеченні сумісності комунікаційних технологій, підвищенні швидкості доступу до широкосмугових мереж зв'язку, захисті інформаційних ресурсів від кіберзлочинців та подоланні цифрової нерівності [3, с.185].

У листопаді 2009 року в місті Мальме (Швеція) була представлена Декларація міністрів щодо електронного уряду, яка включає пріоритети та цілі ЄС на 2010-2015 рр. Декларація представляє інтерес з точки зору розуміння Європейських стандартів та подальшого наближення до них. У документі засвідчено, що політика електронного урядування вже вийшла за межі окремих країн і стала міжнародним явищем. Фундаментальні принципи відповідального державного управління повинні стати основою загальної культури публічного адміністрування через поглиблення співпраці між країнами та регіонами Європи у сфері надання електронних послуг, незалежно від країни їх походження [18, с.21].

Важливим документом, який задекларував розвиток цифровізації ЄС, є «Цифровий порядок денний для Європи» (Digital agenda for Europe.) Цифрова адженда, затверджена Європейською Радою у березні 2010 року, націлена на забезпечення громадян ЄС економічними та соціальними перевагами від єдиного цифрового середовища, в основі якого цифрові технології [149, с.44].

Ініціатива переходу до цифрового порядку денного була підтримана багатьма країнами. У період 2015-2018рр. відбувається процес ухвалення національних стратегій цифрового розвитку [127, с.206]. Стратегічні документи кожної країни відрізняються власною національною специфікою. До числа спільних напрямів входить створення сучасної інфраструктури зв'язку, центрів зберігання і обробки даних; сприяння вільному обміну інформацією. Національні стратегії групуються довкола упровадження нових інтелектуальних мереж та платформ і забезпечення їх функціональної сумісності; розвитку електронної торгівлі; підвищення рівня інформаційної безпеки та довіри користувачів до Інтернет-сервісів [147, с.212].

Пріоритетна увага надається розвитку наскрізних ЦТ, у числі яких: ШІ, хмарні обчислення, технології обробки великого обсягу даних тощо.

Подальша цифрова стратегія ЄС була визначена у березні 2021 року, коли Європейська Комісія запропонувала шлях до Цифрового десятиліття. Це план досягнення цифрової трансформації економіки та суспільства ЄС до 2030 року [158]. Документ спрямований на безпечну цифрову екосистему, орієнтовану на людину, де громадяни отримують низку переваг, а компанії процвітають завдяки цифровому потенціалу. Акценти зроблено на цифрові навички, безпечну та ефективну цифрову інфраструктуру, трансформацію бізнесу та цифровізацію державних послуг.

Цей політичний порядок денний узгоджується з нормами та стандартами ЄС для посилення цифрового суверенітету ЄС. Низка бюджетних інструментів підтримуватиме інвестиції, необхідні для побудови Цифрового десятиліття Європи на міцній основі. Порядок денний закликає до інтенсифікації роботи, розпочатої в попереднє десятиліття, для прискорення цифрової трансформації Європи, спираючись на прогрес у напрямку повноцінно функціонуючого Єдиного цифрового ринку.

Стратегія Єдиного цифрового ринку ЄС проклала шлях до більш тісної цифрової гармонізації між державами-членами ЄС. Стратегія була започаткована у 2015 році та мала на меті сприяти економічному зростанню, збільшенню робочих місць, конкуренції, інвестиціям та інноваціям у ЄС, базуючись на трьох стовпах: кращий доступ для споживачів і компаній до цифрових товарів і послуг по всій Європі; створення належних та рівних умов для процвітання цифрових мереж та інноваційних послуг; максимізація потенціалу зростання цифрової економіки [148].

Рішення про створення Програми політики цифрового десятиліття до 2030 року [119] стало орієнтиром цифрової трансформації Європи. У грудні 2022 року підписано Європейську декларацію про цифрові права та принципи.

Принципи декларації щодо цифрової трансформації, в основі яких людиноцентризм, свобода вибору, безпека та захист, солідарність та інклюзивність, участь, сталості, відповідно до фундаментальних цінностей і основних прав ЄС, що представлено на (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Принципи Європейської декларації стосовно цифрової трансформації суспільства.

Джерело: [23]

Оскільки Велика Британія, яка була однією із співзасновниць і членом ЄС 47 років, а у результаті референдуму 23 червня 2016 року вийшла зі складу Співдружності після 31 січня 2020 року, то розгляд досвіду Сполученого Королівства Великої Британії виокремимо. Цифрова стратегія Великобританії базується на концепції «цифровізація за замовчуванням» і передбачає дотримання критеріїв стандарту надання цифрових послуг, що включають розуміння потреб клієнтів, використання орієнтованих на користувача методів, відкритих стандартів і загальних платформ, стимулювання застосування цифрових сервісів тощо. Управління процесами цифровізації країни, впровадженням хмарних технологій, створенням урядового порталу, на якому доступно більше 650 е-послуг у поєднанні з інформаційними та консультаційними послугами міністерств та відомств, займається Мінцифра [124].

Досвід Канади привертає увагу тим, що в основі модернізації системи державного управління було приведення у відповідність до вимог цифрової економіки. При цьому, процес впровадження електронного врядування відбувався з позиції, що електронні засоби та сервіси мають доповнювати, а не замінювати звичні способи надання послуг. Запровадження електронного уряду в Канаді на засадах відкритості та прозорості спонукало громадян країни долучатися до участі у державних справах та контролювати дії урядових структур. Це позначилося на розвитку громадянського суспільства [127].

Аналізуючи зарубіжний досвід варто виокремити застосування інструментів цифрової партисипації. Безперечним лідером інновацій у сфері застосування цифрової партисипації є США, де низку сервісів впроваджено на національному рівні. Приміром програма «e-Verify» за допомогою якої роботодавці перевіряють дозвільні документи на роботу потенційних працівників. У 22 штатах використовують цю платформу для перевірки документів майбутніх працівників з приватного сектору, а у 9 штатах для перевірки всіх робітників. На законодавчому рівні у штаті Аризона вже введено обов'язкове використання цифрової верифікації за допомогою цього сервісу, а ухилення від його використання спричиняє призупинення чи повне скасування ліцензії. Федеральний уряд США активно залучає в процеси цифрової партисипації програми президентських інноваційних стипендіатів. Ця урядова ініціатива об'єднує різних талановитих людей з провідними новаторами сфери цифрової демократії для реалізації спільних проектів, які спрямовані на розвиток муніципалітетів та громад [149, с.311-312].

Особливої уваги заслуговує японська концепція створення мегаінтелектуального Суспільства 5.0. Поки переважна більшість держав світу освоює чи входить в Четверту промислову революцію, то у країні Вранішнього Сонця вже обмірковують формування цифрового суспільства майбутнього. Вищезазначений стратегічний документ розроблений на основі концепції японської федерації бізнесу знайшов підтримку в урядових колах. Ця перспективна концепція передбачає поєднання фізичного та кіберпростору в

єдину сферу на основі активного використання передових технічних і наукових досягнень, в тому числі Інтернету речей, бази даних Big Data, робототехніки, ШІ, доповненої реальності у всіх сферах. Це, на думку розробників теорії майбутнього, забезпечить стале економічне зростання, дозволить розв'язати проблемні питання соціальної сфери [157]. Етапи досягнення вищезазначених цілей сформульовані у новітній концепції Суспільство 5.0 подано на (рис. 2.2.).

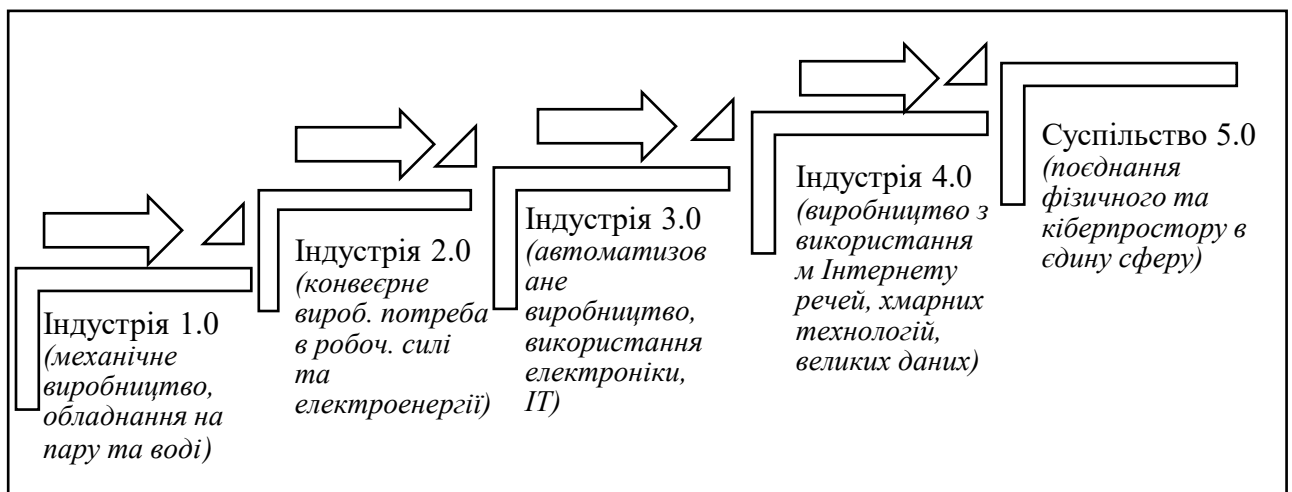

Рис. 2.2. Етапи, які передували Суспільству 5.0
Джерело: [170]

Аналіз досвіду впровадження електронного врядування та цифрової трансформації у різних країнах свідчить про те, що інноваційні технології відкривають нові методи вирішення складних питань і у світі склалася нова реальність, яка спонукає органи влади до впровадження ЦТ. Так би мовити, ніщо не зупинить ідею, час якої настав.

Ці процеси обумовлені різними історичними, політичними, економічними та культурними особливостями, але мають і спільні риси, зокрема: формування спеціальної законодавчої бази, яка регулює відносини у сфері електронного урядування, використання ЦТ, розширення кількості послуг, стимулювання громадян до використання засобів електронного урядування та цифрових переваг.

У світі започатковано цілу низку ініціатив, які спрямовані на забезпечення ефективнішої та ширшої участі громадян у процесах прийняття управлінських рішень.

Органи влади впроваджують та реалізують різноманітні проєкти додатково, через які громадяни можуть через електронний кабінет мати доступ до всіх відкритих державних реєстрів, бачити всі свої доходи, витрати, податкові зобов'язання, робити запити в державні органи, використовуючи електронний підпис, і отримувати оперативні відповіді, формувати податкову декларацію, взаємодіяти з урядовими організаціями.

Зарубіжний досвід доводить, що електронне урядування та цифровізація процесів знизили кількість необхідних службовців, витрати на держапарат, ризики людського фактору і корупції.

Наведені приклади засвідчили, що для повноцінного впровадження цифрових інновацій не можна обмежуватися ситуативними діями, потрібні системні рішення, чітка стратегічна програма цифрового розвитку країни, яка б враховувала потреби широкого кола громадян, ідеї та пропозиції представників різних гілок влади, експертів та науковців.

Дослідження зарубіжного досвіду впровадження електронного врядування та застосування ЦТ, виокремило елементи цифрової партисипації, яка базується на участі громадян за їх ініціативою у виробленні державної політики, розвитку публічного управління, їх моніторингу та оцінювання, що передбачає двосторонню взаємодію суб'єктів прийняття управлінських рішень із застосуванням відповідних цифрових технологій тощо.

У цьому пункті наведені приклади ефективного застосування методів партисипативного управління, яке широко використовується в сучасному менеджменті провідних світових установ, і передбачає зацікавлену участь кожного працівника у діяльності організації. У випадку системного впровадження належних партисипативних підходів відбувається синергія думок та ресурсів щодо покращення рівня життя мешканців міст та членів територіальних громад.

Для ефективного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем, не достатньо лише сформувавши нормативно-правову базу, створити відповідні інституції та забезпечити супровід їхньої роботи на державному рівні. Потрібно додатково впроваджувати нові проекти кращих світових практик, які б підсилювали та удосконалювали управлінські рішення органів публічної влади на національному, регіональному та місцевому рівнях.

2.2. Аналіз результативності й ефективності цифрової трансформації регіонів України

Одним з інструментів вимірювання рівня цифрової трансформації в державі є Індекс. У 2021 році Міністерство цифрової трансформації України здійснило пілотний проєкт з визначення Індексу цифрової трансформації громад України. Тоді для випробовування методології дослідження було обрано 5 територіальних громад країни.

Індекс цифрової трансформації регіонів нашої держави було опубліковано у 2022 році, у якому здійснено аналіз 8 складників, таких як: інституційна спроможність, розвиток Інтернету, розвиток ЦНАПів, впровадження «режиму без паперів», цифрова освіта, візитівка області, проникнення базових е-послуг та галузева цифрова трансформація.

Торік було проведено дослідження за апробованою у попередні роки методологією. Мета розрахунку Індексу цифрової трансформації регіонів України полягає в оцінці ефективності цифрових рішень на місцях та визначенні стану цифрової культури громадян, доступності адміністративних послуг тощо. Дослідження Індексу відображає результати роботи СДТО і цифрових команд ОВА.

Задля визначення тенденцій цифровізації в Україні здійснено аналіз даних Індексу цифрової трансформації регіонів України (підсумки 2022 року) та Індексу цифрової трансформації регіонів України (підсумки 2023 року) наведено у (Табл.2.3.).

**Динаміка Індексу цифрової трансформації
регіонів України 2022-2023 рр.**

Регіон	Значення Індексу 2022	Рейтинг у Індексі 2022	Значення Індексу 2023	Рейтинг у Індексі 2023	Зміна 2022-2023
Україна	0,650		0,632		-0,018
Дніпропетровська	0,916	1	0,908	1	-0,008
Львівська	0,799	5	0,891	2	+0,092
Полтавська	0,814	4	0,833	3	+0,019
Волинська	0,720	9	0,831	4	+0,111
Тернопільська	0,910	2	0,827	5	-0,083
Харківська	0,571	15	0,787	6	+0,216
Одеська	0,836	3	0,785	7	-0,051
Вінницька	0,769	7	0,777	8	+0,008
Закарпатська	0,756	8	0,732	9	-0,024
Рівненська	0,794	6	0,727	10	-0,067
Івано-Франківська	0,683	12	0,685	11	+0,002
Київська	0,588	14	0,684	12	+0,096
Черкаська	0,716	10	0,672	13	-0,044
Хмельницька	0,610	13	0,620	14	+0,01
Житомирська	0,692	11	0,560	15	-0,132
Чернігівська	0,522	18	0,553	16	+0,031
Чернівецька	0,540	16	0,546	17	+0,006
Кіровоградська	0,431	21	0,531	18	+0,1
Миколаївська	0,431	22	0,441	19	+0,01
Луганська	0,404	23	0,404	20	0
Донецька	0,469	20	0,359	21	-0,110
Херсонська	0,500	19	0,316	22	-0,184
Запорізька	0,370	24	0,289	23	-0,081
Сумська	0,534	17	0,178	24	-0,356
АР Крим	0,000	25	0,000	25	0

Джерело: систематизовано авторкою на основі [26, 27]

Значення Індексу в цілому по Україні у 2022 році становить 0.650 бала з 1 можливого, а у дослідженні 2023 року Індекс вже становить 0.632 бала. Найвище значення два роки поспіль має Дніпропетровська область: у 2022 році (0.916) та (0.908) у 2023 році відповідно.

Високі значення у 2022 році зафіксовано у Тернопільській (0.910) та Одеській (0.836) областях, а у 2023 році у Львівській (0.891) та Полтавській (0.833) областях.

Слід підкреслити, що значення Індексу для Луганської області у 2023 році розраховано станом на 24 лютого 2022 року. Для регіонів, де ведуться бойові дії, значення Індексу визначено у населених пунктах, які контролюються українським Урядом (Харківська, Миколаївська, Донецька, Херсонська, Запорізька, Сумська). Автономна Республіка Крим – це Україна. Дані Індексу цифрової трансформації регіонів України у 2022 році та 2023 році подано на (рис.2.3).

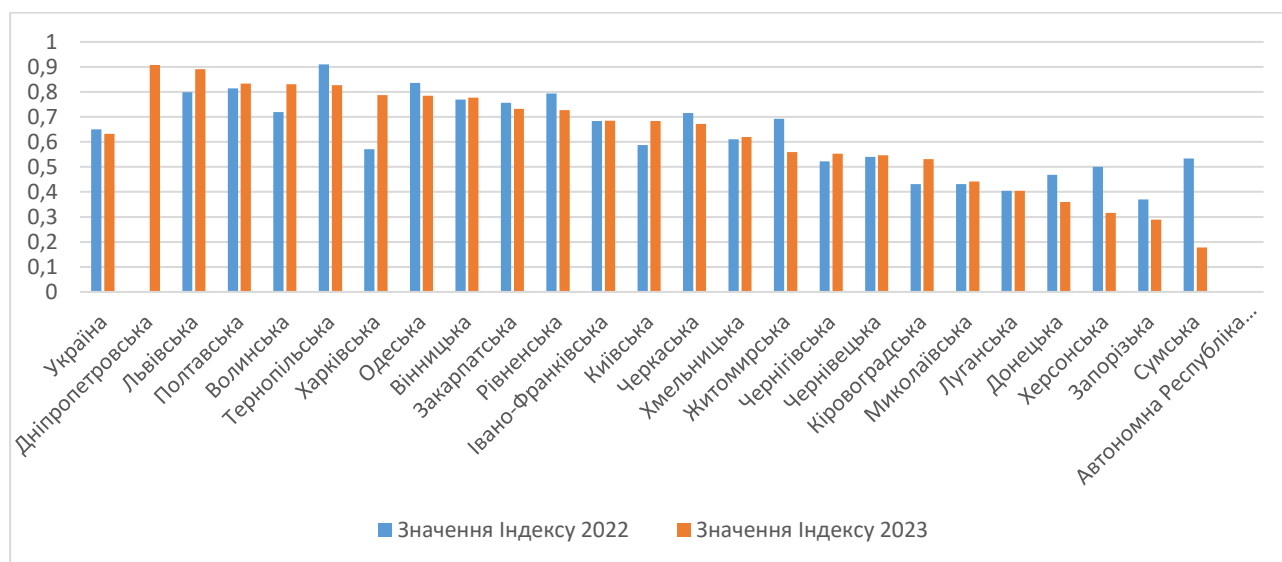

Рис.2.3. Дані Індексу цифрової трансформації регіонів України у 2022 та 2023 роках.

Джерело: побудовано авторкою на основі [26, 27]

Далі розглянемо більш детально динаміку кожного із 8 блоків Індексу за 2022 та 2023 роки. Інституційна спроможність розглядається як початковий етап та один із основних складників цифрових перетворень на регіональному рівні. Інституційна спроможність, передбачає наявність цифрового лідера, напрацьованої та затвердженої програми інформатизації, яка підкріплена необхідним фінансуванням.

Дані, які відтворюють рівень інституційної спроможності, яка характеризується наявністю структурного підрозділу із цифрового розвитку в

органах публічної влади, оскільки це дає змогу у повному обсязі впроваджувати національні програми із цифровізації на регіональному рівні, наведено у (Табл.2.4.).

Таблиця 2.4.

Динаміка Індексу цифрової трансформації регіонів України в розрізі субіндексу (інституційна спроможність) 2022-2023 рр.

Регіон	2022 р.	Рейтинг у 2022р.	2023р	Рейтинг у 2023р	Зміна 2022-2023
Вінницька	0,900	2	0,900	3	0,0
Волинська	0,600	10	0,880	4	+0,22
Дніпропетровська	1,000	1	1,000	1	0
Донецька	0,325	18	0,320	13	-0,005
Житомирська	0,380	15	0,380	12	0
Закарпатська	0,571	11	0,800	5	+0,229
Запорізька	0,331	17	0,598	10	+0,267
Івано-Франківська	0,810	5	0,900	3	+0,09
Київська	0,710	9	0,685	7	-0,025
Кіровоградська	0,213	19	0,320	13	+0,107
Луганська	0,093	21	-	-	-
Львівська	0,890	3	0,880	4	-0,01
Миколаївська	0,110	20	0,167	16	+0,057
Одеська	0,900	2	1,000	1	+0,1
Полтавська	0,800	6	0,800	5	0
Рівненська	1,000	1	0,960	2	-0,04
Сумська	0,440	14	0,300	14	-0,14
Тернопільська	1,000	1	1,000	1	-
Харківська	0,794	7	0,728	6	-0,066
Херсонська	0,441	13	0,286	15	-0,155
Хмельницька	0,861	4	0,800	5	-0,061
Черкаська	0,744	8	0,656	8	-0,088
Чернівецька	0,370	16	0,500	11	+0,130
Чернігівська	0,493	12	0,612	9	+0,119

Джерело: систематизовано авторкою на основі [26, 27]

Два роки поспіль найвищий рівень у розбудові інституційної спроможності мають Дніпропетровська (1.000) та Тернопільська (1.000) області, а у 2023 році покращила показники та додалася до трійки лідерів Одеська (1.000) область.

У той же час, найнижчий рівень другий рік поспіль спостерігається в Миколаївській області (0.167), що вказує на потребу розробки регіональної

програми інформатизації, підсилення людського капіталу інших заходів. Динаміка Індексу цифрової трансформації регіонів України в розрізі субіндексу (Інституційна спроможність) 2022-2023 рр. (рис.2.4.).

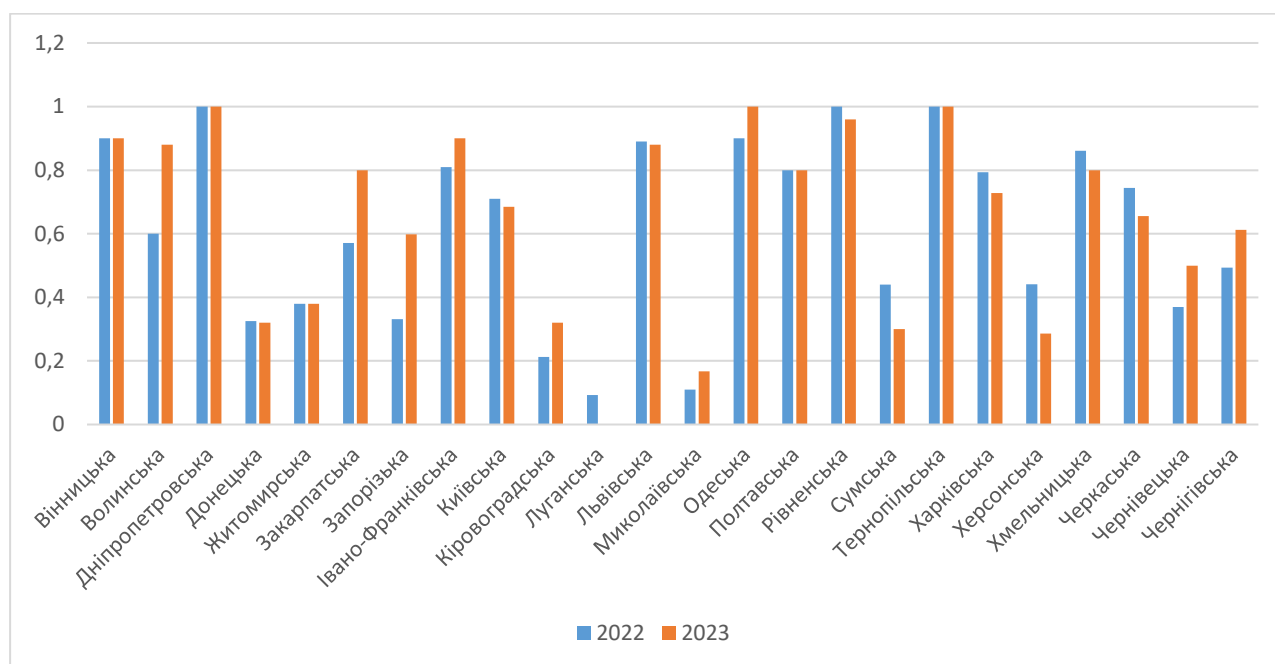

Рис.2.4. Динаміка Індексу цифрової трансформації регіонів України в розрізі субіндексу (Інституційна спроможність) 2022-2023 рр.

Джерело: побудовано авторкою на основі [26, 27]

Крім вищезазначеного, Індекс дозволив оцінити, на якому рівні знаходиться забезпечення Інтернетом, що подано у (Табл.2.5.).

Лідерами у виконанні цього субіндексу у 2022 році є Дніпропетровська (0,993), Тернопільська (0,992) та Житомирська (0,909) області, а у 2023 році рейтинг очолили 3 області України: Харківська (0.926), Полтавська (0.917) та Тернопільська (0.916).

Наступні позиції у 2023 році посідають Львівська (0.914), Дніпропетровська, поступилася позиціями у порівнянні з 2022 роком (0.902) та Волинська (0.870) області.

У числі областей, які мають найнижчі значення знаходяться: Херсонська (0.179), Сумська (0.173) та Донецька (0.118).

Динаміка Індексу цифрової трансформації регіонів України в розрізі субіндексу (розвиток Інтернету) 2022-2023 рр.

Регіон	2022р	Рейтинг у 2022р	2023р	Рейтинг у 2023р	Змінна 2022-2023
Вінницька	0,743	11	0,784	8	+0,041
Волинська	0,733	12	0,870	6	+0,127
Дніпропетровська	0,993	1	0,902	5	-0,091
Донецька	0,252	23	0,118	21	-0,134
Житомирська	0,909	3	0,769	9	-0,14
Закарпатська	0,868	7	0,602	14	-0,266
Запорізька	0,404	20	0,185	18	-0,219
Івано-Франківська	0,896	5	0,769	9	-0,127
Київська	0,377	22	0,689	11	+0,312
Кіровоградська	0,388	21	0,619	12	+0,231
Луганська	0,100	24	-	-	-
Львівська	0,833	9	0,914	4	+0,081
Миколаївська	0,530	17	0,609	13	+0,079
Одеська	0,841	8	0,849	7	+0,008
Полтавська	0,894	6	0,917	2	+0,023
Рівненська	0,907	4	0,609	13	-0,298
Сумська	0,471	18	0,173	20	-0,298
Тернопільська	0,992	2	0,916	3	-0,076
Харківська	0,615	14	0,926	1	+0,311
Херсонська	0,428	19	0,179	19	-0,249
Хмельницька	0,609	16	0,756	10	+0,147
Черкаська	0,771	10	0,595	15	-0,176
Чернівецька	0,633	13	0,374	17	-0,259
Чернігівська	0,612	15	0,404	16	-0,208

Джерело: систематизовано авторкою на основі [26, 27]

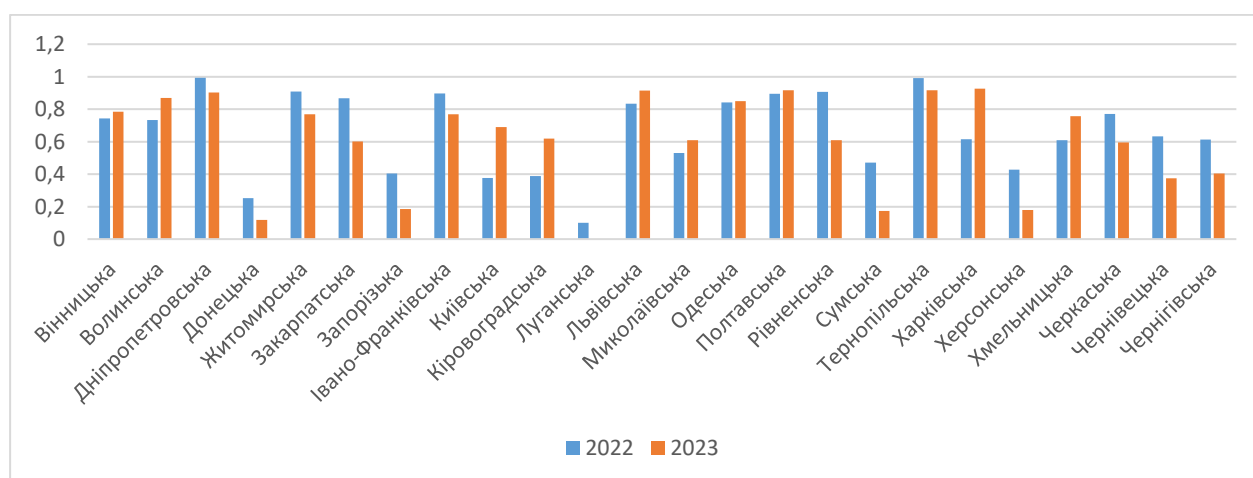

Рис. 2.5. Динаміка Індексу цифрової трансформації регіонів України в розрізі субіндексу (Розвиток інтернету) 2022-2023 рр.

Джерело: побудовано авторкою на основі [26, 27]

Під час реформування територіальні громади отримали можливість як розпоряджатися власними ресурсами, так і серед іншого розвивати сферу надання послуг. Розбудова мережі центрів надання адміністративних послуг є одним із варіантів заощадження ресурсів та наближення послуг до людей. Середнє значення цього субіндексу становить 0.624 з 1 можливого. Згідно з даними у (Табл.2.6.) ієрархію регіонів за цим субіндексом два роки поспіль очолює Дніпропетровська область (0.908), далі у рейтингу 2023 року йде Львівська (0.905), яка значно покращила результати у порівнянні з попереднім періодом, а за тим йде Волинська (0.808), яка у 2022 році була на другому місці.

Таблиця 2.6.

Динаміка Індексу цифрової трансформації регіонів України в розрізі субіндексу (розвиток ЦНАПів) 2022-2023 рр.

Регіон	2022 р	Рейтинг у 2022р	2023р	Рейтинг у 2023р	Зміна 2022-2023
Вінницька	0,852	7	0,712	7	-0,14
Волинська	0,911	2	0,808	3	-0,103
Дніпропетровська	0,972	1	0,908	1	-0,064
Донецька	0,631	19	0,369	22	-0,262
Житомирська	0,895	4	0,515	17	-0,38
Закарпатська	0,841	8	0,683	12	-0,158
Запорізька	0,385	23	0,432	20	+0,047
Івано-Франківська	0,853	6	0,643	14	-0,21
Київська	0,824	10	0,744	5	-0,08
Кіровоградська	0,664	18	0,589	16	-0,075
Луганська	0,743	14	-	-	-
Львівська	0,822	11	0,905	2	+0,083
Миколаївська	0,467	22	0,510	18	+0,043
Одеська	0,705	16	0,706	10	+0,001
Полтавська	0,905	3	0,709	9	-0,196
Рівненська	0,875	5	0,653	13	-0,222
Сумська	0,763	13	0,066	23	-0,697
Тернопільська	0,830	9	0,747	4	-0,083
Харківська	0,703	17	0,696	11	-0,007
Херсонська	0,787	12	0,383	21	-0,404
Хмельницька	0,719	15	0,504	19	-0,215
Черкаська	0,555	21	0,711	8	+0,156
Чернівецька	0,852	7	0,733	6	+0,156
Чернігівська	0,629	20	0,630	15	+0,001

Джерело: систематизовано авторкою на основі [26, 27]

У силу очевидних причин, найнижчі позиції мають Донецька (0.369) та Херсонська (0.383) області. Відповідно до методики, у структурі субіндексу найкраще забезпечено якість надання послуг у ЦНАПах та виконання реалізації субвенції. Водночас підсилення потребується у сфері автоматизації процесів ЦНАПів, зокрема, в областях з найменшими значеннями, а саме у Сумській, Миколаївській, а також Вінницькій.

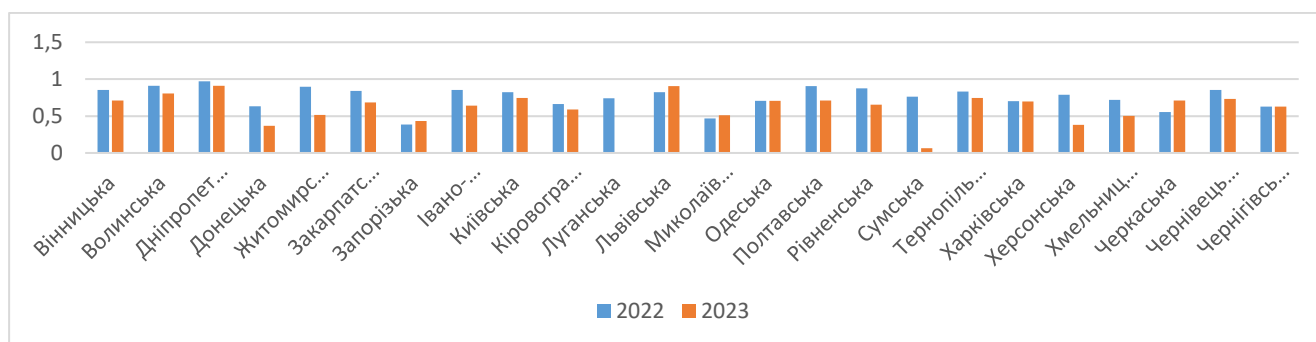

Рис.2.6. Динаміка Індексу цифрової трансформації регіонів України в розрізі субіндексу (Розвиток ЦНАПів) 2022-2023 рр.

Джерело: побудовано авторкою на основі [26, 27]

В Україні впроваджується кілька цифрових реформ. З метою підвищення ефективності роботи органів публічної влади, зменшення витрат та оптимізації послуг для громадян упроваджується «режим без паперів», який передбачає впровадження електронного документообігу, оцифрування реєстрів та впровадження електронних послуг, використання цифрової інфраструктури, зокрема хмарних сервісів, різноманітних інформаційних систем та платформ. Дослідження цього аспекту цифровізації подано у (Табл.2.7.).

Таблиця 2.7.

Динаміка Індексу цифрової трансформації регіонів України в розрізі субіндексу (впровадження «режиму без паперів») 2022-2023 рр.

Регіон	2022р	Рейтинг у 2022р	2023р	Рейтинг у 2023р	Зміна 2022-2023
Вінницька	0,894	7	0,868	4	-0,026
Волинська	0,928	5	0,865	5	-0,063
Дніпропетровська	0,952	3	0,923	2	-0,029
Донецька	0,527	19	0,605	18	+0,078
Житомирська	0,859	9	0,743	11	-0,116
Закарпатська	0,850	10	0,813	9	-0,037
Запорізька	0,063	24	0,141	23	+0,078

Регіон	2022р	Рейтинг у 2022р	2023р	Рейтинг у 2023р	Зміна 2022-2023
Івано-Франківська	0,162	23	0,599	19	+0,437
Київська	0,711	12	0,718	14	+0,007
Кіровоградська	0,531	18	0,622	16	+0,091
Луганська	0,459	21	-	-	-
Львівська	0,924	6	0,951	1	+0,027
Миколаївська	0,497	20	0,487	21	-0,01
Одеська	0,958	2	0,819	8	-0,139
Полтавська	0,967	1	0,902	3	-0,065
Рівненська	0,891	8	0,853	7	-0,038
Сумська	0,569	16	0,182	22	-0,387
Тернопільська	0,933	4	0,856	6	-0,077
Харківська	0,553	17	0,809	10	+0,256
Херсонська	0,693	13	0,612	17	-0,081
Хмельницька	0,653	14	0,667	15	+0,014
Черкаська	0,803	11	0,731	13	-0,072
Чернівецька	0,390	22	0,740	12	+0,350
Чернігівська	0,596	15	0,536	20	-0,06

Джерело: систематизовано авторкою на основі [26, 27]

Найвищі значення субіндексу та перші місця рейтингу у 2022 році у Полтавській, Одеській та Дніпропетровській областях, у дослідженні наступного року лідерами стали Львівська, Дніпропетровська та Полтавська області. На жаль, у результаті вимірювання процесів найнижчі показники у 2022 році встановлено у Запорізькій (0.063), Івано-Франківській (0.162) та Чернівецькій (0.390) областях, у 2023 році у Запорізькій (0,141), Сумській (0,182), Миколаївській (0,487).

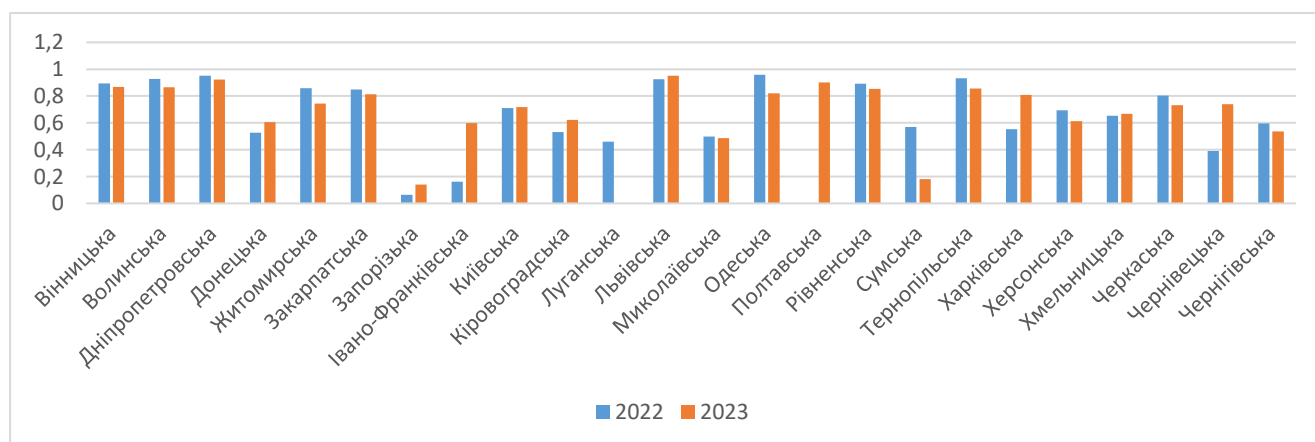

Рис.2.7. Динаміка Індексу цифрової трансформації регіонів України в розрізі субіндексу (впровадження «режиму без паперів») 2022-2023 рр.

Джерело: побудовано авторкою на основі [26, 27]

Цифрова освіта передбачає залучення населення України до програм цифрової грамотності, а також розвиток цифрових навичок базового та вищого рівнів. Це спонукає органи публічного управління надалі впроваджувати заходи із цифрової грамотності, популяризацію цифрових знань та вмінь серед мешканців. Структура субіндексу «цифрова освіта» містила 2 індикатори: залучення населення до вебплатформи Дія.Освіта та наявність електронних журналів у закладах середньої освіти. У цьому субіндексі зафіксовано суттєве покращення показників у порівнянні з 2022 роком.

Динаміку у субіндексі «цифрова освіта» двох періодів, що аналізуються, подано у (Табл.2.8.).

Таблиця 2.8.

Динаміка Індексу цифрової трансформації регіонів України в розрізі субіндексу (цифрова освіта) 2022-2023 рр.

Регіон	2022 р	Рейтинг у 2022р	2023 р	Рейтинг у 2023р	Зміна 2022-2023
Вінницька	0,778	2	0,920	2	+0,142
Волинська	0,256	17	0,624	10	+0,368
Дніпропетровська	0,694	5	0,968	1	+0,274
Донецька	0,396	10	0,546	13	+0,15
Житомирська	0,349	12	0,552	12	+0,203
Закарпатська	0,372	11	0,820	5	+0,448
Запорізька	0,155	21	0,658	8	+0,503
Івано-Франківська	0,124	24	0,240	19	+0,116
Київська	0,258	16	0,542	14	+0,284
Кіровоградська	0,163	20	0,524	15	+0,361
Луганська	0,262	15	-	-	-
Львівська	0,562	8	0,840	3	+0,278
Миколаївська	0,509	8	0,656	9	+0,147
Одеська	0,702	4	0,620	11	-0,082
Полтавська	0,880	1	0,936	2	+0,056
Рівненська	0,195	18	0,472	16	+0,277
Сумська	0,605	6	0,398	18	-0,207
Тернопільська	0,718	3	0,732	6	+0,014
Харківська	0,152	22	0,968	1	+0,816
Херсонська	0,589	7	0,834	4	+0,245
Хмельницька	0,165	19	0,458	17	+0,293
Черкаська	0,312	13	0,686	7	+0,374
Чернівецька	0,130	231	0,546	3	+0,416
Чернігівська	0,267	14	0,546	13	+0,279

Джерело: систематизовано авторкою на основі [26, 27]

Залучення населення та впровадження заходів із цифровізації освітньої сфери у регіонах України відбуваються по різному. Найкраще забезпечено процес у 2023 році у Дніпропетровській (0.968) та Харківській (0.968) областях, дещо менше, але також на високому рівні у Полтавській (0.936) та Вінницькій (0.920).

У цій сфері другий рік поспіль у переважній більшості областей, за виключенням Одеської та Сумської, спостерігається покращення показників у порівнянні з попереднім періодом.

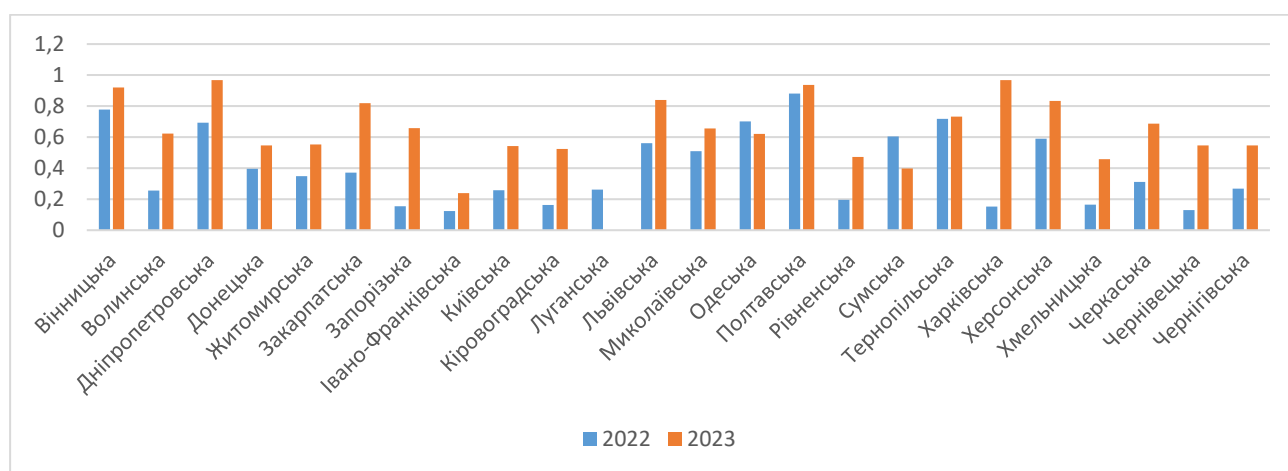

Рис.2.8. Динаміка Індексу цифрової трансформації регіонів України в розрізі субіндексу (цифрова освіта) 2022-2023 рр.

Джерело: побудовано авторкою на основі [26, 27]

Наступний субіндекс «візитівка області» включає наявність заходів спрямованих на розвиток привабливості регіону, створення інформаційних систем, які б якнайкраще представляли та візуалізували довідкову та презентаційну інформації, а саме: виконання індикатора щодо модернізації вебсайтів ОДА згідно з вимогами до наповнення та оформлення, затвердженого Мінцифрою тощо.

Як подано у (Табл.2.9.) субіндекс у розрізі областей максимально виконано у 2022 році у Дніпропетровській, Закарпатській, Київській, Одеській, Тернопільській.

Ці регіони утримали свої позиції, а у наступному році додалися Полтавська та Рівненська область.

Динаміка Індексу цифрової трансформації регіонів України в розрізі субіндексу (візитівка області) 2022-2023 рр.

Регіон	2022р	Рейтинг у 2022р	2023р	Рейтинг у 2023р	Зміна 2022-2023
Вінницька	0,400	6	0,600	3	+0,2
Волинська	0,000	7	0,900	2	+0,9
Дніпропетровська	1,000	1	1,000	1	0
Донецька	0,680	3	0,600	3	-0,08
Житомирська	0,400	6	0,100	5	-0,3
Закарпатська	1,000	1	1,000	1	0
Запорізька	0,400	6	0,050	6	-0,35
Івано-Франківська	0,800	2	0,600	3	-0,2
Київська	1,000	1	1,000	1	0
Кіровоградська	0,000	7	0,500	4	+0,5
Луганська	0,400	6	-	-	-
Львівська	0,800	2	0,600	3	-0,2
Миколаївська	0,600	4	0,900	2	+0,3
Одеська	1,000	1	1,000	1	0
Полтавська	0,600	4	1,000	1	+0,4
Рівненська	0,800	2	1,000	1	+0,2
Сумська	0,000	7	0,000	7	0
Тернопільська	1,000	1	1,000	1	0
Харківська	0,480	5	0,500	4	+0,02
Херсонська	0,400	6	0,500	4	+0,1
Хмельницька	0,400	6	0,100	5	-0,3
Черкаська	0,600	4	0,500	4	-0,1
Чернівецька	0,400	6	0,500	4	+0,1
Чернігівська	0,400	6	0,500	4	+0,1

Джерело: систематизовано авторкою на основі [26, 27]

Водночас значення 0.000 має Сумська область. Слід звернути увагу, що розробники індексу не акцентують увагу на рейтинг областей, адже деокупація територій, масштабні обстріли, плинність кадрів, вимагають гнучкості та адаптивності до умов. Тож цінністю є не стільки значення показників, а розуміння потенційних точок зростання та можливостей цифрової трансформації регіону.

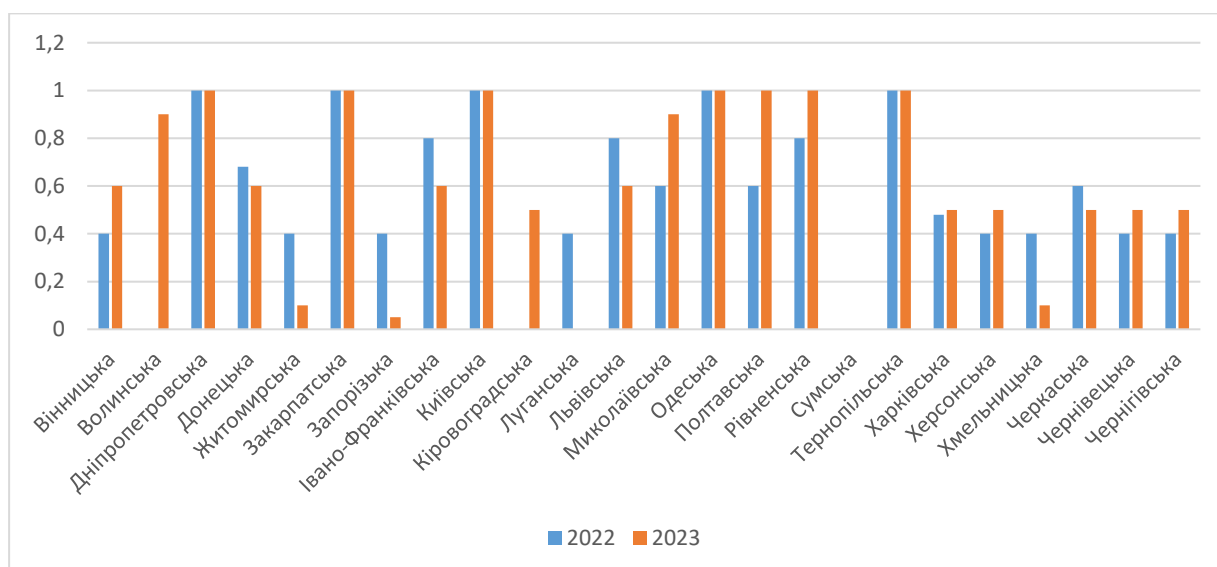

Рис.2.9. Динаміка Індексу цифрової трансформації регіонів України в розрізі субіндексу (візитівка області) 2022-2023 рр.

Джерело: побудовано авторкою на основі [26, 27]

Проникнення базових електронних послуг дають змогу уникнути бюрократичних проволочок і разом з тим, отримати необхідні послуги в зручному форматі. Здебільшого відмічається позитивна динаміка, переважна більшість областей покращили результати, що вплинуло на приріст показників, проте, як подано у (Табл.2.10.) не в усіх областях цей процес запроваджено однаковою мірою.

Таблиця 2.10.

Динаміка Індексу цифрової трансформації регіонів України в розрізі субіндексу (проникнення базових е-послуг) 2022-2023 рр.

Регіон	2022р	Рейтинг у 2022р	2023р	Рейтинг у 2023р	Зміна 2022-2023
Вінницька	0,696	8	0,551	18	-0,145
Волинська	0,772	3	0,947	1	+0,175
Дніпропетровська	0,754	5	0,901	3	+0,147
Донецька	0,596	15	0,569	16	0
Житомирська	0,646	10	0,566	17	-0,08
Закарпатська	0,766	4	0,847	5	+0,081
Запорізька	0,595	16	0,428	21	-0,167
Івано-Франківська	0,780	2	0,610	14	-0,170

Продовження Табл. 2.10.

Регіон	2022р	Рейтинг у 2022р	2023р	Рейтинг у 2023р	Зміна 2022-2023
Київська	0,610	14	0,728	9	+0,118
Кіровоградська	0,614	13	0,528	20	-0,086
Луганська	0,623	11	-	-	-
Львівська	0,680	9	0,885	4	+0,262
Миколаївська	0,427	20	0,534	19	+0,107
Одеська	0,877	1	0,904	2	+0,027
Полтавська	0,737	6	0,738	7	+0,001
Рівненська	0,705	7	0,733	8	+0,028
Сумська	0,622	12	0,416	22	-0,206
Тернопільська	0,544	17	0,672	12	+0,128
Харківська	0,348	22	0,809	6	+0,461
Херсонська	0,438	19	0,286	23	-0,152
Хмельницька	0,596	15	0,664	13	+0,068
Черкаська	0,448	18	0,687	11	+0,239
Чернівецька	0,596	15	0,589	15	-0,007
Чернігівська	0,402	21	0,720	10	+0,318

Джерело: систематизовано авторкою на основі [26, 27]

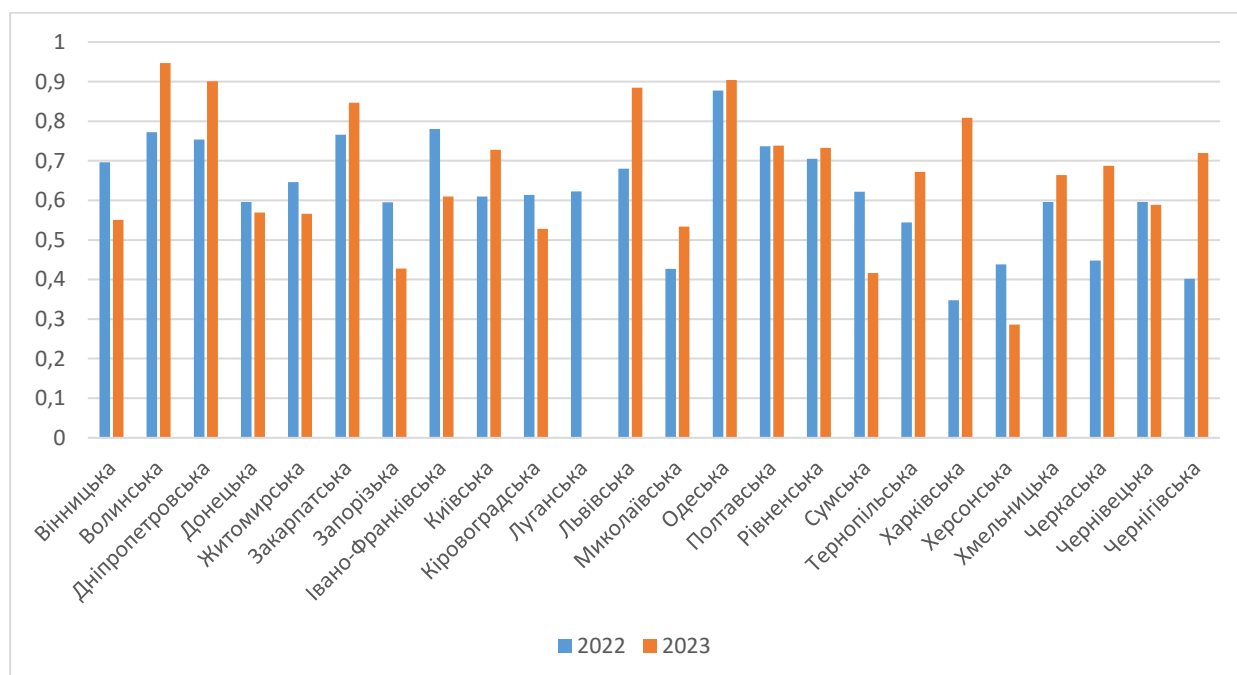

Рис.2.10. Динаміка Індексу цифрової трансформації регіонів України в розрізі субіндексу (проникнення базових е-послуг) 2022-2023 рр.

Джерело: побудовано авторкою на основі [26, 26]

Галузева цифрова трансформація полягає у реалізації заходів із захисту інформації та послідовної політики у сфері кіберзахисту й інформаційної безпеки

в закладах охорони здоров'я, модернізації територіальної та місцевої автоматизованої системи централізованого оповіщення населення, а також упровадження інструментів електронної демократії в органах місцевого самоврядування.

У аналізований період найвищі позиції субіндексу «галузева цифрова трансформація, що подано у (Табл.2.11.), змінювалися. Оскільки, лідерка рейтингу 2022 року Тернопільська область у 2023 році поступилася Львівській.

Таблиця 2.11.

Динаміка Індексу цифрової трансформації регіонів України в розрізі субіндексу (галузева ЦТ) 2022-2023 рр.

Регіон	2022р	Рейтинг у 2022р	2023р	Рейтинг у 2023р	Зміна 2022-2023
Вінницька	0,721	5	0,848	2	+0,127
Волинська	0,716	6	0,747	6	+0,031
Дніпропетровська	0,924	2	0,826	4	-0,098
Донецька	0,345	14	0,272	18	-0,073
Житомирська	0,403	12	0,511	14	+0,108
Закарпатська	0,504	10	0,688	10	+0,184
Запорізька	0,261	19	0,065	22	-0,196
Івано-Франківська	0,338	15	0,690	9	+0,352
Київська	0,210	22	0,534	13	+0,324
Кіровоградська	0,154	23	0,454	16	+0,3
Луганська	0,224	20	-	-	-
Львівська	0,820	3	0,918	1	+0,098
Миколаївська	0,300	18	0,105	19	-0,195
Одеська	0,808	4	0,601	12	-0,207
Полтавська	0,560	8	0,836	3	+0,276
Рівненська	0,573	7	0,732	7	+0,159
Сумська	0,321	17	0,104	20	-0,217
Тернопільська	0,999	1	0,773	5	-0,226
Харківська	0,325	16	0,773	5	+0,448
Херсонська	0,066	24	0,092	21	+0,026
Хмельницька	0,458	11	0,637	11	+0,179
Черкаська	0,387	13	0,719	8	+0,332
Чернівецька	0,211	21	0,447	17	+0,236
Чернігівська	0,507	9	0,509	15	+0,002

Джерело: систематизовано авторкою на основі [26, 27]

Важливою складовою цифровізації є впровадження інструментів електронної демократії, а саме: е-петиція, е-звернення, е-консультація та

бюджет участі, які мають бути на вебсайтах органів місцевого самоврядування в усіх територіальних громадах області або ж в інших офіційних ресурсах інформування.

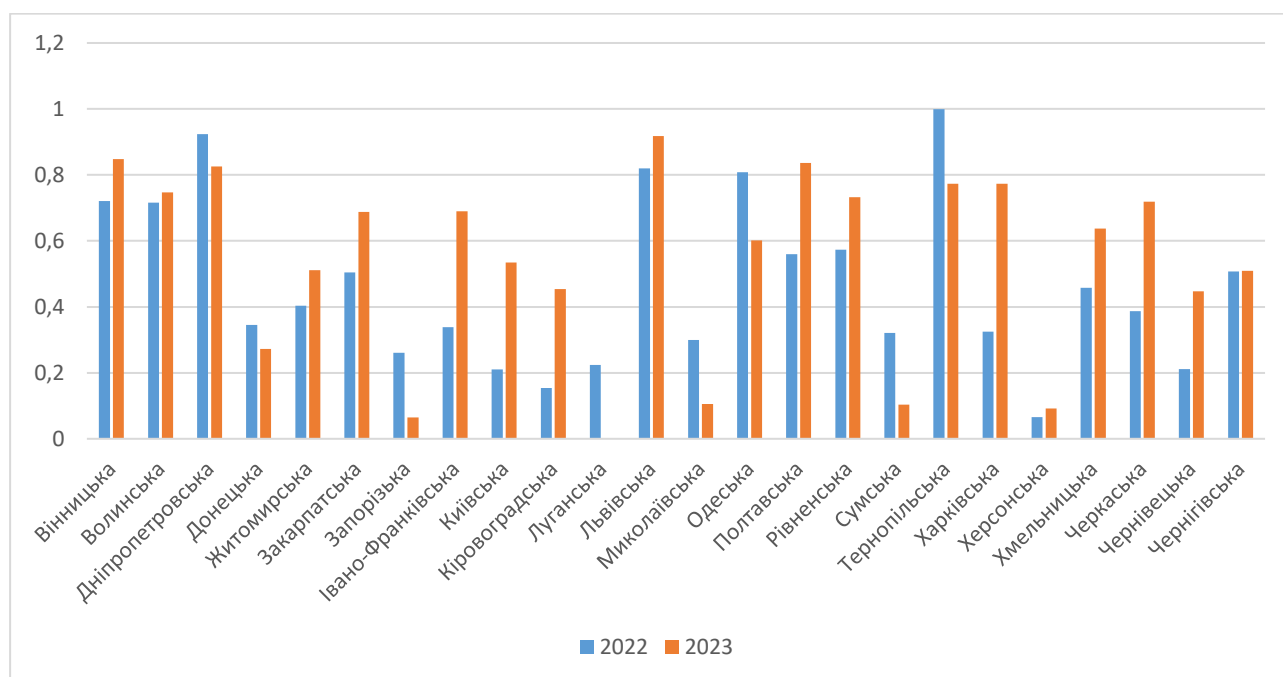

Рис.2.11. Динаміка Індексу цифрової трансформації регіонів України в розрізі субіндексу (галузева ЦТ) 2022-2023 рр.

Джерело: побудовано авторкою на основі [26, 27]

Отже, якщо порівнювати субіндекси двох проаналізованих періодів, то у 2022 році найвищі значення спостерігаються у трьох складниках Індексу «розвиток ЦНАПів» (0.771), «режим «без паперів»» (0.691) та «розвиток інтернету» (0.683). У той же час, у наступному 2023 році найвищі значення зафіксовано у впровадженні «режим без паперів» (0.697), «інституційній спроможності», а саме наявності CDTO і цифрових команд ОВА (0.678), та в проникненні «базових е-послуг» (0.666). Найнижчого показника досягнуто в субіндексі «галузева ЦТ» (0.560), що вказує на потребу посилення заходів з кібербезпеки, охорони здоров'я та цивільного захисту.

Відповідно до представлених даних, можна стверджувати, що перебіг цифровізації у 2022-2023 роках та позитивна зміна значення у субіндексах, яка є маркером цифрових перетворень в регіонах України, а в окремих субіндексах збереження стало високого значення, свідчать про формування та

впровадження механізмів організаційного забезпечення та економічного функціонування територіально-економічних систем та країни в цілому.

Тож, цифровізація територіально-економічних систем сприяла низці процесів, позначилася на різних сферах суспільного життя і, зокрема, на зайнятості населення у сфері інформаційно-комунікаційних систем (ІКТ), що подано у (Табл.2.12.).

Таблиця 2.12.

Динаміка зайнятості населення у сфері ІКТ у віці 15-70 років.

Регіон	2020 р.	Рейтинг у 2020 р.	2021 р.	Рейтинг у 2021 р.	Зміна 2020-2021 рр.
Україна	283,7		289,0		+5,3
Вінницька	6,4	9	6,9	8	+0,5
Волинська	3,3	16	3,3	16	0
Дніпропетровська	26,9	1	26,9	2	0
Донецька	9,0	6	10,3	5	+1,3
Житомирська	7,8	8	7,9	7	+0,1
Закарпатська	3,0	18	3,0	17	0
Запорізька	8,9	7	9,3	6	+0,4
Івано-Франківська	3,6	14	3,6	13	0
Київська	16,0	4	16,4	4	+0,4
Кіровоградська	3,6	14	3,6	13	0
Луганська	2,1	19	1,9	18	-0,2
Львівська	18,6	3	20,8	3	+2,2
Миколаївська	3,4	15	3,4	15	0
Одеська	15,6	5	16,4	4	+0,8
Полтавська	5,0	10	5,4	9	+0,4
Рівненська	5,0	10	5,4	9	+0,4
Сумська	4,4	13	4,6	12	+0,2
Тернопільська	3,2	17	3,4	15	+0,2
Харківська	26,0	2	27,6	1	+1,6
Херсонська	3,3	16	3,3	16	0
Хмельницька	3,4	15	3,6	13	+0,2
Черкаська	4,9	11	4,8	10	-0,1
Чернівецька	3,4	15	3,5	14	+0,1
Чернігівська	4,6	12	4,7	11	+0,1

Джерело: систематизовано авторкою на основі [130, 131, 132,133]

Статистика зайнятості населення у сфері ІКТ у віці 15-70 років аналізувалася за 2020 по 2021 року. Це пов'язано з тим, що саме 2 вересня 2019 року шляхом перетворення Державного агентства з питань електронного урядування України було створене Міністерство цифрової трансформації України, яке розгорнуло потужну діяльність, яка призвела до позитивних зрушень. Про це свідчить світовий індекс цифрової конкурентоспроможності, який формує рейтинг за даними 64 країн. У 2020 році Україна займала 54 місце, а у 2021 році Україна покращила свої рейтингові позиції серед країн світу відносно цифрової трансформації на 4 пункти порівняно з попереднім періодом.

Згідно із даними, наведеними у таблиці зайнятість населення у сфері ІКТ у віці 15-70 років у 2020 році становила 283,7 тис. осіб по Україні, у 2021 році – 289,0 тис. осіб. Зафіксовано зростання на 5,3 тис. осіб. Найбільше зайнятих у сфері інформаційно-комунікаційних систем у 2020 році було у Дніпропетровській (26,9 тис. осіб), Харківській (26,0 тис. осіб), Львівській (18,6 тис. осіб) областях, у 2021 році у даній сфері рейтинги очолили ті самі регіони попереднього року, а лідируючі місця розподілилися наступним чином: Харківська (27,6 тис. осіб), Дніпропетровська (26,9 тис. осіб), Львівська (20,8 тис. осіб), на четвертому та відповідно п'ятому місцях Київська (16,4 тис. осіб) та Одеська (16,4 тис. осіб) області. Найменше зайнятих у даній сфері у 2020 році було у Луганській, Закарпатській та Тернопільській областях, у 2021 році в Луганській, Закарпатській, Херсонській, Волинській, Тернопільській та Миколаївській областях.

Загалом динаміка зайнятості населення у сфері ІКТ у віці 15-70 років та зміна у 2019-2021 роках у переважній більшості областей України демонструє приріст. Прослідковується тенденція впливу цифрових перетворень на зайнятість населення у сфері інформаційно-комунікаційних систем.

У регіонах, де зафіксовано високий рівень інституційної спроможності, розвиток інтернету, ЦНАПів, впровадження електронного документообігу, реалізуються заходи направлені на цифрову освіту, де позиціонують власні переваги та дбають про візитівку області та спостерігається широке проникнення

базових електронних послуг, цифрових технологій, здійснюється розробка та реалізація регіональних стратегій та програм цифрового розвитку регіонів, розширення мережі покриття та підвищення можливостей доступу до Інтернету, підвищення рівня обізнаності населення регіонів стосовно нових цифрових сервісів, досягнуто найвищих показників зайнятості населення у сфері ІКТ.

Цифровізація відкриває нові сегменти та розширює галузі, надає можливості збільшувати кількість робочих місць і важливою для економіки України. Найоптимістичніші прогнози показують, що цифровізація економіки дозволить досягти мінімум 4% додаткового зростання ВВП на рік та прискорить розвиток промисловості та бізнесу.

2.3. Оцінка рівня цифрового розвитку територіально-економічних систем на прикладі Чернігівської області

Україна робить значні кроки в напрямку цифровізації та впровадження електронних послуг. Цифрові технології відкривають нові можливості для громадян. Основи надання державних послуг онлайн в Україні були закладені в попередні періоди, коли відбувалася цифровізація низки соціально-економічних сфер і галузей, поступовий відхід від паперового документообігу та впровадження електронних документів (цифровий підпис, цифровий паспорт, податковий номер, свідоцтво про народження дитини, інші документи). Застосування цифрових технологій позитивно впливає на ефективність роботи державних інституцій, результативність діяльності органів публічної влади, формування зручних і комфортних відносин з громадянами.

Стратегією сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року та плану заходів до неї серед інших визначено оперативну ціль з цифрової трансформації регіону, де розбудова цифрової інфраструктури є основним чинником [93]. У числі основних завдань стратегічного документу названо розвиток електронних публічних послуг, підвищення цифрової грамотності населення, застосування хмарних сховищ даних тощо. Очікується, що

визначений обсяг завдань, забезпечить прозорість діяльності органів публічного управління, сприятиме цифровим перетворенням економіки та дозволить покращити якість життя громадян.

Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання цифрового розвитку» № 56 від 30.01.2019 р. затверджено засади реалізації державної політики цифрового розвитку, де наголошується на необхідності дотримання такого принципу цифрового врядування, як «оцінювання ефективності та результативності». Це зумовлює необхідність чітких інструментів для вимірювання цифрової трансформації як основи для спільного використання цифрових даних у громадах. Для того щоб здійснити оцінку цифрового розвитку у листопаді-грудні 2022 року та січні 2023 року було проведено соціальний експеримент у територіальних громадах Чернігівщини. Спочатку були розроблені запитання анкети, далі засобами анкетування та прямого опитування були зібрані дані з усіх територіальних громад Чернігівської області до Google-форми [5]. Чернігівська область знаходиться на півночі України та є одним з найбільших регіонів, територія складає 5,3 % площі держави. На північному заході область межує з республікою білорусь, на півночі з рф, що представлено на (рис.2.12.).

*Рис. 2.12. Чернігівська область на карті України.
Джерело: з відкритих джерел.*

Адміністративно-територіальний устрій Чернігівщини на субрегіональному рівні закріплено постановою Верховної Ради України [112]. У результаті реформування в області утворено 5 районів, межі яких встановлено по контурам територій сільських, селищних, міських територіальних громад, які увійшли до Корюківського, Ніжинського, Новгород-Сіверського, Прилуцького та Чернігівського районів. В області визначено адміністративні центри громад [89] та сформовано 57 територіальних громад [100], як подано на (рис.2.13.).

Рис. 2.13. Карта адміністративно-територіального устрою Чернігівської області.

Джерело: з відкритих джерел.

У межах Корюківського району знаходиться 5 територіальних громад: Корюківська міська, Менська міська, Сновська міська, Сосницька селищна, Холминська селищна територіальні громади.

До Ніжинського району входить 17 територіальних громад: Ніжинська міська, Батуринська міська, Бахмацька міська, Бобровицька міська, Борзнянська міська, Вертіївська сільська, Височанська сільська, Дмитрівська селищна, Комарівська сільська, Крутівська сільська, Лосинівська селищна, Макіївська сільська, Мринська сільська, Новобасанська сільська, Носівська міська, Плисківська сільська, Талалаївська сільська територіальні громади.

У Новгород-Сіверському районі, де знаходиться крайня північна точка України, розташовані 4 територіальні громади: Новгород-Сіверська міська, Семенівська міська, Коропська селищна та Понорницька селищна територіальна громада.

Новгород-Сіверська міська громада найбільша в області та четверта в Україні за кількістю населених пунктів. В її складі 17 старостатів, 83 села та одне селище, включно з адміністративним центром – містом обласного значення Новгород-Сіверським.

У складі Прилуцького району – 11 територіальних громад: Прилуцька міська, Варвинська селищна, Ічнянська міська, Ладанська селищна, Линовицька селищна, Малодівицька селищна, Парафіївська селищна, Срібнянська селищна, Сухополов'янська сільська, Талалаївська селищна, Яблунівська сільська територіальні громади.

Найбільший район регіону – Чернігівський, який створений довкола обласного центру, об'єднав 20 територіальних громад: Чернігівська міська, Березнянська селищна, Гончарівська селищна, Городнянська міська, Добрянська селищна, Деснянська селищна, Іванівська сільська, Киїнська сільська, Киселівська сільська, Кіптівська сільська, Козелецька селищна, Куликівська селищна, Любецька селищна, Михайло-Коцюбинська селищна, Новобілоуська сільська, Олишівська селищна, Остерська міська, Ріпкинська селищна, Седнівська селищна, Тупичівська сільська територіальні громади.

Чисельність наявного населення в Чернігівській області, за оцінкою Головного управління статистики у Чернігівській області на 1 лютого 2022 року, становила 957665 осіб [73].

З початку повномасштабного вторгнення військ РФ в Україну і на територію Чернігівщини чисельність населення значно зменшилася через втрати та масові переміщення людей як в області, так і Чернігові. У багатьох прикордонних населених пунктах, які з лютого 2022 року знаходяться під постійними щоденними ворожими обстрілами, практично не залишилося цивільного населення, встановлені факти депортації цивільного населення, викрадення очільників громад військовими РФ.

Акцентуючи увагу в дослідженні на доступності цифрових послуг та поточному стані цифровізації територіальних громад не можна оминати той факт, що за період активних бойових дій військ РФ в Україні жоден із очільників громад Чернігівщини не припиняв виконання посадових обов'язків та виконання управлінських функцій. Саме такі лідери забезпечують місцевий розвиток. Їхні вміння вирішувати існуючі проблеми громади та спрямовувати зусилля на розвиток різних сфер суспільства – це соціальний капітал спільноти [25]. А новітні технології дозволяють об'єктивно та своєчасно доносити до суспільства інформацію про діяльність органів місцевого самоврядування, надавати громадянам ту чи іншу публічну інформацію, долучати громадян до участі в заходах місцевого значення. Одним із засобів забезпечення взаємодії органів публічної влади та територіальної громади в сучасних умовах є веб-сайт, головне призначення якого – поширення інформації.

Тож у проведеному опитуванні одним із індикаторів цифровізації було визначення наявності офіційного веб-сайту. Із 57 територіальних громад області лише одна не має офіційного веб-сайту. Слід зазначити, що через відсутність затвердженого шаблону веб-сайту, офіційні сторінки органів місцевого самоврядування, маючи спільні орієнтири, різняться повнотою наповнення інформацією, різновекторністю та неоднорідністю, і тим самим інформаційні потреби громадян задовольняють не в однаковій мірі.

Впровадження цифрових технологій в усі сфери життєдіяльності суспільства потребує відповідного нормативно-правового забезпечення та обумовлює необхідність її правового врегулювання. Якщо на державному та обласному рівні цифровий розвиток регулюється стратегічними та програмними документами, то лише у 10 (17,5%) громадах прийняті положення/концепція цифрового розвитку, представлено на (рис. 2.14).

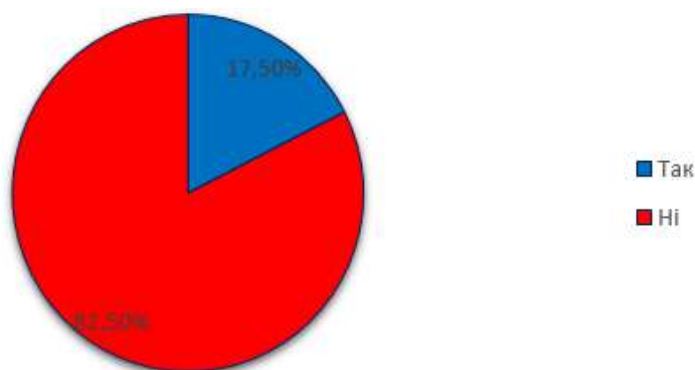

Рис. 2.14. Громади, у яких прийняті програмні документи щодо цифрового розвитку.

Джерело: на основі даних анкети [5].

У березні 2020 року Кабмін ухвалив введення нової посади CDTO (Chief digital transformation officer) – фахівця цифрової трансформації. У кожному Міністерстві вже працюють заступники такого профілю і практика поступово поширюється на інші органи публічної влади. Однак на місцевому рівні виокремлення професійних цифрових лідерів в організаційній структурі не відбулося. Оскільки на запитання чи є у громаді відповідальний за цифровізацію (CDTO) позитивну відповідь дали 35,1% із числа опитаних, подано на (рис.2.15).

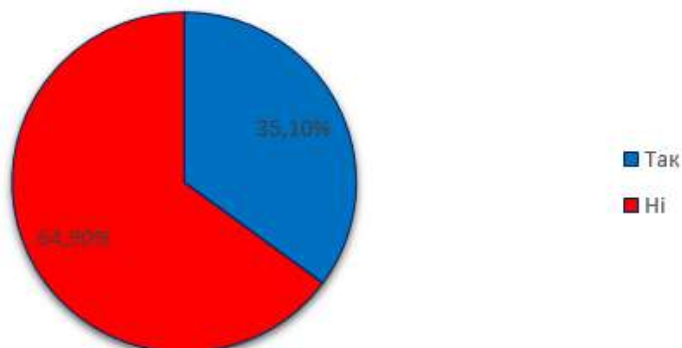

Рис. 2.15. Громади, у яких є відповідальний за цифровізацію.

Джерело: на основі даних анкети [5]

Здебільшого посадові особи місцевого самоврядування виконують низку додаткових функцій. Разом з тим, враховуючи реалії воєнного стану в Україні посадові особи місцевого самоврядування, які в громадах були відповідальними за цифровізацію, мобілізувалися до лав ЗСУ, перейшли на роботу в підрозділи ДСНС, інші структури. Проведене опитування засвідчило, що у переважній більшості громад на даний час не реалізуються проєкти з цифрової трансформації.

Однозначну позитивну відповідь на вищезазначене питання дали у 21 громаді, а це більше 36,8% опитаних, як представлено на (рис.2.16). В умовах воєнного стану громади призупинили розпочаті раніше проєкти, змінили пріоритети та спрямовують зусилля на посилення обороноздатності, допомогу армії та пошук шляхів наповнення місцевих бюджетів, аби забезпечити видатки належним чином, відновлення об'єктів соціальної та енергетичної інфраструктури.

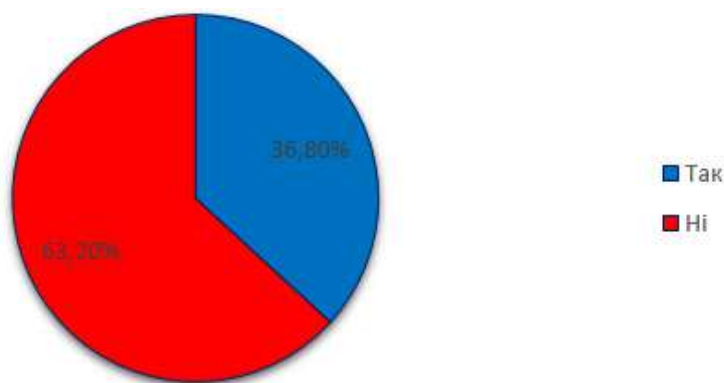

Рис. 2.16. Громади, які реалізують проєкти з цифрової трансформації.
Джерело: на основі даних анкети [5]

У числі дієвих проєктів з цифрової трансформації названо цифрову громаду, електронне врядування для підзвітності влади. Серед проєктів, які реалізуються спільно з ОДА – е-документообіг, система оповіщення, інші заходи в межах Інтернет субвенції; встановлення додаткового обладнання для автономного з'вязку в населених пунктах громад; оновлення техніки; програмного забезпечення, розширення покриття Інтернет мережі подано на (рис.2.17).

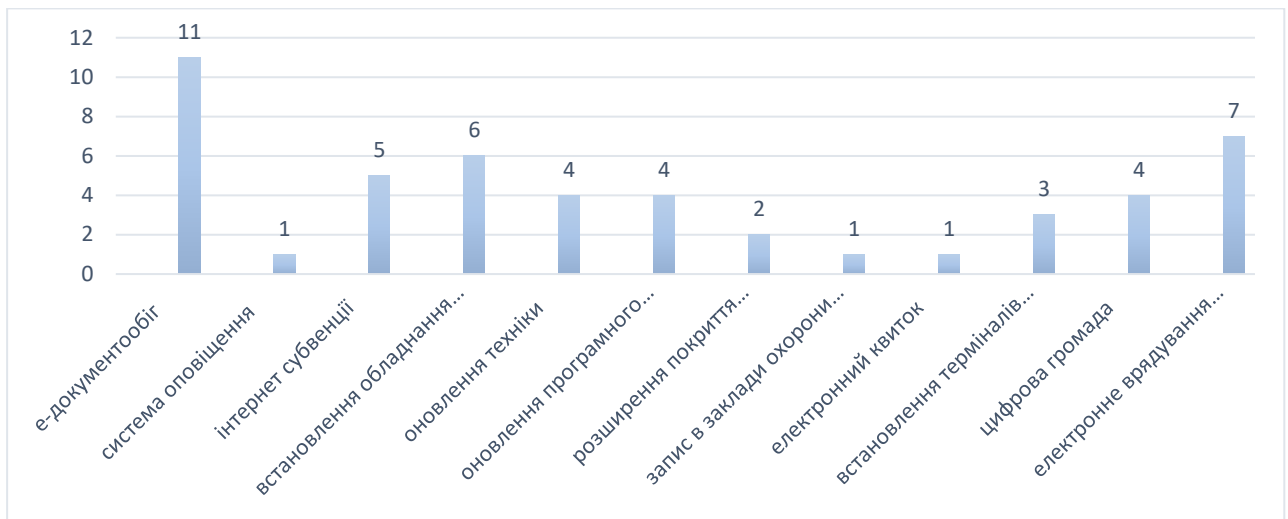

Рис. 2.17. Проекти цифровізації, які реалізуються в громадах.
Джерело: на основі даних анкети [5]

В Україні діє принцип відкритості і вся публічна інформація суб'єктів владних повноважень має оприлюднюватись у форматі відкритих даних та надаватися на запит громадян. Згідно чинного законодавства органи місцевого самоврядування мають подавати певний перелік обов'язкових до публікації документів та інформації на Єдиний державний веб-портал відкритих даних [24]. Проведене опитування засвідчило процес розвитку оприлюднення даних у відкритому доступі на місцевому рівні і те, що майже 70 відсотків громад області оприлюднюють дані та мають доступ до публічної інформації на всеукраїнському рівні, як подано на (рис.2.18).

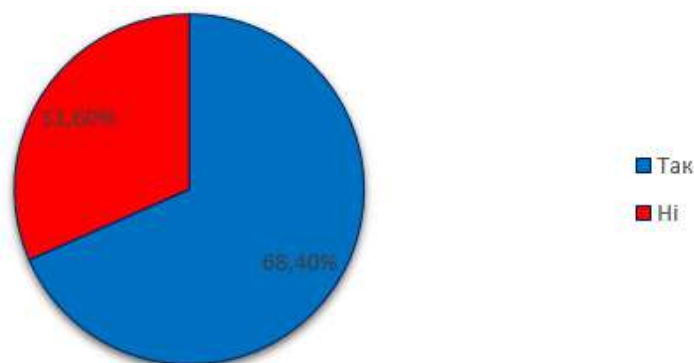

Рис. 2.18. Громади, які згідно чинного законодавства оприлюднили набори даних.
Джерело: на основі даних анкети [5]

З початку повномасштабного вторгнення ворога в Україну доступ до публічної інформації було обмежено. Мінцифра як держатель порталу зупинила роботу data.gov.ua. закрили окремі набори даних. Але вже у серпні 2022 року роботу Єдиного державного вебпорталу відкритих даних було відновлено. Наразі не всі набори даних доступні на вищезазначеному порталі, це пов'язано з питаннями безпеки, аби обмежити доступ до важливої інформації країни, яка прийшла на українську землю з війною.

Міністерство цифрової трансформації України планує відновити одразу після перемоги України та розширити набори і затвердити стандарти публікації відкритих даних.

Блоки даних, які мають бути обов'язково оприлюднені у форматі відкритих даних, переглядаються та оновлюються у переважній більшості громад (80,7%) за потребою, як подано на (рис. 2.19), а також поширюються і на офіційних інформаційних ресурсах громад.

Рис. 2.19. Частота оновлення наборів відкритих даних.

Джерело: на основі даних анкети [5]

Одним із базових інструментів, без якого практично неможливе використання переважної більшості цифрових технологій, є доступ до мережі Інтернет. Мережа мереж, як іще називають Інтернет, стрімко розширює територію покриття фіксованого та мобільного видів зв'язку.

У міській місцевості доступ до послуг Інтернету мали майже три чверті (71,3%) домогосподарств, а у сільській місцевості – 31,0%. У Чернігівській області нараховується більше 673,7 тис. абонентів, які мають доступ до

Інтернету, із них 533,5 тис. мають підключення до бездротового широкосмугового Інтернету [113, с.33].

Частка домогосподарств в цілому у Чернігівській області, які мають доступ до Інтернету вдома становить 55,3%. За даними громад, встановлено, що лише в одній громаді області абоненти мобільного зв'язку мають стовідсоткову можливість підключитися до Інтернету. Узагальнюючи отримані дані, з'ясовано, що у 20 громадах -75% - 99% абонентів мобільного зв'язку мають можливість зі свого смартфона підключитися до Інтернету, у 21 громадах - 50%-74%, ще у 8 громадах - 25% - 49%, подано на (рис.2.20). Інші громади не надали інформації через складність визначення точних даних. Дослідження, яке підтвердило припущення, що доступ до мережі залежить від типу населеного пункту, дозволяє визначити орієнтири під час розробки стратегічних документів задля надання можливості людям мати доступ до Інтернету.

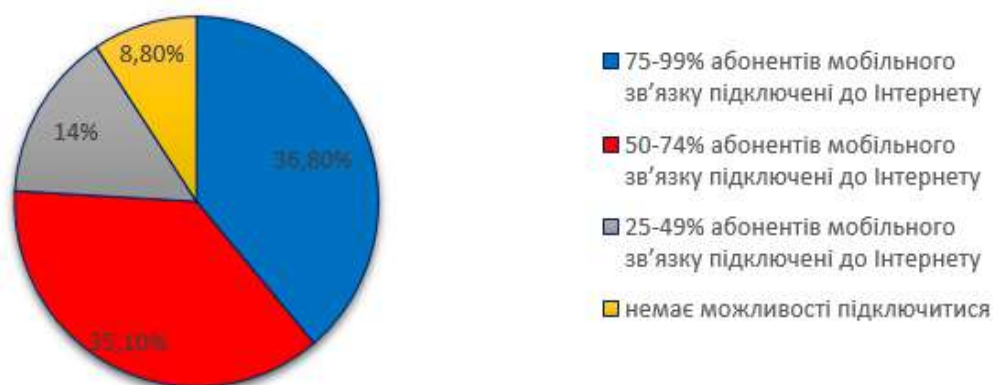

Рис. 2.20. Кількість абонентів мобільного зв'язку з можливістю підключитися до Інтернету (за даними громад).

Джерело: на основі даних анкети [5]

За даними проведеного опитування, можна констатувати, що жителі територіальних громад, які сформовані довкола обласного центру, міст обласного значення чи населених пунктів з великою кількістю громадян мають переваги у забезпеченні мобільним зв'язком та підключення до Інтернету. На сучасному етапі розвитку мобільного зв'язку та нинішній ситуації в країні варто не лише орієнтуватися на рентабельність, вік користувачів чи інші чинники.

Беручи до уваги умови воєнного стану, то серед усіх цифрових інструментів, впроваджених в громадах для жителів є запуск системи оповіщення громадян для оперативного інформування населення конкретного населеного пункту про будь-який вид загроз, виникнення надзвичайних ситуацій, має найбільші переваги та є реальною вимогою часу.

Враховуючи, що в структурі населення Чернігівської області питома вага осіб старшого віку, то заходи, які впроваджуються для підвищення рівня цифрової грамотності населення громади мають однозначно позитивне значення. Заходи з підвищення обізнаності жителів, представників бізнесу та посадових осіб органів ПУ і впроваджені в громадах подано на (рис 2.21).

Заходи з підвищення обізнаності громадян			
Вебінари, семінари, інше заходи, аби люди старшого віку мали можливість опанувати технології	практична допомога працівниками ЦНАПів громадянам в оформленні різних видів міжнародних допомог тощо	індивідуальні практичні роз'яснення громадянам представниками відділів та служб місцевих рад	Надання посадовими особами місцевих рад практичної допомоги людям літнього віку у роботі з терміналами та банкоматами
освітні лекції для підопічних Городнянського терцентру соціального обслуговування населення	освітні заходи у бібліотеках для підвищення рівня цифрової грамотності людей пенсійного віку	поширення просвітницьких роликів	на вайбер сторінці «Ріпкинська цифрова громада» подаються роз'яснювальні матеріали для користування
проведення місячника цифрової грамотності населення	створення розділу сайту «Цифрові компетентності», де зібрані освітні матеріали та корисні посилання	реалізація заходів «Комунікаційної стратегії»	розміщення на офіційному сайті ради та сторінках у Фейсбуці інформації з освітніх серіалів у Дії

Рис. 2.21. Впроваджені в громадах заходи з підвищення обізнаності громадян.

Джерело: на основі даних анкети [5]

Результати опитування засвідчили, що у деяких органах місцевого самоврядування впроваджено системи електронного голосування, е-документообігу. Враховуючи те, що електронний документообіг передбачає наявність електронного ключа, електронного підпису і вимагає від посадовців необхідних навичок для роботи з таким видом документообігу, то такий

цифровий інструмент у більшості громад перебуває у процесі впровадження. Найбільш популярні цифрові послуг в громадах представлено на (рис 2.22).

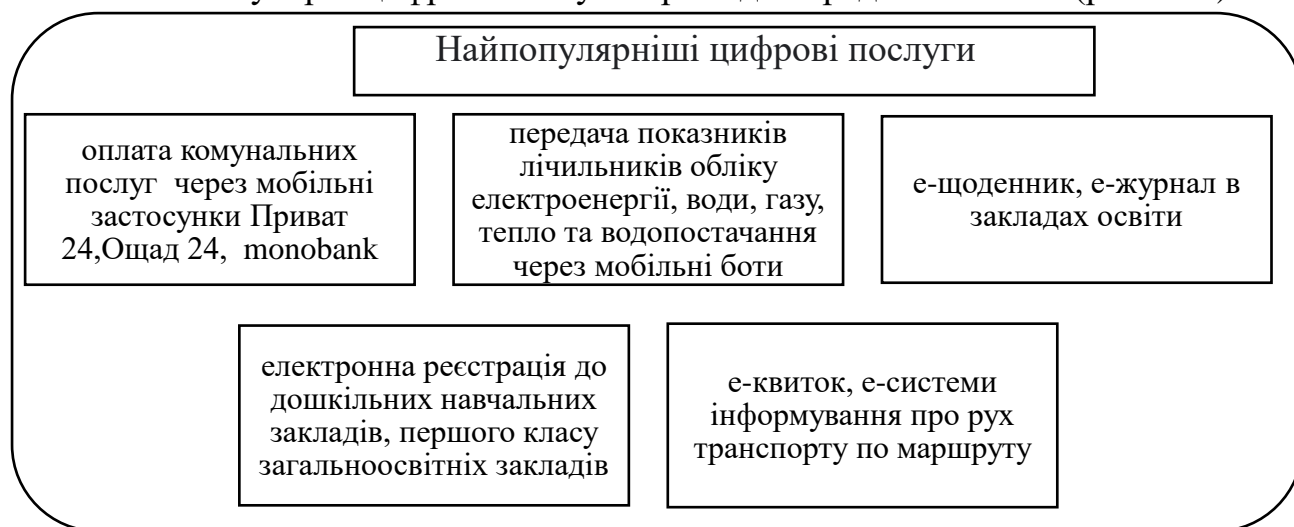

Рис. 2.22. Найпопулярніші цифрові послуги в громадах.

Джерело: на основі даних анкети [5]

Під час опитування з'ясовано, що у залежності від типу населеного пункту (міське чи сільське населення) відрізняються можливості та потреби. Отже, онлайн сервіси із системою електронних черг доступні 56 % жителям громад, подано на (рис.2.23).

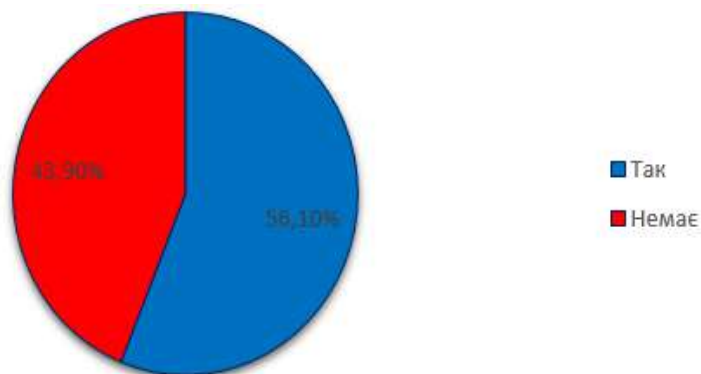

Рис. 2.23. Наявність сервісів із системою електронних черг

Джерело: на основі даних анкети [5]

Основними складовими необхідними для успішної цифрової трансформації територіальних громад названо обізнаність людей про наявні електронні послуги та сервіси, достатній рівень фінансування. Виокремлено доступ до Інтернету, покращення мобільного зв'язку у віддалених населених пунктах та наявність кваліфікованих спеціалістів. А також модернізація, осучаснення комп'ютерної

техніки, розширення мережі терміналів та банкоматів, подальше розширення послуг застосунку «Дія», подано на (рис.2.24).

Рис. 2.24. Складові, які необхідні для успішних цифрових перетворень.
Джерело: на основі даних анкети [5]

Серед джерел фінансування розвитку цифрової інфраструктури, які використовують громади, в основному переважають державний та місцеві бюджети. Також освоюються кошти та залучається грантове фінансування та інвестиційні ресурси, як подано на (рис.2.25).

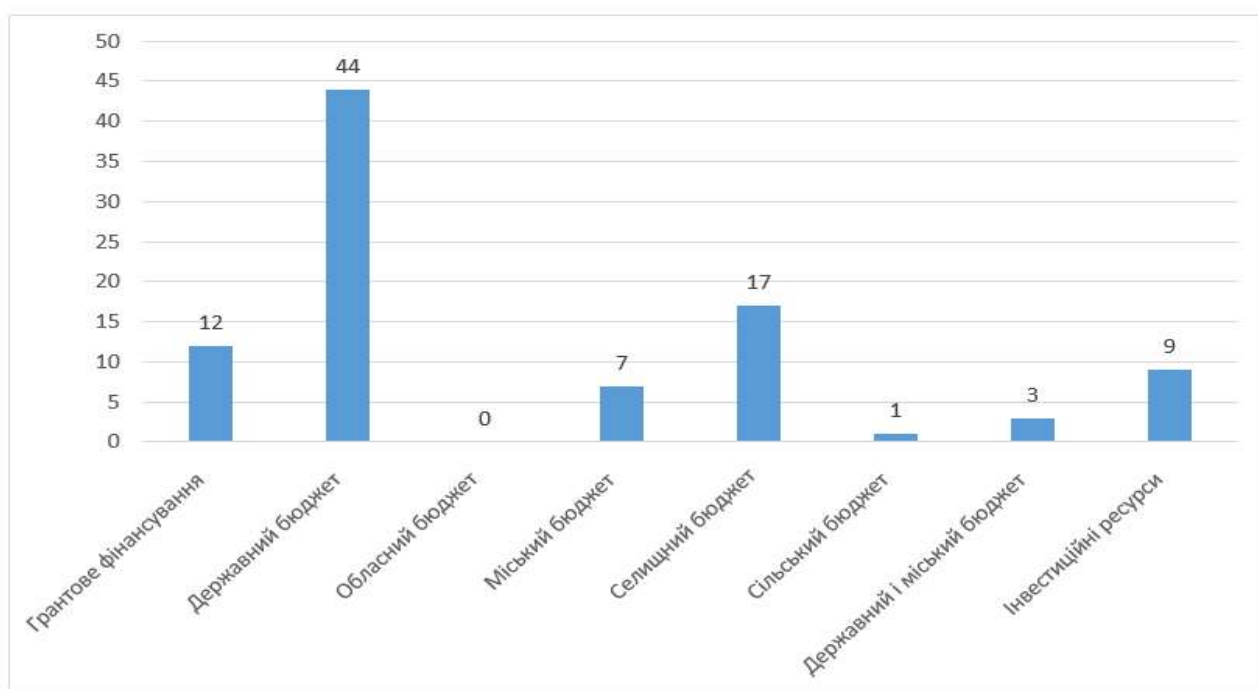

Рис. 2.25. Джерела фінансування розвитку цифрової інфраструктури, які використовують територіальні громади.

Джерело: на основі даних анкети [5]

Центри надання адміністративних послуг з відповідним програмним забезпеченням працюють у 35 громадах (близько 61%), відсутні у 17 (29,8%

опитаних), у решти або перебуває у процесі впровадження або функціонує як структурний підрозділ ради, подано на (рис. 2.26).

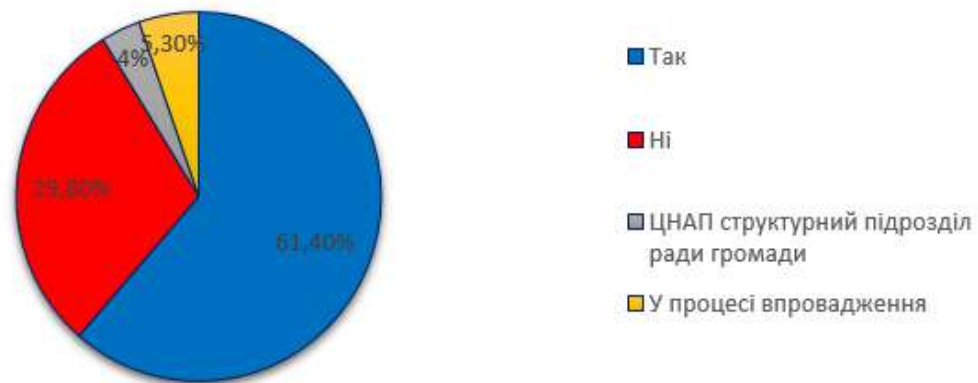

Рис. 2.26. Функціонування ЦНАПів з відповідним програмним забезпеченням.

Джерело: на основі даних анкети [5]

Надання адміністративних послуг, удосконалення системи та розширення мережі ЦНАПів залишається важливим напрямом і продовжується в умовах воєнного стану. Станом на червень 2023 року у Чернігівській області діє 38 ЦНАПів, чотири з яких у Михайло-Коцюбинській, Новобілоуській, Березнянській та Деснянській громадах розпочали роботу вже після повномасштабного вторгнення рф. Ще 19 громад мають створити.

Водночас, проблемним є питання відсутності підходящих приміщень або браку коштів на їхню реконструкцію. У більшості випадків це планують вирішити шляхом розміщення ЦНАПів в адміністративних будівлях. Проте, залучення коштів на ремонт потребують у Сухополов'янській, Комарівській, Новобасанській та Киїнській громадах, а в Олишівській та Гончарівській ще не визначились з приміщенням. Під час створення центрів надання адміністративних послуг необхідно забезпечити безбар'єрність та низку інших вимог [139].

Право на звернення до владних інституцій є одним із конституційних прав громадян, тому місцеві громади мають налагодити зворотній зв'язок та організувати прийом громадян з особистих питань. Робота зі зверненнями

громадян є одним із видів комунікації та потребує налагодження у двох громадах області, як подано на (рис.2.27).

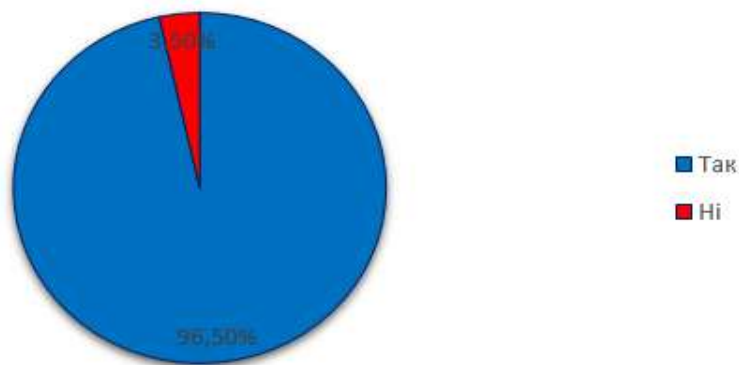

Рис. 2.27. Територіальні громади, у яких налагоджено зв'язок зі зверненнями громадян.

Джерело: на основі даних анкети [5]

Щодо інструментів зворотного зв'язку з громадськістю, то результати дослідження показали, що переважають такі форми як подання електронних звернень до очільників громади, керівників відділів та посадових осіб органу місцевого самоврядування, так і формування електронних петицій. Відмічається сплеск популярності та особливої уваги до офіційних сторінок органів публічної влади в соціальних мережах, де є широкі можливості коментувати поточні питання з життєдіяльності громади, прийняті рішення.

Паралельно із збором даних через Google-форму було розроблено анкету і методом інтерв'ю проведено вибіркове опитування у Чернігові в клієнтів АТ КБ «Приватбанку», групи компаній «Нової пошти», Акціонерного товариства «Українська залізниця».

Опитана вибіркова частина клієнтів в межах одного відділення вищезазначених установ та щоденного графіку роботи. Шляхом узагальнення заповнених анкет 50 респондентів отримано інформацію про вік, місце проживання, періодичність використання послуг закладу, з'ясовано яка цифрова послуга вищезазначених закладів є найкориснішою. Такий збір інформації засвідчив рівень задоволеності цифровими послугами. За даними офіційного сайту «ПриватБанку» у числі тих, хто хоча б раз у житті користувався послугами установи, уже понад 20 мільйонів – половина всіх користувачів банківських

послуг в Україні від приватних осіб до компаній і підприємців. Постійно користуються послугами цієї фінансової установи майже 18 мільйонів українців, а клієнтами Приват 24 є 13,5 млн [77].

Ця фінансова установа позиціонує себе як один з найтехнологічніших банків України, який пропонує понад 176 цифрових сервісів і дистанційне обслуговування клієнтів. Усі респонденти відділення вищезазначеного банку опитані у Чернігові віком від 16 до 40 років найкориснішою цифровою послугою назвали додаток банку в смартфоні. Опитані вказали на використання такої можливості як оплата комунальних послуг, переказ коштів. Шестеро із десяти зазначили, що користуються цифровою послугою щодня.

Аналізуючи стан надання якісних публічних послуг населенню територіальних громад та в цілому громадянам країни засобами цифрових технологій як одного із механізмів державного управління цифровими перетвореннями територіально-економічних систем, варто відзначити тенденцію до значного збільшення популярності безготівкових операцій. На думку авторки, цьому сприяє розширення інфраструктури безконтактних засобів і люди все частіше віддають перевагу розрахунку смартфонами, смарт-годинниками чи іншими NFC-пристроями, а також розширення покриття Інтерном, збільшення кількості користувачів смартфонів в Україні та мобільного Інтернету, зростання довіри до цифрових платіжних систем, урізноманітнення та удосконалення способів оплати, розвиток інноваційних технологій.

До прикладу, електронні оплати в Україні можна провести за допомогою сервісів Apple Pay, Google Pay навіть без доступу до Інтернету, а також Visa та Mastercard для онлайн розрахунку за товари чи послуги. Описані вище сервіси дозволяють один раз прив'язати свою карту до облікового запису, після чого можна здійснювати оплати та розрахунки. Переваги безготівкового розрахунку з платіжними картками посилюються, це підтверджує статистика, згідно з даними у травні 2022 року 92 зі 100 операцій із картками були безготівковими [62].

Група компаній «Нова пошта» надає широкий перелік логістичних послуг та пов'язаних ними сервісів [74], зокрема відправлення та доставку вантажів, е-

грошових переказів, та впроваджує прогресивні форми роботи на основі сучасних рішень. Вдалим форматом є запуск чат боту, мобільного додатку. Узагальнені дані анкет опитаних респондентів у чернігівському відділенні № 2 засвідчили, що послугами закладу 50 % користується «один раз на тиждень», інші 50 % «один раз на місяць». Із переліку цифрових послуг «Нової пошти» віддають перевагу мобільному додатку семеро із десяти опитаних клієнтів. Відповідаючи на запитання анкети стосовно рівня цифрових послуг компанії, 70 % респондентів обрали відповідь «відмінно», 30 % «добре». В опитуванні у відділеннях «Приват Банку» та «Нової пошти» взяли участь стовідсотково міські жителі.

Висловлюючи свою позицію щодо рівня цифровізації Акціонерного товариства «Українська залізниця» на залізничному вокзалі Чернігова, місцем проживання «селище» та «село» вказало 20 % опитаних по кожному пункту, решта 60 відсотків зазначили «місто». 80 % міських жителів користується послугами залізниці раз на тиждень, решта один раз на місяць. Із числа респондентів, які вказали місцем проживання «село», 70 % користується послугами «Укрзалізниці» щодня. «Українська залізниця» забезпечує 82 % вантажних і майже 50 % пасажирських перевезень та займає четверте місце за обсягами на Євразійському континенті [72]. Найкориснішою цифровою послугою «Укрзалізниці» 80 % респондентів назвали придбання проїзних документів через електронні сервіси та мобільні версії.

Проведене дослідження впливу передових цифрових технологій на позитивні трансформації в громадах та нові можливості для розвитку, підтвердило гіпотезу про те, що наявність електронних сервісів робить життя людей комфортнішим, а громаду успішною. [163, с.173-180].

Через відсутність статистичних даних з окремих сфер, проведене авторкою опитування (листопад 2022 р. – січень 2023 р.) стало доповненням до офіційної статистики і дало можливість встановити інформацію у населених пунктах 57 ТГ Чернігівщини. Проведене дослідження дозволило з'ясувати джерела фінансування розвитку цифрової інфраструктури, які використовують

територіальні громади, чи оприлюднені набори даних на державному веб-порталі відкритих даних та складові, необхідні для успішної цифрової трансформації.

На основі зібраних даних стосовно прийнятих програмних документів щодо цифрового розвитку, реалізації в громадах проєктів з цифрової трансформації, кількості абонентів мобільного зв'язку з можливістю підключитися до Інтернету, цифрових інструментів, впроваджених в громаді, вдалося зробити висновки щодо доступності та задоволеності цифровими послугам в залежності від типу населеного пункту. ТГ області, які дуже строкаті за кількістю населених пунктів, чисельністю мешканців, структурою, різняться за рівнем цифрового розвитку. Результати дослідження можуть бути використані територіальними громадами для визначення пріоритетів щодо організації безпечного електронного середовища для кожного громадянина та ефективного управління громадою.

Висновки до розділу II

1. Проаналізовано світові тенденції цифрової трансформації публічного управління на основі рейтингів розвитку електронного урядування, який з 2003 року проводиться Організацією Об'єднаних Націй у 193 країнах світу. Аналіз даних встановив, що лідерами рейтингу розвитку електронного урядування є країни з високим рівнем доходу та включають Данію, Фінляндію, Республіку Корея, Нову Зеландію, Швецію, Ісландію, Австралію, Естонію, Нідерланди, США, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Сінгапур, Об'єднані Арабські Емірати, Японію та Мальту. Загалом країни Європи демонструють найкращі показники. Нова Зеландія та Австралія лідирують у розвитку електронного уряду в Океанії, а Сполучені Штати утримують лідируючі позиції у Північній Америці. Республіка Корея демонструє найкращі показники серед країн Азії, за нею йдуть Сінгапур і Японія. У вищезазначених рейтингах Україна у 2008 році займала 41 місце, що стало найвищим досягненням за всю історію незалежності.

За рівнем світового індексу цифрової конкурентоспроможності Всесвітнього центру конкурентоспроможності рейтинг очолюють США. Значні результати за усіма трьома категоріями рейтингу: знання, технології та готовність до майбутнього демонструють Нідерланди, Данія, Швейцарія, Швеція, Тайвань, Китай, Гонконг. У 2021 році Україна все ще займає найнижчі позиції серед країн світу, обіймаючи 54 місце із 64 країн, які досліджуються.

Здійснений огляд світових практик показав, що ключові позиції займає Сінгапур. Високий ступінь упровадження сучасних технологій в роботі державних інституцій відзначається у країнах Скандинавії, які стали лідерами в галузі розбудови інформаційного суспільства. Фінляндія була першою країною у світі, яка ухвалила Закон про електронні послуги. Норвегія, Фінляндія, Швеція та Данія тримають пальму першості за рівнем розвитку інфраструктури та інших складників цифрового розвитку. Досвід Естонії у напрямку модернізації адміністративних процесів в органах публічного управління, де 99 % державних послуг у здійснюються у режимі онлайн, заслуговує особливої уваги. Розвиток електронного урядування в Європейському Союзі супроводжується тенденцією до створення єдиного цифрового простору усіх країн співдружності. У контексті аналізу зарубіжного досвіду виокремлено застосування інструментів цифрової партисипації, які передбачають залучення громадян до участі у прийнятті управлінських рішень у сфері врядування за допомогою цифрових засобів. Безперечним лідером інновацій у сфері застосування цифрової партисипації є США. Поки переважна більшість держав світу освоюються чи входять в Четверту промислову революцію, то у Японії уже обмірковують нову концепцію майбутнього.

2.Задля визначення тенденцій цифровізації в Україні здійснено моніторинг та оцінка результативності й ефективності цифрових перетворень на основі даних Індексу цифрової трансформації регіонів у 2022-2023 роках. Зафіксовано формування механізмів організаційного забезпечення та економічного функціонування територіально-економічних систем, розвиток цифрових технологій, розробка та реалізація регіональних стратегій та програм

цифровізації, розширення покриття мережі Інтернет, доступу громадян до цифрових послуг, підвищення рівня обізнаності населення регіонів стосовно нових цифрових сервісів. Обґрунтований прямий взаємозв'язок між рівнем цифрової трансформації ТГ і рівнем їх інституційної спроможності, розвитком ЦНАПів, впровадженням електронного документообігу, реалізацією заходів направлених на цифрову освіту, широким представленням громади в інформаційному просторі, проникнення базових електронних послуг. Встановлено вплив рівня цифрової трансформації територіально-економічних систем на зайнятість населення у сфері інформаційно-комунікаційних систем.

3.Проведення соціального експерименту шляхом анкетування та прямого опитування у міських, селищних та сільських громадах Чернігівської області дозволило зібрати необхідну інформацію стосовно різних аспектів впровадження цифрових технологій у 57 громадах області, які дуже строкаті за кількістю населених пунктів, чисельністю мешканців, структурою, різняться за рівнем цифрового розвитку.

В умовах воєнного стану в Україні основними пріоритетами ТГ стали обороноздатність та допомога армії, що призвело до призупинення багатьох проєктів цифрової трансформації та перерозподілу зусиль для відновлення соціальної та енергетичної інфраструктури. Недостатній рівень правового регулювання та відсутність професійних цифрових лідерів на місцевому рівні створюють труднощі в реалізації цифрових проєктів у ТГ, при цьому лише обмежена кількість громад має відповідальних за цифровізацію фахівців. Офіційні сторінки органів місцевого самоврядування, маючи спільні орієнтири, вирізняються наповненістю інформацією, різновекторністю та неоднорідністю, що впливає на ступінь задоволеності інформаційних потреб громадян. Оцінена доступність до цифрових послуг в залежності від типу населеного пункту. З'ясовані джерела фінансування розвитку цифрової інфраструктури ТГ, основними з яких є: місцеві та державний бюджет, грантове фінансування.

Окремі тези та положення цього розділу дисертаційного дослідження спираються на [163].

РОЗДІЛ III

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВОЮ ТРАНСФОРМАЦІЄЮ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

3.1. Механізм стратегічного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем

Урядовим розпорядженням № 564-р. від 13 травня 2020 року затверджено «Перспективний план формування територій громад Чернігівської області» на Чернігівщині утворено 57 ТГ, з них 4 міських (міст обласного значення), 12 міських (міст районного значення), 24 селищних та 17 сільських рад, подано у Додатку В. відповідно у табл. В.1., табл. В.2., табл. В.3. [79].

У всіх 57 ТГ 25 жовтня 2020 року відбулися чергові або перші місцеві вибори депутатів та голів місцевих рад, після чого новообрані ради включилися у процес реалізації розширених повноважень.

З часу затвердження першої редакції проекту перспективного плану формування громад Чернігівської області, яка була схвалена рішенням Чернігівської облради ще у 2015 році, зміни до неї вносились 8 разів і щоразу закріплювалися розпорядженнями Уряду, як того вимагає закон.

Це пов'язано з багатьма чинниками, серед яких: географічна цілісність територій, яка історично формувалася не один десяток років. Наступною умовою утворення ТГ було проживання на території громади не менше, ніж 250 дітей шкільного та 100 дошкільнят. Третя умова – на території громади має бути розташований загальноосвітній заклад з можливістю навчання не менше, ніж 250 школярів.

Окрім цих критеріїв, також оцінювалися інші граничні значення. Приміром, рекомендована чисельність населення не повинна бути меншою, ніж 3000 осіб, площа громади – не менше 200 квадратних кілометрів. Враховувався також і індекс податкоспроможності – суми податків в розрахунку на одного місцевого жителя порівняно з аналогічним розрахунком по Україні.

Цей коефіцієнт повинен бути не менше 30-ти від середнього по Україні. А частка місцевих податків та зборів у бюджеті громади повинна бути не меншою, ніж 10%. Згідно із статистикою, у деяких громадах з населенням 4-6 тис. мешканців про розвиток не доводилося говорити, коли 40% фінансів йшли на утримання апарату ради. Адже, найголовнішим та визначальним критерієм формування місцевих рад була спроможність наповнювати бюджети, реалізувати повноваження з надання послуг – адміністративних, освітніх, соціальних, медичних та інших суспільно важливих питань.

Але, навіть, після врахування усіх умов адміністративного об'єднання задля формування спроможності, ТГ відрізняються та мають свої особливості, які позначаються на рівні розвитку цифровізації.

Із 16 міських ТГ виділяються громади міст обласного значення Ніжина, Новгород-Сіверського, Прилук та обласного центру – Чернігова. Наприклад, станом на 19 січня 2021 року у Чернігові проживало 294,8 тис. зареєстрованих осіб, а у Батурині трохи більше 4 тис. жителів. Якщо порівнювати кількість населених пунктів, які входять до складу територіальної громади, то Чернігівська міська ТГ утворена в межах міста Чернігова, у той час, як до складу Батуринської міської ТГ увійшло 27 сіл та селищ. Так само, й інші міські ТГ, за виключенням Прилуцької, де громади з адміністративним центром у місті об'єднали прилеглі населені пункти.

На основі цих чинників, статистичних даних з відкритих джерел, оцінки рівня цифрового розвитку адміністративно-територіальних одиниць, територіально-економічних систем Чернігівської області можна запропонувати сценарії розвитку громад.

Для того щоб оцінити вплив цифрових технологій на зміни, які відбуваються у територіальних громадах, визначити рівень та комплексність цифрових перетворень, було застосовано індексний метод дослідження, який є методом аналізу даних та знаряддям порівняння.

Алгоритм визначення рівня цифровізації територіально-економічних систем подано на (рис 3.1).

Рис. 3.1. Алгоритм визначення рівня цифровізації територіально-економічних систем.

Джерело: розроблено та систематизовано авторкою.

Оскільки, є велика кількість типів Індексу, а їх розмаїття обумовлено тим, що кожен з них має суттєві переваги перед іншими і не менш істотні недоліки, і

визначення характерних ознак досліджуваного явища не може бути алгоритмізовано в єдині жорсткі умови, а розробляється безпосередньо самим дослідником, то вибір індексу даного дослідження обумовлений головною метою цієї дисертаційної роботи та ґрунтується на показниках, які зібрані на основі відповідей анкети та представлені у пункті 2.3. попереднього розділу.

Як і кожне суспільне явище може бути охарактеризоване через цілу низку ознак, так і для побудови індексу цифрової трансформації – явища, яке включає багато індикаторів, запитання анкети мали на меті з одного боку врахувати адміністративні особливості міст, селищ та сіл Чернігівської області, і разом з тим уточнити демографічні дані, узагальнити інституційні аспекти, стан впровадження базових е-послуг, основних компонентів розвитку інфраструктури.

Розробка Індексу здійснювалася на основі 3 принципів таких як:

- комплексність (передбачає врахування усіх складників процесу цифрової трансформації);
- системність (охоплення усіх 57 громад Чернігівської області);
- достовірність (дані збиралися шляхом анкетування посадових осіб міських, селищних та сільських територіальних громад регіону).

Загальна структура Індексу містить 4 індикатора, які характеризують регіональний рівень цифровізації в межах Чернігівської області, з них сформованих 19 показників, які взято у розрахунок.

Структурні елементи Індексу подано на (рис.3.2).

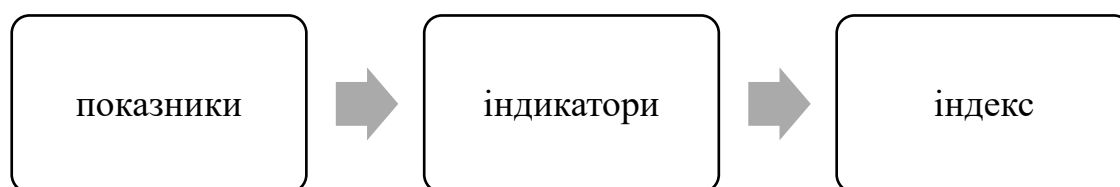

Рис.3.2. Структурні елементи Індексу.

Джерело: розроблено авторкою.

Індикатори: адміністративні та демографічні компоненти; інституційна спроможність; впровадження та доступність базових е-послуг; розвиток інфраструктури.

Вищезазначені індикатори трансформовані на основі далі поданих показників, які сформовані на основі відповідей анкет і згруповані за тематичним принципом. Склад індикаторів подано на (рис. 3.3.).

Рис.3.3. Склад індикаторів.
Джерело: розроблено авторкою.

Враховуючи те, що вищеподані показники – це трансформовані відповіді запитань анкети, які сформували основу для створення індикаторів, які згруповані за тематичним принципом.

Перелік показників представлений такими типами даних як подано на (рис. 3.4.).

Рис.3.4. Типи даних, якими представлено значення показників.

Джерело: розроблено авторкою.

Бiнарні, які передбачають відповіді «так» або «ні». Кількісні (відтворюють числові значення, наприклад, кількість населених пунктів, що входять до територіальної громади, кількість населення у громаді). Якісні (презентують оцінку процесів, послуг).

Розрахунок значень здійснювався наступним чином. Бiнарні показники трансформувалися в числові значення. Відповідь «так» кодувалася як 1, у той час як «ні» позначалося як 0. Для нормалізації кількісних та якісних даних застосовувався метод мінімально-максимального значення показника, а набір даних трансформовано в оцінку від 0 до 10, де 0 – найнижче значення, а 10 – найвище значення, обрання одного із запропонованих варіантів відповідей оцінювалося в 2 бали, два варіанта відповідно 4 бали, той же принцип розподілу балів, поширювався і на запитання без варіантів відповідей, де за кожну названу респондентом позицію додавалося по 2 бали.

Через те, що функціонування ЦНАПу з відповідним програмним забезпеченням є значущим фактором забезпечення населення громади електронними послугами, а присутність в регіоні усіх національних операторів, які забезпечують громади мобільним зв'язком, то позитивні відповіді на ці запитання оцінювалися максимально високим балом.

У залежності від кількості населених пунктів, які входять у склад громади, бали розподілені відповідно: від 1 до 10 населених пунктів – 0,25; від 10 до 20 населених пунктів – 0,5; від 20 до 30 населених пунктів – 0,75; більше 30 населених пунктів – 1. Для класифікації типу громад взято умовний розрахунок, де мала ТГ має населення менше 10 тис., середня ТГ від 10 до 50 тис., значна ТГ від 50 до 100 тис., велика ТГ від 100 тис. населення. У залежності від кількості населення та типу громади виведено відповідні бали 0,25; 0,5; 0,75; 1.

Наступним кроком в обробці зібраних даних була процедура переведення показників у бали, це дозволило здійснювати їх подальшу трансформацію та порівняння і використовувати для визначення індикаторів та обчислення Індексу.

Беручи до уваги той факт, що серед розмаїття принципів встановлення ваги коефіцієнтів для розрахунку Індексу, які залежать від мети дослідження, статистичних показників, ступеня агрегованої інформації, визначення коефіцієнтів індикаторів та показників у цьому дослідженні встановлено у відповідності до поданого у попередніх розділах теоретичного матеріалу, практично зібраних у респондентів під час проведення опитування відомостей щодо впливу того чи іншого компонента дослідження на розвиток громади, рівень впровадження цифрових засобів.

Найвище значення мають такі індикатори Індексу, як інституційна спроможність; впровадження та доступність базових е-послуг, вага для кожного з яких визначена найвищим коефіцієнтом. Оскільки, переважна більшість респондентів схиляється до думки, що саме ці складники є найбільш значущими, то вищезазначені індикатори включають найбільше показників та виступають ключовими інструментами позитивних перетворень в громадах.

Враховуючи мінливість, такого індикатора Індексу як розвиток інфраструктури, то його вага встановлена мінімальним коефіцієнтом. Адміністративні та демографічні компоненти, які включають кількість населених пунктів, які входять до складу громади, а також чисельність населення громади, є базовими значеннями, що характеризують громади, та визначені

відповідно коефіцієнтом. Кодування трансформованих відповідей запитань анкети у показники та індикатори, як структурних елементів визначення Індексу, спосіб оцінювання та вага коефіцієнтів подано у (Табл. 3.1.).

Таблиця 3.1.

Умовні позначення структурних елементів Індексу

Код	Результати анкетування трансформовані у показники та індикатори	Одиниця вимірювання	Коефіцієнт
A1	Адміністративні та демографічні компоненти		0,1
A1.1.	Кількість населених пунктів, які входять до складу громади	Одиниць	0,3
A1.2.	Чисельність населення	Одиниць	0,7
A2	Інституційна спроможність		0,4
A2.1.	Наявність в громаді офіційного веб-сайту	Так/Ні	0,1
A2.2.	Прийняті у громаді положення/концепція цифрового розвитку	Так/Ні	0,1
A2.3.	Структурний підрозділ чи відповідальний за цифровізацію (CDTO)	Так/Ні	0,2
A2.4.	Реалізація у громаді проєктів з цифрової трансформації	Так/Ні	0,2
A2.5.	Кількість проєктів	Одиниць	0,1
A2.6.	Оприлюднення наборів даних у формі відкритих даних	Так/Ні	0,1
A2.7.	Частота оновлення наборів даних	Одиниць	0,05
A2.8.	Джерела фінансування розвитку цифрової інфраструктури використовує громада	Одиниць	0,1
A2.9.	Складові необхідні для успішної цифрової трансформації територіальної громади.	Одиниць	0,05
A3	Впровадження та доступність базових е-послуг		0,4
A3.1.	Цифрові інструменти, впроваджені в громаді (для жителів, бізнесу, співробітників ОМС)	Одиниць	0,3
A3.2.	Найбільш популярні в громаді цифрові послуги	Одиниць	0,3
A3.3.	Заходи з підвищення рівня цифрової грамотності населення громади	Одиниць	0,3
A3.4.	Доступність жителям громади онлайн сервісів із системою електронних черг	Так/Ні	0,1
A4	Розвиток інфраструктури		0,1
A4.1.	Кількість абонентів мобільного зв'язку з можливістю підключитися до Інтернету	одиниць	0,3
A4.2.	Оператори, які забезпечують громаду мобільним зв'язком	Одиниць	0,1
A4.3.	Функціонування ЦНАПу з відповідним програмним забезпеченням	Одиниць	0,3
A4.4.	Наявність налагодженого зворотнього зв'язку та форми звернення громадян в громаді	Так/Ні	0,3

Джерело: розроблено авторкою.

Результати анкетування 57 ТГ Чернігівської області переведені у бали згідно із Табл. 3.1. Кодування показників та індикаторів подано у Додатку В. Табл. В.4.

Усі розрахунки Індексу рівня цифрової трансформації ТГ Чернігівської області проведено за формулою 3.1.

$$I = \frac{\sum_a^n (w_a * x_a)}{n} \quad (3.1)$$

Формула розрахунок Індексу

w_a — ваговий коефіцієнт показника/індикатора.

x_a — значення показника /індикатора.

I — Індекс.

n — кількість компонентів у індикаторі/Індексі.

Розрахунок індикатора А1 здійснено за формулою:

$$A1 = \frac{1}{2} \sum_{i=1}^2 (A1.i \times CoeffA1.i) \quad (3.2.)$$

Обчислення індикатора А1 «Адміністративні та демографічні компоненти»

$$A1 = ((A1.1 \cdot CoeffA1.1) + (A1.2 \cdot CoeffA1.2)) / 2.$$

Результати обчислення індикатора А1 «Адміністративні та демографічні компоненти», які подано у Додатку В. Табл. В.5., засвідчили, що найвищі значення цього структурного елемента Індексу, мають міські громади Прилук (0,4125), Чернігова (0,3875) та Ніжина (0,3375).

Розрахунок індикатора А2 здійснено за формулою:

$$A2 = \frac{1}{9} \sum_{i=1}^9 (A2.i \times CoeffA2.i) \quad (3.3.)$$

Обчислення індикатора А2 «Інституційна спроможність»

$$A2 = ((A2.3 \cdot CoeffA2.3) + (A2.4 \cdot CoeffA2.4) + (A2.5 \cdot CoeffA2.5) + (A2.6 \cdot CoeffA2.6) + (A2.7 \cdot CoeffA2.7) + (A2.8 \cdot CoeffA2.8) + (A2.9 \cdot CoeffA2.9) + (A2.10 \cdot CoeffA2.10) + (A2.11 \cdot CoeffA2.11)) / 9$$

Інституційна спроможність розглядається як важливий чинник впровадження державних програм, розробки та реалізації місцевих ініціатив,

застосування технологій та інших заходів, які впливають на розвиток громади. Високі результати обчислення індикатора А2 «Інституційна спроможність», які подано у Додатку В. Табл. В.6., який має коефіцієнт 0,4 та включає 9 елементів, зафіксовано у Чернігові (0,266667) та Мені (0,266667), які мають однакові значення, а також у Городні (0,255556). Рівні показники мають наступні громади: Коропська селищна (0,222222), Ніжинська міська (0,222222) і Бобровицька міська (0,222222). До значень п'ятірки лідерів рейтингу наближаються показники Срібнянської селищної (0,211111) та Іванівської сільської (0,2) громад.

Розрахунок індикатора А3 здійснено за формулою:

$$A3 = \frac{1}{4} \sum_{i=1}^4 (A3.i \times CoeffA3.i) \quad (3.4.)$$

Обчислення індикатора «Впровадження та доступність базових е-послуг»

$$A3 = ((A3.12 \cdot CoeffA3.12) + (A3.13 \cdot CoeffA3.13) + (A3.14 \cdot CoeffA3.14) + (A3.15 \cdot CoeffA3.15)) / 4$$

Результати обчислення індикатора А3 «Впровадження та доступність базових е-послуг», які подано у Додатку В. Табл. В.7., дозволили здійснити моніторинг впровадження базових е-послуг, оцінити їхню доступність для громадян і визначити рейтинг, де найвищу позицію займає Чернігівська міська громада (1,675), дещо поступилася, але має високі показники Бобровицька міська (1,525), а також Козелецька селищна (1,375) та Ніжинська міська (1,375) громади, які мають рівні значення.

Розрахунок індикатора А4 здійснено за формулою:

$$A4 = \frac{1}{4} \sum_{i=1}^4 (A4.i \times CoeffA4.i) \quad (3.5.)$$

Обчислення індикатора А4 «Розвиток інфраструктури»

$$A4 = ((A4.16 \cdot CoeffA4.16) + (A4.17 \cdot CoeffA4.17) + (A4.18 \cdot CoeffA4.18) + (A4.19 \cdot CoeffA4.19)) / 4$$

У цьому індикаторі «Розвиток інфраструктури», результати обчислення якого подано у Додатку В. Табл. В.8., Прилуцька міська громада (2,275)

продемонструвала найвищі значення. До десятки лідерів цього компонента за розрахунками та обчислення показників увійшли як міські, так і селищні та сільські громади.

Для визначення Індексу рівня цифрової трансформації ТГ Чернігівської області використано формулу (3.5)

$$I = \frac{1}{4} \sum_{i=1}^4 (A_i \times CoeffA_i) \quad (3.6)$$

Обчислення Індексу рівня цифрової трансформації ТГ Чернігівської області

$$I = ((A1 \cdot CoeffA1) + (A2 \cdot CoeffA2) + (A3 \cdot CoeffA3) + (A4 \cdot CoeffA4)) / 4$$

Результати обчислення Індексу рівня цифрової трансформації ТГ Чернігівської області подано у Додатку В. Табл. В.9.

Значення індикаторів A1, A2, A3, A4, результати Індексу цифрової трансформації ТГ Чернігівської області та встановлення на їх основі рейтингу рівня цифровізації територіально-економічних систем подано у (Табл. 3.2.).

Таблиця 3.2.

Значення компонентів чотирьох індикаторів, за якими розраховано та обчислено Індекс цифровізації та визначено рейтинги ТГ

Назва місцевої ради ТГ	A1	A2	A3	A4	Індекс	Рейтинг
Чернігівська міська рада	0,3875	0,266667	1,675	1,75	0,247604	1
Бобровицька міська рада	0,325	0,222222	1,525	1,675	0,224722	2
Ніжинська міська рада	0,3375	0,222222	1,375	1,75	0,21191	3
Козелецька селищна рада	0,325	0,133333	1,375	1,75	0,202708	4
Городнянська міська рада	0,325	0,255556	1,075	1,6	0,181181	5
Прилуцька міська рада	0,4125	0,144444	0,925	2,275	0,174132	6
Новобілоуська сільська рада	0,2	0,088889	1,05	1,675	0,160764	7
Добрянська селищна рада	0,2	0,122222	1,075	1,15	0,153472	8
Вертіївська сільська рада	0,2	0,077778	1,05	1,375	0,152153	9
Ріпкинська селищна рада	0,2375	0,144444	0,9	1,6	0,150382	10
Сосницька селищна рада	0,325	0,122222	0,9	1,6	0,150347	11
Березнянська селищна рада	0,1625	0,1	0,775	1,675	0,133438	12
Макіївська сільська рада	0,1625	0,077778	0,775	1,75	0,13309	13
Киселівська сільська рада	0,1625	0,133333	0,925	0,85	0,131146	14
Куликівська селищна рада	0,2875	0,188889	0,625	1,675	0,130451	15
Корюківська міська рада	0,325	0,166667	0,625	1,6	0,127292	16
Варвинська селищна рада	0,2875	0,133333	0,625	1,75	0,126771	17
Кіптівська сільська рада	0,1625	0,066667	0,75	1,6	0,125729	18

Продовження Табл.3.2.

Назва місцевої ради ТГ	A1	A2	A3	A4	Індекс	Рейтинг
Менська міська рада	0,325	0,266667	0,6	1,075	0,121667	19
Новгород-Сіверська міська рада	0,325	0,144444	0,775	1,6	0,121667	20
Михайло-Коцюбинська сел. рада	0,325	0,088889	0,625	1,6	0,119514	21
Ладанська селищна рада	0,2125	0,133333	0,6	1,6	0,118646	22
Ічнянська міська рада	0,325	0,1	0,625	1,45	0,116875	23
Остерська міська рада	0,2	0,077778	0,6	1,75	0,116528	24
Срібнянська селищна рада	0,2875	0,211111	0,475	1,6	0,115799	25
Талалаївська селищна рада	0,2375	0,044444	0,625	1,6	0,112882	26
Новобасанська сільська рада	0,1625	0,077778	0,775	0,925	0,112465	27
Парафіївська селищна рада	0,2	0,066667	0,6	1,6	0,111667	28
Линовицька селищна рада	0,1625	0,166667	0,475	1,675	0,110104	29
Батурицька міська рада	0,2	0,066667	0,475	1,675	0,101042	30
Плисківська сільська рада	0,125	0,133333	0,45	1,525	0,099583	31
Сновська міська рада	0,325	0,111111	0,325	1,375	0,086111	32
Лосинівська селищна рада	0,2	0,111111	0,45	0,925	0,084236	33
Любецька селищна рада	0,2375	0,133333	0,475	0,625	0,082396	34
Іванівська сільська рада	0,1625	0,2	0,15	1,675	0,080938	35
Холминська селищна рада	0,125	0,066667	0,3	1,6	0,079792	36
Гончарівська селищна рада	0,1625	0,055556	0,475	0,85	0,078368	37
Носівська міська рада	0,2875	0,077778	0,175	1,775	0,07684	38
Деснянська селищна рада	0,1625	0,144444	0,3	1	0,073507	39
Семенівська міська рада	0,325	0,066667	0,175	1,625	0,072917	40
Тупичівська сільська рада	0,1625	0,166667	0,3	0,85	0,071979	41
Бахмацька міська рада	0,325	0,044444	0,175	1,675	0,071944	42
Коропська селищна рада	0,325	0,222222	0	1,45	0,066597	43
Київська сільська рада	0,125	0,055556	0,325	0,625	0,056806	44
Понорницька селищна рада	0,1625	0,044444	0,325	0,625	0,0566319	45
Борзнянська міська рада	0,2875	0,055556	0,15	1,075	0,054718	46
Дмитрівська селищна рада	0,1625	0,066667	0	1,675	0,052604	47
Талалаївська сільська рада	0,1625	0,066667	0,3	0,325	0,048854	48
Височанська сільська рада	0,1625	0,122222	0	1,3	0,048785	49
Мринська сільська рада	0,125	0,055556	0,15	0,75	0,042431	50
Малодівицька селищна рада	0,1625	0,066667	0,15	0,55	0,039479	51
Крутівська сільська рада	0,1625	0,044444	0	1,075	0,035382	52
Сухополов'янська сільська рада	0,325	0,033333	0	0,925	0,034583	53
Яблунівська сільська рада	0,1625	0,066667	0,025	0,85	0,034479	54
Седнівська селищна рада	0,125	0,022222	0,175	0,325	0,030972	55
Комарівська сільська рада	0,1625	0,088889	0,025	0,6	0,030451	56
Олишівська селищна рада	0,125	0,055556	0	0,625	0,024306	57

Джерело: систематизовано авторкою на основі вищенаведених розрахунків.

Результати розрахунку індикаторів дозволили обчислити Індекс рівня цифрової трансформації ТГ Чернігівської області та встановлення рейтингу на їх основі.

Найбільші значення Індексу із 57 ТГ регіону, у яких проводилося дослідження, зафіксовано у трьох містах обласного та двох містах районного значення, трьох селищних радах та двох сільських.

У десятку лідерів увійшли Чернігівська міська (0,247604), Бобровицька міська (0,224722), Ніжинська міська (0,21191), Козелецька селищна (0,202708), Городнянська міська (0,181181), Прилуцька міська (0,174132), Новобілоуська сільська (0,160764), Добрянська селищна (0,153472), Вертіївська сільська (0,152153) та Ріпкинська селищна (0,150382) ради.

Високі значення Індексу, який є своєрідним інструментом моніторингу процесів цифрових перетворень, дає уявлення про поточний стан справ та має практичне значення для розробки та ухвалення місцевих стратегій розвитку та програмних документів, мають Сосницька селищна (0,150347), Березнянська селищна (0,133438), Макіївська сільська (0,13309), Киселівська сільська (0,131146), Куликівська селищна (0,130451), Корюківська міська (0,127292), Варвинська селищна (0,126771), Кіптівська сільська (0,125729) громади, а також міські громади Мени (0,121667) та Новгород-Сіверського (0,121667), де зафіксовано однакові показники.

Запит на цифровізацію у різній мірі спостерігається і у інших 37 міських, селищних та сільських ТГ, які знаходяться на базовому та стартовому рівнях.

Рейтинг ТГ Чернігівської області за рівнем цифрової трансформації створений на основі Індексу рівня цифрової трансформації, який розраховано та обчислено на основі результатів значень компонентів чотирьох індикаторів, представлено на (рис. 3.5.).

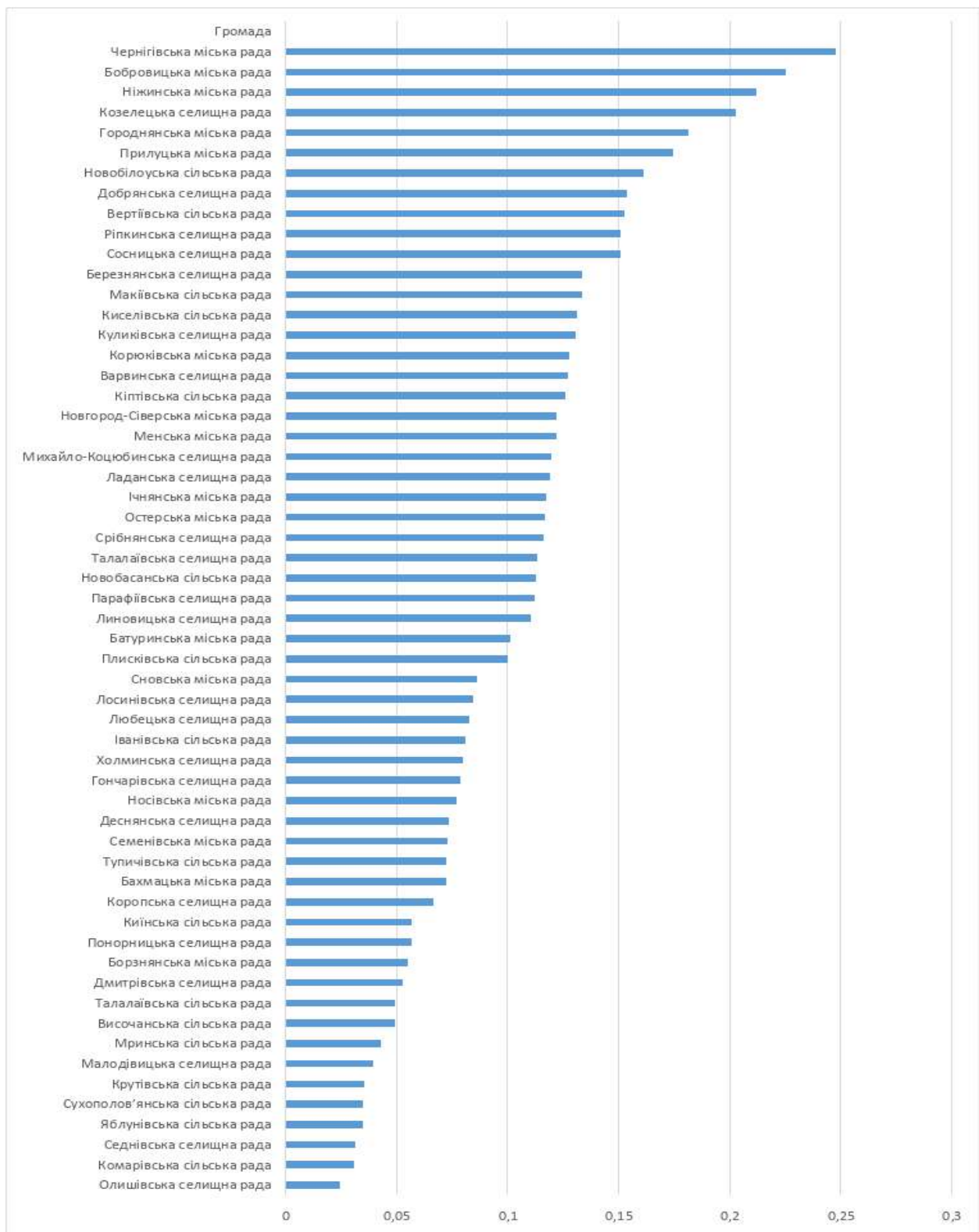

Рис.3.5. Рейтинг ТГ Чернігівської області за рівнем цифрової трансформації.

Джерело: побудовано авторкою на основі значень компонентів чотирьох індикаторів, за якими розраховано Індекс рівня цифрової трансформації.

Виходячи з неоднорідних показників Індексу, асиметрії рейтингу постає питання розробки механізму цифрової трансформації територіально-економічних систем. Інструменти механізму мають охоплювати комплекс заходів, включаючи методологію моніторингу показників та аналізу поточного стану процесів цифровізації, визначення на їх основі пріоритетних напрямків та сценаріїв подальшого розвитку ТГ, які органи ПУ будуть реалізовувати на регіональному рівні.

У численних працях щодо сутності механізму управління, які представлені у Додатку Б. табл. Б.3., обґрунтовано трактування поняття як сукупність інструментів, методів організації діяльності, заходів, стимулів, важелів впливу, за допомогою яких органи ПУ, орієнтуючись на потреби, інтереси та цілі суспільства, реалізують владні повноваження і покладені на них функції та завдання. Механізми закріплюються в управлінських рішеннях, практичних діях і втілюються у різних сегментах та ланках з метою досягнення стратегічних цілей.

У процесі цифрових перетворень, які докорінно впливають на усі сфери та зумовлюють появу нових тенденцій сучасності, зазнають змін вищенаведені характеристики, управлінські моделі владних інституцій. Розширюється коло відомих видів механізмів. Політичні, економічні, матеріально-технічні, нормативно-правові, організаційні, інформаційні та інші види механізмів наповнюються новим змістом та сенсом.

Враховуючи представлені результати і те, що у межах даного дослідження Індекс розглядається як інструмент аналізу та визначення рівня цифрових перетворень і дозволяють запропонувати Індекс як механізм оцінки цифрової трансформації територіально-економічних систем. Запропонований нами механізм, який включає 19 компонентів та складається із чотирьох блоків індикаторів (адміністративні та демографічні, інституційна спроможність, впровадження та доступність базових е-послуг, розвиток інфраструктури), вважаємо доцільно використовувати у якості моделі дослідження впливу цифрових процесів на розвиток ТГ.

Інструментарій актуалізованого механізму дозволяє здійснення стратегічного управління територіально-економічними системами задля підвищення цифрової трансформації. У залежності від рейтингів Індексу цифровізації проведено моделювання сценаріїв розвитку. Громади умовно можна розділити на «початківців», яким фактично все потрібно створити з нуля; «активних», де впроваджуються окремі елементи ЦТ; «драйверів змін», які демонструють кращі практики.

Цифровізація проникає абсолютно у всі сфери життя людини і суспільства та робить будь-які процеси ефективнішими, прозорішими. Для того, щоб цифрова трансформація, яка почалась на національному рівні, тривала й на регіональному, потрібно відповідне нормативно-правове забезпечення та ретельне планування впровадження цифрових технологій. Місцеві ради, які на території громади тільки планують впровадження цифрових послуг і, на момент проведення дослідження, не мали відповідних програмних документів, відповідального посадовця, можна умовно назвати «початківцями».

Громади, які у попередні роки затверджували програми цифрового розвитку і планують їх поглиблено продовжувати, мають штатного посадовця, який відповідальний за цифровий розвиток, розпочали процес впровадження цифрових послуг, можна віднести до категорії «активних». Як вище зазначалося, головною умовою спроможності ТГ є фінансова самодостатність та здатність забезпечити надання якісних послуг своїм жителям.

Головним критерієм визначення громад категорії «драйвери змін» було надання позитивних відповідей на усі запитання Анкети щодо доступності цифрових послуг та поточного стану цифровізації [5], під час соціального експерименту, проведеного шляхом анкетування територіальних громад області через Google-форму, прямого опитування у листопаді-грудні 2022 року та січні 2023 року та збору даних у міських, селищних та сільських громадах Чернігівської області. Ці громади повноцінно включилися у процеси цифровізації за усіма напрямками різних сфер та стоять у авангарді прогресивних змін.

Отже, рівень цифровізації, наявні ресурси, територіальні та соціально-економічні особливості є визначальними факторами різних стратегій розвитку. Так само задля цифрових перетворень кожної ТГ важливим кроком буде застосування власних сценаріїв розвитку. У даному дисертаційному дослідженні запропоновано для «початківців» – Сценарій 1, «активних» – Сценарій 2, «драйверів змін» – Сценарій 3. Сценарії розвитку громад в залежності від рівня цифровізації подано на (рис. 3.6).

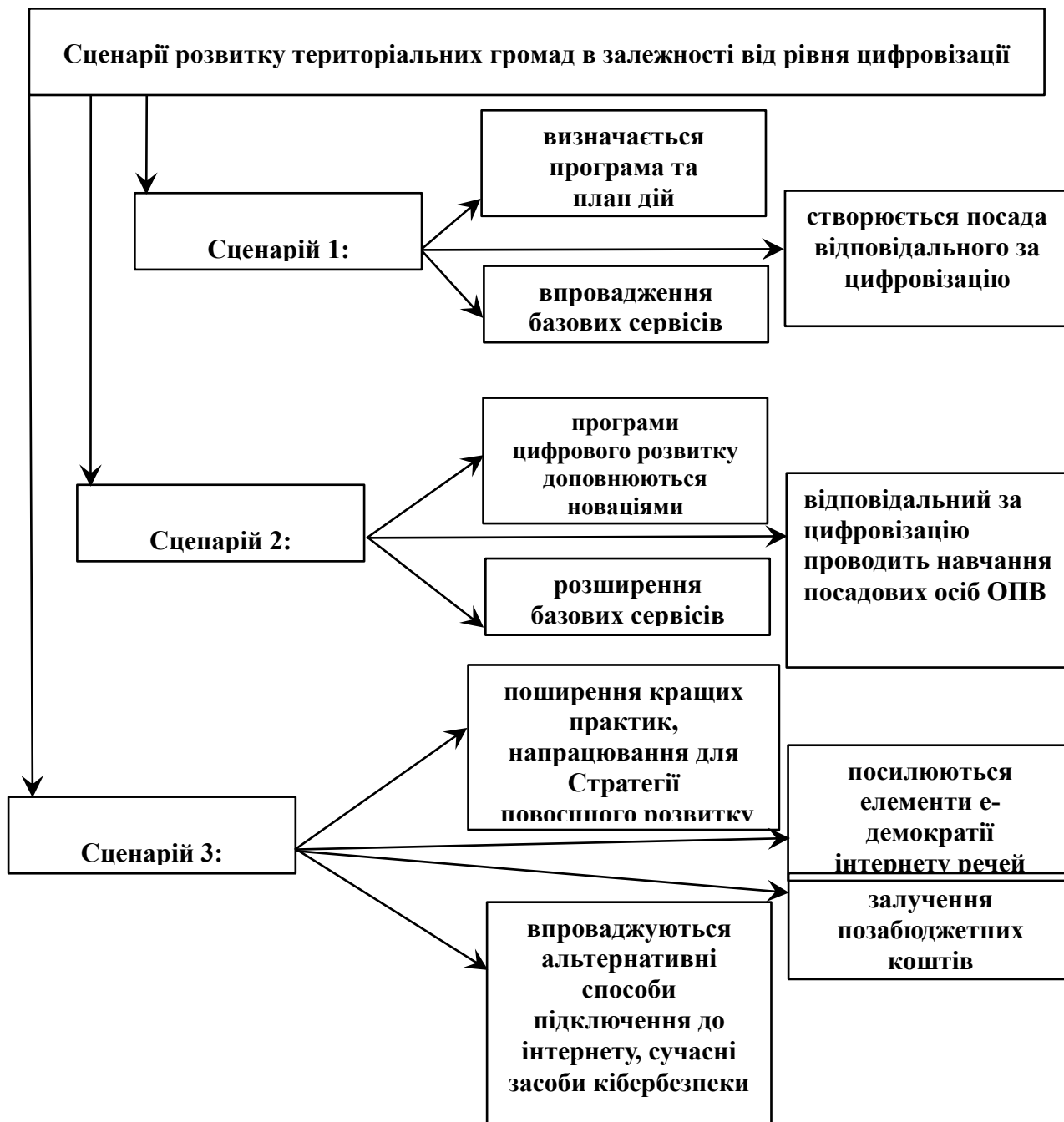

Рис.3.6. Сценарії розвитку громад в залежності від рівня цифровізації.

Джерело: запропоновано та побудовано авторкою на основі Індексу рівня цифровізації.

Територіальним громадам – «початківцям» в контексті оцінки рівня їх цифровізації, у яких ще не прийняті програмні документи щодо цифрового розвитку, потрібно розробити власні стратегії.

Окрім чітко визначеної мети, сформульованих завдань, якісно складеного плану, врахованих ризиків та продуманих дій, для втілення задумів з цифрової трансформації для громад будь-якого рівня потрібна професійна команда, що здатна досягнути бажаного результату.

Посада фахівця з цифровізації має бути обов'язковою для кожної ТГ, тим більше, що ця норма закріплена на законодавчому рівні в Україні з 2020-го року. Посадовці СДТО [76] заступники з цифрової трансформації в державних органах від обласного рівня до міністерств забезпечують управління програмами з впровадження новітніх технологій та координацію планом дій інших організацій екосистеми, державними цифровими платформами.

Зрозуміло, що для ТГ з невеликою територією та чисельністю населення не обов'язково створювати посаду заступника, достатньо буде спеціаліста, який би відповідав за цифрову трансформацію. Причому фахівець повинен працювати не за сумісництвом, паралельно виконуючи функціональні обов'язки з інших питань, а бути сконцентрованим саме на процесі створення та підтримки цифрової інфраструктури.

Громадам, у яких немає відповідального за цифровізацію рекомендовано ввести у структуру апаратів ОПВ посади фахівців.

Цифрова трансформація ТГ забезпечується через реалізацію відповідних проєктів: «Цифрова громада»; «Електронне урядування задля підзвітності влади та участю громади»; «Документообіг для громад», «Системи оповіщення»; заходи в межах Інтернет субвенції; встановлення додаткового обладнання для автономного зв'язку в населених пунктах громад; оновлення техніки, програмного забезпечення; розширення Інтернет мережі. Е-документообіг ключовий інструмент віддаленої роботи та елемент спрощеної взаємодії.

Участь у заходах, які стосуються цифрового розвитку, використання цифрових засобів в управлінській діяльності має бути включено до сценаріїв

розвитку тих органів влади, де цей процес уповільнений або відсутній взагалі. У самодостатніх «активних» громадах, де вже реалізуються проекти, потрібно зберегти цей напрямок у пріоритетних та розширювати можливості. Сприяти формуванню Центрив обробки і зберігання даних, які забезпечать спрощення керування на рівні ТГ. Цифрові перетворення освітнього процесу в навчальних закладах не залежно від розташування передбачають впровадження е-журналу для вчителів та е-щоденника для учнів. Е-система охорони здоров'я включає е-картку пацієнта, е-чергу запису до лікаря інші засоби. Цифрові перетворення рекомендовано впроваджувати й в інших важливих сферах.

Перспективним для ТГ, які є «драйверами змін» процесу цифровізації і практично з нуля створили цифрову інфраструктуру, має стати внесення пропозицій до розробки Стратегії повоєнного розвитку регіону та держави.

У числі пріоритетів повинна залишатися електронна демократія та політики відкритих даних. Громадам, які згідно чинного законодавства оприлюднили документи на Єдиному державному веб-порталі відкритих даних, доцільно продовжувати діяльність у цьому напрямку та регулярно оновлювати інформацію, а решті долучатися до процесу. Такий цифровий засіб як Інтернет речей відкриває для ТГ нові можливості у здійсненні владних повноважень та керування громадою у сфері контролю якості води, рівня забруднення повітря, підвищення можливості протидіяти техногенним катастрофам. Впровадження цифрових технологій у керуванні та підвищенні енергоефективності.

Мати доступ до цифрового світу важливо, а у період воєнного стану в Україні та викликів, які виникають у зв'язку з руйнуванням ворогом об'єктів енергосистеми, зараз ключовим питанням стає застосування альтернативних способів підключення до мережі Інтернет. Міністерство цифрової трансформації [76] для покращення доступності мережі пропонує застосування Інтернет-підключення до приватних та публічних мереж, інтернет Starlink кейси, Wi-Fi та інші варіанти. Що правда, не усі доступні для ТГ у сільській місцевості.

Наявність власних Інтернет ресурсів (веб-сайти, сторінки у соціальних мережах) та мобільні застосунки є важливим інструментом у процесі комунікації

влади та громади, а також офіційним майданчиком для інформування. Важливою складовою цифрової трансформації є необхідні фінансові ресурси. Крім власних бюджетів ТГ можуть залучати інвесторів. Серед проєктів, які допомагають громадам цифровізуватися, в тому числі надають фінансову підтримку – програми U-LEAD, GIZ, USAID та інших донорських організацій [122].

Окрім того, слід звернути увагу на такий важливий аспект, як кібербезпека. Оскільки побудувати необхідну структуру, створити інфраструктуру недостатньо. Важливо захистити її від стороннього втручання та збоїв. ТГ з невисоким рівнем цифровізації не обов'язково створювати унікальні проєкти. Можна зібрати дані та вчитися на досвіді інших громад та адаптувати до визначених завдань та поставленої кінцевої мети.

Територіально-економічним системам для впровадження проєктів з цифровізації та реалізації цифрових рішень потрібно розробляти власні стратегії управління.

Стратегічне управління як об'єкт ПУ відіграє важливу роль, забезпечуючи ефективність та раціональність владного функціонування. Практики запровадження продуманих стратегій демонструють досягнення визначених цілей та здатність забезпечити сталий розвиток. Здійснення ПУ, розвиток територій та впровадження цифрових технологій не можливе без дотримання чіткої стратегії.

Механізм стратегічного управління входить до комплексу механізмів державного управління, які за трактуваннями науковців складають сукупність засобів, методів та важелів, правових, організаційних та інших заходів спрямованих на забезпечення динамічного розвитку суспільства, формування, реалізацію та досягнення пріоритетних цілей [115].

У залежності від визначених цілей механізм стратегічного управління може бути уніфікованим або може включати комплекс інших механізмів. Структурні елементи механізму стратегічного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем подано на (рис. 3.7.).

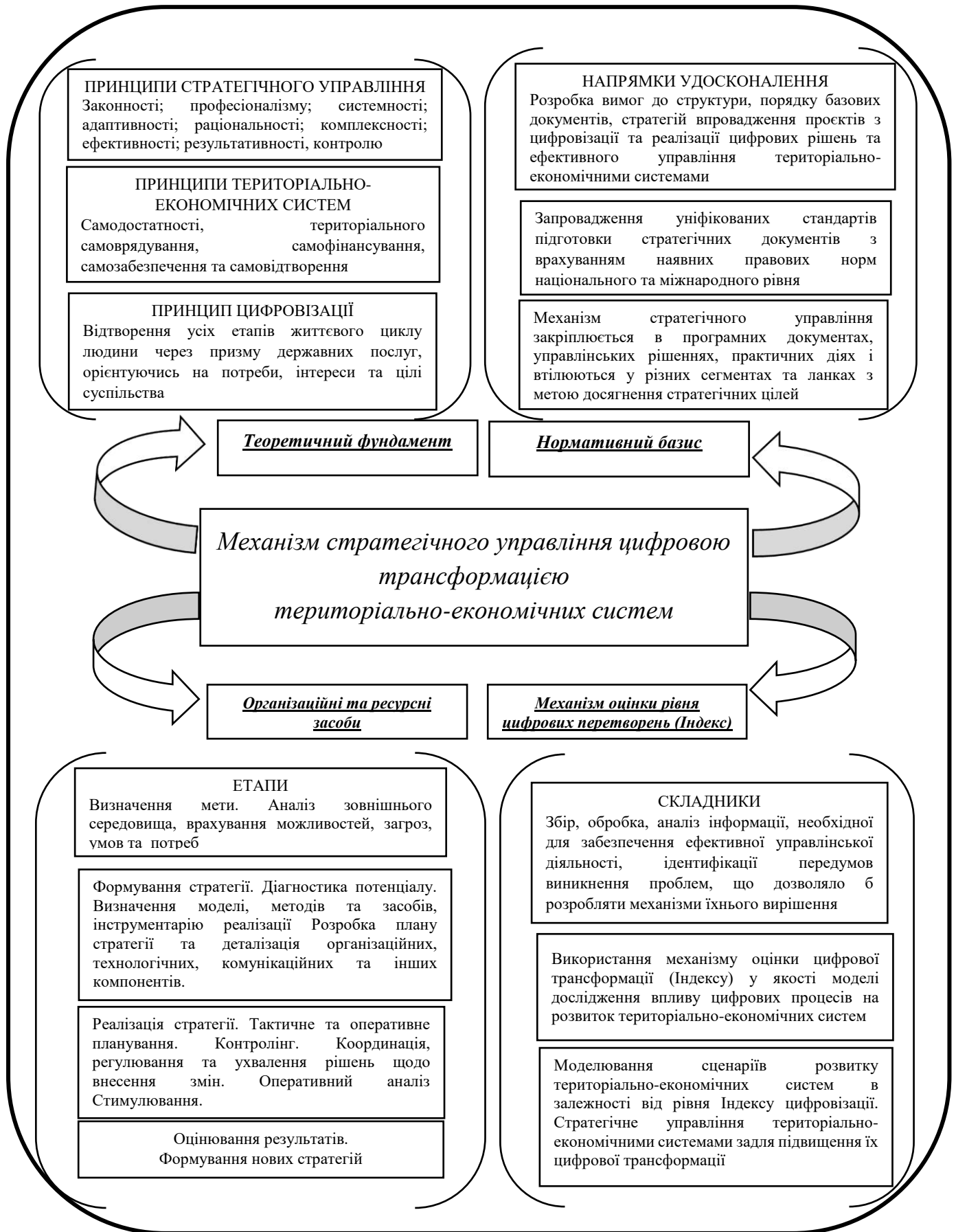

Рис.3.7. Механізм стратегічного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем.

Джерело: розроблено авторкою.

Механізм стратегічного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем включає чотири взаємопов'язані блоки, а саме теоретичний фундамент, нормативний базис, організаційні засоби та Індекс, як механізм оцінки рівня цифрових перетворень, базується на певних принципах та спрямований на виконання завдання розвитку ефективного управління територіально-економічними системами.

Теоретичний блок, запропонованого авторкою механізму, базується на принципах стратегічного управління (законності; професіоналізму; системності; адаптивності; раціональності; комплексності; ефективності; результативності, контролі), принципах територіально-економічних систем (самодостатності, територіального самоврядування, самофінансування, самозабезпечення та самовідтворення), принципах цифровізації, суть яких полягає у відтворенні усіх етапів життєвого циклу людини через призму державних послуг, орієнтуючись на потреби, інтереси та цілі суспільства.

Нормативний базис охоплює перспективні напрямки удосконалення правових норм зокрема, розробку вимог до структури, порядку базових документів, стратегій впровадження проєктів з цифровізації та реалізації цифрових рішень задля ефективного управління територіально-економічними системами. Запровадження уніфікованих стандартів підготовки стратегічних документів з врахуванням наявних правових норм національного та міжнародного рівня. Механізм стратегічного управління закріплюється в програмах, управлінських рішеннях, практичних діях і втілюються у різних сегментах та ланках з метою досягнення стратегічних цілей.

Блок організаційних засобів складають кілька етапів. У їх числі:

1. Аналіз середовища, визначення пріоритетних цілей, формулювання мети; оцінка поточного стану та узгодженість з потребами територіально-економічної системи;
2. Пошук чинників, які мають вплив та які потрібно удосконалювати або розвивати;

3. Вибір базових та специфічних стратегій, які найкраще сприятимуть досягненню цілей, способів удосконалення функціонування територіально-економічних систем;

4. Розробка плану стратегії та деталізація організаційних, технологічних, комунікаційних та інших компонентів із врахуванням зовнішніх впливів, тенденцій та перешкод;

5. Реалізація стратегії. Тактичне та оперативне планування. Організація, реалізація повноважень. Контролінг. Координація, регулювання та ухвалення рішень щодо внесення змін. Оперативний аналіз. Стимулювання.

6. Контроль за процесом реалізації стратегії, уточнення плану дій, ухвалення рішення про внесення змін;

7. Встановлення підсумкових результатів, внесення коректив до стратегічного плану, формування нових стратегічних завдань на наступні періоди з врахуванням виявлених слабких сторін, ідентифікації досягнень та чинників успіху.

Четвертий блок Індекс, як механізм оцінки рівня цифрових перетворень, реалізується через процеси збору, обробки, аналізу інформації, необхідної для забезпечення ефективної управлінської діяльності, ідентифікації передумов виникнення проблем, що дозволяло б розробляти механізми їхнього вирішення. Механізм оцінки цифрової трансформації (Індекс) використовується у якості моделі дослідження впливу цифрових процесів на розвиток територіально-економічних систем. У залежності від рейтингів територіально-економічних систем за Індексом цифровізації здійснюється моделювання сценаріїв розвитку та на їх основі стратегічне управління територіально-економічними системами задля підвищення їх цифрової трансформації.

Розроблений механізм дозволяє здійснювати моніторинг адміністративних та демографічних показників, ідентифікувати рівень інституційної спроможності, аналізувати поточний стан розвитку цифрової інфраструктури, містить напрямки удосконалення правових норм щодо цифровізації

територіально-економічних систем, а також передбачає організаційні кроки з реалізації стратегій цифровізації на рівні територіальних громад.

3.2. Пріоритети публічної політики цифрового розвитку України

Органи державної влади та місцевого самоврядування в Україні надають більше 2 тисяч послуг [120]. Зробити їх надання зручним та зрозумілим процесом, без часових та фінансових затрат є одним із пріоритетів Уряду нашої держави. Про це засвідчили результати онлайн-опитування громадської думки щодо сприйняття реформ українцями, яке у 2022 році провела соціологічна агенція InfoSapiens [66]. Ставлення українців до вже проведених чи розпочатих реформ подано на (рис. 3.8.).

Рис.3.8. Важливість реформ для українців.

Джерело: [66]

Цифровізація державних послуг визнана однією з найбільш помітних реформ. Розвиток електронних послуг, які створюють безліч переваг, має на меті забезпечення доступу громадян і бізнесу до якісних публічних послуг з мінімізацією корупційних проявів. Ця сфера потребує комплексу рішень із циклом від стратегії до продуманої реалізації найменших деталей, взаємодії

урядових та державних установ, зміни алгоритмів надання послуг, зміни та удосконалення законодавчої бази, відповідної інфраструктури.

Задля цього в Україні створюється «цифрова держава», основна мета цієї концепції полягає у переведенні усіх державних послуг в онлайн площину. Держава допомагає, а не заважає є гаслом побудови цифрової держави, головними продуктами такого підходу в Україні став портал Дія, назва якого розшифровується як «держава і я», а суть полягає у фокусі взаємодії людини та владних інституцій. Складники масштабного задуму із створення цифрової держави представлено на (рис. 3.9.).

Рис.3.9. Базові складники сервісної держави.

Джерело: [126]

Вищезгадана платформа Дія представляє собою формат єдиного віртуального вікна надання державних сервісів, які можна отримати онлайн. Мобільний застосунок з однойменною назвою дозволяє отримувати різноманітні державні послуги, використовуючи смартфон.

Державна політика стосовно надання електронних публічних послуг базується на принципах орієнтованості на потреби громадян, безпечності та

адміністративної спрощеності [106], порядок вищезазначених послуг, визначається Кабінетом Міністрів України та регулюється чинним законодавством [13].

У травні 2022 року в Давосі на саміті Україна презентувала міжнародній спільноті нове бачення розвитку цифрової держави, інноваційні інструменти для боротьби з ворогом та нові цифрові послуги [150]. Одним із головних принципів цифрових перетворень є відтворення усіх етапів життєвого циклу людини через призму державних послуг [55]. Серед цілей щодо розбудови цифрової сервісної держави виокремлено такі завдання на (рис 3.10.).

Рис. 3.10. Цілі цифрової та сервісної держави.

Джерело: узагальнено авторкою з відкритих джерел.

Деякі напрямки надання публічних послуг населенню України засобами цифрових технологій випереджають світові високотехнологічні держави. Одним із ключових досягнень можна назвати цифровий паспорт громадянина України. Таку функцію, де електронний паспорт громадянина та закордонний паспорт мають таку ж юридичну силу, як пластикові чи паперові аналоги, Україна запровадила першою серед країн світу. Українцям достатньо мати з собою

телефон з цифровим паспортом для будь-якої життєвої ситуації, що потребує паспорта.

Вищезазначені електронні документи, які посвідчують особу, підтверджують громадянство, місце проживання, оформлюються за бажанням громадянина України, є аналогами паперових документів [91]. Це важливий крок на шляху побудови цифрової держави. Алгоритми штучного інтелекту змінюють бюрократію та заощаджують людські ресурси та кошти. Завдяки запуску електронних послуг українці заощадили 14,7 млрд грн за два роки [141]. Сучасні державні е-послуги, що на середину серпня 2023 року доступні в Україні для громадян, стосуються різних галузей та сфер таких як: робота, пенсії, пільги та соціальні виплати, ліцензії, дозволи та інше, які подані у Додатку Г, табл. Г.1. [82].

Освіта. Війна продемонструвала гостру потребу застосування цифрових технологій у системі освіти, завдяки яким доступ до знань залишається безперервним. Через російську агресію в Україні зруйновано тисячі навчальних закладів різних рівнів, пошкоджені бібліотеки, лабораторії, обладнання, спортивні зали, гуртожитки, подвір'я вишів, шкіл та дошкільних закладів освіти. За повідомленням Міністерства освіти і науки України, станом на червень 2022 року 43 заклади вищої освіти України пошкоджено російськими військовими, 5 із них зруйновано повністю. Статистика щодо руйнації шкіл вражає. Від ворожих бомбардувань та постійних обстрілів на Чернігівщині пошкоджено 133 навчальні заклади [78].

В умовах повномасштабної війни постало питання збереження наукових напрацювань, забезпечення освітнього процесу у навчальних закладах територіальних громад, формування локальної освітньої політики. Увага територіальних громад зосереджена на безпеці, облаштуванні укриттів, відбудові пошкоджених або ж зруйнованих ворогом будівель. Освітняни, застосовують інноваційні форми організації освітнього процесу, ефективні педагогічні та доступні інформаційні технології для навчання школярів. Українські школярі мають можливість повноцінно користуватися матеріалами

віртуальних навчальних закладів, які відкрили доступ до більше ніж 500 розвиваючих та освітніх кейсів [68].

Унікальний досвід українських військових, продемонстрований за час боротьби за суверенітет, незалежність та територіальну цілісність України, вже став об'єктом уваги військових фахівців зарубіжних країн. Так само і напрацювання громад, освітян та когорти науковців, які наблизили суспільство та громади до цифрових сервісів, які можна отримати, не виходячи з помешкання, і які стали у нагоді під час війни та в умовах бойових дій, можуть бути прикладом для наслідування та зробити значний внесок у розбудову нашої держави у післявоєнний період [46, с.40-43].

Важливо, що в Плані Відновлення України [85] є проекти модернізації наукової інфраструктури України, створення цифрового управління закладом освіти та платформ для навчання та інші, які стосуються освітнього простору. У відбудовчий період планується продовження реформи Нової української школи; розбудова сучасної, доступної та безпечної мережі закладів освіти; реалізація стратегії розвитку вищої освіти; підготовка кваліфікованих фахівців для потреб повоєнного ринку праці, а також реалізувати наступні національні проекти, які представлено на (рис.3.11.).

Рис.3.11. Освітні цифрові сервіси, які планується реалізувати на національному рівні на основі цифрових сервісів.

Джерело: систематизовано авторкою на основі [85]

Цифрова освіта потребує технологічних рішень і включає комплекс взаємопов'язаних заходів по створенню відповідної автоматизованої інфраструктури, засобів для забезпечення освітнього середовища, а також належний рівень знань та компетенцій освітян і науковців. Цифрова трансформація освітньої галузі є предметом відання Урядових підрозділів, Міністрств, відповідних Комітетів Верховної Ради України, органів ПУ, Департаментів та управлінь облдержадміністрації, а також ТГ.

Освітня політика держави спрямована на розширення можливостей вільного розвитку особистості, підвищення рівня обізнаності та доступності освіти шляхом застосування сучасних методів та впровадження новітніх технологій. Для вирішення цих та інших завдань на сайті Міністерства освіти і науки України є розділ дистанційні та онлайн-сервіси [14], де здобувачі освіти, абітурієнти, педагоги та освітні управлінці мають можливість використовувати 46 сервісів, які допомагають отримувати освітні послуги дистанційно або онлайн. У числі цих сервісів: онлайн-звернення до освітнього омбудсмена, роз'яснення щодо дошкілля, інструменти для вчителів та директорів шкіл, інформаційні ресурси для учасників ЗНО та абітурієнтів, сервіси для отримання довідок, відкриті дані про заклади освіти, кількість здобувачів освіти, ліцензовані спеціальності та професії, інші.

У контексті нових викликів пов'язаних з організацією освітнього процесу і впровадження змішаної та дистанційної форм навчання постала потреба переглянути не лише підходи та методи викладання, а й виникла необхідність застосування допоміжних електронних чи цифрових засобів. Прикладом дієвого засобу виконання навчальної програми стало використання електронного журналу.

Пілотний проєкт безкоштовного програмного забезпечення для створення та ведення шкільних електронних журналів та щоденників було попередньо проведено Міністерством освіти і науки України. За допомогою цього сучасного функціоналу будь-який педагог може створювати домашні завдання онлайн,

перевіряти роботи учнів, викладати новий матеріал і відстежувати прогрес виконання завдань у режимі реального часу. Такі новації зручні для педагогів та цікаві для школярів нинішнього покоління [166, с.173-180]. Модернізація системи освіти продовжується, застосовуючи все більше цифрових засобів.

Охорона здоров'я. Українці оцінили зручність е-послуг, зокрема отримання цифрових сертифікатів, коли у застосунку можна було генерувати не тільки сертифікат про вакцинацію, але й про одужання, сертифікат на підставі ПЛР-тестування, а також дитячі COVID-сертифікати, що дозволило нашим громадянам не тільки подорожувати, а працювати та повернутися до звичного життя.

У результаті проведення реформи системи охорони здоров'я в Україні, яка розпочалася у 2017 році, відбулися суттєві інфраструктурні перетворення. Цей етап базується на застосуванні цифрових технологій, зокрема розробці та практичному впровадженні у робочий процес 13 інформаційно-комунікаційних систем та 45 медичних реєстрів та інших проєктів.

Переважна частина медичних закладів Чернігівщини мають підключення до Інтернет мережі, електронної системи охорони здоров'я, програмне забезпечення для впровадження медичних інформаційних систем задля автоматизації процесу обслуговування населення.

Електронна система галузі охорони здоров'я у чинному законодавстві України, яке регулює питання державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення країни, тлумачиться як інформаційно-телекомунікаційна система, яка забезпечує автоматизацію ведення обліку медичних послуг та управління медичною інформацією. Цей процес забезпечується шляхом створення, розміщення, оприлюднення та обміну інформацією, даними та документами у електронному вигляді. Електронна система складається з центральної бази даних та електронних медичних інформаційних систем. Між усіма компонентами вищеописаної будови забезпечено автоматичний обмін інформацією, даними та документами [95].

Під'єднання закладів охорони здоров'я Чернігівщини до медичної інформаційної системи дає змогу отримувати фінансування на медичне обслуговування пацієнтів від Національної служби здоров'я України за програмою медичних гарантій. Надаючи медичні послуги населенню у межах госпітальних округів ТГ регіону продемонстрували спроможність забезпечити територіальну доступність мережі охорони здоров'я [44].

До новацій у сфері охорони здоров'я можна віднести електронну систему «Поліклініка без черг», яка дозволяє обирати зручний час для відвідування поліклінік, викликати лікаря додому, зробити запис до профільного спеціаліста онлайн, також пацієнти мають можливість отримати електронний лист непрацездатності тощо.

Природокористування та просторовий розвиток. Важливим документом у сфері розпорядження природними ресурсами є Закон України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних», яким визначено умови доступу користувачів до герпросторових даних та метаданих через геопортали держателів даних та офіційний веб-сайт національної інфраструктури геопросторових даних.

Закон визначає основні засади функціонування геопросторової інфраструктури задля раціонального ухвалення рішень органами публічного управління, задоволення потреб громадян у картографічних даних та георграфічній інформації. Базовими геоданими є загальнодоступні відомості про державний кордон нашої держави, інформація про межі населених пунктів ТГ, мережі, земельні ділянки, гідротехнічні споруди, інші реєстри.

Після запуску пілотного проєкту Національної інфраструктури геопросторових даних України [87] запрацював портал, якого чекали більше 20 років. На геопорталі передбачена можливість в онлайн режимі переглянути дані про природні ресурси, а також ознайомитися з документацією, актуальними обмеженнями чи охоронними зонами тощо. Усі дані знаходяться у відкритому доступі та інтегровані за допомогою сервісів в онлайн режимі та оновлюються за допомогою ЦТ. Варто зауважити, що з 24 лютого 2022 року до завершення

воєнного стану в Україні держателем геопорталу Національної інфраструктури геопросторових даних прийнято рішення про обмеження доступу до публічної частини системи. Для службового користування геопорталом виробники та держателі даних повинні пройти процедуру реєстрації та верифікації.

Однак, враховуючи такі переваги сервісу, як можливість використовувати картографічні дані, враховувати актуальні зміни, що спрощує територіальним громадам роботу із землевпорядною та містобудівною документацією, планами населених пунктів та зонуванням окремих частин територій, планування окремих частин територій, створенням планів просторового розвитку, у майбутньому потрібно буде організувати топографічний моніторинг, який надасть можливість використовувати карти як надійне та офіційне державне джерело топографічних даних [34, с.176-178].

Транспорт. Вплив цифровізації позначився й на інших сферах. Ці технології зараховують до революційних тенденцій, які розширюють умови взаємодії, виводять процеси у віртуальну площину та створюють нові можливості для розвитку інфраструктури ТГ. Автоматизована система оплати проїзду у громадському транспорті у Чернігові з'явилася ще у липні 2018 року. Як і у багатьох містах України ця технологічна деталь автоматизованої системи спочатку працювала за допомогою переносного валідатора, а згодом у транспорті були облаштовані спеціальні пристрої для розрахунку транспортною карткою у вигляді безконтактної пластикової картки.

Одночасно із вдосконаленням технології змінювалися і умови використання е-квитка, який дає право протягом 30 хвилин пересадки з одного маршруту на інший без повторної оплати за проїзд [123]. За допомогою цього зручного сервісу проводиться оптимізація транспортної мережі через визначення точних даних пасажиропотоку на маршрутах, покращується якість обслуговування пасажирів [39, с. 59-62].

Архівна справа. Цифрові технології активно використовуються та поширюються у різних галузях і дозволяють громадянам України мати доступ до всієї необхідної інформації, а також дають змогу швидко та якісно отримувати

широкий спектр необхідних послуг. Цифрова трансформація торкнулася й архівної справи. Е-архів передбачає оцифрування документів та утворює надійну систему зберігання, швидкого пошуку у зручному форматі. Державною архівною службою розроблено програму оцифрування архівних інформаційних ресурсів. У програмному документі визначено два напрями: оцифрування документів Національного архівного фонду й переведення в електронну форму довідкового апарату, які віднині носитимуть системний і цілеспрямований характер.

Програма оцифрування архівних інформаційних ресурсів на 2022-2025 роки [114] є логічним продовженням заходів, що випливають із пріоритету Державної архівної служби по створенню відкритих архівів і передбачає прозору комунікацію з партнерами та стейкхолдерами. Невід'ємною складовою вищезазначеного документа є забезпечення безперешкодного доступу до архівних інформаційних ресурсів, підвищення якості архівних послуг відповідно до потреб користувачів.

Адже, незалежно від віку, місця проживання чи інших обставин у людей виникає бажання дослідити родовід та побудувати генеологічне дерево. Крім, пошуку біографічних даних архівні матеріали представляють значний інтерес для дослідників старожитностей, краєзнавців, науковців, оскільки основа історичних знань – це факти, які можна підтвердити документами, що знаходяться в архівах. Майже 2 мільйони справ Національного архівного фонду зберігаються в Державному архіві Чернігівської області [78]. Завантаженість стелажного обладнання сягає більше 95 відсотків, а важливість правильного зберігання документів, доступності і зручності роботи з ними, важко переоцінити. Тож оцифрування архівних документів є альтернативною та гарантованою формою зберігання оцифрованих копій.

Впровадження системи електронного врядування, яке передбачає перенесення інформації з паперових носіїв в електронний вигляд, створює оптимальні умови для зберігання електронних документів, зменшує витрати на зберігання інформаційних ресурсів, облаштування приміщень та інших ресурсів для роботи архіву. Сучасні сховища інформації – електронні архіви, які надають

можливість безперешкодного доступу до архівних документів за наявності підключення до Інтернету, розширюють перелік електронних послуг та цифрову трансформацію публічного адміністрування [38].

Бізнес. Цифрова трансформація відкриває нові можливості для бізнесу у напрямках, які стосуються транспорту, будівництва, нерухомості, земельних та інших питань. Доступні онлайн послуги для ведення підприємницької діяльності та пов'язані з нею необхідні ліцензії та дозволи, витяги та довідки із державних реєстрів. Перелік сучасних державних е-послуг доступних в Україні для бізнесу представлено у Додатку Г, табл. Г.2. [82].

Публічні послуги. Коло запроваджених публічних послуг онлайн постійно розширюється. Разом з тим, на офіційному сайті Дія є гід з державних послуг, який подає інформацію, що варто знати, куди звертатись та як діяти у випадку приємних та не дуже, очікуваних або несподіваних подій та ситуацій. За допомогою таких цифрових сервісів сформувалися зручні та комфортні взаємини громадян і держави. З початку повномасштабної війни Дія підтвердила свою ефективність, стала головним трендом цифрової держави, а державні послуги в електронному вигляді стали у нагоді українцям. Запрацював механізм повідомлень та виплати компенсації за повністю зруйновані або частково пошкоджені житлові будинки, квартири та житлові приміщення, власниками яких є громадяни України [103].

Залишаючи свої домівки поблизу зони бойових дій, громадяни мали змогу отримати вичерпну інформацію, необхідну для перетину кордону та виїзду в інші країни [36, с. 55-60]. Понад 550 державних послуг потребують документа із відомостями про реєстрацію місця проживання. Зокрема, влаштувати дитину до садочка чи школи, оформити шлюб, стати на військовий облік неможливо без документа, який підтверджує місце проживання. Тому для зручності, а особливо у воєнний час, в Дії створено послугу, завдяки якій можна згенерувати електронний витяг про реєстрацію місця проживання. Послугу реалізовано Міністерством цифрової трансформації спільно з Державною міграційною службою за підтримки програми Фонду Східна Європа, що фінансується урядом

Швейцарії. З авторизацією через застосунок працює чатбот е-ворог, куди громадяни можуть надавати інформацію про окупантів та ворожу техніку. Завдяки цьому ЗСУ мають можливість отримувати в режимі реального часу інформацію про переміщення і скупчення ворога.

Вищезазначені цифрові сервіси дозволили Україні протистояти російській агресії та відкрили нові можливості українцям. Якщо у вересні 2021 року мобільним додатком Дії користувалося понад половина інтернет-користувачів України [118], то з початку повномасштабного вторгнення ворога в Україну їхня кількість значно зросла. На початку 2023 року застосунком, який повністю змінив уявлення про взаємодію держави і громадян, користувалося 18,7 млн українців [15].

Цифрові сервіси здобули прихильність серед українців у попередні роки, а з часу повномасштабного вторгнення ворога, стали невідомою частиною життя. Використання цифрових інструментів допомагають інституціям публічної влади досягти більш ефективного виконання своїх повноважень. Адміністративно-територіальна реформа в Україні серед іншого розширила повноваження органів влади на місцях щодо розпорядження майном комунальної власності, наповнення бюджетів, утримання та розвитку інфраструктури та інших напрямків. Запровадження Державною податковою службою України е-інформування підсилило дію Програми цифрового розвитку регіонів, яка спрямована на створення комфортних умов з надання послуг [75].

Фіскальна політика. Вищезазначений сервіс Державної податкової служби України дозволяє відстежувати інформацію про надходження чи заборгованість по сплаті податків до місцевого бюджету від суб'єктів господарювання у межах ТГ. Через те, що дані про платників податків незавжди точні чи відповідають поточному періоду, то електронне інформування дає змогу перевірити достовірність інформації про суб'єктів господарювання і наповнювати податками, зборами місцеві бюджети та фінансувати об'єкти соціальної інфраструктури.

Адже, в умовах децентралізації сплачені податки є джерелом формування дохідної частини місцевих бюджетів та фінансовим підґрунтям реалізації намічених планів щодо розвитку територіальних громад. До резервних можливостей наповнення бюджетів можна віднести проведення обліку земель в межах та за межами населених пунктів, використання польових доріг, земель сільськогосподарського призначення, які не мають правостановлюючих документів, невитребуваних паїв тощо.

Пілотний проєкт по інвентаризації земель з метою пошуку додаткових можливостей залучення фінансів реалізовується Департаментом розвитку економіки та сільського господарства Чернігівської облдержадміністрації у чотирьох громадах, у яких було обрано по одному із старостинських округів, за допомогою електронних засобів. Звірка наявних даних про земельні ділянки сільськогосподарського призначення з супутниковими знімками на карті Держгеокадастру дозволило уточнити поточну ситуацію, здійснити контроль та залучити понад 1 млн грн додаткових коштів у бюджети громад [40, с. 384-386].

Електронна демократія. Е-демократія – одна із значущих реформ державного управління, яку втілюють в Україні, в основі якої стоять принципи прозорості, відкритості та громадської просвіти. Метою розбудови е-демократії є залучення громадян у процеси державотворення та ухвалення рішень із використанням електронних технологій.

Така форма е-демократії як електронна петиція у нашій державі розглядається як звичайне звернення громадян подане в усній чи письмовій формі є популярною в українському суспільстві та об'єднує громадян як для вирішення загальнодержавних питань, так і місцевого значення. Згідно з нормами чинного законодавства [90] громадяни можуть звернутися як до вищого керівництва держави, так і органів публічної влади на місцях. Інструменти е-демократії подано на (рис.3.12.).

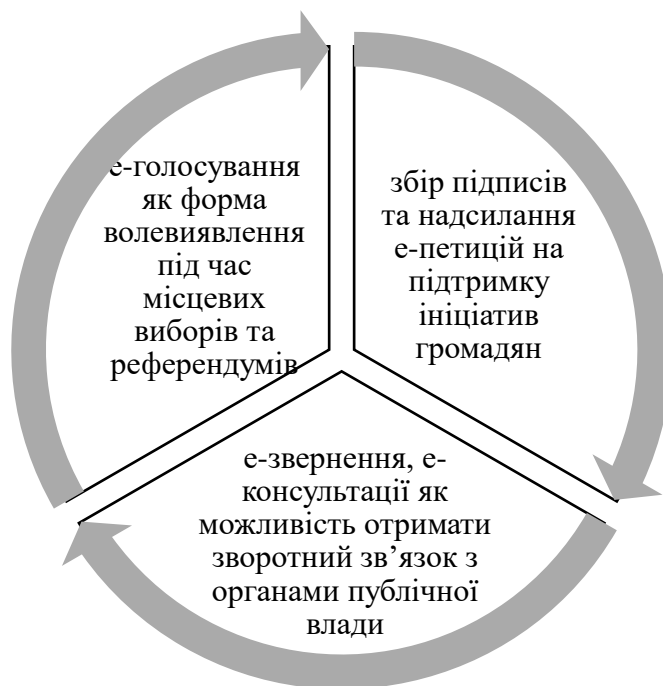

Рис. 3.12. Інструменти електронної демократії.

Джерело: систематизовано авторкою.

Вимоги до розгляду викладених у е-петиції питань чи пропозицій наведено у Табл. 3.3.

Таблиця 3.3

Вимоги до розгляду е-петицій

№ п.п.	Кількість жителів у населеному пункті	Кількість зібраних підписів на підтримку петиції
1	до 1 тисячі жителів	не менше ніж 50 підписів
2	від 1 тисячі до 5 тисяч жителів	не менше ніж 75 підписів
3	від 5 тисяч до 50 тисяч жителів	не менше ніж 100 підписів
4	від 100 тисяч до 500 тисяч жителів	не менше ніж 250 підписів
5	від 500 тисяч до 1 мільйона жителів	не менше ніж 500 підписів
6	понад 1 мільйон жителів	не менше ніж 1000 підписів

На основі викладених у петиції пропозицій органами влади можуть бути ухвалені відповідні рішення, розроблені та затверджені законопроекти чи інші нормативно-правові акти.

Колективне звернення у вигляді е-петиції, адресоване Президентові України, розглядається у разі, якщо на його підтримку зібрано не менш 25 тис. підписів громадян протягом не більше трьох місяців з дня її оприлюднення.

Алгоритм опрацювання порушених в електронній петиції питань за результатами її розгляду подано на (рис. 3.13.).

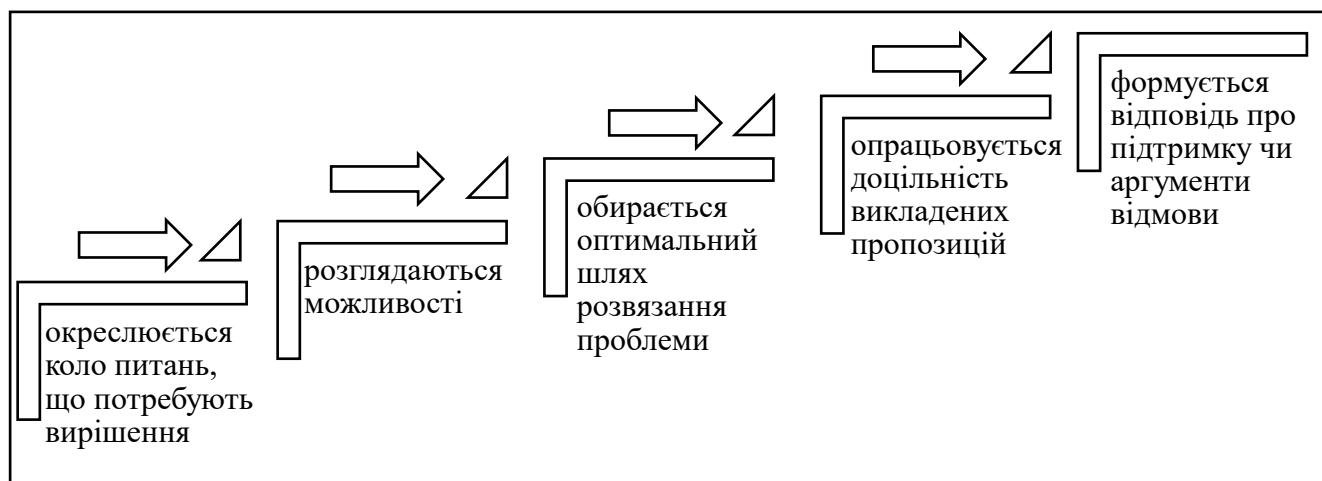

Рис. 3.13. Процедура розгляду питань електронної петиції.

Джерело: [107]

Статистика щодо даних про кількість петицій поданих Главі Держави через сайт Президента України та результатів їх розгляду за інформацією Управління доступу до публічної інформації Офісу Президента України на середину 2022 року подана у Табл. 3.4.

Таблиця 3.4.

Статистика щодо е-звернень, поданих через сайт Президента України

№	Роки	Кількість петицій
1	2015	19538
2	2016	9080
3	2017	4387
4	2018	3737
5	2019	16115
6	2020	14703
7	2021	9938
8	2022	10643

Джерело: [155]

До складових електронної демократії відносять також проведення електронних консультацій. Це питання врегульоване чинним законодавством України, регламентуючими документами на місцях і має на меті забезпечення відкритості та прозорості діяльності органів влади, підвищення якості процедури розробки та затвердження управлінських рішень із врахуванням громадської думки та позицій різних верст і соціальних груп населення.

У нашій державі консультації електронними засобами покликані надати можливість ознайомлюватися з публічною інформацією, яка має суспільне значення, залучати представників громадянського суспільства до обговорення важливих тем соціально-економічного розвитку, гуманітарної та інших сфер і ухвалення рішень місцевого значення.

Взаємодія представників органів влади з громадськістю може відбуватися у форматі публічного обговорення на конференціях, громадських слуханнях, під час зустрічей за круглим столом чи на форумах або інших публічних майданчиках через електронні засоби. Консультації з громадськістю є обов'язковою умовою при розгляді низки нормативно-правових актів, які стосуються питань поданих на (рис.3.14).

Рис. 3.14. Питання, які потребують обов'язкового обговорення та консультацій з громадськістю.

Джерело: [98]

До прикладу електронної демократії можна віднести «бюджети участі». Ця популярна у багатьох країнах світу практика вже не один рік успішно реалізується у громадах нашої держави. Механізм громадського бюджету передбачає можливість для мешканців ТГ ініціювати або долучитися до процесу обговорення та взяти участь у безпосередньому голосуванні через електронну систему за розподіл фінансових ресурсів муніципалітету на проєкти місцевого значення.

В умовах збройної агресії РФ проти України, ускладнення безпекової ситуації інструменти електронної демократії стали у нагоді органам публічної влади, які представляють спільні інтереси ТГ сіл, селищ, міст, та у межах здійснення повноважень спрямовують свою діяльність на вирішення нагальних питань функціонування інфраструктури, життєзабезпечення громадян. Основною організаційно-правовою формою діяльності ради є сесія, яка складається із пленарних засідань та засідань постійних комісій, і дає можливість враховувати досвід, думки усіх депутатів, їх виборців, та ухвалювати рішення, які знаходяться у компетенції.

Задля безпеки та стабільної роботи органу місцевого самоврядування Чернігівською обласною радою було внесено зміни до Регламенту [92] та прийнято рішення про проведення сесій дистанційно в онлайн форматі. Організація та проведення пленарних засідань ради, робота президії та постійних комісій за допомогою цифрових засобів у режимі відеоконференцій дозволила оперативно без ризиків прийняти низку важливих для регіону рішень [41]. Аналогічні практики розробки дієвого алгоритма роботи з використанням новітніх цифрових засобів для належного урядування на користь територіально-економічних систем демонструють владні інституції й інших регіонів України.

Важливим аспектом організації електронного голосування є забезпечення кібербезпеки. Вперше термін е-голосування з'явився ще у середині минулого століття в США. У деяких країнах Європи елементи електронного голосування почали застосовувати у 80-х роках минулого століття. Чимало країн (Естонія,

Канада, США, Індія та інші) практикують дистанційне електронне голосування, зокрема Інтернет-голосування. У виборчій практиці досі не визначено оптимальні технічні рішення з організації та проведення електронного голосування. Розробники новітніх систем голосування намагаються вирішити головне завдання всіх виборів – унеможливити фальсифікацію результатів.

Серед країн Європи голосування за допомогою Інтернету на даний час проводиться лише Естонією, починаючи з 2005 року. Після застосування онлайн-голосування Франція, Німеччина, Нідерланди, Ірландія та Великобританія відійшли від такої практики, головною причиною було занепокоєння щодо кібербезпеки. В українському законодавстві такий вид волевиявлення тлумачиться як процес ухвалення рішення, яке формується на основі голосування і передбачає використання електронних засобів [110]. Введення у практику електронного голосування в Україні є одним із пріоритетних завдань Указу Глави держави, який стосується доступу фізичних та юридичних осіб до е-послуг [96].

Українські законотворці розробили та подали до Парламенту низку законопроектів щодо вдосконалення виборчого законодавства, у яких запропоновано розширити повноваження Центральної виборчої комісії України та окреслена можливість застосування електронних технологій у виборах. Новітні технології застосовуватимуться на етапах ініціювання, організації та під час голосування, для цього передбачено створення автоматизованої інформаційно-аналітичної системи із забезпечення електронного голосування. Згідно з поданим Президентом України та прийнятим українським Парламентом відповідним Законом унормовано процедуру проведення всеукраїнського референдуму із застосування технологій з електронного (машинного) голосування.

У цьому напрямку на сьогодні здійснено важливі кроки Міністерством цифрової трансформації. Міжнародною фундацією виборчих систем проведено дослідження доцільності запровадження нових виборчих технологій в Україні;

підготовлено концепцію пілотного електронного голосування на закордонних виборчих дільницях тощо.

Центральна виборча комісія України напрацювала низку важливих документів та заходів. В їх числі старатегічний план, виконання якого розраховано до 2025 року і сприятиме розробці практичних механізмів застосування ЦТ у виборчому процесі.

У межах співробітництва ЦВК та координатором проєктів ОБСЄ в Україні проводиться нагляд за реалізацією програми міжнародної технічної допомоги з посилення кібербезпеки та прозорості виборчих процесів. Ініціюється розширення можливості використання новітніх форм у виборах. Пропозиції щодо застосування електронних засобів у виборчому процесі представлено на (рис.3.15).

Рис.3.15. Застосування новітніх форм у виборах.

Джерело: [17]

Вибори за допомогою Дії чи іншого ресурсу названо прийнятним рішенням [67]. Платформа, яка забезпечуватиме можливість голосування і встановлення результатів волевиявлення, повинна бути надійно захищена від зовнішніх

втручань і функціонувати, незалежно від похибок програмного забезпечення, та зберігати персональні дані громадян у хмарних сховищах [84].

Для організації, проведення виборів із застосуванням процедури е-голосування, необхідно здійснити низку важливих кроків, окремі з них подано на (рис.3.16.).

Рис.3.16. Заходи з організації та проведення виборів із застосуванням е-голосування.

Джерело: систематизовано авторкою на основі відкритих джерел.

Вищенаведені заходи е-голосування мають відповідати вимогам безпеки, технічним параметрам, доступу до Інтернету [37]. Платформа, яка забезпечуватиме можливість голосування і встановлення результатів волевиявлення, повинна бути надійно захищена від зовнішніх втручань і надійно функціонувати, незалежно від похибок програмного забезпечення. Разом з тим, важливою умовою є дотримання таємниці процедури голосування. У е-системі, через яку здійснюватиметься волевиявлення, повинна бути передбачена можливість моніторингу та перевірки правильності її функціонування. Загострення існуючих проблем, нові виклики, які актуалізувалися в умовах воєнного стану, процеси, які відбуваються у суспільстві, спонукають до розширення пріоритетів публічної політики цифрового розвитку.

Отже, впровадження ЦТ у систему ПУ призводить до змін у щоденній практиці та повсякденному використанні. Вищенаведені приклади та перераховані послуги сприяють створенню комфортних умов і зручних форматів взаємодії владних інституцій та громадян, важливі на шляху відновлення та подальшого поступу.

3.3. Технології штучного інтелекту як ключові компоненти цифрових перетворень

Усе більш помітним стає вплив на суспільство, економіку та повсякденне життя технологій штучного інтелекту (ШІ), які порівнюють із найвизначнішими інноваціями та відкриттями людства.

Технології відкривають безліч можливостей у різних сферах, таких як економіка, освіта, медицина та багато інших, у тому числі й сфері ПУ територіально-економічними системами. ШІ допомагає генерувати ідеї, аналізувати дані, створювати тексти, інструкції, змінює робочі процеси, парадигму пошуку інформації, спосіб створення контенту та на сьогодні залишається однією із найгарячіших тем у світі технологій.

Історія технології доволі тривала і базується на багатьох відкриттях людства. Одним із новаторів розробки прийнято вважати Артура Семюеля, який у середині 50-х років минулого століття винайшов одну з найперших моделей машинного навчання для програми, яка обчислювала варіанти для здобуття перемоги гри у шашки для кожної із сторін.

Свій внесок також зробили Волтер Піттс та Воррен Маккалох, які запропонували перші математичні моделі нейронних мереж для розробки алгоритму, який імітував би процеси людського мислення. У той час було засновано базис та отримано вагомні результати щодо машинного навчання, яке є підгалуззю ШІ.

Одним із перших дослідників та винахідників систем ШІ був академік та лікар Микола Амосов. Спільно з колегами з Інституту кібернетики у Києві науковець створив перші у світі автономні роботи, керовані нейромережею. У 1969 році вийшла друком книга Амосова «Штучний розум».

У наступний період спостерігається спад інтересу науковців, це пов'язано з тим, що дослідження не давали бізнес результатів та й не було впевненості у кінцевому продукті.

Після згасання зацікавленості, вже у 80-х роках 20-го століття спостерігається підйом. Том Мітчел сформулював найбільш цитоване операційне визначення алгоритмів, які вивчаються та застосовуються у машинному навчанні. Ален Тьюнінг у статті «Обчислювальні машини та розум» на зміну ключовому запитанню «чи можуть машини мислити» розширює тему та порушує питання «чи можуть машини робити те, що роблять мислячі істоти».

Сьогодні знову відбуваються карколомні зміни. Цей сплеск пов'язаний із проривом, коли обчислювальні потужності дають можливість обробляти великі обсяги даних.

Штучний інтелект – це парасольковий термін, який постійно доповнюється новими ознаками та об'єднує сотні технологій в різних галузях, в основі яких математика, економіка, психологія комп'ютерна інженерія, теорія управління, логіка, лінгвістика, етика, філософія та інші науки, над якими працюють тисячі дослідників.

За допомогою технологій ШІ встановлюються медичні діагнози, здійснюється безпілотне керування транспортними засобами, відбуваються торги фінансовими інструментами на фондових біржах, аналізуються великі обсяги даних, розпізнаються та генеруються зображення, створюються побутові роботи, а також високоточна автономна зброя, ухвалюються управлінські рішення.

Зростання обсягів даних та інші чинники створюють передумови для подальшого розвитку прогресивної технології. Серед переваг ШІ – висока швидкість роботи та заощадження часу і ресурсів, модернізація в режимі реального часу, автоматизація під час фільтрування даних. У цьому випадку варто зауважити, що ефективність технології штучного інтелекту залежить від якості даних. Якщо використовувати неточні чи некоректні дані, то й результати будуть неправильними чи недостовірними.

За оцінками міжнародних експертів компанії McKinsey & Company [164] прибутки від використання ШІ у дев'яти бізнес-функціях у 19 галузях світової

економіки складатимуть від 3,5 трлн доларів до 5,8 трлн доларів щорічно [165]. Саме тому, інвестиції у розвиток технологій ШІ у світі постійно нарощуються.

У більшості провідних країн світу розроблені національні стратегії з використання можливостей ШІ. Українським Урядом прийнято «Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні» [51] та затверджено план заходів з реалізації вищезазначеного концептуального документу на період, який включає 2024 рік [101] та внесені відповідні зміни [94]. У вищезазначеній Концепції, реалізація якої запланована до 2030 року, сформульовано визначення базових термінів. ШІ трактується як сукупність технологій, за допомогою яких можна виконувати складні комплексні завдання шляхом використання наукових методів досліджень, алгоритмів обробки інформації, а також створювати та використовувати бази знань, моделі ухвалення рішень та визначати способи досягнення визначених завдань. Наша держава входить до комітету із ШІ при Раді Європи і, приєднавшись у 2019 році до рекомендацій з організації економічного співробітництва і розвитку з питань штучного інтелекту, дотримується принципів розвитку та використання ШІ, які представлені на (рис.3.17.)

Рис. 3.17. Принципи розвитку та використання ШІ.
Джерело: [51]

Концептуальним документом визначено перелік пріоритетних сфер, де реалізується державна політика з розвитку ІІІ, в їх числі наука, освіта, економіка, оборона, інформаційна безпека, а також публічне управління.

Для досягнення мети Концепції у сфері публічного управління слід забезпечити виконання завдань поданих на (рис. 3.18.)

Рис. 3.18. Основні завдання реалізації Концепції розвитку ІІІ в Україні у сфері публічного управління.

Джерело: [51]

Крім наведених завдань на (рис. 3.18.), для розв'язання проблем, пов'язаних із функціонуванням державних реєстрів, кадастрів, баз даних, архівів, власником яких є держава, для реалізації заходів Концепції на рівні територіально-економічних систем потрібно застосовувати організаційний, фінансовий механізм для виконання завдань з аналізу даних, їх обробки, планування, моніторингу та прогнозування процесів і запобігання ризиків. Очікувані результати від реалізації Концепції подано на (рис 3.19.)

Рис. 3.19. Очікувані результати від реалізації Концепції розвитку ІІІ в Україні

Джерело: [51]

Досягнення вищеподаних результатів за допомогою технологій ІІІ сприятиме формуванню та реалізації стратегій цифрового розвитку територіально-економічних систем. Разом з тим, синергія людини та ІІІ вже зараз мають широке застосування на рівні територіальних громад і зрозуміло, що відкривають потужні можливості у дослідженнях, обробці даних, управлінні та комунікації. Наприклад, для ефективного управління містом у Києві запроваджуються світові практики застосування технологій ІІІ. Українська столиця зробила перші кроки у цьому напрямку ще у 2018 році, застосувавши технологію для задоволення прав та законних інтересів громадян і юридичних

осіб у онлайн торгах, навігації, аналізі дій зловмисників для розкриття злочинів та допомоги правоохоронцям [30]. Поліція Київщини застосовує роботу інтегрованих камер з функцією розпізнавання обличчя. Використання новітніх засобів та методів, прогресивних технологій дає можливості оперативного управління та впливу на екстрені ситуації. У систему інтегровано 500 камер з функцією розпізнавання обличчя. Наразі загалом функціонує 1883 камер відеоспостереження, з них 480 мають властивість розпізнавання номерних знаків транспортних засобів, та 905 оглядових камер. Завдяки цьому, спостерігається значне зниження злочинності та оперативне розкриття злочинів [86].

З розвитком технологій III можна очікувати рішення, які допоможуть у розв'язанні складних завдань та забезпечать нові можливості у різних сферах життя. Зменшення впливу поведінкових упереджень людей на процес прийняття стратегічних рішень [63]. Адже, побутує думка, що погані рішення ухвалюють зовсім не погані керівники. Людині властиво робити помилки. Тобто висока кваліфікація, значний досвід чи інші заслуги та переваги не виключають неправильних дій, погрішностей чи упущень при затвердженні поточних чи стратегічних рішень, які матимуть колосальне значення і вплив на сьогодення та майбутнє.

Загрозу III вбачають представники професій, які стрімко автоматизуються, а у майбутньому можуть зникнути [125]. Зміна парадигми, розширення можливостей та перехід суспільства до нових правил, вочевидь, призведе до оновлення ринку праці, появи нових професій на основі передових технологій. Вважається, що вміння вчасно зрозуміти проблему і правильно її формалізувати – це одна з найважливіших навичок у 21 столітті. В рамках теорії управління за цілями, один із найвпливовіших теоретиків менеджменту минулого століття Пітер Друкер стверджував, що навчання – це процес, який триває все життя. І найбільш важливим вмінням – є вміння навчатися [20]. Задля того, щоб бути конкурентним у світі, потрібно опанувати використання III. З цією метою профільне Міністерство запустило безоплатний навчальний курс про штучний інтелект [167].

У сучасній науці також продовжує утримуватися думка стосовно забезпечення безпеки даних, достовірності отриманої інформації для досягнення оптимального результату. Оскільки дані є основою машинного навчання великих мережових систем, алгоритм машинного навчання залежить від точних, чітко розтавлених даних, а недостатній контроль якості даних може обернутися непрогнозованими наслідками. Ніхто не виключає ймовірності збою складних систем ШІ, тож остаточні рішення у кінцевому результаті має приймати людина.

Враховуючи вищезазначене, на наш погляд для підвищення якості управлінських рішень, адміністративних послуг на рівні територіально-економічних систем, зменшення корупційного впливу та становлення сервісно-орієнтованої державної політики, одночасно із принципами розвитку та використання ШІ, які подані на (рис. 3.17.), впровадження технологій ШІ як ключового компоненту цифрових перетворень, має відбуватися на засадах транспарентності та обліковості, що передбачає прозорість, доступність даних при застосуванні ШІ, а також моніторинг, облік та звітність про його вплив на ухвалення рішень.

Важливим пріоритетним аспектом є ефективність управлінських процедур та оптимізація використання ресурсів, що означає якість розробки управлінських рішень, оперативність їх затвердження, контроль виконання та оцінка підсумкових показників допомогою технологій ШІ, що сприятиме суттєвому підвищенню якості адміністративних послуг та зменшенню корупційного впливу.

Процес застосування технологій ШІ повинен базуватися на інклюзивності та рівних можливостях, аби застосування ШІ не призвело до перекосів чи дискримінації, а максимально враховувало інтереси та потреби усіх суб'єктів територіально-економічних систем та забезпечило належний рівень добробуту громадян.

Водночас, досягнути прогресу не можливо без гнучкості та адаптивності, коли за допомогою технологій можна оперативно та дієво відреагувати на

коливання чи зміни внутрішнього та зовнішнього середовища управлінської сфери територіально-економічних систем.

Разом з тим, в основу окреслених підвалин філософії впровадження новітніх технологій мають бути включені етичності та відповідальності. Це обумовлено необхідністю балансу між користю застосування та відповідальністю за наслідки і передбачає ретельна перевірку результатів ІІІ управлінцем.

Спираючись на принцип захисту приватності та безпеки даних, можна забезпечити дотримання конфіденційності, цілісності та доступності даних, які використовуються ІІІ у процесі управління територіально-економічними системами.

Майбутнє технології та досягнення у найближчій перспективі галузей ІІІ, які розвиваються експоненційно, періодами інтенсивно прискорюючи самі себе, коли теоретичні припущення стають практикою і кардинально змінюють попередні підґрунтя, можна прогнозувати. Але вже зараз інструменти ІІІ призводять до переформотування виробничих зв'язків, суспільних відносин та впливають на усі сфери життя у тому числі й діяльність органів ПУ, функціонування ТГ, а також цифровий розвиток територіально-економічних систем.

Висновки до розділу ІІІ

1. Запропоновано шляхи підвищення ефективності цифрової трансформації територіально-економічних систем на основі стратегічного планування.

Розроблений алгоритм та сформована спеціальна методологія дослідження рівня цифрового розвитку територіально-економічних систем. На основі зібраної інформації щодо впровадження цифрових технологій у громадах Чернігівської області визначено Індекс цифрової трансформації ТГ регіону.

Особливістю розробленої методики вимірювання Індексу, який є одним із інструментів оцінки рівня цифрової трансформації в регіоні, стало дотримання комплексного підходу, що дозволило виміряти процеси цифровізації у громадах Чернігівської області. Під час напрацювання Індексу стало можливим дослідити

спроможність органів публічної влади впроваджувати цифрові рішення. Встановлено асиметричність регіональної цифровізації міських, селищних та сільських громад. На основі рейтингів розроблено сценарії розвитку ТГ.

Запропоновано механізм стратегічного управління територіально-економічними системами задля підвищення цифрової трансформації регіону, який дозволяє здійснювати моніторинг адміністративних та демографічних показників, ідентифікувати рівень інституційної спроможності, аналізувати поточний стан процесів впровадження та доступності базових е-послуг, розвиток цифрової інфраструктури.

Важливим аспектом даного індексу є можливість його застосування щодо територіальних громад інших областей України.

2.Актуалізовано пріоритети публічної політики цифрового розвитку України. Обґрунтовано переваги цифрових технологій, які створюють безліч переваг та мають на меті забезпечення доступу громадян і бізнесу до якісних публічних послуг без корупційних ризиків. Встановлено, що ця сфера потребує взаємодії урядових та державних установ, вдосконалення алгоритму надання послуг, зміни та доповнення законодавчої бази, побудови відповідної інфраструктури.

У роботі визначені основні напрями цифровізації, як у сфері природокористування, так і для сплати податків та зборів до бюджету громад. Цифровізація розглядається як дієвий засіб забезпечення освітнього процесу. У процесі розбудови цифрової інфраструктури територіальних громад доведено дієвість цифрової інфраструктури медичної галузі, сфери соціального захисту. Однією із переваг цифрових перетворень названо е-архів, е-квиток. Проаналізовано перспективи розвитку електронної демократії як одного із факторів конкурентоспроможності держави, розвитку та передумовою європейської інтеграції.

Дослідження еволюції цифрової трансформації в Україні показало, що даний процес характеризується упровадженням інструментів електронного урядування та електронної демократії і залученням громадян у процеси

державотворення, ухвалення рішень органами публічного управління із використанням електронних технологій на державному, регіональному та місцевому рівнях задля підвищення прозорості та доступності публічного управління в Україні. Цифрова інфраструктура, яка засвідчила ефективність у попередні роки, продемонструвала дієвість та мінімальну вразливість у період воєнного стану.

3.Окреслено переваги впровадження технологій штучного інтелекту як ключового компоненту цифрових перетворень. З'ясовано, що вищезазначені технології охоплюють широкий спектр методів і включають як машинне навчання, обробку мови, інші системи, сприятимуть ефективному розподілу ресурсів і повинні бути направлені на надання якісних адміністративних послуг в електронному виді. Разом з тим, розкрито вразливі місця технологій та наголошено на необхідності особливого контролю якості даних, оскільки вони є основою машинного навчання великих мережевих систем і алгоритм машинного навчання залежить від точних та чітких даних.

Наведені пріоритетні сфери використання технологій ШІ. На рівні територіально-економічних систем потрібно застосовувати організаційний, фінансовий механізм для виконання завдань з аналізу даних, їх обробки, планування, моніторингу та прогнозування процесів і запобігання ризиків. Ідентифікація пріоритетних сфер впровадження технологій штучного інтелекту як ключового компоненту цифрових перетворень на засадах транспарентності та обліковості, ефективності та оптимізації ресурсів, інклюзивності та рівних можливостей, гнучкості та адаптивності, етичності, відповідальності, захисті приватності та безпеки даних, що сприятиме суттєвому підвищенню якості управлінських рішень, адміністративних послуг, зменшенню корупційного впливу та становлення сервісно-орієнтованої державної політики.

Окремі тези та положення цього розділу дисертаційного дослідження висвітлені авторкою у роботах [153, 36, 46, 166, 44, 34, 39, 38, 40, 41, 37].

ВИСНОВКИ

У дисертації обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування, функціонування та розвитку механізму державного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем, розроблені науково-практичні рекомендації щодо забезпечення відповідних процесів.

Результати, одержані у межах проведеного дослідження, дозволили досягнути поставленої мети та реалізувати визначені завдання.

Основні висновки дисертаційного дослідження полягають у такому:

1. На основі аналізу і систематизації наукових підходів до визначення дефініції територіальна громада, запропоновано розглядати територіальну громаду як територіально-економічну систему, що набуває форми суспільного устрою, яка залежить від способу організації процесів, носить відтворювальний характер, забезпечує прийнятний рівень ефективності, характеризується збалансованим використанням усіх видів наявних ресурсів та об'єднує в сукупність усі суб'єкти визначеної території задля досягнення найкращих показників. Визначено складники комплексного механізму управління територіально-економічної системи.

2. Досліджено та виокремлено основні еволюційні етапи цифрової трансформації в Україні. Актуалізовано основні чинники, які вплинули на формування адміністративні процеси в органах публічної влади, розвиток публічних послуг та надання їх в електронному виді. Запропоновано авторське трактування цифровізації публічного управління.

3. На основі аналізу цифрових інструментів інформаційної політики органів публічного управління доведена значимість інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень. Сформовано орієнтири та рекомендації для результативного здійснення інформаційного супроводу на основі визначення ключових рис інформаційної політики органу публічної влади. Удосконалено та запропоновано організаційний механізм

інформаційного забезпечення територіально-економічних систем, в основі якого закладено використання цифрових та комунікаційних технологій.

4. Узагальнено світові практики цифрової трансформації публічного управління. На основі Індексу розвитку електронного урядування, яке Організація Об'єднаних Націй проводить серед 193 країн світу, визначено динаміку рейтингів країн. У результаті порівняння динаміки змін Індексу цифрової конкурентоспроможності, який проводиться Всесвітнім центром конкурентоспроможності для встановлення готовності економік країн світу впроваджувати цифрові технології як ключової рушійної сили економічної трансформації в бізнесі, уряді та суспільстві в цілому, встановлено позиції країн світу та України.

З'ясовано, що розвиток електронного урядування в Європейському Союзі супроводжується тенденцією до створення єдиного цифрового простору усіх країн співдружності. Впровадження електронного урядування та цифрових технологій у різних країнах свідчить про те, що інноваційні технології відкривають нові методи вирішення складних питань і у світі склалася нова реальність.

5. Здійснено аналіз результативності й ефективності цифрової трансформації регіонів України на основі динаміки Індексів 2022 та 2023 років. Позитивна зміна значення, збереження сталого високого значення у субіндексах, що є маркером цифрових перетворень в регіонах України, засвідчили формування та впровадження механізмів організаційного забезпечення та економічного функціонування територіально-економічних систем та країни в цілому. Обґрунтовано вплив на рівень цифрової трансформації територіально-економічних систем ключових чинників, а саме: розвиненість інституційної спроможності, рівень розвитку ЦНАПів, впровадження електронного документообігу, реалізація заходів направлених на цифрову освіту, широта представлення громади в інформаційному просторі, проникнення базових електронних послуг.

6.Визначено, що передача значної частки повноважень органам публічного управління регіонального та місцевого рівнів у результаті зміни конфігурації адміністративно-територіального устрою в Україні актуалізувала нагальні питання соціально-економічного розвитку, життєдіяльності населення територіальних громад. Проведення соціального експерименту шляхом анкетування та прямого опитування дозволило зібрати інформацію у громадах Чернігівської області, які дуже строкаті за кількістю населених пунктів, чисельністю мешканців, структурою, різняться за рівнем цифрового розвитку.

7.Сформовано алгоритм визначення рівня цифровізації територіально-економічних систем та розроблено спеціальну методологію дослідження на основі зібраної інформації стосовно впровадження цифрових технологій у громадах Чернігівської області.

Застосовано індексний метод дослідження, завдяки чому стало можливим дослідити спроможність органів публічної влади впроваджувати цифрові рішення, визначити напрямки цифрової трансформації територіально-економічних систем та рівень цифрової обізнаності громадян. Розроблена методологія та розрахунок Індексу дозволили обґрунтувати, що у залежності від рівня цифровізації умовно громади можна розділити на такі, яким фактично все потрібно створити з нуля, де впроваджуються окремі цифрової елементи, а також кращі практики. Запропоновано сценарії розвитку громад, які допоможуть сфокусуватися органам публічної влади на досягненні результату та забезпечать сталий розвиток.

Розроблено механізм стратегічного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем, який базується на принципах функціонування, цифровізації, стратегічного управління, включає методіку оцінки рівня цифрових перетворень, яка дозволяє здійснювати моніторинг адміністративних та демографічних показників, ідентифікувати рівень інституційної спроможності, аналізувати поточний стан розвитку цифрової інфраструктури, містить напрямки удосконалення правових норм щодо цифровізації територіально-економічних систем, а також передбачає

організаційні кроки з реалізації стратегій цифровізації на рівні територіальних громад.

8.Актуалізовано пріоритети публічної політики цифрового розвитку України. Встановлено основні напрями цифровізації як у сфері природокористування, так і для сплати податків та зборів до бюджетів, забезпеченні освітнього процесу, дієвості медичної галузі, сфери соціального захисту. У числі цифрових перетворень названо е-архів, е-квиток. Цифрова інфраструктура продемонструвала дієвість та мінімальну вразливість у період воєнного стану.

Обґрунтовано, що найпоширенішими засобами електронної демократії в Україні є е-консультації, е-петиції, е-звернення, а також бюджет участі. Розглянуто теоретичну можливість організації та проведення виборчого процесу засобами цифрових технологій.

9.Констатовано, що впровадження технологій штучного інтелекту, які охоплюють широкий спектр методів і включають як машинне навчання, обробку мови, так й інші системи, призводять до переформотування виробничих зв'язків, суспільних відносин та впливають на усі сфери життя у тому числі й діяльність органів публічного управління, функціонування територіальних громад, а також цифровий розвиток територіально-економічних систем.

Ідентифікація пріоритетних сфер впровадження технологій штучного інтелекту як ключового компоненту цифрових перетворень на засадах прозорості та обліковості, ефективності та оптимізації ресурсів, інклюзивності та рівних можливостей, гнучкості та адаптивності, етичності, відповідальності, захисті приватності та безпеки даних, що сприятиме суттєвому підвищенню якості управлінських рішень, адміністративних послуг, зменшенню корупційного впливу та становлення сервісно-орієнтованої державної політики. Зазначено, що переваги застосування технологій штучного інтелекту баланують з наявними пересторогами та переконують стимулювати впровадження в роботу органів публічного управління. До пріоритетних напрямів віднесено доступ до Інтернету, як базової послуги, яка дозволяє використовувати інші можливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Амосов О. Ю., Гавкалова Н. Л. Концептуальні засади публічного управління: архетипний підхід. *Публічне управління: теорія та практика*. 2015. Вип. 1. С. 8–12.
- 2.Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році». Київ : НІСД, 2017. 928 с.
- 3.Андрєєва О. Європейські перспективи розбудови електронного уряду. *Політичний менеджмент*. 2013. № 1-2. С. 179–186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PoMe_2013_1-2_23 (дата звернення: 07. 08. 2023).
- 4.Андрєєва О. М. Електронне урядування країн Скандинавії: становлення та розвиток. *Проблеми міжнародних відносин*. 2014. Вип. 9. С. 154–168. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pmv_2014_9_11(дата звернення 07. 08. 2023).
- 5.Анкета щодо доступності цифрових послуг та поточного стану цифровізації. URL: https://docs.google.com/forms/d/1Yi2BzajDFPP_szTAg9qgNiHIJ4L0ntq_cn1NhrP-IBQ/edit?pli=1#responses (дата звернення 17. 08. 2023).
- 6.Базилевич В.Д., Ільїн В.В. Філософія економіки. Історія : монографія. Київ : Знання, 2011. 1198 с.
- 7.Бистряков І. К., Пилипів В. В. Фінансовий простір держави: відтворення територіальних економічних систем. *Регіональна економіка*. 2012. № 4. С. 82–89. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2012_4_12 (дата звернення 12. 07. 2023)
- 8.Божкова В. В., Білан А. О. Сутність державної інформаційної політики в умовах розвитку інформаційного суспільства в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 11. С. 106–110.
- 9.Бутко М. П. Мініна О. В. Ефективність використання нетрадиційних можливостей регіонального економічного простору в умовах поглиблення інтеграції : монографія. Ніжин : Аспект-Поліграф, 2013. 343 с.
- 10.Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. Київ, 1998. 534 с.

11. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 року № 55-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення 12. 07. 2023).

12. День Української Державності. Український інститут національної пам'яті. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/tegy/den-ukrayinskoyi-derzhavnosti> (дата звернення 19. 07. 2022).

13. Деякі питання реалізації Закону України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» : Постанова Кабінету Міністрів України від 13. 01. 2023 р. № 111. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/111-2023-%D0%BF#n28> (дата звернення 14. 08. 2023).

14. Дистанційні та онлайн сервіси в освіті. Сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/distancijni-ta-onlajn-servisi-v-osviti> (дата звернення: 25. 08. 2022).

15. Дії 3 роки. Як Україна отримала місце у світовій історії цифровізації? Українська правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/14/697034/> (дата звернення: 12. 09. 2023).

16. Доповідь до щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України». URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-12/ad-nisd-do-poslannya-prezidenta-ukraini-2022.pdf> (дата звернення 19.07.2023).

17. Дорожня карта реформ у сфері виборів, референдумів та політичного фінансування на 2020 рік. Громадська мережа ОПОРА. URL: <https://www.oporaua.org/vybory/dorozhnia-karta-reform-u-sferi-viboriv-referendumiv-ta-politichnogo-finansuvannia-na-2020-rik-19817> (дата звернення: 22. 06. 2023).

18. Досвід впровадження е-демократії та е-врядування в Україні / за ред. С. В. Дзюби. Київ : Національний центр підтримки електронного врядування, 2010. 90 с.

19.Дрешпак В. Розвиток електронного урядування як напрям державної інформаційної політики України: організаційний аспект. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2012. № 4. С. 78-87

20.Друкер П. Проект Management.com.ua «Візіонери». URL: <https://visionary.management.com.ua/management/peter-drucker/> (дата звернення: 30. 05. 2023).

21.Дубов Д., Гнатюк С. Між «капіталізмом спостереження» та «ною інформаційною нормою»: у пошуках балансу. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/informatsiyna-polityka/mizh-kapitalizmom-sposterezhennya-ta-novoyu-informatsiynoyu> (дата звернення 22. 06. 2023.)

22.Економічний словник-довідник / за ред. С. В. Мочерного. Київ : Феміна, 1995. 368 с. URL: https://archive.org/details/eksl1995/page/88/mode/2up_ (дата звернення 12. 07. 2023).

23.Європейська декларація про цифрові права та принципи. Європейська Комісія. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/bg/ip_22_7683 (дата звернення: 08. 08. 2023).

24.Єдиний державний веб-портал відкритих даних. URL: <https://data.gov.ua/> (дата звернення 20. 01. 2023).

25.Єларгін В. П. Про сутність поняття «Соціальний капітал» та його роль у розбудові сучасної держави. URL: https://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2011_1/doc/1/05.pdf (дата звернення 17. 08. 2023).

26.Індекс цифрової трансформації регіонів України (підсумки 2022 року). URL: https://oda.zht.gov.ua/wpcontent/uploads/2023/04/Indeks_tsyfrovoyi_transformatsiyi_regioniv_Ukrayiny.pdf (дата звернення 24. 01. 2024).

27.Індекс цифрової трансформації регіонів України (підсумки 2023 року). URL:<https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/reports/%D0%86%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%96%D0%BE%D0%BD%D1%96%D0%>

[B2%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-2023.pdf](#)

(дата звернення 24. 01. 2024).

28. Інформаційна відкритість органів місцевого самоврядування : посібник для муніципальних посадовців. Івано Франківськ : ГО «Агентство з розвитку приватної ініціативи», 2009. 96 с. URL: <https://arpi.org.ua/doc2/posibnyk.pdf> (дата звернення 17. 08. 2023).

29. Карпенко О. В. Механізми формування та реалізації сервісно-орієнтованої державної політики в Україні : дис. д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 "Механізми державного управління" / Національна Академія державного управління при Президентіві України. Київ, 2016. 467 с.

30. Київ використовуватиме штучний інтелект для управління містом. Київська міська рада. Київська міська державна адміністрація : офіційний портал Києва. URL: https://kyivcity.gov.ua/news/kiv_vikoristovuvatime_shtuchniy_intelekt_dlya_upravlinnya_mistom/ (дата звернення: 03. 06. 2023)

31. Кіян С. О. Сучасні засоби забезпечення електронної взаємодії в системі місцевого самоврядування. *Держава та регіони*. 2014. № 3. С. 91–96.

32. Клімушин П. С., Серенок А. О. Електронне урядування в інформаційному суспільстві : монографія. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ "Магістр", 2010. 312 с.

33. Коваленко С. В. Аналіз стратегії цифрової трансформації соціальної сфери. *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком* : матеріали XIV наук.-практ. конф. за міжнар. участю / за заг. ред. О. Б. Кіреєвої. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2020. С. 320–324.

34. Коваленко С. В. Використання цифрових технологій геопросторових даних у процесі розпорядження ресурсами територіальних громад. *Юність науки – 2022: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 15-16 травня 2022 р. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С. 656.

35.Коваленко С. В. Децентралізація влади як цивілізаційний інструмент розбудови громадянського суспільства. *Юність науки – 2022: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 15-16 травня 2022 р. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С. 378–399.

36.Коваленко С. В. Дієвість цифрової інфраструктури. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку* : матеріали ХХІІІ Міжнар. наук.-практ. конф. / за ред. І. В. Жукової, Є. О. Романенка. Дікірх : ГО «ВАДНД», 2022. С. 335.

37.Коваленко С. В. Доступ до Інтернету як базова послуга, що дозволяє використовувати інші цифрові можливості. *Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 11 лютого 2022 р. Хмельницький, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С.191.

38.Коваленко С. В. Е-архів як одна із переваг цифрових перетворень у сфері публічного адміністрування. *Юність науки – 2023: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 26-27 квітня 2023 р. / Національний університет «Чернігівська політехніка». Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2023 С. 233–235.

39.Коваленко С. В. Електронний квиток як один із елементів у процесі розбудови цифрової інфраструктури територіальної громади. *Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу* : матеріали ІV всеукр. наук. конф., м. Харків, 28 жовтня 2022 р. / за ред. Д. В. Миколенка, В. П. Солових. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2022. С. 131.

40.Коваленко С. В. Електронні сервіси як інструмент підвищення спроможності громад в умовах децентралізації. *Юність науки – 2021: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 25-26 березня 2021 р. : у 2-х ч. Ч. 1. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. С. 434.

41.Коваленко С. В. Механізми застосування цифрових технологій задля реалізації повноважень органами публічного управління в умовах воєнного стану. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2023. № 35. DOI: <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2023.35.6>

42.Коваленко С. В. Новації у процесі становлення інформаційного суспільства. *Юність науки – 2020: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : зб. тез доп. X Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 23-24 квітня 2020 р. / Національний університет «Чернігівська політехніка». Чернігів : ЧНТУ, 2020. С. 301–303.

43.Коваленко С. В. Новації у процесі становлення інформаційного суспільства. *Юність науки – 2020: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства*: зб. тез доп. X Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 23-24 квітня 2020 р. / Національний університет «Чернігівська політехніка». Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2020. С. 301–303.

44.Коваленко С. В. Розвиток територій на засадах цифровізації. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Право, публічне управління та адміністрування*. 2022. № 5. DOI:<https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-5-02-04>

45.Коваленко С. В. Складники інформаційної політики органів публічної влади в еру цифровізації та в умовах війни. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. Т. 34 (73). № 3. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.3/08>

46.Коваленко С. В. Цифровізація як засіб забезпечення освітнього процесу в Україні в умовах воєнного стану. *Сучасні шляхи вирішення новітніх проблем науки* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Куновіце, Чеська Республіка 27-28 листопада 2022 р. Куновіце : Академія ГУСПОЛ, 2022. С. 157.

47.Коваленко С.В. Месенджер як альтернативна форма офіційного інформування та оповіщення в громаді. *Сучасна парадигма публічного управління* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 10-12 листопада

2022р. / за наук. ред. к.е.н., доцента Стасишина А.В. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. С. 958.

48.Коваленко С.В. Філософія децентралізації: конкретне і абстрактне. *Юність науки – 2021: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 25-26 березня 2021 р. : у 2-х ч. Ч. 2. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. С. 560.

49.Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 11. 07. 2023).

50.Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства в Україні на 2018–2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17. 01. 2018 р. № 67-р. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#n13>(дата звернення: 26. 07. 2023).

51.Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02. 12. 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 14. 08. 2023).

52.Копенгагенські критерії. URL: http://ukrcei.org/uploads/files/default/kopengagenskie_kriterii.pdf (дата звернення: 26. 07. 2023).

53.Макарова І., Пігарєв Ю., Сметаніна Л. Цифровізація публічного управління на регіональному та міському рівнях. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 2(83). С. 86-91.

54.Метеленко Н. Г. Дослідження трансформації економічних систем з метою формування внутрішнього механізму господарювання виробничих промислових підприємств. *Економічний вісник НГУ*. 2008. № 1-2. С. 71–79. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2008/1-2/EV200812_071-079.pdf (дата звернення 12. 07. 2023).

55.Михайло Федоров. URL: <https://www.facebook.com/mykhailofedorov.com.ua> (дата звернення 14. 08. 2023).

56. Михайловська О. В. Теоретико-методологічні засади досягнення громадського прогресу в системі публічного управління : дис. ... д-ра наук з держ. управл. : 25.00.01 / Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ при Президентіві України. Харків, 2021. 445 с.

57. Михайловська О. В., Католик М. А., Коваленко С. В. Проблеми комунікаційних зв'язків у системі публічного управління: стан та перспективи *Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2023. № 2. URL: <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2023.2.6> (дата звернення 17. 08. 2023).

58. Міненко М. А. Публічне управління: теорія та методологія : монографія. Київ : Київський національний торговельно-економічний університет, 2014. 404 с.

59. Мудриєвська Л. М. Проблеми інформаційного забезпечення діяльності державних службовців (правовий аспект). *Політико-правове забезпечення державної служби та служби в органах місцевого самоврядування* : зб. доп. щоріч. Всеукр. громад. слухань, м. Одеса, 24-25 вересня 2009 р. / редкол.: Т. В. Мотренко (гол. ред.) та ін. Одеса : Юридична література, 2009. С. 88–90.

60. Найщасливіші країни у світі від Forbes. Українська правда. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2010/07/20/54589/> (дата звернення 07. 08. 2023).

61. Настрої та оцінки українських біженців. Аналітична записка. Центр Разумкова. URL: https://razumkov.org.ua/images/2022/10/06/2022_ANALIT_ZAPIS_Mishchenko.pdf (дата звернення 20.06.2023.).

62. Обсяги безготівкових розрахунків в Україні зростають, попри війну. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/obsyagi-bezgotivkovih-rozrahunkiv-v-ukrayinizrostayut-popri-viynu> (дата звернення: 18. 08. 2022.).

63. Олів'є С. Досить уже помилок. Як наші упередження впливають на наші рішення. Київ : Лабораторія, 2021. 240 с.

64. Олійченко І. М. Моделювання інформаційних процесів в органах державної влади. *Держава та регіони*. 2011. №1. С. 88–91

65. Онуфрієнко О. В. Специфіка термінології досліджень з публічного управління: системний підхід. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2018. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2018_1_6 (дата звернення 05. 07. 2023).

66. Опитування «Сприйняття реформ українцями у період повномасштабної війни». Аналітична платформа «Вокс Україна». URL: <https://voxukraine.org/opytuvannya-spryjnyattya-reform-ukrayintsyamy-u-period-povnomasshtabnoyi-vijny> (дата звернення: 14. 12. 2022).

67. Організація та проведення виборів за кордоном: участь і виклики. URL: <https://www.oporaua.org/vybory/organizaciya-ta-provedennya-viboriv-za-kordonom-uchast-i-vikliki-24899> (дата звернення 19. 09. 2023).

68. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність : науково-методичний збірник. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. С.140.

69. Остроухов В., Петрик В. До проблеми забезпечення інформаційної безпеки України. *Політичний менеджмент*. 2008. № 4(31). С. 135–141. URL <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/59848> (дата звернення 20. 02. 2022).

70. Офіційний Звіт Представника Національної ради у Чернігівській області за 2023 рік. URL: <https://www.nrada.gov.ua/> (дата звернення: 03. 11. 2023).

71. Офіційний канал Чернігівської обласної державної адміністрації. URL: <https://t.me/chernigivskaODA> (дата звернення: 31. 01. 2024)

72. Офіційний сайт АТ «Українська залізниця». URL: https://www.uz.gov.ua/about/general_information/ (дата звернення: 11.11.2022).

73. Офіційний сайт Головного управління статистики у Чернігівській області URL: <https://www.chernigivstat.gov.ua/> (дата звернення 11.11. 2022).

74. Офіційний сайт групи компаній «Нової пошти». URL: https://novaposhta.ua/o_kompanii/nova_poshta_sogodni (дата звернення: 11. 11. 2022).

75. Офіційний сайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/minregion-okreslyv-priorityetni>

[napryamy-u-sfericzyfrovoyi-transformacziyi-ta-czyfrovizacziyi-regioniv/](#) (дата звернення 10. 08. 2021).

76.Офіційний сайт Міністерства цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/mikhaylo-fedorov-u-kozhnomu-misti-ta-gromadi-zyavlyatsya-zastupniki-z-tsifrovoi-transformatsii> (дата звернення 17. 08. 2023).

77.Офіційний сайт ПриватБанку. URL: <https://privatbank.ua/about> (дата звернення: 11. 11. 2022).

78.Офіційний сайт Чернігівської обласної державної адміністрації. URL: <https://cg.gov.ua/index.php?tp=main> (дата звернення: 17. 11. 2022).

79.Офіційний сайт Чернігівської обласної ради. URL: https://chor.gov.ua/images/Razdely/Nash_kray/Informatsiia_pro_OTN.pdf (дата звернення: 16. 08. 2023).

80.Павлов М. М. Особливості процесу цифровізації публічного управління в розвинутих країнах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 15. С. 140–144.

81.Панченко О., Сердюк І. Інформаційна державна політика на шляху цифровізації. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8. Спецвип. № 1. С. 107–109.

82.Перелік доступних е-послуг. Офіційний Портал Дія. URL: <https://diia.gov.ua/faq/3> (дата звернення: 16. 08. 2023).

83.Пилипів В. В., Тичковська Л. П. Фінансовий механізм управління сталим розвитком територіальних економічних систем. *Регіональна економіка*. 2013. № 2. С. 72–80. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2013_2_10 (дата звернення 12. 07. 2023).

84.Пилипів І. Витоку чутливої інформації за час великої війни не було – Федоров. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/09/16/704405/> (дата звернення 18. 09. 2023).

85.План Відновлення України. URL:<https://recovery.gov.ua/>(дата звернення: 17. 11. 2022).

86.Портал МВС. URL: <https://mvs.gov.ua/news/policiia-kiyivshhini-prodemonstruvala-robotu-integrovanix-kamer-z-funkciji-ropziznavannia-oblic> (дата звернення: 23. 06. 2023).

87.Портал Національної інфраструктури геопросторових даних України. URL: <https://nsdi.gov.ua> (дата звернення: 01. 09. 2023).

88.Почепцов Г. Г. Сенси і війни: Україна і Росія в інформаційній і сенсиловій війнах. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 316 с.

89.Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Чернігівської області. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12. 06. 2020 р. № 730-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/730-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 12. 01. 2023.).

90.Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції : Закон України 02. 07. 2015 р. № 577-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/577-19#Text> (дата звернення 08. 08. 2023).

91.Про внесення змін до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» : Закон України від 30. 03. 2021 р. № 1368-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1368-20#Text> (дата звернення: 23. 08. 2023).

92.Про внесення змін до Регламенту Чернігівської обласної ради восьмого скликання, затвердженого рішенням обласної ради від 26 січня 2021 року № 1-2/VIII : Рішення десятої (позачергової) сесії від 08. 06. 2022 р. № 1-10/VIII. Чернігівська обласна рада. URL: <https://chor.gov.ua/normativni-dokumenti/rishennya/item/12363-pro-vnesennia-zmin-do-rehlamentu-chernihivskoi-oblasnoi-rady-vosm>(дата звернення 08. 06. 2023).

93.Про внесення змін до Стратегії сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року та Плану заходів з її реалізації у 2021-2023 роках : Рішення Чернігівської обласної ради від 28.10.2020 року № 43-25/VII. URL:

<https://chor.gov.ua/component/k2/item/10360-pro-vnesennia-zmin-do-stratehii-staloho-rozvytku-chernihivskoi-ob> (дата звернення 12. 01. 2023).

94. Про внесення зміни до плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021-2024 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 25. 07. 2023 № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2023-%D1%80#Text> (дата звернення: 14. 08. 2023).

95. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19. 10. 2017 р. №2168-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19> (дата звернення: 16. 09. 2022).

96. Про деякі заходи щодо поліпшення доступу фізичних та юридичних осіб до електронних послуг: Указ Президента України від 19. 07. 2019 р. № 558/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5582019-28853> (дата звернення 07. 09. 2023).

97. Про деякі питання цифрового розвитку : Постанова Кабінету Міністрів України від 30. 01. 2019 р. № 56 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26. 07. 2023).

98. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 03. 11. 2010 р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення 08. 08. 2023).

99. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 05. 08. 2020 р. № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26. 07. 2023).

100. Про затвердження перспективного плану формування територій громад Чернігівської області : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13. 05. 2020 р. № 564-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2020-%D1%80#Text> (дата звернення 12. 01. 2023).

101.Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021-2024 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12. 05. 2021 № 438-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2021-%D1%80#Text>(дата звернення: 14. 08. 2023).

102.Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні : Указ Президента України від 31. 07. 2000 р. № 928/2000 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928/2000#Text> (дата звернення: 31. 07. 2023).

103.Про збір, обробку та облік інформації про пошкоджене та знищене нерухоме майно внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених військовою агресією Російської Федерації : Постанова Кабінету Міністрів України від 26. 03. 2022 р. № 380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/380-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16. 07. 2022).

104.Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97 ВР. // Верховна Рада України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 11.07.2023).

105.Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки : Указ Президента України від 07. 09. 2021 р. № 487/2021. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text> (дата звернення 16. 02. 2022).

106.Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг : Закон України 15. 07. 2021 р. № 1689-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text> (дата звернення 14. 08. 2023).

107.Про порядок розгляду електронної петиції, адресованої Президентові України : Указ Президента України 28. 08. 2015 р. № 523/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523/2015#Text> (дата звернення 08. 08. 2023).

108.Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування : Закон України від 15. 07. 1997 р. N 452/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/452/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 11. 07. 2023).

109.Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12. 01. 2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#n10> (дата звернення: 16. 03. 2023).

110.Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08. 11. 2017 р. № 797. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text> (дата звернення 10. 08. 2023).

111.Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.10. 2020 р. № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 26. 07. 2023).

112.Про утворення та ліквідацію районів : Постанова Верховної Ради України від 17. 07. 2020 р. № 807-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (дата звернення 12.01.2023.).

113.Програма інформатизації Чернігівської області на 2021–2023 роки. URL:<https://chor.gov.ua/nasha-diyalnist/novini/item/10584-pro-prohramu-informatyzatsii-chernihivskoi-oblasti-na-2021-2023-r> (дата звернення 20. 01. 2023).

114.Програма оцифрування архівних інформаційних ресурсів на 2022-2025 роки. Офіційний сайт Державної архівної служби України. URL: <https://cutt.ly/IOQQ5fv> (дата звернення: 14. 03. 2023).

115.Публічне управління : термінологічний словник / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє та ін. ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 224 с

116.Публічне управління розвитком регіонів у процесі побудови сервісноорієнтованої держави: теорія, методологія та практика : монографія / за заг. ред. Н. В. Васильєвої, О. І. Васильєвої. Київ : НАДУ, 2018. 304 с.

117.Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід : монографія / за заг. ред. С. Чернова, В. Воронкової, В. Банаха, О. Сосніна, П. Жукаускаса, Й. Ввайнхардт, Р. Андрюкайтене. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2016. 608 с.

118.Рейтинг мобільних додатків. Дослідження компанія Kantar Україна. URL: <https://tns-ua.com/news/rejting-mobilnih-dodatkiv-za-veresen-2021>(дата звернення: 16. 07. 2022).

119.Рішення про створення Програми політики цифрового десятиліття до 2030 року. Європейська Комісія. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2022/2481/oj>(дата звернення: 08. 08. 2023).

120.Розвиток електронних послуг. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/rozvitok-elektronnih-poslug> (дата звернення: 14. 08. 2023).

121.Романюк А. Настав той день, коли ми всі визнали, що інформація стала ще одним видом зброї»: архітектура російської дезінформації. Громадська мережа ОПОРА. URL: <https://www.oporaua.org/viyana/nastav-toy-den-koli-mi-vsi-viznali-shho-informaciya-stala-shhe-odnim-vidom-zbroyi-arhitektura-rosiys-koyi-dezinformaciyi-24853> (дата звернення 17. 08. 2023).

122.Сайт «Децентралізація». URL: <https://decentralization.gov.ua/donors/ulead> (дата звернення 22. 09. 2023).

123.Сайт Чернігівської транспортної компанії. URL: <https://transport.cn.ua/> (дата звернення 08. 08. 2023).

124.Самойлович А., Гарафонова О., Попело О., Маргасова В., Лазаренко Ю. Світовий досвід та українські реалії цифрової трансформації регіонів у контексті розвитку інформаційної економіки. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. № 3(38). С. 316–325. URL: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i38.237462> (дата звернення: 31.01.2024)

125.Сім професій, які можуть зникнути через штучний інтелект. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/05/30/700569/> (дата звернення: 30. 05. 2023).

126.Складники «Цифрової держави». Офіційний Портал Дія. URL: <https://plan2.diia.gov.ua/> (дата звернення: 16. 08. 2023).

127.Скорик О. О., Рябокони Н. П. Цифрова трансформація моделі публічного управління: зарубіжний досвід та вітчизняні реалії. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 7. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1704> (дата звернення: 08. 08. 2023).

128.Словник української мови. Академічний тлумачний словник. ONLINE. Т. 1-14. URL: <https://sum.in.ua/s/systema> (дата звернення 12. 07. 2023).

129.Спеціальний звіт Державного департаменту США (серпень 2020 р). Стовпи російської дезінформації та екосистема пропаганди. URL: https://www.state.gov/wp-content/uploads/2020/08/Pillars-of-Russia%E2%80%99s-Disinformation-and-Propaganda-Ecosystem_08-04-20.pdf (дата звернення 19. 09. 2023).

130.Статистичний збірник «Регіони України» 2020. Частина I / за ред. І. Є. Вернера. Київ : Державна служба статистики України, 2021. 276 с.

131.Статистичний збірник «Регіони України» 2020. Частина II / за ред. І. Є. Вернера. Київ : Державна служба статистики України, 2021. 625 с.

132.Статистичний збірник «Регіони України» 2021. Частина I / за ред. І. Є. Вернера. Київ : Державна служба статистики України, 2022. 386 с.

134.Статистичний збірник «Регіони України» 2021. Частина II / за ред. І. Є. Вернера. Київ : Державна служба статистики України, 2022. 634 с.

135.Степко О. М. Аналіз головних складових інформаційної безпеки держави. *Науковий вісник інституту міжнародних відносин НАУ. Економіка, право, політологія, туризм*. 2011. Вип. 1 (3). С. 90–99. URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/IMV/article/view/3214> (дата звернення 20. 02. 2022).

136.Стратегія реформування державного управління України на 2022–2025 рр : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.07. 2021 р. № 831-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text_ (дата звернення: 01. 08. 2023).

- 137.Токвиль А. Старий порядок и революция. URL : <http://pavroz.ru/files/tokvilstariyyporiadok.pdf> (дата звернення 20. 02. 2022).
- 138.Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciyu>
- 139.Удосконалення системи надання адмінпослуг: ЦНАПи з'являться у всіх громадах області. Офіційний сайт Чернігівської обласної державної адміністрації. URL: <https://cg.gov.ua> (дата звернення: 16. 08. 2023).
- 140.Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. URL: <https://strategy.uifuture.org/index.html> (дата звернення 26. 07. 2023).
- 141.Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zavdyaki-zapusku-elektronnih-poslug-ukrayinci-zaoshchadili-147-mlrd-grn-za-dva-roki-denis-shmigal>(дата звернення: 20. 02. 2022).
- 142.Федорчак О. Класифікація механізмів державного управління. *Демократичне врядування*. 2008. Вип. 1. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2022/jan/26465/ofedorchak.pdf> (дата звернення 12. 07. 2023).
- 143.Фесік Л. І. Адаптивне управління: еволюція поняття та сутнісна характеристика. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_5/29.pdf (дата звернення 17.07.2023).
- 144.Філіпенко А. Цифрова економіка: теоретико-прикладний аспект. URL: http://etet.org.ua/docs/ET_20_2_54_uk.pdf(дата звернення 09. 06. 2023).
- 145.Філіпова Н. В. Зміна співвідношення понять «державне управління», «публічне адміністрування», «публічне управління» в системі суспільно-політичної трансформації. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2015_6_5 (дата звернення 12. 07. 2023).
- 146.Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020): Концептуальні засади (версія 1.0). URL: <https://ucci.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 26. 07. 2023).

147.Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти / Центр Разумкова. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення: 31. 03. 2023).

148.Цифрова стратегія. ЄС. EU4Digital. URL: <https://eufordigital.eu/uk/discover-eu/eu-digital-strategy/> (дата звернення: 08. 08. 2023).

149.Цифрове врядування : монографія / О. В. Карпенко, Ж. З. Денисюк, В. В. Наместнік [та ін.] ; за. ред. О. В. Карпенка. Київ : ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. 336 с.

150.Цифрове майбутнє України після перемоги. Українська правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/21/688371/> (дата звернення: 16. 08. 2023).

151.Шабардіна Ю. В., Коваленко С. В. Забезпечення інформаційної безпеки як основи національної безпеки України в сучасних умовах. *Публічне адміністрування: наукові дослідження та розвиток*. 2019. № 1 (7). С. 51–65.

152.Шабардіна Ю. В., Коваленко С. В. Сучасний стан і тенденції цифрової трансформації України. *Особливості діяльності місцевих органів публічного управління в умовах переформатування владних повноважень* : колективна монографія / за заг. ред. М. П. Бутка. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2020. С. 288–297.

153.Шабардіна Ю.В., Коваленко С.В. Оцінка рівня цифрової трансформації територіальних громад Чернігівської області. *Аспекти публічного управління*, 2023. № 11(3). DOI: <https://doi.org/10.15421/152342>

154.Щоб уникнути фейків, користуємось офіційними джерелами. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/shchob-uniknuti-fejkiv-koristuyemos-oficijnimi-dzherelami> (дата звернення 10.10.2022.)

155.Щодо статистичних даних про кількість петицій (електронних звернень) поданих через сайт Президента України та результатів їх розгляду. Сайт «Доступ до правди». URL: https://dostup.pravda.com.ua/request/shchodo_statistichnikh_danikh_pr_5(дата звернення 08. 08. 2023).

156.Щодо доступу до публічної інформації : Закон України від 13.01. 2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення 20.10.2022.)

157.Чалюк Ю. Суспільство 5.0 у японській концепції Кейданрен. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2023. № 1(99). С. 65–74. DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2023.99.11> (дата звернення 17. 08. 2023).

158.2030 Digital Compass: the European way for the Digital Decade. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2023-01/cellar_12e835e2-81af-11eb-9ac9-01aa75ed71a1.0001.02_DOC_1.pdf (дата звернення: 08. 08. 2023)

159.E-Government Survey 2022 The Future of Digital Government. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2022> (дата звернення: 31. 01. 2024).

160.Flyvbjerg B., Gardner D. How Big Things Get Done : Lessons from the World's Top Project Manager. Pan Macmillan UK. 2023. 304 p.

161.DIGITAL 2023: UKRAINE. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2023-ukraine> (дата звернення: 29. 03. 2023).

162.Keeling D. Management in Government. London : Allen&Unwin. 1972. 210 p.

163.Kovalenko S. Assessment of digital transformation in the territorial community of Chernihiv by survey means. *Sustainable Development in Wartime Ukraine and the World* : multidisciplinary conference for young researchers, November 25, 2022. Prague : Czech Republic, 2022. P. 36–37.

164.McKinsey & Company. Українська Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/McKinsey_%26_Company (дата звернення: 14. 08. 2023).

165.Notes from the AI frontier: Applications and value of deep learning. McKinsey & Company. URL: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/artificial-intelligence/notes-from-the-ai-frontier-applications-and-value-of-deep-learning> (дата звернення: 14. 08. 2023).

166. Shabardina Y., Kovalenko S. Innovations and problems of the modern stage of digital transformations of the educational space of Ukraine. *Project approach in the didactic process of universities - international dimension* : in 4 parts. Part 2. Lodz : PIKTOR Szlaski i Sobczak Spółka Jawna, 2020. P. 173–180.

167. Telegram канал віце-прем'єра, Міністра цифрової трансформації України Михайла Федорова. URL: <https://t.me/zedigital/3086> (дата звернення: 03. 05. 2023).

168. Telegram, Viber, WhatsApp, Signal – яким месенджером можна довіряти. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2017/12/15/632183/> (дата звернення 10. 10. 2022.)

169. The Evolution of ESG Investment, Realization of Society 5.0, and Achievement of SDGs. URL: https://www.gpif.go.jp/en/investment/Report_Society_and_SDGs_en.pdf (дата звернення 20. 02. 2022).

170. United Nations E-Government Survey. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/> (дата звернення: 31. 01. 2024)

171. World Digital Competitiveness Ranking 2020. URL: <https://imd.cld.bz/IMD-World-Digital-Competitiveness-Ranking-2020/18/> (дата звернення: 23. 01. 2024).

172. World Digital Competitiveness Ranking 2021. URL: <https://www.imd.org/centers/world-competitiveness-center/rankings/world-digital-competitiveness/> (дата звернення: 23. 01. 2024).

173. World Digital Competitiveness Ranking 2022. URL: <https://static.poder360.com.br/2022/09/Digital-Ranking-IMD-2022.pdf> (дата звернення: 23.01.2024)

174. World Digital Competitiveness Ranking 2023. URL: <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-digital-competitiveness-ranking/> (дата звернення: 23. 01. 2024)

ДОДАТКИ

Додаток А

Довідки про впровадження та участь у науково-дослідній роботі

УКРАЇНА

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА РАДА

пр. Миру, 43, м. Чернігів, 14000, тел./факс. (0462)676-652, e-mail: ch_oblrada@cg.gov.ua, код ЄДРПОУ 25618741

06.10.2023 № 02-03/774

На № _____ від _____

Спеціалізованій вченій раді за місцем захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі публічного управління та адміністрування С.В.Коваленко

Довідка

Видана Коваленко Світлані Володимирівні у тому, що результати її дисертаційного дослідження на здобуття ступеня доктора філософії у галузі публічного управління та адміністрування, використовується у роботі відділів виконавчого апарату Чернігівської обласної ради.

Результати наукових досліджень Коваленко С.В., основні положення яких стосуються механізмів державного управління територіально-економічними системами у контексті цифровізації, викладені авторкою у наукових статтях, які опубліковані у фахових виданнях, оприлюднені у вигляді тез науково-практичних конференцій, апробовані шляхом впровадження у процес ухвалення управлінських рішень, реалізації окремих функцій владних повноважень та ефективної роботи органу представницької влади Чернігівщини.

Застосування науково-практичних розробок та рекомендацій щодо використання як традиційних та усталених засобів, так і новітніх технологій та сучасних підходів у практичній діяльності органів місцевого самоврядування, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст регіону, є втіленням продуманої інформаційної політики щодо всебічного захисту ресурсів, узгодження та дотримання єдиної позиції стосовно ключових питань, а також застосування випереджувальних стратегій та цифрових засобів, що дозволяє забезпечити безперервність комунікаційного зв'язку влади та громади, привертати увагу громадян, доводити до відома територіальних громад виважену позицію і точну інформацію та належним чином здійснювати реалізацію владних повноважень.

На основі окресленої проблематики та запропонованих ефективних прийомів висвітлення діяльності органів публічної влади, зменшення стороннього впливу на них та нівелювання протистояння у перенасиченому інформаційному просторі можна здійснювати послідовну роботу та вибудовувати ефективну стратегію у системі публічного управління.

Дослідження авторки сфокусовані на різних аспектах діяльності органів місцевого самоврядування та виконавчої влади, використання у їхній роботі цифрових технологій, які є інструментом розв'язання проблемних питань розвитку територій. Також увага зосереджена на електронних сервісах, у їх числі: альтернативні форма офіційного інформування та оповіщення в громаді; електронний квиток як один із елементів у процесі розбудови цифрової інфраструктури територіальної громади; е-архів як одна із переваг цифрових перетворень у сфері публічного адміністрування.

У полі зору дослідниці знаходяться питання використання цифрових технологій геопросторових даних у процесі розпорядження ресурсами територіальних громад. В інших роботах авторка розглядає цифровізацію як засіб забезпечення освітнього процесу та доводить дієвість цифрової інфраструктури медичної галузі. Не оминула дослідниця і теми застосування цифрових технологій у сфері соціального захисту.

Вважаємо, що наукові напрацювання та логічні рекомендації Коваленко С.В., які підкріплені практичним досвідом роботи авторки у виконавчому апараті Чернігівської обласної ради, який складає більш 17 років безперервного стажу посадової особи місцевого самоврядування, доцільно впроваджувати у діяльності структурних підрозділів органів представницької влади та системі публічного управління та адміністрування загалом.

Перший заступник голови обласної ради

Ніна ЛЕМЕШ

УКРАЇНА
ЧЕРНІГІВСЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЧЕРНІГІВСЬКА РАЙОННА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Шевченка 48, м. Чернігів, 14035, тел./факс (0462)60-83-63, e-mail: chadm_post@cg.gov.ua, код ЄДРПОУ 04061688

10.10.2023 № 01-36/4192

На № _____ від _____

Спеціалізованій вченій раді за місцем
захисту дисертації на здобуття
наукового ступеня доктора філософії у
галузі публічного управління та
адміністрування С.В. Коваленко

Довідка

Видана Коваленко Світлані Володимирівні у тому, що результати її дисертаційного дослідження на здобуття ступеня доктора філософії у галузі публічного управління та адміністрування, використовуються у роботі Чернігівської районної державної адміністрації та структурних підрозділів.

Наукові напрацювання Коваленко С. В. стосовно механізмів державного управління територіально-економічними системами у контексті цифровізації, основні положення яких оприлюднені у наукових статтях, тезах науково-практичних конференцій, враховані як у поточній діяльності, так і процесі розробки програмних документів.

Моніторинг стану цифрового розвитку територіальних громад рівня доступності громадян до електронних послуг та сервісів, здійснені авторкою підвищило усвідомлення наявних проблем, використано для формування узгодженого бачення пріоритетів щодо організації безпечного електронного середовища для людей та ефективного управління громадами регіону, що у свою чергу забезпечить рівномірність цифрових перетворень у територіальних громадах. Виявлення сильних та слабких ланок цифрової трансформації регіону дозволило сфокусуватися на усуненні бар'єрів, які перешкоджають отриманню громадянами адміністративних та інших послуг у зручному сучасному форматі.

Вважаємо, що наукові напрацювання та логічні рекомендації Коваленко С.В., які підкріплені практичним досвідом роботи в системі місцевого самоврядування, доцільно використовувати у діяльності органів публічного управління та адміністрування.

Перший заступник голови
Районної державної адміністрації

Кристина РОТАР 0636840448

Сергій Крамаренко

УКРАЇНА

ЧЕРНІГІВСЬКА
ОБЛАСНА РАДА

ЧЕРНІГІВСЬКА
ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

**ЧЕРНІГІВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
(СІВЕРСЬКИЙ ЦЕНТР ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ)**

14000, м. Чернігів, проспект Миру, 43, тел (0462) 77-43-12 тел./факс (0462) 676-052
<http://sivertraining.org.ua> e-mail: chcppk@gmail.com код ЄДРПОУ 25571198

02.10.2023 № 01-02/444

На № _____ від _____

Спеціалізованій вченій раді за місцем захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі публічного управління та адміністрування
С.В. Коваленко

**Довідка
про використання результатів дисертаційних дослідження
С.В. Коваленко**

Дисертаційне дослідження Коваленко С.В. на тему: «Механізми державного управління цифровою трансформацією територіально-економічними системами», які базуються на вивченні проблем цифрового розвитку, рівня доступу громадян до послуг, інформації та знань, що надаються на основі цифрових технологій, визначення ефективності впровадження окремих інструментів електронного урядування в конкретних територіальних громадах Чернігівщини, здійснювалося за організаційного сприяння Чернігівського регіонального центру підвищення кваліфікації та розглянуті фахівцями нашої установи.

На основі зібраних статистичних даних з відкритих джерел, проведення опитування (частково методом прямого інтерв'ю, через мобільний та інтернет зв'язок) представників громад щодо доступності та задоволеності цифровими послугами, авторкою дисертації проаналізовано рівень доступу громадян до електронних послуг та сервісів у 57 громадах Чернігівської області, здійснено оцінку цифрового розвитку територіальних громад регіону.

Моніторинг поточного стану та рівня доступності громадянам електронних послуг та сервісів підвищить усвідомлення наявних проблем, прискорить процес розробки програмних документів і прийняття відповідних рішень, забезпечуючи рівномірність цифрових перетворень у територіальних громадах. Виявлення сильних та слабких ланок цифрової трансформації регіону дозволило визначити пріоритетні напрямки цифрового розвитку громад,

усунути бар'єри, які перешкоджають отриманню громадянами адміністративних та інших послуг у зручному сучасному цифровому форматі.

Оскільки основними завданнями Центру підвищення кваліфікації є провадження освітньої діяльності, надання науково-методичної, інформаційної і консультаційної допомоги органам державної влади та органам місцевого самоврядування, то напрацювання сформовані у процесі наукових досліджень Коваленко С.В. використовувалися під час семінару «Комунікація в громаді в умовах війни», який проводився Центром у рамках реалізації Фондом Ганнса Зайделя проєкту «Підтримка здатності територіальних громад Чернігівської області до роботи за умов війни», травні у 2023 року для територіальних громад регіону.

Висновки та рекомендації Коваленко С.В. є достатньо обґрунтованими, становлять практичний інтерес і можуть використовуватися задля ефективного управління територіальними громадами та діяльності органів публічного управління.

Директор Центру

Володимир БОЙКО

УКРАЇНА

НАЦІОНАЛЬНА РАДА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ

01601, Київ, вул. Прорізна, 2, тел. (38044) 278-74-90
<https://www.nrada.gov.ua>, E-mail: nrada@nrada.gov.ua

13 жовтня 2023 р. № 113

*Спеціалізованій вченій раді за місцем захисту дисертації
на здобуття наукового ступеня доктора філософії у
галузі публічного управління та адміністрування*

С.В.Коваленко

Довідка

про використання результатів дослідження

С.В. Коваленко

Ознайомившись з науковими напрацюваннями С.В.Коваленко, які представлені на міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, наукових фахових виданнях та є частиною дисертації на тему: «Механізми державного управління цифровою трансформацією територіально-економічних систем», можна дійти висновку, що результати дослідження безпосередньо стосуються теоретичних і практичних аспектів діяльності органів публічної влади, у числі яких інформаційна політика, що дозволяє визначити нинішній рівень комунікації в громадах Чернігівщини, зрозуміти потреби і запити аудиторії, проблеми інформаційного простору та виокремити специфіку підготовки контенту.

Національна рада з питань телебачення і радіомовлення як конституційний, постійно діючий колегіальний орган, метою діяльності якого є нагляд за дотриманням законів України у сфері телерадіомовлення, а також здійснення регуляторних повноважень, передбачених чинним законодавством, сприяє прозорій та ефективній діяльності органів місцевого самоврядування в Чернігівському регіоні, констатує, що у роботах на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі публічного управління та адміністрування С.В.Коваленко чітко окреслена проблематика, вони мають практичну цінність та охоплюють як добре відомі засоби успішної комунікації, так і враховують сучасні інструменти, які не прописані законодавством чи професійною літературою, а продиктовані сучасними

тенденціями та реаліями сьогодення та підкріплені практичним досвідом роботи авторки в інформаційній сфері та виконавчому апараті Чернігівської обласної ради, який складає понад 20 років стажу.

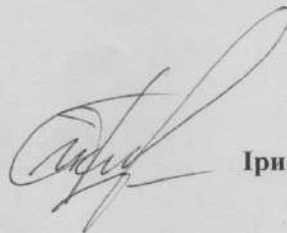
Висновки авторки, оприлюднені у статтях, тезах та увійшли в окремі розділи дисертаційної роботи, допоможуть зорієнтуватися в особливостях написання текстів новини чи інших повідомлень, забезпечать ефективну роботу сайту з відповідною структурою та періодичністю наповненості інформаційного ресурсу громади та інших інформаційних майданчиків, однозначно сприятимуть як особистому самовдосконаленню посадових осіб, так і налагодженню в цілому дієвої комунікації, управлінської та організаційної культури представницької влади і послужать розвитку територіальних громад Чернігівщини та знайдуть відгук чи будуть поширені на теренах інших регіонів України.

Оскільки належним чином організована робота усіх учасників інформаційного простору потребує активізації та професійної консолідації як фахівців інформаційних підрозділів органів публічної влади, так і представників державних та громадських інституцій, бо лише добре продумана, ефективна та злагоджена комунікаційна стратегія може забезпечити максимальну поінформованість громадян, дозволить вирішувати щоденні нагальні питання та протистояти провокаціям чи дезінформації, які ширяться інформаційним простором в умовах воєнного стану.

Регіональне представництво Національної ради з питань телебачення і радіомовлення використовувало елементи розробок дослідниці у поточному році під час проведення тренінгів, організації пресурів тощо.

Вважаємо, що наукові напрацювання Коваленко С.В., доцільно впроваджувати у поточну діяльність структурних підрозділів органів публічного управління.

**Представник Національної ради
з питань телебачення і радіомовлення
у Чернігівській області**

Ірина СЕНЧЕНКО

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І
НАУКИ УКРАЇНИ

MINISTRY OF EDUCATION AND
SCIENCE OF UKRAINE

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

тел. +38(0462) 665-103;
факс +38(0462) 665-105
E-mail: estu@stu.cn.ua
www.stu.cn.ua
Код СДРПОУ 05460798

CHERNIHIV POLYTECHNIC
NATIONAL UNIVERSITY

вул. Шевченка, 95, Чернігів, 14035,
Україна

95, Shevchenko str., Chernihiv, 14035,
Ukraine

29.12.2023 № 102/ПР-2269/РС

На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційної роботи
Коваленко Світлани Володимирівни
на тему: «Механізми державного управління цифровою
трансформацією територіально-економічними системами»
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
«Публічне управління та адміністрування» (галузь знань – 281 «Публічне
управління та адміністрування»)**

Основні положення та результати дисертаційного дослідження Коваленко Світлани Володимирівни на тему: «Механізми державного управління цифровою трансформацією територіально-економічними системами» використані при виконанні науково-дослідних робіт Національного Університету «Чернігівська політехніка» МОН України, зокрема:

«Публічне управління та децентралізація влади 2021-2025р.» (номер державної реєстрації 0120U1018152), у межах якого здобувачкою досліджено ефективні прийоми інформаційної стратегії органів публічної влади, виокремлено прогресивні практики, які надають сучасні комунікативні та цифрові технології в системі прийняття та реалізації державно-управлінських рішень публічною владою і створюють переваги сфери публічного управління.

Теоретичні результати та науково-методичні розробки дисертаційного дослідження Коваленко Світлани Володимирівни використані у навчальному процесі кафедрою менеджменту та адміністрування Національного університету «Чернігівська політехніка» МОН України при проведенні практичних занять з дисципліни «Інформаційна політика та електронне врядування».

Проректор з наукових робіт
д.е.н., професор

Вікторія МАРГАСОВА

Визначення поняття «публічне управління»

Автор	Публічне управління – це
1	2
Дж. М. Рфіфінер та Р. Пристюс	управління організацією та напрямком людських і матеріальних ресурсів для досягнення бажаних цілей;
Н. Аврамчикова	вплив суб'єкта, що володіє публічною владою, на об'єкт з метою будь-яких суспільних інтересів;
А. Мельник та О. Оболенський	включає дві складові: державне управління (суб'єктом є органи державної влади); громадське управління (суб'єктом є громадські інституції);
Г. Букерт	публічне управління не є певним нейтральним, технічним процесом, а є діяльністю, яка тісно пов'язана з політикою, законом і громадянським суспільством
О. Оболенський	здійснення сукупності раціональних впливів на функціонування та розвиток колективу людей на основі програми управління та інформації про поведінку та стан об'єкта управління, спрямованих на підтримку, поліпшення та розвиток об'єкта управління для досягнення наперед визначеної сукупності цілей;
Н. Обушна	публічне управління як об'єкт наукового пізнання є складним та багатоплановим утворенням, основою якого є концепція, що впливає із тісного взаємозв'язку політики і права, управління й влади, політичної системи та суспільства загалом, а також взаємодії суспільства з різними елементами соціальної системи;
К. Поллітт	«публічне управління» може вживатися у щонайменше трьох основних значеннях: діяльність державних службовців і політиків; структури і процедури органів державної влади; системне вивчення чи то діяльності, чи то структур та процедур.

Визначення терміну «публічне адміністрування»

Джерело	Визначення
1	2
Оксфордський словник	Адміністрування: 1) контроль або управління чимось (наприклад системою, організацією або бізнесом); 2) група людей, які організують або контролюють щось; 3) часто в американському тлумаченні – уряд країни, особливо США;
Енциклопедія державного управління	публічне адміністрування є різновидом управлінської діяльності інституцій публічної влади, завдяки якій держава та громадянське суспільство забезпечують самокерованість усієї суспільної системи та її розвиток у певному, визначеному напрямку;
В. Вільсон	публічне адміністрування є детальним і систематичним виконанням суспільних законів. Кожне окреме застосування загального закону є актом адміністрування. Широкі плани урядових дій не є адміністративними; детальне виконання цих планів є адмініструванням;
М. Міненко	публічне адміністрування є формою реалізації публічного управління, яке здійснюють представницькі органи демократичного врядування через свої виконавчі структури;
К. Колесникова	розглядає публічне адміністрування як складову публічного управління (врядування), метою якого постає розвиток держави на засадах демократії з використанням ефективних новітніх методів і технологій управління та направлених на забезпечення громадян на рівні світових стандартів;
Т. Семенчук	публічне адміністрування – це метод управління, який з одного боку забезпечує надання суспільству послуг щодо законодавства, з іншого боку – реалізацію обраного типу політики, яку втілюють державні службовці, яким було делеговано повноваження під час волевиявлення народу на виборах, як в межах країни так і закордоном, у всіх напрямках її прояву;
Т. Кондратюк	визначає публічне адміністрування як підсистему соціальної системи, складник суспільства, чие функціонування та розвиток перебувають під потужним впливом з боку всіх інших сфер суспільної життєдіяльності.

Трактування терміну «механізми управління»

№ з/п	Автор	Визначення «механізмів управління»
1.	В. Авер'янов	Механізми державного управління — це сукупність норм, методів, важелів, засобів, стимулів, інструментів, за допомогою яких органи державного управління виконують функції та завдання, що покладено на них. Видами механізмів державного управління, що пропонуються, є: політичний, економічний, матеріально технічний, нормативно правовий, організаційний та інформаційно-аналітичний.
2.	О. Амосов	На регіональному рівні механізм управління - це сукупність форм і методів впливу територіальних органів виконавчої влади та місцевого самоврядування на реформування та функціонування економічних суб'єктів у всіх сегментах і ланках господарства району.
3.	В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє	Під механізмами ПУ розуміється сукупність засобів, методів та важелів держави, спрямованих на формування, реалізацію та досягнення пріоритетних цілей у сфері публічного управління, що базуються на принципах наукового обґрунтування, об'єктивності, цілісності, узгодженості та чіткій скоординованості дій суб'єктів публічного управління, із одного боку, та злагодженої, конструктивної взаємодії об'єктів публічного управління – з другого.
4.	Г. Атаманчук	Механізм державного управління - це складна система державних органів, організованих відповідно до визначених принципів для здійснення завдань державного управління. Механізм державного управління є "інструментом" реалізації виконавчої влади держави. Механізм формування та реалізації державного управління - це сукупність і логічний взаємозв'язок соціальних елементів, процесів та закономірностей, через які суб'єкт державного управління "схоплює" потреби, інтереси і цілі суспільства в управляючих впливах, закріплює їх у своїх управлінських рішеннях та діях і практично втілює їх в життя, зважаючи на державну владу
6.	В. Бакуменко, В. Князєв	Механізми державного управління - це "практичні заходи, засоби, важелі, стимули, за допомогою яких органи державної влади впливають на суспільство, виробництво, будь-яку соціальну систему з метою досягнення поставлених цілей". Комплексний механізм державного управління визначається як "система політичних, економічних, соціальних, організаційних і правових засобів цілеспрямованого впливу органів державного управління". Схема реального механізму державного управління містить: цілі, рішення, впливи, дії, результати.

№ з/п	Автор	Визначення «механізмів управління»
7.	Н. Нижник	<p>Механізм державного управління - це складова частина системи управління, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності управлінського об'єкта. Фактори управління для організації можуть бути внутрішніми (коли йдеться про механізм управління організацією) або зовнішніми (тоді говорять про механізм взаємодії з іншими організаціями). Механізм управління охоплює: цілі управління, елементи об'єкта та їх зв'язки, на які здійснюється вплив, діяння в інтересах досягнення цілей, методи впливу, матеріальні та фінансові ресурси управління, соціальний та організаційний потенціали. Реальний механізм управління завжди конкретний, оскільки спрямований на досягнення конкретних цілей за допомогою впливу на конкретні фактори і цей вплив здійснюється через використання конкретних ресурсів</p>
8.	Л. Юзьков	<p>Розрізняє 2 підходи до визначення поняття "механізм":</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Структурноорганізаційний підхід, що характеризує механізм як сукупність певних складових елементів, які створюють організаційну основу певних явищ, процесів, а механізм держави - це "сукупність установ", через які здійснюється "державне керівництво суспільством". 2. Структурнофункціональний підхід акцентує увагу не тільки на організаційній основі його побудови, але й на його динаміці, реальному функціонуванні. Механізм державного управління - це організація практичного здійснення державного управління. Механізм управління включає: об'єкти управління; суб'єкти управління; взаємовплив між суб'єктами та об'єктами управління. Статику механізму управління визначають суб'єкти та об'єкти управління, які становлять організаційно-структурну основу механізму державного управління, а динаміку - комплекс зв'язків та взаємодій між ними.

Основні контури державної політики в ключових нормативно-правових актах, які визначили етапи змін та переходу від інформатизації публічного управління до цифровізації

№ п.п.	Етап	Вид нормативно-правового забезпечення
1.	Інформатизація (1998-2006 рр.)	<p>Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 4 лютого 1998 року № 74/98-ВР; Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 4 лютого 1998 року № 75/98-ВР; Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні» від 31.07.2000 №928/2000; Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 №851-IV»; Закон України «Про електронний цифровий підпис» від 22.05.2003 № 852-IV»; Указ Президента України «Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій» від 20.10.2005 р.</p>
2.	Електронне урядування (2007-2017 рр.)	<p>Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 9.01.2007 року № 537-V»; Закон України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 № 5203-VI»; Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України» від 31.03.2016 № 1073-VIII»; <u>розпорядження Кабінету Міністрів України:</u> «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» від 13.12.2010 р. № 2250-р»; «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні» від 26.09.2011 р. № 1014-р ; «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 15 травня 2013 р. № 386-р»; «Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні» від 16 листопада 2016 р. № 918-р»; «Про затвердження плану дій із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у 2016-2018 роках» від 30 листопада 2016 р. № 909-р ; від 20 вересня 2017 р. № 649-р «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні»; від 8 листопада 2017 р. № 797-р «Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації»;</p>

№ п.п.	Етап	Вид нормативно-правового забезпечення
3.	Цифровізація з 2018 р і по теперішній час.	<p>«Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020рр.» Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р</p> <p>«Питання Єдиного державного веб-порталу електронних послуг та Єдиного державного порталу адміністративних послуг» Постанова Кабінету Міністрів України від 4.12.2019р.</p> <p>«Про деякі питання цифрового розвитку». Постанова Кабінету Міністрів України від 30.01.2019 р. № 56</p> <p>Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 5.08.2020 р. № 695</p>

Цілі розвитку цифрових комунікацій та цифрової інфраструктури

№ п.п.	Сфера цифрових комунікацій	Сфера цифрової інфраструктури
1	Проведення реінжинірингу публічних послуг; удосконалення нормативно-правової бази, що регламентує механізм надання публічних послуг та забезпечення їх впровадження через Єдиний державний веб-портал електронних послуг «Портал Дія»	Забезпечення безперешкодного доступу до високошвидкісного Інтернету всіх населених пунктів (насамперед сільських та малих міст), створення умов для ринкової конкуренції між провайдерами
2	Забезпечення електронної взаємодії між національними реєстрами, реєстрами органів місцевого самоврядування, а також іншими електронними інформаційними ресурсами.	Забезпечення підключення 100 відсотків державних установ та соціальних закладів до широкосмугового Інтернету із швидкістю від 100 Мбіт/с
3	Запровадження можливості отримання електронних послуг через смартфон та через мобільний додаток Єдиного державного веб-порталу електронних послуг «Портал Дія», облаштування відкритих Wi-Fi зон у громадських місцях	Запровадження у приміщеннях державних органів, соціальних закладів та комунальних установ відкритих Wi-Fi зон для вільного під'єднання до Інтернету відвідувачами та працівниками
4	Забезпечення пріоритетного впровадження та розвиток системи електронного документообігу	Створення каналів для прокладення волоконно-оптичних кабелів зв'язку під час капітального ремонту доріг, фасадів будівель, створення нових житлових та виробничих зон, придорожного освітлення
5	Забезпечення розвитку платформ та офіційних порталів органів місцевого самоврядування	Впровадження використання систем відеоспостереження, контролю за якістю повітря, рівнем забруднення на будівлях державних органів, соціальних закладів та комунальних установ для створення загальнодержавної мережі фіксації подій та природних явищ
6	Впровадження та поширення в регіонах інтегрованої системи електронної ідентифікації ID.GOV.UA	Забезпечення покриття мобільним зв'язком міжнародних державних транспортних коридорів
7	Сприяння створенню електронних комунальних та державних архівів та регіональних дата-центрів	Забезпечення міжнародних транспортних переходів, аеропортів, автомобільних та залізничних вокзалів доступом до Інтернету та облаштування відкритих Wi-Fi зон для відвідувачів та персоналу

Продовження табл. Б.5.

№ п.п.	Сфера цифрових комунікацій	Сфера цифрової інфраструктури
8	Забезпечення переведення пріоритетних публічних послуг, у тому числі відкритих даних та інструментів електронної демократії, в електронну форму	Сприяння операторам в оформленні дозволів на розміщення телекомунікаційного обладнання, прокладення мереж, відведення земельних ділянок для розміщення радіовеж тощо
9	Забезпечення доступності для осіб з інвалідністю з порушенням зору, слуху та мовлення офіційних веб-сайтів, реєстрів, інших ресурсів і електронних послуг, доступ до яких забезпечується через Інтернет, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, заснованих ними підприємств, установ та організацій	Запровадження механізмів зменшення витрат операторів у регіонах з низьким рівнем покриття мобільним зв'язком та Інтернетом
10	Створення програмного забезпечення для доступу осіб з порушенням зору до україномовної текстової інформації на моніторі комп'ютера або дисплеї мобільного телефону. Забезпечення доступності для осіб з порушенням зору, слуху та мовлення мобільного застосунку «Дія»	Забезпечення цільового фінансування поширення Інтернету в державних установах, соціальних закладах, розміщених у віддалених населених пунктах або за їх межами

*Нормативно-правове забезпечення державної та регіональної політики,
які вплинули на процеси цифровізації*

№ п.п.	Нормативно-правові акти	Характеристика
1	Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні: Розпорядження КМУ від 20 вересня 2017 р. №649-р.	<p>Визначено мету, основні цілі, завдання, функції та базові принципи, передумови впровадження та розвитку електронного урядування в Україні та в цілому державна політика в цій сфері. Зокрема виділено та охарактеризовано шляхи і способи розв'язання проблем. Зазначено основні принципи, за якими здійснюватиметься реалізація Концепції, та визначено строки формування ефективної системи електронного урядування в Україні до 2020 року.</p> <p>Також окреслено очікувані результати: підвищити ефективність роботи органів державної влади й органів місцевого самоврядування та досягти якісно нового рівня управління державою, що базується на принципах результативності, ефективності, прозорості, відкритості, доступності, довіри та підзвітності; покращити якість надання публічних послуг фізичним та юридичним особам відповідно до європейських вимог, а також забезпечити необхідну мобільність й конкурентоспроможність громадян та суб'єктів господарювання у сучасних економічних умовах; мінімізувати корупційні ризики при виконанні владних повноважень; покращити інвестиційну привабливість, діловий клімат та конкурентоспроможність країни; стимулювати соціально-економічний розвиток в Україні.</p> <p>Згідно з документом передбачена реалізація заходів за трьома ключовими напрямками:</p> <p>Модернізація публічних послуг (запровадження онлайн загалом 100 найбільш важливих послуг для громадян та бізнесу. Ключовими завданнями є реалізація єдиного порталу для надання всіх електронних послуг з одного ресурсу, а також запровадження електронних договорів та популяризація всіх сервісів)</p> <p>Модернізація публічного управління (найважливішим завданням визначено створення електронного архіву та розвиток внутрішніх систем документообігу)</p> <p>Управління розвитком е-урядування (усі акти КМУ підлягатимуть додатковій цифровій експертизі)</p>

№ п.п.	1	2
2.	Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства в Україні на 2018–2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 р. № 67-р	<p>Визначено цілі, принципи цифровізації та напрямків цифрового розвитку.</p> <p>Передбачається здійснення заходів щодо впровадження відповідних стимулів для цифровізації економіки, суспільної та соціальної сфер, усвідомлення наявних викликів та інструментів розвитку цифрових інфраструктур, набуття громадянами цифрових компетенцій, а також визначено критичні сфери та проекти цифровізації, стимулювання внутрішнього ринку виробництва, використання та споживання цифрових технологій.</p> <p>Інтегровано визначення низки термінів та понять. Подано тлумачення поняття цифрові технології тощо. Підкреслено, що цифровізація є визнаним механізмом економічного зростання завдяки здатності технологій позитивно впливати на ефективність, результативність, вартість та якість економічної, громадської та особистої діяльності.</p>
3.	Про деякі заходи із забезпечення надання якісних публічних послуг. Указ Президента України від 4 вересня 2019 року № 647/2019	<p>Документом визначено алгоритм дій щодо спрощення надання публічних послуг. Намічено забезпечити:</p> <ul style="list-style-type: none"> - поступове переведення окремих публічних послуг в електронну форму; упровадження дієвого механізму контролю за наданням публічних послуг; - нові підходи до діяльності ЦНАПів; - запровадження надання консультацій фізичним та юридичним особам з використанням «гарячих ліній» зв'язку, «чат-ботів», електронних баз типових питань і відповідей - упровадження механізмів оперативного уточнення (виправлення) технічних помилок, описок у заявах про надання публічної послуги та інших документах, що подаються для отримання публічної послуги, а також автоматичної перевірки повноти та достовірності відомостей у заявах; - надання окремих адмінпослуг в автоматичному режимі без втручання людини, а також за допомогою засобів телефонного зв'язку з використанням автоматизованих систем, що дають змогу, зокрема, ідентифікувати суб'єкта звернення через засоби розпізнавання голосу або відповіді на контрольні запитання тощо.

№ п.п.	1	2
4.	Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695	<p>Стратегія реалізується двома етапами: перший етап (2021-2023 роки); другий етап (2024-2027 роки).</p> <p>Серед пріоритетів регіонального розвитку є:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розвиток економічної, інфраструктурної, соціально-культурної зв'язаності та інтегрованості на національному, регіональному та місцевому рівні; - прискорення економічного зростання регіонів та територій з низьким рівнем соціально-економічного розвитку із забезпеченням покращення стану навколишнього природного середовища та невиснажливого використання природних ресурсів; - підвищення якості та забезпечення доступності для населення послуг, що надаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, незалежно від місця проживання, зокрема на засадах цифровізації;
5.	Про Національну програму інформатизації. Закон України від 1 грудня 2022 року № 2807-ІХ	<p>Національна програма інформатизації становить комплекс взаємопов'язаних окремих завдань (проектів) інформатизації, спрямованих на реалізацію державної політики та пріоритетних напрямів створення сучасної інформаційної інфраструктури України за рахунок концентрації та раціонального використання фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, виробничого і науково-технічного потенціалу держави, а також координації діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності і громадян у сфері інформатизації.</p> <p>Програми та проекти чи їх частини, які спрямовані на створення, розвиток та інтеграцію інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій чи передбачають придбання засобів інформатизації з метою забезпечення функціонування державних органів, органів місцевого самоврядування, установ, організацій, що утримуються за рахунок бюджетних коштів,</p>

№ п.п.	1	2
6.	Стратегії реформування державного управління України на 2022-2025 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р.	Основною метою Стратегії реформування державного управління України на 2022- 2025 роки визначено побудову спроможної сервісної та цифрової держави, важливим етапом реформування якої є реалізація положень Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та Концепції розвитку цифрових компетентностей.
7.	Програма інформатизації Чернігівської області на 2021–2023 роки. Рішення Чернігівської обласної ради від 26 січня 2021 р. № 21-2/VIII.	Передбачає удосконалення та розширення системи електронного документообігу, автоматизацію процесів надання адміністративних послуг будь-якому мешканцю області у будь-якому її куточку. Серед завдань Програми — модернізація обласного центру обробки даних, підтримка його безперебійного функціонування, створення комплексної системи захисту інформації, у тому числі персональних даних громадян. Очікується, що в ході реалізації Програми органи державної влади та місцевого самоврядування перейдуть на без паперовий документообіг, а мешканці області зможуть отримувати адміністративні послуги через особистий електронний кабінет.

*Органи ПУ, які дотичні до процесу цифрової трансформації
територіально-економічних систем*

№ п.п	Органи публічного управління та адміністрування	Зміст діяльності
1	Міністерство цифрової трансформації України	Міністерство, створене шляхом перетворення Держагенства з питань електронного урядування України, забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, цифрової економіки, цифрових інновацій, електронного урядування та електронної демократії, розвитку інформаційного суспільства; формування та реалізацію державної політики у сфері розвитку цифрових навичок та цифрових прав громадян; формування та реалізацію державної політики у сфері відкритих даних, розвитку національних електронних інформаційних ресурсів та інтероперабельності, розвитку інфраструктури широкосмугового доступу до Інтернету та телекомунікацій, електронної комерції та бізнесу; формування та реалізацію державної політики у сфері надання електронних та адміністративних послуг; формування та реалізацію державної політики у сфері електронних довірчих послуг; формування та реалізацію державної політики у сфері розвитку ІТ-індустрії; виконання функцій центрального органу шляхом забезпечення створення умов для функціонування суб'єктів правових відносин у сфері електронних довірчих послуг
2	Міністерство розвитку громад та територій України	Мінрегіон є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику, державну політику у сфері розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального устрою, державну житлову політику і політику у сфері благоустрою населених пунктів, державну політику у сфері житлово-комунального господарства, державну політику у сфері поведження з побутовими відходами, державну політику у сфері будівництва, містобудування, просторового планування територій та архітектури, державну політику у сфері технічного регулювання у будівництві, а також інших сферах.
3	Комітет ВРУ з питань цифрової трансформації	Основними завданнями Комітету є здійснення відповідно до питань, що належать до предмета його відання, законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до повноважень Верховної Ради України, виконання контрольних функцій. До предметів відання відносяться: законодавчі засади цифровізації та цифрового суспільства в Україні

№ п.п	Органи публічного управління та адміністрування	Зміст діяльності
4	Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (Держспецзв'язку)	<p>Служба є підвідомчим органом Міністерства цифрової трансформації України та державним органом, який призначений для забезпечення функціонування і розвитку державної системи урядового зв'язку, Національної системи конфіденційного зв'язку, формування та реалізації державної політики у сферах криптографічного та технічного захисту інформації, кіберзахисту, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України, поштового зв'язку спеціального призначення, урядового фельд'єгерського зв'язку, а також інших завдань відповідно до закону.</p> <p>Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України спрямовує свою діяльність на забезпечення національної безпеки України від зовнішніх і внутрішніх загроз та є складовою сектору безпеки і оборони України</p>
5	Державне підприємство «Дія»	<p>ДП «ДІЯ» наділено повноваженнями укладати договори з надавачами довірчих послуг про обслуговування їх попередніх та нових сертифікатів.</p> <p>До основних функцій належить: забезпечення функціонування програмно-технічного комплексу центрального органу та захисту інформації, що в ньому обробляється, відповідно до вимог законодавства; забезпечення функціонування веб-сайту; ведення Довірчого списку; ведення реєстру чинних, блокованих та скасованих сертифікатів відкритих ключів; генерація пари ключів та створення самопідписаних сертифікатів ключів електронної печатки; надання послуг з використанням самопідписаного сертифіката електронної печатки; технологічне забезпечення інтероперабельності та технологічної нейтральності національних технічних рішень, а також недопущення їх дискримінації; надання цілодобового доступу до реєстру чинних, блокованих та скасованих сертифікатів відкритих ключів та до інформації про статус сертифікатів ключів через телекомунікаційні мережі загального користування; надання послуг постачання та передачі сигналів точного часу, синхронізованого з Державним еталоном одиниць часу і частоти</p>
6	Громадська рада при Міністерстві цифрової трансформації України	<p>Громадська рада – консультативно-дорадчий орган, який допомагає громадянам брати участь в управлінні державними справами, контролювати діяльність органів виконавчої влади, сприяти врахуванню владою громадської думки.</p> <p>Створення та діяльність Громадської ради визначено постановою Кабміну від 3 листопада 2010 р. № 996 "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики"</p>

№ п.п	Органи публічного управління та адміністрування	Зміст діяльності
7	ЦНАП	<p>Центр надання адміністративних послуг – постійно діючий робочий орган, в якому надаються адміністративні послуги через адміністратора шляхом його взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг та безпосередньо представниками суб'єкта надання адміністративної послуги. Організація надання адміністративних послуг у найкоротший строк та за мінімальної кількості відвідувань суб'єктів звернень; спрощення процедури отримання адміністративних послуг та поліпшення якості їх надання; забезпечення інформування суб'єктів звернень про вимоги та порядок надання адміністративних послуг, що надаються через адміністратора.</p> <p>Центри в установленому законодавством порядку та у межах повноважень взаємодіють з іншими структурними підрозділами, апаратом райдержадміністрації, органами місцевого самоврядування, територіальними органами міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, а також підприємствами, установами та організаціями, з метою створення умов для провадження послідовної та узгодженої діяльності щодо строків, періодичності одержання і передачі інформації, необхідної для належного виконання покладених на нього завдань та здійснення запланованих заходів тощо</p>
8	Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування	Реалізують Урядові та регіональні програми розвитку цифрової трансформації
9	Департаменти, управління ОДА, ТГ	Розробляють обласні, міські та регіональні програми, які враховують особливості та потреби і впроваджують для населення на місцях
10	Урядова гаряча лінія	<p>Механізм для взаємодії Уряду з громадянами, що дозволяє оперативно вирішувати проблемні питання, які порушуються у зверненнях громадян, а також удосконалювати роботу органів виконавчої влади з урахуванням громадської думки.</p> <p>Звернення приймаються працівниками Урядового контактного центру за допомогою засобів телефонного та електронного зв'язку і надсилаються органам виконавчої влади відповідно до компетенції, Секретаріату Кабінету Міністрів для вирішення порушених у них питань по суті, надання відповідних роз'яснень.</p> <p>Приймає запити та надає консультації з питань діяльності міністерств України в зазначеній сфері</p>

Визначення понять категорії «цифровізація», «цифрові технології»,
«цифрова послуга» у законодавчих та нормативних актах

№ п.п.	Поняття	Зміст визначення	Джерело
1	Цифровізація	процес впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя	Про Національну програму інформатизації. Закон України 1 грудня 2022 року № 2807-IX https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20/ed20221201#n32 _(дата звернення: 31.03.2023)
2	Цифровізація	насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливує інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір	Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 р. та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Розпорядження КМУ від 17.01.2018 № 67-р https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80/ed20180117#n20 _(дата звернення: 31.03.2023)
3	Цифрові технології	одночасно величезний ринок та індустрія, а також платформа ефективності і конкурентоспроможності всіх інших ринків та індустрій. Високотехнологічне виробництво за допомогою інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, масштаб і темп цифрових трансформацій повинні стати пріоритетом економічного розвитку	Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації. Розпорядження КМУ від 17.01.2018 № 67-р. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80/ed20180117#n20 _(дата звернення: 31.03.2023)
4	Цифрова технологія	сукупність систематизованих правових, науково-технічних, організаційних рішень, спрямованих на застосування комп'ютерної та іншої електронно-обчислювальної техніки, програмного	Про Національну програму інформатизації. Закон України від 1 грудня 2022 року № 2807-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20/ed20221201#n31 (дата звернення: 31.03.2023)

№ п.п.	Поняття	Зміст визначення	Джерело
4	Цифрова технологія	забезпечення та інших засобів для зменшення участі користувача інформаційно-комунікаційних систем і засобів інформатизації під час збирання, приймання, обробки, передавання інформації чи трудомісткості виконуваних операцій	Про Національну програму інформатизації. Закон України від 1 грудня 2022 року № 2807-ІХ.- URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20/ed20221201#n31 (дата звернення: 31.03.2023)
5	Цифрова послуга	послуга, яка дає змогу споживачеві створювати, опрацьовувати або зберігати дані у цифровому форматі чи отримувати доступ до них або послуга, яка дає змогу обмінюватися даними в цифровому форматі, завантаженими або створеними споживачем чи іншими користувачами такої послуги, або здійснювати будь-яку іншу взаємодію з ними	Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/771 від 20 травня 2019 року про деякі аспекти, що стосуються договорів про продаж товарів, про внесення змін до Регламенту (ЄС) 2017/2394 і Директиви 2009/22/ЄС та про скасування Директиви 1999/44/ЄС. Європейський Союз; Директива, Міжнародний документ від 20.05.2019 № 2019/771. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_026-19/ed20190520#n97

Склад міських рад Чернігівської області

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Населенні пункти, що входять до складу територіальної громади	Чисельність населення
1	2	3	4
1	Бахмацька міська рада	м.Бахмач, с.Бахмач, с.Безпечне, с.Біловежі Другі, с.Біловежі Перші, с.Варварівка, с.Вишневе, с.Вишнівське, с.Глибоке, с.Григорівка, с.Грушівка, с.Запорізьке, с.Зарукавне, с.Зеленівка, с.Калинівка, с.Кальчинівка, с.Кошмалів, с.Красилівка, с.Кулішове, с.Курінь, с.Мовчинів, с.Олексіївка, с.Ополонське, с.Осинівка, с.Острів, с.Пашків, с.Перше Травня, с.Піски, с.Стрільники, с.Тиниця, с.Українське, с.Фастівці, с.Халимонове, с.Шевченка, с.Шумейків, сел. Веселе, сел. Перемога, сел.Черемушки, с.Фастівці, с.Халимонове.	27000
2	Батурицька міська рада	м.Батурин, с.Бондарі, с.Вербівка, с.Веселе, с.Веселівка, с.Городище, с.Карпенкове, с.Красне, с.Лісова Поляна, с.Матіївка, с.Митченки, с. Мости, с.Нове Полісся, с.Обірки, с.Обмачів, с.Осіч, с.Пальчики, с.Пирогівка, с.Слобідка, с.Тасуїв, с Часниківка, с.Шумин, сел. Голубів, сел. Каціри, сел. Лопатин, сел. Прохори, сел.Шумейкине.	4227
3	Бобровицька міська рада	м.Бобровиця, с.Браниця, с.Бригинці, с.Буглаки, с.Вишневе, с.Гаврилівка, с.Гарт, с.Горбачі, с.Запоріжжя, с.Затишшя, с.Зелене, с.Катеринівка, с.Кобижча, с.Козацьке, с.Коношівка, с.Лідин, с.Майнівка, с.Макарівка, с.Марківці, с.Миколаїв, с.Молодіжне, с.Наумівка, с.Озеряни, с.Олександрівка, с.Осовець, с.Осокорівка, с.Петрівка, с.Піски, с.Плуг, с.Рудьківка, с.Свидовець, с.Стара Басань, с.Сухиня, с.Татарівка, с.Травкине, с.Українка, с.Урожайне, с.Хомівці, с.Щаснівка, с.Ярославка, сел. Мирне.	26501
4	Борзнянська міська рада	м.Борзна, с.Адамівка, с.Вольниця, с.Гришівка, с.Жданів, с.Забілівщина, с.Забілівщина Друга, с.Іванівка, с.Кинашівка, с.Красностав, с.Любомудрівка, с.Мала Загорівка, с.Миколаївка, с.Оленівка, с.Острів Наді, с.Прачі, с.Сапонівка, с.Суходовка, с.Червоне Озеро, с.Шаповалівка, с.Юрківщина, с.Ядути.	15300
5	Городнянська міська рада	м.Городня, с.Автунич, с.Альошинське, с.Андріївка, с.Барабанівське, с.Берилівка, с.Ближнє, с.Будище, с.Бутівка, с.Ваганичі, с.Вокзал-Городня, с.Володимирівка, с.Гасичівка, с.Гніздище, с.Горошківка, с.День-Добрий, с.Деревини, с.Диханівка, с.Дібрівне, с.Дроздовиця, с.Залісся, с.Здрягівка, с.Ільмівка, с.Карпівка, с.Картовецьке,	18953

1	2	3	4
5	Городнянська міська рада	с.Конотоп, с.Кузничі, с.Кусі, с.Лемешівка, с.Лютіж, с.Мальча, с.Минаївщина, с.Моложава, с.Мости, с.Мощенка, с.Невкля, с.Павло-Іванівське, с.Пекурівка, с.Перепис, с.Перерост, с.Півнівщина, с.Полісся, с.Політрудня, с.Світанок, с.Сеньківка, с.Слобода, с.Смичин, с.Солонівка, с.Старосілля, с.Стовпівка, с.Студенець, с.Сутоки, с.Травневе, с.Хоробичі, с.Хотівля, с.Хрипівка, с.Черецьке, сел. Вершини, сел. Зелене, сел. Рубіж, сел.Ясенівка.	18953
6	Ічнянська міська рада	м.Ічня, смт Дружба, с.Августівка, с.Андріївка, с.Бакаївка, с.Барбурське, с.Безбородьків, с.Безводівка, с.Більмачівка, с.Буди, с.Бурімка, с.Веприк, с.Вишнівка, с.Воронівка, с.Гейці, с.Гмирянкa, с.Городня, с. Грабів, с.Гужівка, с.Дзюбівка, с.Довбні, с.Дорогинка, с.Заудайка, с.Зінченкове, с.Івангород, с.Іржавець, с.Іценків, с.Киколи, с.Комарівка, с.Коршаки, с.Крупичполе, с.Лучківка, с.Максимівка, с.Монастирище, с.Нова Ольшана, с.Новий Поділ, с.Однольків, с.Ольшана, с.Пелюхівка, с.Припутні, с.Рожнівка, с.Сваричівка, с.Сезьки, с.Селихів, с.Ступаківка, с.Тарасівка, с.Тишківка, с.Томашівка, с.Хаєнки, с.Червоне, с.Шиловичі, с.Щурівка, сел. Коломійцеве, сел. Куликівка.	23169
7	Корюківська міська рада	м.Корюківка, с.Андроники, с.Баляси, с.Бешківка, с.Білошицька Слобода, с.Богдалівка, с.Бреч, с.Буда, с.Будище, с.Бурківка, с.Верхолісся, с.Високе, с.Воловики, с.Гуринівка, с.Гутище, с.Домашлин, с.Журавлева Буда, с.Забарівка, с.Заляддя, с.Кирилівка, с.Костючки, с.Костянтинівка, с.Кугуки, с.Лебіддя, с.Лісове, с.Лубенець, с.Луковець, с.Лупасове, с.Майбутнє, с.Маховики, с.Наумівка, с.Нова Буда, с.Нова Гуринівка, с.Новоселівка, с.Озереди, с.Олександрівка, с.Олійники, с.Охрамієвичі, с.Парастовське, с.Переділ, с.Перелюб, с.Петрова Слобода, с.Піски, с.Прибинь, с.Рейментарівка, с.Рибинськ, с.Романівська Буда, с.Рудня, с.Савинки, с.Самотуги, с.Самсонівка, с.Сахутівка, с.Соснівка, с.Спичувате, с.Стопилка, с.Сядрине, с.Тельне, с.Трудовик, с.Турівка, с.Тютюнниця, с.Ховдіївка, с.Хотіївка, с.Шишка, с.Шишківка, сел. Голубівщина, сел.Довга Гребля.	21244
8	Менська міська рада	м.Мена, смт Макошине, с.Бірківка, с.Блистова, с.Величківка, с.Веселе, с.Вільне, с.Волосківці, с.Городище, с.Данилівка, с.Дерепівка, с.Дібрівка, с.Дмитрівка, с.Дягова, с.Загорівка, с.Киселівка, с.Комарівка, с.Куковичі, с.Лазарівка, с.Ліски, с.Луки, с.Майське, с.Максаки, с.Нові Броди, с.Овчарівка, с.Остапівка, с.Осьмаки, с.Покровське, с.Семенівка, с.Синявка, с.Слобідка, с.Степанівка, с.Стольне, с.Ушня, с.Феськівка, с.Чорногорці, сел. Куковицьке, сел. Прогрес, сел. Садове.	27842

1	2	3	4
9	Остерська міська рада	м.Остер, с.Бабарики, с.Беремицьке, с.Білики, с.Бірки, с.Волевач, с.Дешки, с.Жилин Млинок, с.Жуківщина, с.Євминка, с.Котів, с.Кошани, с.Крені, с.Крехаїв, с.Любечанинів, с.Набільське, с.Одинці, с.Пархимів, с.Поліське, с.Романьки, с.Самсони, с. Туманська Гута	8382
10	Ніжинська міська рада	м.Ніжин, с.Кунашівка, с.Наумівське, с.Паливода, с.Переяслівка.	69800
11	Носівська міська рада	м.Носівка, с.Адамівка, с.Андріївка, с.Ведмедівка, с.Володькова Дівиця, с.Дебреве, с.Держанівка, с.Дослідне, с.Іржавець, с.Кобилещина, с.Козари, с.Коробчине, с.Криниця, с.Лісові Хутори, с.Лукашівка, с.Підгайне, с.Ставок, с.Сулак, с.Тертишники, с.Яблунівка, с.Ясна Зірка.	20297
12	Новгород-Сіверська міська рада	м.Новгород-Сіверський, с.Араповичі, с.Аршуки, с.Бирине, с.Березова Гать, с.Блистова, с.Богданове, с.Бугринівка, с.Будище, с.Будо-Вороб'ївська, с.Пушкарі, с.Рогівка, с.Роца, с.Сапожків Хутір, с.Слобідка, с.Смяч, с.Солов'їв, с.Стахорщина, с.Студинка, с.Троїцьке, с.Узру, с.Чайкине, с.Чернацьке, с.Чулатів, с.Шептаки, с.Юхнове, с.Ясна Поляна, с.Ясне, сел. Красна Гірка, с.Бучки, с.Великий Гай, с.Вильчики, с.Внутрішній Бір, с.Вороб'ївка, с.Володимирівка, с.Восточне, с.Гай, с.Гірки, с.Гнатівка, с. Горбове, с. Городище, с. Грем'яч, с.Діброва, с.Дігтярівка, с.Дробишів, с.Кам'янська Слобода, с.Камінь, с.Карабани, с.Киселівка, с.Клевин, с.Ковпинка, с.Колос, с.Комань, с.Красний Хутір, с.Кремський Бугор, с.Кролевець-Слобідка, с.Кузьминське, с.Кудлаївка, с.Ларинівка, с.Леньків, с.Лизунівка, с.Лісконоги, с.Ломанка, с.Лоска, с.Мамекине, с.Михайлівка, с.Михальчина-Слобода, с.Мовчанів, с.Муравейник, с.Мурав'ї, с.Новеньке, с.Новоселівка, с.Об'єднане, с.Орлівка, с.Осове, с.Печенюги, с.Підгірне, с.Полюшкине, с.Попівка, с.Прокопівка, с.Путівськ	12894
13	Прилуцька міська рада	м.Прилуки.	577581
14	Семенівська міська рада	м.Семенівка, с.Архипівка, с.Баранівка, с.Березовий Гай, с.Блешня, с.Бобрик Другий, с.Брониви, с.Вільхівка, с.Вільшанка, с.Галаганівка, с.Гаті, с.Грем'ячка, с.Довжик, с.Єршов, с.Жаданівка, с.Жадове, с.Залізний Міст, с.Заріччя, с.Зелений Гай, с.Зоря, с.Іванине, с.Іванівка, с.Калинівське, с.Карасі, с.Карповичі, с.Козилівщина, с.Костобобрів, с.Красні Лози, с.Кривуша, с.Кринички, с.Криульки, с.Кути Другі, с.Леонівка, с.Лісківщина, с.Лосевочка, с.Лосівка, с.Лубня, с.Луб'яне, с.Максимихине, с.Марс, с.Машеве, с.Медведівка, с.Миколаївка, с.Мхи, с.Набережне, с.Олександрівка, с.Орликівка, с.Погорільці, с.Покровське, с.Прогрес, с.Ракути, с.Селище, с.Сергіївське, с.Стара Гутка, с.Східне, с.Тимоновичі, с.Тополівка, с.Турове, с.Ферубки, с.Фроли,	14417

1	2	3	4
14	Семенівська міська рада	с.Хандобоківка, с.Хотіївка, с.Чорний Ріг, с.Чорнозем, с.Шведчина, с.Янжулівка, сел.Газопровідне, сел.Зелена Роща, сел.Іванпуть, сел.Угли.	14417
15	Сновська міська рада	м.Сновськ, с.Безуглівка, с.Великий Щимель, с.Гвоздиківка, с.Гірськ, с.Глибокий Ріг, с.Гута-Студенецька, с.Єліне, с.Єнькова Рудня, с.Жовідь, с.Журавок, с.Загребельна Слобода, с.Займище, с.Заріччя, с.Іванівка, с.Ількуча, с.Камка, с.Клюси, с.Крестопівщина, с.Куропіївка, с.Кучинівка, с.Липівка, с.Лосєва Слобода, с.Лютівка, с.Михайлівка, с.Мишине, с.Містки, с.Млинок, с.Низківка, с.Нові Боровичі, с.Нові Млини, с.Петрівка, с.Піщанка, с.Пльохів, с.Попільня, с.Привільне, с.Радвине, с.Рогізки, с.Руда, с.Сальне, с.Селище, с.Слава, с.Смяч, с.Сновське, с.Софіївка, с.Стара Рудня, с.Старі Боровичі, с.Суничне, с.Тихоновичі, с.Тур'я, с.Філонівка, с.Хотуничі, с.Хрнівка, с.Чепелів, с.Шкробове, с.Щокоть, сел.Лука.	23665
16	Чернігівська міська рада	м.Чернігів	295тис

Склад селищних рад Чернігівської області

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Населенні пункти, що входять до складу територіальної громади	Чисельність населення
1	2	3	4
1	Березнянська селищна рада	смт Березна, с.Бігач, с.Гориця, с.Гребля, с.Гусавка, с.Кам'янка, с.Климентинівка, с.Локнисте, с.Лугове, с.Миколаївка, с.Мошне, с.Мурівка, с.Подин, с.Сахнівка, с.Святі Гори, с.Яськове, сел. Домниця.	4850
2	Варвинська селищна рада	смт Варва, с.Антонівка, с.Берізка, с.Богдани, с.Боханів, с.Брагинці, с.Булавівщина, с.Воскресенське, с.Гнідинці, с.Григорівщина, с.Дащенки, с.Журавка, с.Калиновиця, с.Кулишівка, с.Кухарка, с.Леляки, с.Макіївка, с.Макушиха, с.Мармизівка, с.Мудре, с.Озеряни, с.Остапівка, с.Світличне, с.Сіриків, с.Сіряківщина, с.Тонка, с.Хортиця, с.Яценків, сел. Рубанів, сел.Саверське.	11050
3	Гончарівська селищна рада	смт Гончарівське, с.Боровики, с.Будище, с.Василева Гута, с.Ворохівка, с.Жеведь, с.Козероги, с.Лебедівка, с.Ліски, с.Лісне, с.Мажугівка, с.Максим, с.Слабин, с.Смолин, с.Соколівка, с.Хатилова Гута, с.Якубівка.	5200
4	Деснянська селищна рада	смт Десна, с.Бір, с.Виповзів, с.Карпилівка, с.Короп'є, с.Косачівка, с.Лошакова Гута, с.Лутава, с.Морівськ, с.Отрохи, с.Рудня, с.Сорокошичі, с.Тужар.	9771
5	Добрянська селищна рада	смт Добрянка, с.Аткильня, с.Вербівка, с.Вир, с.Горностаївка, с.Грибова Рудня, с.Гута-Ткачова, с.Заводське, с.Киселівка, с.Клубівка, с.Лизунова Рудня, с.Нова Папірня, с.Нові Яриловичі, с.Олександрівка, с.Олександрівка Друга, с.Олешня, с.Сиделівка, с.Скиток, с.Старі Яриловичі, с.Строївка, с.Чижівка.	6228
6	Дмитрівська селищна рада	смт Дмитрівка, с.Восьме Березня, с.Гайворон, с.Голінка, с.Заболоття, с.Залісся, с.Ковальове, с.Кропивне, с.Нечаїв, с.Рубанка, с.Смолове, с.Терешиха, с.Шевченкове, с.Щуча Гребля, сел.Нове	5100
7	Козелецька селищна рада	смт Козелець, с.Берлози, с.Білейки, с.Блудше, с.Бобруйки, с.Боярівка, с.Бригинці, с.Будище, с.Булахів, с.Гарбузин, с.Гладке, с.Гламазди, с.Горбачі, с.Данівка, с.Єрків, с.Жеребецьке, с.Закревське, с.Карасинівка, с.Карпоки, с.Корніїв, с.Кривицьке, с.Курганське, с.Лемеші, с.Лихолітки, с.Мирне, с.Мостище, с.Нічогівка, с.Нова Гребля, с.Новики, с.Озерне, с.Олексіївщина, с.Омелянів, с.Опеньки, с.Патюти, с.Пилятин, с.Пізнє, с.Пісоцьке, с.Привітне, с.Пушкарі, с.Риків, с.Савин, с.Сивухи, с.Сираї, с.Скрипчин, с.Сокирин, с.Ставиське, с.Тарасів, с.Тополі, с.Часнівці, с.Шами, с.Шапіхи, с.Шолойки, с.Шуляки, сел. Калитянське.	16920

1	2	3	4
8	Коропська селищна рада	смт Короп, с. Атюша, с. Билка, с. Борисове, с. Будище, с. Бужанка, с. Вишеньки, с. Вільне, с. Галичівка, с. Городище, с. Горохове, сел. Груды, с. Гута, с. Дрібці, с. Єгорівка, с. Жернівка, с. Карацюбине, с. Карильське, с. Краснопілля, с. Кучі, с. Лебедин, с. Лубенець, с. Лукнів, с. Мохове, с. Накот, с. Некрите, с. Нехаївка, с. Новоселиця, с. Нориця, с. Оболоння, с. Подоляки, с. Поліське, с. Поляна, с. Придеснянське, с. Пуста Гребля, с. Райгородок, с. Ранок, с. Риботин, с. Рижки, с. Рождественське, с. Рубанників, с. Синявка, с. Сохачі, с. Станове, с. Тарасівка, с. Черешеньки, с. Чорнявка, с. Шабалинів, сел. Зайцеве, сел. Лиса Гора.	16363
9	Куликівська селищна рада	смт Куликівка, с. Авдіївка, с. Бакланова Муравійка, с. Будище, с. Вересоч, с. Вершинова Муравійка, с. Веселе, с. Виблі, с. Глузди, с. Горбове, с. Грабівка, с. Дрімайлівка, с. Дроздівка, с. Жуківка, с. Кладьківка, с. Ковчин, с. Кошарище, с. Орлівка, с. Пенязівка, с. Салтикова Дівиця, с. Уборки, с. Українське, с. Хибалівка.	16000
10	Ладанська селищна рада	смт Ладан, с. Голубівка, с. Івківці, с. Красляни, с. Лиски, с. Подище, с. Рибці.	10000
11	Линовицька селищна рада	смт Линовиця, с. Богданівка, с. Бубнівщина, с. Глинщина, с. Даньківка, с. Лутайка, с. Мокляки, с. Мохнівка, с. Нетягівщина, с. Нова Гребля, с. Онищенків, с. Полонки, с. Стасівщина, с. Тополя, с. Турківка, с. Удайці.	3600
12	Лосинівська селищна рада	смт Лосинівка, с. Богданівка, с. Вікторівка, с. Галиця, с. Гармашина, с. Данина, с. Ковтунівка, с. Леонідівка, с. Перемога, с. Погребець, с. Садове, с. Сальне, с. Станція Лосинівська, с. Степ, с. Терешківка, с. Чистий Колодязь, с. Шатура, с. Шняківка, с. Яхнівка, сел. Мирне, сел. Світанок.	6460
13	Любецька селищна рада	смт Любеч, с. Березівка, с. Великий Зліїв, с. Вертеча, с. Вороб'їв, с. Галків, с. Голубівка, с. Грабівка, с. Губарі, с. Губичі, с. Гуньківка, с. Гута, с. Довгуни, с. Духанки, с. Клонів, с. Комарівка, с. Коробки, с. Корольча, с. Кукарі, с. Лісківка, с. Малий Зліїв, с. Малинівка, с. Маньки, с. Мекшунівка, с. Миси, с. Мокрі Велички, с. Мохначі, с. Неданчичі, с. Нова Рудня, с. Павлівка, с. Петрики, с. Пищики, с. Пушкіне, с. Редьківка, с. Розсудів, с. Рудня, с. Семаки, с. Скитьки, с. Смолигівка, с. Тараса Шевченка, с. Тулія, с. Углова Рудня, с. Чисті Лужі, с. Шкуранка, с. Шумани, сел. Гірки, сел. Левичівка, сел. Пересажа.	4500
14	Малодівицька селищна рада	смт Мала Дівиця, с. Велика Дівиця, с. Дмитрівка, с. Заудайка, с. Новий Лад, с. Обичів, с. Перше Травня, с. Петрівка, с. Радьківка, с. Світанкове, с. Товкачівка, с. Шевченка.	4500

1	2	3	4
15	Михайло-Коцюбинська селищна рада	смт Михайло-Коцюбинське, с. Андріївка, с. Антоновичі, с. Бірки, с. Ведильці, с. Гірманка, с. Глядин, с. Дніпровське, с. Жидиничі, с. Жукотки, с. Завод, с. Загатка, с. Зайці, с. Кархівка, с. Ковпита, с. Кругле, с. Левковичі, с. Левоньки, с. Леньків Круг, с. Линея, с. Льгів, с. Льгівка, с. Малійки, с. Мньов, с. Москалі, с. Пакуль, с. Папірня, с. Пильня, с. Пльохів, с. Повідов, с. Прохорів, с. Пустинки, с. Рудня, с. Семенягівка, с. Скугарі, с. Старик, с. Храпате, с. Шибиринівка, с. Шмаївка, с. Шульгівка, сел. Ревунів Круг, сел. Центральне.	10875
16	Олишівська селищна рада	смт Олишівка, с. Коростень, с. Серединка, с. Сіножацьке, с. Смолянка, с. Топчіївка.	2785
17	Парафіївська селищна рада	смт Парафіївка, с. Барвінкове, с. Бережівка, с. Боярщина, с. Верескуни, с. Власівка, с. Загін, с. Зоцівка, с. Іваниця, с. Ковтунівка, с. Купина, с. Лисогори, с. Мартинівка, с. Петрушівка, с. Проліски, с. Хаїха, сел. Шевченка, с. Южне, сел. Качанівка, сел. Лугове, сел. Софіївка, сел. Тростянець.	5544
18	Понорницька селищна рада	смт Понорниця, с. Авдіївка, с. Великий Ліс, с. Верба, с. Деснянське, с. Зелена Поляна, с. Іваньків, с. Криски, с. Курилівка, с. Мезин, с. Осмаки, с. Покошичі, с. Радичів, с. Рихли, с. Розльоти, с. Сміле, с. Шаболтасівка.	3150
19	Ріпкинська селищна рада	смт Ріпки, смт Замглай, смт Радуль, с. Бахани, с. Бихольцохівка, с. Буянки, с. Велика Вісь, с. Великі Осняки, с. Вербичі, с. Високинсь, с. Вишневе, с. Глиненка, с. Голубичі, с. Грабів, с. Гучин, с. Даничі, с. Задеріївка, с. Звеничів, с. Зубахи, с. Кам'янка, с. Кислі, с. Корчев'я, с. Кратинь, с. Красківське, с. Ловинь, с. Лопатні, с. Малий Листвен, с. Молочки, с. Мутичів, с. Новосілки, с. Новоукраїнське, с. Переділ, с. Петруші, с. Пилипча, с. Пізнопали, с. Плехтіївка, с. Присторонь, с. Пушкарі, с. Рашкова Слобода, с. Сенюки, с. Сибереж, с. Суличівка, с. Суслівка, с. Таварівка, с. Трудове, с. Убіжичі, с. Чудівка, с. Чумак, с. Ямище.	7628
20	Седнівська селищна рада	смт Седнів, с. Великий Дирчин, с. Клочків, с. Лашуки, с. Макишин, с. Малий Дирчин, с. Черниш, сел. Нове.	3600
21	Сосницька селищна рада	смт Сосниця, с. Бондарівка, с. Бутівка, с. Велике Устя, с. Вільшане, с. Волинка, с. Гай, с. Ганнівка, с. Гапішківка, с. Гутище, с. Долинське, с. Загребелля, с. Змітнів, с. Кириївка, с. Кнути, с. Козляничі, с. Конятин, с. Костирів, с. Кудрівка, с. Купчичі, с. Лави, с. Лозова, с. Ляшківці, с. Мале Устя, с. Масалаївка, с. Матвіївка, с. Пекарів, с. Полісся, с. Польове, с. Прогони, с. Рудня, с. Свірок, с. Синютин, с. Соснівка, с. Спаське, с. Старобутівка, с. Філонівка, с. Хлоп'яники, с. Чорнотичі, с. Якличі, сел. Мала Бондарівка	10840

1	2	3	4
22	Срібнянська селищна рада	смт Срібне, смт Дігтярі, с. Антішки, с. Артеменків, с. Васьківці, с. Васюків, с. Галка, с. Гнатівка, с. Горобіївка, с. Гриціївка, с. Гурбинці, с. Дейманівка, с. Іванківці, с. Калюжинці, с. Карпилівка, с. Кути, с. Лебединці, с. Лозове, с. Никонівка, с. Олексинці, с. Побочіївка, с. Поділ, с. Поетин, с. Савинці, с. Сокиринці, с. Точене, с. Тростянець, с. Харитонівка, с. Хукалівка.	10788
23	Талалаївська селищна рада	с. Талалаївка, с. Ніжинське, с. Безуглівка, с. Бідин, с. Велика Дорога, с. Довге, с. Калинівка, с. Кравчиха, с. Кропивне, с. Курилівка, с. Лустівка, с. Хомівка.	8000
24	Холминська селищна рада	с. Талалаївка, с. Ніжинське, с. Безуглівка, с. Бідин, с. Велика Дорога, с. Довге, с. Калинівка, с. Кравчиха, с. Кропивне, с. Курилівка, с. Лустівка, с. Хомівка.	4500

Склад сільських рад Чернігівської області

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Населенні пункти, що входять до складу територіальної громади	Чисельність населення
1	2	3	4
1	Вертіївська сільська рада	с.Вертіївка, с.Березанка, с.Бобрик, с.Велика Кошелівка, с.Дуболугівка, с.Заньки, с.Зруб, с.Каблуки, с.Кардаші, с.Колісники, с.Кукшин, с.Липів Ріг, с.Лісове, с.Мала Кошелівка, с.Мильники, с.Низи, с.Переходівка, с.Стодоли, с.Титівка, с.Холявки, с.Хомине, с.Черняхівка, с.Яблунове, сел. Юність.	7600
2	Височанська сільська рада	с.Високе, с.Велика Доч, с.Галайбине, с.Головеньки, с.Добропілля, с.Кербутівка, с.Купченків, с.Мала Доч, с.Маличина Гребля, с.Нові Млини, с.Носелівка, с.Паристівка, с.Тростянка, с.Червона Гірка, сел. Клипин.	5089
3	Іванівська сільська рада	с.Іванівка, с.Анисів, с.Буди, с.Вікторівка, с.Драчівщина, с.Друцьке, с.Єньків, с.Золотинка, с.Количівка, с.Красне, с.Ладинка, с.Лукашівка, с.Підгірне, с.Піски, с.Скорінець, с.Слобода, с.Ягідне.	5812
4	Киїнська сільська рада	с.Киїнка, с.Гущин, с.Жавинка, с.Павлівка, с.Трисвятська Слобода, с.Шестовиця.	5500
5	Киселівська сільська рада	с.Киселівка, с.Березанка, с.Боромики, с.Брусилів, с.Вознесенське, с.Кобилянка, с.Малинівка, с.Моргуличі, с.Новоселівка, с.Петрове, с.Петрушин, с.Снов'янка, с.Стаси, с.Терехівка, с.Товстоліс.	3611
6	Кіптівська сільська рада	с.Кіпті, с.Борсуків, с.Вовчок, с.Гайове, с.Гальчин, с.Димерка, с.Копачів, с.Красилівка, с.Надинівка, с.Новий Шлях, с.Олбин, с.Підлісне, с.Розівка, с.Савинка, с.Самійлівка, с.Хрещате, с.Чемер, с.Шпаків, сел. Прогрес.	3600
7	Комарівська сільська рада	с.Комарівка, с.Березівка, с.Берестовець, с.Воловиця, с.Ворона, с.Іллінци, с.Красносільське, с.Линівка, с.Прохори, с.Сидорівка, с.Смоляж, с.Степанівка, с.Ховми, с.Шевченка, сел. Запоріжжя.	4493
8	Крутівська сільська рада	с.Крути, с.Бакланове, с.Бурківка, с.Валентіїв, с.Діброва, с.Омбиш, с.Остер, с.Пам'ятне, с.Перебудова, с.Печі, с.Поляна, с.Почечине, с.Хороше Озеро, с.Українка.	3880
9	Макіївська сільська рада	с.Макіївка, с.Вербове, с.Веселе, с.Вили, с.Вишневе, с.Відрадне, с.Ганнівка, с.Григорівка, с.Калинівка, с.Карабинівка, с.Кленове, с.Коломійцівка, с.Мильники, с.Платонівка, с.Пустотине, с.Рівчак-Степанівка, с.Софіївка, с.Степове, с.Степові Хутори.	1870
10	Мринська сільська рада	с. Мрин с.Киселівка, с.Лихачів, с.Плоске, с.Роздольне, с.Селище, с.Хотинівка.	4490
11	Новобасанська сільська рада	с.Нова Басань, с.Білоцерківці, с.Бірки, с.Веприк, с.Вороньки, с.Красне, с.Мочалище, с.Новий Биків, с.Новоселиця, с.Рокитне, с.Соколівка, с.Старий Биків, сел. Чистопілля.	6000

1	2	3	4
12	Новобілоуська сільська рада	с. Новий Білоус, с.Деснянка, с.Довжик, с.Кошівка, с.Кувечичі, с.Мохнатин, с.Полуботки, с.Редьківка, с.Рижики, с.Рівнопілля, с.Рогощі, с.Роїще, с.Рудка, с.Рябці, с.Селянська Слобода, с.Старий Білоус, с.Табайка, с.Унучки, с.Халявин, с.Хмільниця, с.Шевченка, с.Юр'ївка	8700
13	Плисківська сільська рада	с. Плиски, с.Велика Загорівка, с.Махнівка, с.Сиволож, с.Степ.	2964
14	Сухо полов'янська сільська рада	с Сухополова, с.Бажанівка, с.Білещина, с.Білорічиця, с.Боротьба, с.Боршна, с.Валки, с.Високе, с.Густина, с.Димирівка, с.Дідівці, с.Єгорівка, с.Заїзд, с.Замістя, с.Зарудка, с.Заудаївське, с.Знам'янка, с.Канівщина, с.Капустенці, с.Колісники, с.Кроти, с.Ладівщина, с.Левки, с.Лісове, с.Лісові Сорочинці, с.Мазки, с.Малківка, с.Манжосівка, с.Маціївка, с.Миколаївка, с.Мільки, с.Нетяжино, с.Нова Тарнавщина, с.Оникіївка, с.Охіньки, с.Переволочна, с.Петрівське, с.Пирогівці Піддубівка, с.Погреби, с.Покрівка, с.Полова, с.Пологи, с.Приозерне, с.Пручаї, с.Рудівка, с.Ряшки. с.Смош, с.Стрільники, с.Сухоставець, с.Сухоярівка, с.Тарасівка, с.Тихе, с.Ярова Білещина.	12500
15	Талалаївська сільська рада	с.Талалаївка, с.Ніжинське, с.Безуглівка, с.Бідин, с.Велика Дорога, с.Довге, с.Калинівка, с.Кравчиха, с.Кропивне, с.Курилівка, с.Лустівка, с.Пашківка, с.Синдаревське, с.Хвилівка, с.Хомівка.	6183
16	Тупичівська сільська рада	с.Тупичів, с.Безиків, с.Бурівка, с.Великий Листвен, с.Вихвостів, с.Довге, с.Івашківка, с.Куликівка, с.Перше Травня, с.Розвинівка, сел. Тополівка.	4440
17	Яблунівська сільська рада	с.Яблунівка, с.Білошапки, с.Дубовий Гай, с.Запереводське, с.Ковтунівка, с.Крутоярівка, с.Сергіївка, с.Сухоліски, с.Яблунівське.	3300

*Кодування показників та індикаторів для розрахунку Індексу рівня
цифровізації ТГ Чернігівської області*

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Результати анкетування переведені у бали
1	2	3
1	Бахмацька міська рада	A1.1. — 1; A1.2. — 0,5; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 0; A2.4. — 0; A2.5. — 0; A2.6. — 0; A2.7. — 0; A2.8. — 2; A2.9. — 2; A3.1. — 0; A3.2. — 0; A3.3. — 2; A3.4. — 1; A4.1. — 8; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
2	Батуринська міська рада	A1.1. — 0,75; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 0; A2.4. — 0; A2.5. — 0; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 2; A2.9. — 2; A3.1. — 2; A3.2. — 2; A3.3. — 2; A3.4. — 1; A4.1. — 8; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
3	Бобровицька міська рада	A1.1. — 1; A1.2. — 0,5; A2.1. — 1; A2.2. — 1; A2.3. — 0; A2.4. — 1; A2.5. — 10; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 2; A2.9. — 4; A3.1. — 8; A3.2. — 6; A3.3. — 6; A3.4. — 1; A4.1. — 8; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
4	Борзнянська міська рада	A1.1. — 0,75; A1.2. — 0,5; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 0; A2.4. — 0; A2.5. — 0; A2.6. — 0; A2.7. — 2; A2.8. — 2; A2.9. — 2; A3.1. — 2; A3.2. — 0; A3.3. — 0; A3.4. — 0; A4.1. — 0; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
5	Городнянська міська рада	A1.1. — 1; A1.2. — 0,5; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 1; A2.4. — 1; A2.5. — 6; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 8; A2.9. — 4; A3.1. — 6; A3.2. — 2; A3.3. — 6; A3.4. — 1; A4.1. — 7; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
6	Ічнянська міська рада	A1.1. — 1; A1.2. — 0,5; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 0; A2.4. — 0; A2.5. — 0; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 4; A2.9. — 4; A3.1. — 0; A3.2. — 4; A3.3. — 4; A3.4. — 1; A4.1. — 5; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
7	Корюківська міська рада	A1.1. — 1; A1.2. — 0,5; A2.1. — 1; A2.2. — 1; A2.3. — 0; A2.4. — 1; A2.5. — 6; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 2; A2.9. — 2; A3.1. — 4; A3.2. — 2; A3.3. — 2; A3.4. — 1; A4.1. — 7; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
8	Менська міська рада	A1.1. — 1; A1.2. — 0,5; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 1; A2.4. — 1; A2.5. — 8; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 8; A2.9. — 2; A3.1. — 6; A3.2. — 0; A3.3. — 2; A3.4. — 0; A4.1. — 0; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
9	Остерська міська рада	A1.1. — 0,75; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 0; A2.4. — 0; A2.5. — 0; A2.6. — 0; A2.7. — 2; A2.8. — 4; A2.9. — 2; A3.1. — 2; A3.2. — 4; A3.3. — 2; A3.4. — 0; A4.1. — 9; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
10	Ніжинська міська рада	A1.1. — 0,5; A1.2. — 0,75; A2.1. — 1; A2.2. — 1; A2.3. — 1; A2.4. — 1; A2.5. — 6; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 4; A2.9. — 4; A3.1. — 6; A3.2. — 4; A3.3. — 8; A3.4. — 1; A4.1. — 9; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Результати анкетування переведені у бали
1	2	3
11	Носівська міська рада	A1.1. — 0,75 ; A1.2. — 0,5; A2.1. — 1; A2.2. — 0 ; A2.3. — 0 ; A2.4. — 0; A2.5. — 0 ; A2.6. — 1 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 2 ; A2.9. — 4; A3.1. — 0; A3.2. — 2; A3.3. — 0 ; A3.4. — 1 ; A4.1. — 10 ; A4.2. — 8 ; A4.3. — 10 ; A4.4 — 1 .
12	Новгород-Сіверська міська рада	A1.1. — 1; A1.2. — 0,5 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 1 ; A2.3. — 1 ; A2.4. — 1 ; A2.5. — 2; A2.6. — 0 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 4; A2.9. — 2; A3.1. — 2 ; A3.2. — 4; A3.3. — 4; A3.4. — 1; A4.1. — 7 ; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4 — 1.
13	Прилуцька міська рада	A1.1. — 1; A1.2. — 0,75 ; A2.1. — 1; A2.2. — 0 ; A2.3. — 0 ; A2.4. — 1; A2.5. — 2 ; A2.6. — 1 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 2; A2.9. — 8; A3.1. — 2; A3.2. — 8; A3.3. — 2 ; A3.4. — 1 ; A4.1. — 7 ; A4.2. — 10 ; A4.3. — 10 ; A4.4 — 10.
14	Семенівська міська рада	A1.1. — 1; A1.2. — 0,5 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0 ; A2.3. — 0 ; A2.4. — 0; A2.5. — 0 ; A2.6. — 1 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 2 ; A2.9. — 2; A3.1. — 0; A3.2. — 2 ; A3.3. — 0 ; A3.4. — 1 ; A4.1. — 8 ; A4.2. — 8 ; A4.3. — 10; A4.4 — 1.
15	Сновська міська рада	A1.1. — 1; A1.2. — 0,5; A2.1. — 1; A2.2. — 0 ; A2.3. — 0 ; A2.4. — 1; A2.5. — 2; A2.6. — 1 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 2; A2.9. — 2; A3.1. — 0; A3.2. — 2; A3.3. — 2; A3.4. — 1; A4.1. — 4; A4.2. — 10; A4.3. — 10 ; A4.4 — 1.
16	Чернігівська міська рада	A1.1. — 0,25; A1.2. — 1 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 1 ; A2.3. — 1; A2.4. — 1 ; A2.5. — 10; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 4; A2.9. — 4 ; A3.1. — 10 ; A3.2. — 4 ; A3.3. — 8; A3.4. — 1; A4.1. — 9 ; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4 — 1.
17	Березнянська селищна рада	A1.1. — 0,5; A1.2. — 0,25 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0; A2.3. — 1; A2.4. — 0 ; A2.5. — 2; A2.6. — 0 ; A2.7. — 2; A2.8. — 2 ; A2.9. — 2; A3.1. — 0; A3.2. — 8; A3.3. — 2 ; A3.4. — 1 ; A4.1. — 8; A4.2. — 10; A4.3. — 10 ; A4.4 — 1.
18	Варвинська селищна рада	A1.1. — 0,75; A1.2. — 0,5 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0; A2.3. — 0; A2.4. — 1; A2.5. — 2; A2.6. — 1 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 4 ; A2.9. — 2; A3.1. — 6 ; A3.2. — 2; A3.3. — 0 ; A3.4. — 1 ; A4.1. — 9 ; A4.2. — 10 ; A4.3. — 10 ; A4.4 — 1.
19	Гончарівська селищна рада	A1.1. — 0,5; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 0 ; A2.4. — 0 ; A2.5. — 0 ; A2.6. — 1 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 2 ; A2.9. — 0 ; A3.1. — 0 ; A3.2. — 2 ; A3.3. — 4 ; A3.4. — 1 ; A4.1. — 7 ; A4.2. — 10; A4.3. — 0 ; A4.4 — 1.
20	Деснянська селищна рада	A1.1. — 0,5 ; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0; A2.3. — 1; A2.4. — 1 ; A2.5. — 0; A2.6. — 1 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 4 ; A2.9. — 4 ; A3.1. — 0; A3.2. — 2 ; A3.3. — 2 ; A3.4. — 0 ; A4.1. — 9 ; A4.2. — 10 ; A4.3. — 0 ; A4.4 — 1 .

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Результати анкетування переведені у бали
1	2	3
21	Добрянська селищна рада	A1.1. — 0,75; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 0; A2.4. — 1; A2.5. — 2; A2.6. — 0; A2.7. — 2; A2.8. — 4; A2.9. — 4; A3.1. — 10; A3.2. — 2; A3.3. — 2; A3.4. — 1; A4.1. — 7; A4.2. — 10; A4.3. — 4; A4.4. — 1.
22	Дмитрівська селищна рада	A1.1. — 0,5; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 0; A2.4. — 0; A2.5. — 0; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 2; A2.9. — 2; A3.1. — 0; A3.2. — 0; A3.3. — 0; A3.4. — 0; A4.1. — 8; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
23	Козелецька селищна рада	A1.1. — 1; A1.2. — 0,5; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 0; A2.4. — 1; A2.5. — 2; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 4; A2.9. — 2; A3.1. — 10; A3.2. — 6; A3.3. — 2; A3.4. — 1; A4.1. — 9; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
24	Коропська селищна рада	A1.1. — 1; A1.2. — 0,5; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 1; A2.4. — 1; A2.5. — 8; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 4; A2.9. — 2; A3.1. — 0; A3.2. — 0; A3.3. — 0; A3.4. — 0; A4.1. — 5; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
25	Куликівська селищна рада	A1.1. — 0,75; A1.2. — 0,5; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 0; A2.4. — 1; A2.5. — 6; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 6; A2.9. — 2; A3.1. — 4; A3.2. — 2; A3.3. — 2; A3.4. — 1; A4.1. — 8; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
26	Ладанська селищна рада	A1.1. — 0,25; A1.2. — 0,5; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 1; A2.4. — 1; A2.5. — 2; A2.6. — 0; A2.7. — 2; A2.8. — 4; A2.9. — 2; A3.1. — 2; A3.2. — 2; A3.3. — 4; A3.4. — 0; A4.1. — 7; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
27	Линовицька селищна рада	A1.1. — 0,5; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 1; A2.4. — 0; A2.5. — 0; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 8; A2.9. — 4; A3.1. — 2; A3.2. — 2; A3.3. — 2; A3.4. — 1; A4.1. — 8; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
28	Лосинівська селищна рада	A1.1. — 0,75; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 0; A2.4. — 0; A2.5. — 0; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 6; A2.9. — 2; A3.1. — 2; A3.2. — 2; A3.3. — 2; A3.4. — 0; A4.1. — 8; A4.2. — 10; A4.3. — 0; A4.4. — 1.
29	Любецька селищна рада	A1.1. — 1; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 1; A2.4. — 1; A2.5. — 0; A2.6. — 0; A2.7. — 2; A2.8. — 4; A2.9. — 4; A3.1. — 4; A3.2. — 2; A3.3. — 0; A3.4. — 1; A4.1. — 4; A4.2. — 10; A4.3. — 0; A4.4. — 1.
30	Малодівицька селищна рада	A1.1. — 0,5; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1; A2.2. — 1; A2.3. — 0; A2.4. — 0; A2.5. — 0; A2.6. — 0; A2.7. — 2; A2.8. — 2; A2.9. — 2; A3.1. — 0; A3.2. — 0; A3.3. — 2; A3.4. — 0; A4.1. — 4; A4.2. — 10; A4.3. — 0; A4.4. — 0.

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Результати анкетування переведені у бали
1	2	3
31	Михайло-Коцюбинська селищна рада	A1.1. — 1; A1.2. — 0,5; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 1; A2.4. — 0; A2.5. — 0; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 2; A2.9. — 2; A3.1. — 2; A3.2. — 4; A3.3. — 2; A3.4. — 1; A4.1. — 7; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
32	Олишівська селищна рада	A1.1. — 0,25; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 0; A2.4. — 0; A2.5. — 0; A2.6. — 0; A2.7. — 2; A2.8. — 2; A2.9. — 2; A3.1. — 0; A3.2. — 0; A3.3. — 0; A3.4. — 0; A4.1. — 4; A4.2. — 10; A4.3. — 0; A4.4. — 1.
33	Парафіївська селищна рада	A1.1. — 0,75; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 0; A2.4. — 0; A2.5. — 0; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 2; A2.9. — 2; A3.1. — 2; A3.2. — 2; A3.3. — 4; A3.4. — 0; A4.1. — 7; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
34	Понорницька селищна рада	A1.1. — 0,5; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 0; A2.4. — 0; A2.5. — 0; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 0; A2.9. — 2; A3.1. — 0; A3.2. — 2; A3.3. — 2; A3.4. — 1; A4.1. — 4; A4.2. — 10; A4.3. — 0; A4.4. — 1.
35	Ріпкинська селищна рада	A1.1. — 1; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 1; A2.4. — 1; A2.5. — 2; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 4; A2.9. — 2; A3.1. — 4; A3.2. — 4; A3.3. — 4; A3.4. — 0; A4.1. — 7; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
36	Седнівська селищна рада	A1.1. — 0,25; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 0; A2.4. — 0; A2.5. — 0; A2.6. — 0; A2.7. — 0; A2.8. — 0; A2.9. — 2; A3.1. — 0; A3.2. — 2; A3.3. — 0; A3.4. — 1; A4.1. — 0; A4.2. — 10; A4.3. — 0; A4.4. — 1.
37	Сосницька селищна рада	A1.1. — 1; A1.2. — 0,5; A2.1. — 1; A2.2. — 1; A2.3. — 1; A2.4. — 0; A2.5. — 0; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 4; A2.9. — 2; A3.1. — 4; A3.2. — 4; A3.3. — 4; A3.4. — 0; A4.1. — 7; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
38	Срібнянська селищна рада	A1.1. — 0,75; A1.2. — 0,5; A2.1. — 1; A2.2. — 1; A2.3. — 1; A2.4. — 1; A2.5. — 2; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 8; A2.9. — 2; A3.1. — 2; A3.2. — 2; A3.3. — 2; A3.4. — 1; A4.1. — 7; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
39	Талалаївська селищна рада	A1.1. — 1; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 0; A2.4. — 0; A2.5. — 0; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 0; A2.9. — 2; A3.1. — 2; A3.2. — 4; A3.3. — 2; A3.4. — 1; A4.1. — 7; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.
40	Холминська селищна рада	A1.1. — 0,25; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1; A2.2. — 0; A2.3. — 0; A2.4. — 0; A2.5. — 0; A2.6. — 1; A2.7. — 2; A2.8. — 2; A2.9. — 2; A3.1. — 0; A3.2. — 4; A3.3. — 0; A3.4. — 0; A4.1. — 7; A4.2. — 10; A4.3. — 10; A4.4. — 1.

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Результати анкетування переведені у бали
1	2	3
41	Вертіївська сільська рада	A1.1. — 0,75; A1.2. — 0,25 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0 ; A2.3. — 0 ; A2.4. — 0 ; A2.5. — 0 ; A2.6. — 1 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 4 ; A2.9. — 0 ; A3.1. — 6 ; A3.2. — 4 ; A3.3. — 4 ; A3.4. — 0 ; A4.1. — 4 ; A4.2. — 10 ; A4.3. — 10 ; A4.4 — 1.
42	Височанська сільська рада	A1.1. — 0,5; A1.2. — 0,25 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0 ; A2.3. — 0 ; A2.4. — 0 ; A2.5. — 0 ; A2.6. — 1 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 6 ; A2.9. — 4 ; A3.1. — 0 ; A3.2. — 0 ; A3.3. — 0 ; A3.4. — 0 ; A4.1. — 4 ; A4.2. — 10 ; A4.3. — 10 ; A4.4 — 0.
43	Іванівська сільська рада	A1.1. — 0,5; A1.2. — 0,25 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0 ; A2.3. — 0 ; A2.4. — 1 ; A2.5. — 6 ; A2.6. — 0 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 6 ; A2.9. — 4 ; A3.1. — 0 ; A3.2. — 2 ; A3.3. — 0 ; A3.4. — 0 ; A4.1. — 9 ; A4.2. — 10 ; A4.3. — 10 ; A4.4 — 1.
44	Киїнська сільська рада	A1.1. — 0,25; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0 ; A2.3. — 1 ; A2.4. — 0 ; A2.5. — 0 ; A2.6. — 0 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 0 ; A2.9. — 2 ; A3.1. — 0 ; A3.2. — 4 ; A3.3. — 0 ; A3.4. — 1 ; A4.1. — 4 ; A4.2. — 10 ; A4.3. — 0 ; A4.4 — 1.
45	Киселівська сільська рада	A1.1. — 0,5; A1.2. — 0,25 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0 ; A2.3. — 1 ; A2.4. — 0 ; A2.5. — 0 ; A2.6. — 1 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 4 ; A2.9. — 6 ; A3.1. — 4 ; A3.2. — 4 ; A3.3. — 4 ; A3.4. — 1 ; A4.1. — 7 ; A4.2. — 10 ; A4.3. — 0 ; A4.4 — 1 .
46	Кіптівська сільська рада	A1.1. — 0,5; A1.2. — 0,25 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0 ; A2.3. — 0 ; A2.4. — 0 ; A2.5. — 0 ; A2.6. — 1 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 2 ; A2.9. — 2 ; A3.1. — 0 ; A3.2. — 10 ; A3.3. — 0 ; A3.4. — 0 ; A4.1. — 7 ; A4.2. — 10 ; A4.3. — 10 ; A4.4 — 1.
47	Комарівська сільська рада	A1.1. — 0,5; A1.2. — 0,25 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0 ; A2.3. — 0 ; A2.4. — 1 ; A2.5. — 2 ; A2.6. — ;1 A2.7.—2 ; A2.8. — 0 ; A2.9. — 2 ; A3.1. — 0 ; A3.2. — 0 ; A3.3.—0 ; A3.4. — 1 ; A4.1. — 7 ; A4.2. — 0 ; A4.3. — 0 ; A4.4 — 1 .
48	Крутівська сільська рада	A1.1. — 0,5; A1.2. — 0,25 ; A2.1. — 0 ; A2.2. — 0 ; A2.3. — 0 ; A2.4. — 0 ; A2.5. — 0 ; A2.6. — 0 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 2 ; A2.9. — 2 ; A3.1. — 0 ; A3.2. — 0 ; A3.3. — 0 ; A3.4. — 0 ; A4.1. — 0 ; A4.2. — 10 ; A4.3. — 10 ; A4.4 — 1.
49	Макіївська сільська рада	A1.1. — 0,5; A1.2. — 0,25; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0 ; A2.3. — 1 ; A2.4. — 0 ; A2.5. — 0 ; A2.6. — 0 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 2 ; A2.9. — 2 ; A3.1. — 4 ; A3.2. — 4 ; A3.3. — 2 ; A3.4. — 1 ; A4.1. — 9 ; A4.2. — 10 ; A4.3. — 10 ; A4.4 — 1 .
50	Мринська сільська рада	A1.1. — 0,25; A1.2. — 0,25 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0 ; A2.3. — 0 ; A2.4. — 0 ; A2.5. — 0 ; A2.6. — 0 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 2 ; A2.9. — 2 ; A3.1. — 0 ; A3.2. — 0 ; A3.3. — 2 ; A3.4. — 0 ; A4.1. — 7 ; A4.2. — 6 ; A4.3. — 0 ; A4.4 — 1.

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Результати анкетування переведені у бали
1	2	3
51	Ново басанська сільська рада	A1.1. — 0,5 ; A1.2. — 0,25 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 1 ; A2.3. — 0 ; A2.4. — 0 ; A2.5. — 0 ; A2.6. — 1 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 2 ; A2.9. — 2 ; A3.1. — 2 ; A3.2. — 6 ; A3.3. — 2 ; A3.4. — 1 ; A4.1. — 8 ; A4.2. — 10 ; A4.3. — 0 ; A4.4 — 1.
52	Новобілоуська сільська рада	A1.1. — 0,75 ; A1.2. — 0,25 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0 ; A2.3. — 0 ; A2.4. — 0 ; A2.5. — 0 ; A2.6. — 1 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 4 ; A2.9. — 2 ; A3.1. — 4 ; A3.2. — 4 ; A3.3. — 6 ; A3.4. — 0 ; A4.1. — 8 ; A4.2. — 10 ; A4.3. — 10 ; A4.4 — 1.
53	Плисківська сільська рада	A1.1. — 0,25 ; A1.2. — 0,25 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0 ; A2.3. — 1 ; A2.4. — 0 ; A2.5. — 0 ; A2.6. — 0 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 6 ; A2.9. — 4 ; A3.1. — 2 ; A3.2. — 2 ; A3.3. — 2 ; A3.4. — 0 ; A4.1. — 7 ; A4.2. — 7 ; A4.3. — 10 ; A4.4 — 1.
54	Сухо полов'янська сільська рада	A1.1. — 1 ; A1.2. — 0,5 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0 ; A2.3. — 0 ; A2.4. — 0 ; A2.5. — 0 ; A2.6. — 0 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 0 ; A2.9. — 2 ; A3.1. — 0 ; A3.2. — 0 ; A3.3. — 0 ; A3.4. — 0 ; A4.1. — 8 ; A4.2. — 10 ; A4.3. — 0 ; A4.4 — 1.
55	Талалаївська сільська рада	A1.1. — 0,5 ; A1.2. — 0,25 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0 ; A2.3. — 0 ; A2.4. — 0 ; A2.5. — 0 ; A2.6. — 1 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 2 ; A2.9. — 2 ; A3.1. — 2 ; A3.2. — 0 ; A3.3. — 2 ; A3.4. — 0 ; A4.1. — 0 ; A4.2. — 10 ; A4.3. — 0 ; A4.4 — 1.
56	Тупичівська сільська рада	A1.1. — 0,5 ; A1.2. — 0,25 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 1 ; A2.3. — 0 ; A2.4. — 1 ; A2.5. — 2 ; A2.6. — 1 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 6 ; A2.9. — 2 ; A3.1. — 0 ; A3.2. — 2 ; A3.3. — 2 ; A3.4. — 0 ; A4.1. — 7 ; A4.2. — 10 ; A4.3. — 0 ; A4.4 — 1.
57	Яблунівська сільська рада	A1.1. — 0,5 ; A1.2. — 0,25 ; A2.1. — 1 ; A2.2. — 0 ; A2.3. — 1 ; A2.4. — 0 ; A2.5. — 0 ; A2.6. — 1 ; A2.7. — 2 ; A2.8. — 0 ; A2.9. — 2 ; A3.1. — 0 ; A3.2. — 0 ; A3.3. — 0 ; A3.4. — 1 ; A4.1. — 7 ; A4.2. — 10 ; A4.3. — 0 ; A4.4 — 1.

*Розрахунок індикатора А1
«Адміністративні та демографічні компоненти»*

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Обчислення індикатора А1
1	2	3
1	Бахмацька міська рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,325;$
2	Батуринська міська рада	$A1 = ((0,75 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,2$
3	Бобровицька міська рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,325$
4	Борзнянська міська рада	$A1 = ((0,75 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,2875$
5	Городнянська міська рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,325$
6	Ічнянська міська рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,325$
7	Корюківська міська рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,325$
8	Менська міська рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,325$
9	Остерська міська рада	$A1 = ((0,75 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,2$
10	Ніжинська міська рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,75 \cdot 0,7)) / 2 = 0,3375$
11	Носівська міська рада	$A1 = ((0,75 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,2875$
12	Новгород-Сіверська міська рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,325$
13	Прилуцька міська рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,75 \cdot 0,7)) / 2 = 0,4125$
14	Семенівська міська рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,325$
15	Сновська міська рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,325$
16	Чернігівська міська рада	$A1 = ((0,25 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,7)) / 2 = 0,3875$
17	Березнянська селищна рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$
18	Варвинська селищна рада	$A1 = ((0,75 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,2875$
19	Гончарівська селищна рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Обчислення індикатора А1
1	2	3
20	Деснянська селищна рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$
21	Добрянська селищна рада	$A1 = ((0,75 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,2$
22	Дмитрівська селищна рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$
23	Козелецька селищна рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,325$
24	Коропська селищна рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,325$
25	Куликівська селищна рада	$A1 = ((0,75 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,2875$
26	Ладанська селищна рада	$A1 = ((0,25 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,2125$
27	Линовицька селищна рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$
28	Лосинівська селищна рада	$A1 = ((0,75 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,2$
29	Любецька селищна рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,2375$
30	Малодівицька селищна рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$
31	Михайло-Коцюбинська селищна рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,325$
32	Олишівська селищна рада	$A1 = ((0,25 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,125$
33	Парафіївська селищна рада	$A1 = ((0,75 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,2;$
34	Понорницька селищна рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$
35	Ріпкинська селищна рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,2375$
36	Седнівська селищна рада	$A1 = ((0,25 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,125$
37	Сосницька селищна рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,325$
38	Срібнянська селищна рада	$A1 = ((0,75 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,2875$
39	Талалаївська селищна рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,2375;$

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Обчислення індикатора А1
1	2	3
40	Холминська селищна рада	$A1 = ((0,25 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,125$
41	Вертіївська сільська рада	$A1 = ((0,75 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,2$
42	Височанська сільська рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$
43	Іванівська сільська рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$
44	Киїнська сільська рада	$A1 = ((0,25 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,125$
45	Киселівська сільська рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$
46	Кіптівська сільська рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$
47	Комарівська сільська рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$
48	Крутівська сільська рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$
49	Макіївська сільська рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$
50	Мринська сільська рада	$A1 = ((0,25 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,125$
51	Ново-басанська сільська рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$
52	Новобілоуська сільська рада	$A1 = ((0,75 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,2$
53	Плисківська сільська рада	$A1 = ((0,25 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,125$
54	Сухо-полов'янська сільська рада	$A1 = ((1 \cdot 0,3) + (0,5 \cdot 0,7)) / 2 = 0,325$
55	Талалаївська сільська рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$
56	Тупичівська сільська рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$
57	Яблунівська сільська рада	$A1 = ((0,5 \cdot 0,3) + (0,25 \cdot 0,7)) / 2 = 0,1625$

Розрахунок індикатора А2 «Інституційна спроможність»

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Обчислення індикатора А2
1	2	3
1	Бахмацька міська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,044444$
2	Батуринська міська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,66667$
3	Бобровицька міська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (10 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (4 \cdot 0,05)) / 9 = 0,222222$
4	Борзнянська міська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,055556$
5	Городнянська міська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (6 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (8 \cdot 0,1) + (4 \cdot 0,05)) / 9 = 0,255556$
6	Ічнянська міська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (4 \cdot 0,1) + (4 \cdot 0,05)) / 9 = 0,1$
7	Корюківська міська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (6 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,166667$
8	Менська міська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (8 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (8 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,266667$
9	Остерська міська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (4 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,077778$
10	Ніжинська міська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (6 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (4 \cdot 0,1) + (4 \cdot 0,05)) / 9 = 0,222222$
11	Носівська міська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (4 \cdot 0,05)) / 9 = 0,077778$
12	Новгород-Сіверська міська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (4 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,144444$
13	Прилуцька міська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (2 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (8 \cdot 0,05)) / 9 = 0,144444$
14	Семенівська міська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,66667$
15	Сновська міська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (2 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,111111$
16	Чернігівська міська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (10 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (4 \cdot 0,1) + (4 \cdot 0,05)) / 9 = 0,266667$
17	Березнянська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (2 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,1$
18	Варвинська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (2 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (4 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,133333$
19	Гончарівська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,05)) / 9 = 0,055556$

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Обчислення індикатора А2
1	2	3
20	Деснянська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (4 \cdot 0,1) + (4 \cdot 0,05)) / 9 = 0,144444$
21	Добрянська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (4 \cdot 0,1) + (4 \cdot 0,05)) / 9 = 0,122222$
22	Дмитрівська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,066667$
23	Козелецька селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (2 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (4 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,133333$
24	Коропська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (8 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (4 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,222222$
25	Куликівська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (5 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (6 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,188889$
26	Ладанська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (4 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,133333$
27	Линовицька селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (8 \cdot 0,1) + (4 \cdot 0,05)) / 9 = 0,166667$
28	Лосинівська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (6 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,111111$
29	Любецька селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (4 \cdot 0,1) + (4 \cdot 0,05)) / 9 = 0,133333$
30	Малодівицька селищна рад	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,066667$
31	Михайло-Коцюбинська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,088889$
32	Олишівська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,055556$
33	Парафіївська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,066667$
34	Понорницька селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,044444$
35	Ріпкинська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (4 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,144444$
36	Седнівська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,05) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,022222$
37	Сосницька селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (4 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,122222$
38	Срібнянська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (2 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (8 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,211111$
39	Талалаївська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,044444$

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Обчислення індикатора А2
1	2	3
40	Холминська селищна рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,066667$
41	Вертіївська сільська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (4 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,05)) / 9 = 0,077778$
42	Височанська сільська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (6 \cdot 0,1) + (4 \cdot 0,05)) / 9 = 0,122222$
43	Іванівська сільська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (6 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (6 \cdot 0,1) + (4 \cdot 0,05)) / 9 = 0,2$
44	Киїнська сільська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,055556$
45	Киселівська сільська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (4 \cdot 0,1) + (6 \cdot 0,05)) / 9 = 0,133333$
46	Кіптівська сільська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,066667$
47	Комарівська сільська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (2 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,088889;$
48	Крутівська сільська рада	$A2 = ((0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,044444$
49	Макіївська сільська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,077778$
50	Мринська сільська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,055556$
51	Ново-басанська сільська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,077778$
52	Новобілоуська сільська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (4 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,088889$
53	Плисківська сільська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (6 \cdot 0,1) + (4 \cdot 0,05)) / 9 = 0,133333$
54	Сухополов'янська сільська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,033333$
55	Талалаївська сільська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (2 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,066667$
56	Тупичівська сільська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,2) + (1 \cdot 0,2) + (2 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (6 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,166667$
57	Яблунівська сільська рада	$A2 = ((1 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,2) + (0 \cdot 0,1) + (1 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05) + (0 \cdot 0,1) + (2 \cdot 0,05)) / 9 = 0,066667$

Розрахунок індикатора А3 «Впровадження та доступність базових е-послуг»

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Обчислення індикатора А3
1	2	3
1	Бахмацька міська рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,175$
2	Батуринська міська рада	$A3 = ((2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,475$
3	Бобровицька міська рада	$A3 = ((8 \cdot 0,3) + (6 \cdot 0,3) + (6 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 1,525$
4	Борзнянська міська рада	$A3 = ((2 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0,15$
5	Городнянська міська рада	$A3 = ((6 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (6 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 1,075$
6	Ічнянська міська рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,625$
7	Корюківська міська рада	$A3 = ((4 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,625$
8	Менська міська рада	$A3 = ((6 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0,6$
9	Остерська міська рада	$A3 = ((2 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0,6$
10	Ніжинська міська рада	$A3 = ((6 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (8 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 1,375$
11	Носівська міська рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,175$
12	Новгород-Сіверська міська рада	$A3 = ((2 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,775$
13	Прилуцька міська рада	$A3 = ((2 \cdot 0,3) + (8 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,925$
14	Семенівська міська рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,175$
15	Сновська міська рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,325$
16	Чернігівська міська рада	$A3 = ((10 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (8 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 1,675$
17	Березнянська селищна рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (8 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,775$
18	Варвинська селищна рада	$A3 = ((6 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,625$
19	Гончарівська селищна рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,475$

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Обчислення індикатора А3
1	2	3
20	Деснянська селищна рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0,3$
21	Добрянська селищна рада	$A3 = ((10 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 1,075$
22	Дмитрівська селищна рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0$
23	Козелецька селищна рада	$A3 = ((10 \cdot 0,3) + (6 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 1,375$
24	Коропська селищна рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0$
25	Куликівська селищна рада	$A3 = ((4 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,625$
26	Ладанська селищна рада	$A3 = ((2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0,6;$
27	Линовицька селищна рада	$A3 = ((2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,475$
28	Лосинівська селищна рада	$A3 = ((2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0,45$
29	Любецька селищна рада	$A3 = ((4 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,475$
30	Малодівицька селищна рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0,15$
31	Михайло-Коцюбинська селищна рада	$A3 = ((2 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,625$
32	Олишівська селищна рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0$
33	Парафіївська селищна рада	$A3 = ((2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0,6$
34	Понорницька селищна рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,325$
35	Ріпкинська селищна рада	$A3 = ((4 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0,9$
36	Седнівська селищна рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,175;$
37	Сосницька селищна рада	$A3 = ((4 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0,9$
38	Срібнянська селищна рада	$A3 = ((2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,475$
39	Талалаївська селищна рада	$A3 = ((2 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,625$

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Обчислення індикатора А3
1	2	3
40	Холминська селищна рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0,3$
41	Вертіївська сільська рада	$A3 = ((6 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 1,05$
42	Височанська сільська рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0$
43	Іванівська сільська рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0,15$
44	Киїнська сільська рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,325$
45	Киселівська сільська рада	$A3 = ((4 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,925$
46	Кіптівська сільська рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0,75$
47	Комарівська сільська рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,025$
48	Крутівська сільська рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0$
49	Макіївська сільська рада	$A3 = ((4 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,775$
50	Мринська сільська рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0,15$
51	Ново-басанська сільська рада	$A3 = ((2 \cdot 0,3) + (6 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,775$
52	Новобілоуська сільська рада	$A3 = ((4 \cdot 0,3) + (4 \cdot 0,3) + (6 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 1,05$
53	Плисківська сільська рада	$A3 = ((2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0,45$
54	Сухо-полов'янська сільська рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0$
55	Талалаївська сільська рада	$A3 = ((2 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0,3$
56	Тупичівська сільська рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1)) / 4 = 0,3$
57	Яблунівська сільська рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,025$

Розрахунок індикатора А4 «Розвиток інфраструктури»

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Обчислення індикатора А4
1	2	3
1	Бахмацька міська рада	$A3 = ((0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,175$
2	Батурицька міська рада	$A3 = ((2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (2 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,1)) / 4 = 0,475$
3	Бобровицька міська рада	$A4 = ((8 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,675$
4	Борзнянська міська рада	$A4 = ((0 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,075$
5	Городнянська міська рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,6$
6	Ічнянська міська рада	$A4 = ((5 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,45$
7	Корюківська міська рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,6$
8	Менська міська рада	$A4 = ((0 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,075$
9	Остерська міська рада	$A4 = ((9 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,75$
10	Ніжинська міська рада	$A4 = ((9 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,75$
11	Носівська міська рада	$A4 = ((10 \cdot 0,3) + (8 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,775$
12	Новгород-Сіверська міська рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,6$
13	Прилуцька міська рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,3)) / 4 = 2,275$
14	Семенівська міська рада	$A4 = ((8 \cdot 0,3) + (8 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,625$
15	Сновська міська рада	$A4 = ((4 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,375$
16	Чернігівська міська рада	$A4 = ((9 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,75$
17	Березнянська селищна рада	$A4 = ((8 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,675$
18	Варвинська селищна рада	$A4 = ((9 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,75$
19	Гончарівська селищна рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 0,85$
20	Деснянська селищна рада	$A4 = ((9 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1$

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Обчислення індикатора А4
1	2	3
21	Добрянська селищна рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (4 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,15$
22	Дмитрівська селищна рада	$A4 = ((8 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,675$
23	Козелецька селищна рада	$A4 = ((9 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,75$
24	Коропська селищна рада	$A4 = ((5 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,45$
25	Куликівська селищна рада	$A4 = ((8 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,675$
26	Ладанська селищна рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,6$
27	Линовицька селищна рада	$A4 = ((8 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,675$
28	Лосинівська селищна рада	$A4 = ((8 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 0,925$
29	Любецька селищна рада	$A4 = ((4 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 0,625$
30	Малодівицька селищна рада	$A4 = ((4 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3)) / 4 = 0,55$
31	Михайло-Коцюбинська селищна рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,6$
32	Олишівська селищна рада	$A4 = ((4 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 0,625$
33	Парафіївська селищна рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,6$
34	Понорницька селищна рада	$A4 = ((4 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 0,625$
35	Ріпкинська селищна рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,6$
36	Седнівська селищна рада	$A4 = ((0 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 0,325$
37	Сосницька селищна рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,6$
38	Срібнянська селищна рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,6$
39	Талалаївська селищна рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,6$
40	Холминська селищна рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,6$

Продовження табл. В.8.

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Обчислення індикатора А4
1	2	3
41	Вертіївська сільська рада	$A4 = ((4 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,375$
42	Височанська сільська рада	$A4 = ((4 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,3)) / 4 = 1,3$
43	Іванівська сільська рада	$A4 = ((9 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,75$
44	Киїнська сільська рада	$A4 = ((4 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 0,625$
45	Киселівська сільська рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 0,85$
46	Кіптівська сільська рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,6$
47	Комарівська сільська рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (0 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 0,6$
48	Крутівська сільська рада	$A4 = ((0 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,075$
49	Макіївська сільська рада	$A4 = ((9 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,75$
50	Мринська сільська рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (6 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 0,75$
51	Ново-басанська сільська рада	$A4 = ((8 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 0,925$
52	Новобілоуська сільська рада	$A4 = ((8 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,675$
53	Плисківська сільська рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (7 \cdot 0,1) + (10 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 1,525$
54	Сухополов'янська сільська рада	$A4 = ((8 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 0,925$
55	Талалаївська сільська рада	$A4 = ((0 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 0,325$
56	Тупичівська сільська рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 0,85$
57	Яблунівська сільська рада	$A4 = ((7 \cdot 0,3) + (10 \cdot 0,1) + (0 \cdot 0,3) + (1 \cdot 0,3)) / 4 = 0,85$

Розрахунок Індексу рівня цифрової трансформації ТГ Чернігівської області

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Обчислення Індексу
1	2	3
1	Бахмацька міська рада	$I = ((0,325 \cdot 0,1) + (0,044444 \cdot 0,4) + (0,175 \cdot 0,4) + (1,675 \cdot 0,1)) / 4 = 0,071944$
2	Батуринська міська рада	$I = ((0,2 \cdot 0,1) + (0,066667 \cdot 0,4) + (0,475 \cdot 0,4) + (1,675 \cdot 0,1)) / 4 = 0,101042$
3	Бобровицька міська рада	$I = ((0,325 \cdot 0,1) + (0,222222 \cdot 0,4) + (1,525 \cdot 0,4) + (1,675 \cdot 0,1)) / 4 = 0,224722$
4	Борзнянська міська рада	$I = ((0,2875 \cdot 0,1) + (0,055556 \cdot 0,4) + (0,15 \cdot 0,4) + (1,075 \cdot 0,1)) / 4 = 0,054718$
5	Городнянська міська рада	$I = ((0,325 \cdot 0,1) + (0,255556 \cdot 0,4) + (1,075 \cdot 0,4) + (1,6 \cdot 0,1)) / 4 = 0,181181$
6	Ічнянська міська рада	$I = ((0,325 \cdot 0,1) + (0,1 \cdot 0,4) + (0,625 \cdot 0,4) + (1,45 \cdot 0,1)) / 4 = 0,116875$
7	Корюківська міська рада	$I = ((0,325 \cdot 0,1) + (0,166667 \cdot 0,4) + (0,625 \cdot 0,4) + (1,6 \cdot 0,1)) / 4 = 0,116875$
8	Менська міська рада	$I = ((0,325 \cdot 0,1) + (0,266667 \cdot 0,4) + (0,6 \cdot 0,4) + (1,075 \cdot 0,1)) / 4 = 0,121667$
9	Остерська міська рада	$I = ((0,2 \cdot 0,1) + (0,077778 \cdot 0,4) + (0,6 \cdot 0,4) + (1,75 \cdot 0,1)) / 4 = 0,116528$
10	Ніжинська міська рада	$I = ((0,3375 \cdot 0,1) + (0,222222 \cdot 0,4) + (1,375 \cdot 0,4) + (1,75 \cdot 0,1)) / 4 = 0,21191$
11	Носівська міська рада	$I = ((0,2875 \cdot 0,1) + (0,077778 \cdot 0,4) + (0,175 \cdot 0,4) + (1,775 \cdot 0,1)) / 4 = 0,07684$
12	Новгород-Сіверська міська рада	$I = ((0,325 \cdot 0,1) + (0,144444 \cdot 0,4) + (0,775 \cdot 0,4) + (1,6 \cdot 0,1)) / 4 = 0,121667$
13	Прилуцька міська рада	$I = ((0,4125 \cdot 0,1) + (0,144444 \cdot 0,4) + (0,925 \cdot 0,4) + (2,275 \cdot 0,1)) / 4 = 0,174132$
14	Семенівська міська рада	$I = ((0,325 \cdot 0,1) + (0,066667 \cdot 0,4) + (0,175 \cdot 0,4) + (1,625 \cdot 0,1)) / 4 = 0,072917$
15	Сновська міська рада	$I = ((0,4125 \cdot 0,1) + (0,144444 \cdot 0,4) + (0,925 \cdot 0,4) + (2,275 \cdot 0,1)) / 4 = 0,174132$
16	Чернігівська міська рада	$I = ((0,3875 \cdot 0,1) + (0,266667 \cdot 0,4) + (1,675 \cdot 0,4) + (1,75 \cdot 0,1)) / 4 = 0,247604$
17	Березнянська селищна рада	$I = ((0,1625 \cdot 0,1) + (0,1 \cdot 0,4) + (0,775 \cdot 0,4) + (1,675 \cdot 0,1)) / 4 = 0,133438$
18	Варвинська селищна рада	$I = ((0,2875 \cdot 0,1) + (0,133333 \cdot 0,4) + (0,625 \cdot 0,4) + (1,75 \cdot 0,1)) / 4 = 0,126771$
19	Гончарівська селищна рада	$I = ((0,2875 \cdot 0,1) + (0,133333 \cdot 0,4) + (0,625 \cdot 0,4) + (1,75 \cdot 0,1)) / 4 = 0,126771$

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Обчислення Індексу
1	2	3
20	Деснянська селищна рада	
21	Добрянська селищна рада	$I = ((0,2 \cdot 0,1) + (0,122222 \cdot 0,4) + (1,075 \cdot 0,4) + (1,15 \cdot 0,1)) / 4=0,153472$
22	Дмитрівська селищна рада	$I = ((0,1625 \cdot 0,1) + (0,066667 \cdot 0,4) + (0 \cdot 0,4) + (1,675 \cdot 0,1)) / 4=0,052604$
23	Козелецька селищна рада	$I = ((0,325 \cdot 0,1) + (0,133333 \cdot 0,4) + (1,375 \cdot 0,4) + (1,75 \cdot 0,1)) / 4=0,202708$
24	Коропська селищна рада	$I = ((0,325 \cdot 0,1) + (0,222222 \cdot 0,4) + (0 \cdot 0,4) + (1,45 \cdot 0,1)) / 4=0,066597$
25	Куликівська селищна рада	$I = ((0,2875 \cdot 0,1) + (0,188889 \cdot 0,4) + (0,625 \cdot 0,4) + (1,675 \cdot 0,1)) / 4=0,130451$
26	Ладанська селищна рада	$I = ((0,2125 \cdot 0,1) + (0,133333 \cdot 0,4) + (0,6 \cdot 0,4) + (1,6 \cdot 0,1)) / 4=0,118646$
27	Линовицька селищна рада	$I = ((0,1625 \cdot 0,1) + (0,166667 \cdot 0,4) + (0,475 \cdot 0,4) + (1,675 \cdot 0,1)) / 4=0,110104$
28	Лосинівська селищна рада	$I = ((0,2 \cdot 0,1) + (0,111111 \cdot 0,4) + (0,45 \cdot 0,4) + (0,925 \cdot 0,1)) / 4=0,084236$
29	Любецька селищна рада	$I = ((0,2375 \cdot 0,1) + (0,133333 \cdot 0,4) + (0,475 \cdot 0,4) + (0,625 \cdot 0,1)) / 4=0,082396$
30	Малодівицька селищна рада	$I = ((0,1625 \cdot 0,1) + (0,066667 \cdot 0,4) + (0,15 \cdot 0,4) + (0,55 \cdot 0,1)) / 4=0,039479$
31	Михайло-Коцюбинська селищна рада	$I = ((0,325 \cdot 0,1) + (0,088889 \cdot 0,4) + (0,625 \cdot 0,4) + (1,6 \cdot 0,1)) / 4=0,119514$
32	Олишівська селищна рада	$I = ((0,125 \cdot 0,1) + (0,055556 \cdot 0,4) + (0 \cdot 0,4) + (0,625 \cdot 0,1)) / 4=0,024306$
33	Парафіївська селищна рада	$I = ((0,2 \cdot 0,1) + (0,066667 \cdot 0,4) + (0,6 \cdot 0,4) + (1,6 \cdot 0,1)) / 4=0,111667$
34	Понорницька селищна рада	$I = ((0,1625 \cdot 0,1) + (0,044444 \cdot 0,4) + (0,325 \cdot 0,4) + (0,625 \cdot 0,1)) / 4=0,056632$
35	Ріпкинська селищна рада	$I = ((0,2375 \cdot 0,1) + (0,144444 \cdot 0,4) + (0,9 \cdot 0,4) + (1,6 \cdot 0,1)) / 4=0,150382$
36	Седнівська селищна рада	$I = ((0,125 \cdot 0,1) + (0,022222 \cdot 0,4) + (0,175 \cdot 0,4) + (0,325 \cdot 0,1)) / 4=0,150382$
37	Сосницька селищна рада	$I = ((0,325 \cdot 0,1) + (0,122222 \cdot 0,4) + (0,9 \cdot 0,4) + (1,6 \cdot 0,1)) / 4=0,150347$
38	Срібнянська селищна рада	$I = ((0,2875 \cdot 0,1) + (0,211111 \cdot 0,4) + (0,475 \cdot 0,4) + (1,6 \cdot 0,1)) / 4=0,115799$
39	Талалаївська селищна рада	$I = ((0,2375 \cdot 0,1) + (0,044444 \cdot 0,4) + (0,625 \cdot 0,4) + (1,6 \cdot 0,1)) / 4=0,112882$
40	Холминська селищна рада	$I = ((0,125 \cdot 0,1) + (0,066667 \cdot 0,4) + (0,3 \cdot 0,4) + (1,6 \cdot 0,1)) / 4=0,079792$

№ п/п	Назва місцевої ради територіальної громади	Обчислення Індексу
1	2	3
41	Вертіївська сільська рада	$I = ((0,2 \cdot 0,1) + (0,077778 \cdot 0,4) + (1,05 \cdot 0,4) + (1,375 \cdot 0,1)) / 4 = 0,152153$
42	Височанська сільська рада	$I = ((0,1625 \cdot 0,1) + (0,122222 \cdot 0,4) + (0 \cdot 0,4) + (1,3 \cdot 0,1)) / 4 = 0,048785$
43	Іванівська сільська рада	$I = ((0,1625 \cdot 0,1) + (0,2 \cdot 0,4) + (0,15 \cdot 0,4) + (1,675 \cdot 0,1)) / 4 = 0,080928$
44	Киїнська сільська рада	$I = ((0,125 \cdot 0,1) + (0,055556 \cdot 0,4) + (0,325 \cdot 0,4) + (0,625 \cdot 0,1)) / 4 = 0,056806$
45	Киселівська сільська рада	$I = ((0,1625 \cdot 0,1) + (0,133333 \cdot 0,4) + (0,925 \cdot 0,4) + (0,85 \cdot 0,1)) / 4 = 0,131146$
46	Кіптівська сільська рада	$I = ((0,1625 \cdot 0,1) + (0,066667 \cdot 0,4) + (0,75 \cdot 0,4) + (1,6 \cdot 0,1)) / 4 = 0,125729$
47	Комарівська сільська рада	$I = ((0,1625 \cdot 0,1) + (0,088889 \cdot 0,4) + (0,025 \cdot 0,4) + (0,6 \cdot 0,1)) / 4 = 0,030451$
48	Крутівська сільська рада	$I = ((0,1625 \cdot 0,1) + (0,044444 \cdot 0,4) + (0 \cdot 0,4) + (1,075 \cdot 0,1)) / 4 = 0,035382$
49	Макіївська сільська рада	$I = ((0,1625 \cdot 0,1) + (0,077778 \cdot 0,4) + (0,775 \cdot 0,4) + (1,75 \cdot 0,1)) / 4 = 0,13309$
50	Мринська сільська рада	$I = ((0,125 \cdot 0,1) + (0,055556 \cdot 0,4) + (0,15 \cdot 0,4) + (0,75 \cdot 0,1)) / 4 = 0,042431$
51	Ново-басанська сільська рада	$I = ((0,1625 \cdot 0,1) + (0,077778 \cdot 0,4) + (0,775 \cdot 0,4) + (0,925 \cdot 0,1)) / 4 = 0,112465$
52	Новобілоуська сільська рада	$I = ((0,2 \cdot 0,1) + (0,088889 \cdot 0,4) + (1,05 \cdot 0,4) + (1,675 \cdot 0,1)) / 4 = 0,160764$
53	Плисківська сільська рада	$I = ((0,125 \cdot 0,1) + (0,133333 \cdot 0,4) + (0,45 \cdot 0,4) + (1,525 \cdot 0,1)) / 4 = 0,099583$
54	Сухополов'янська сільська рада	$I = ((0,325 \cdot 0,1) + (0,033333 \cdot 0,4) + (0 \cdot 0,4) + (0,925 \cdot 0,1)) / 4 = 0,034583$
55	Талалаївська сільська рада	$I = ((0,1625 \cdot 0,1) + (0,066667 \cdot 0,4) + (0,3 \cdot 0,4) + (0,325 \cdot 0,1)) / 4 = 0,048854$
56	Тупичівська сільська рада	$I = ((0,1625 \cdot 0,1) + (0,166667 \cdot 0,4) + (0,3 \cdot 0,4) + (0,85 \cdot 0,1)) / 4 = 0,071979$
57	Яблунівська сільська рада	$I = ((0,1625 \cdot 0,1) + (0,066667 \cdot 0,4) + (0,025 \cdot 0,4) + (0,85 \cdot 0,1)) / 4 = 0,034479$

Перелік сучасних державних е-послуг доступних в Україні (для громадян)

Галузь	Вид електронних послуг
єРобота	Грант для ветеранів та членів їхніх сімей Грант на власну справу Грант на переробне підприємство Грант на сад Грант на теплицю
Пенсії, пільги та допомога	Витяг з реєстру застрахованих осіб Довідка ОК-5 Довідка ОК-7 Довідка про доходи пенсіонера Допомога при народженні дитини єОселя Заява на субсидію Компенсація за працевлаштування ВПО Кредит на житло для ВПО Отримання статусу безробітного Перерахунок пенсії Пошкоджене майно Призначення пенсії Скасування статусу безробітного Скасування статусу ВПО
Сім'я	Допомога при народженні дитини єМалятко Заява на шлюб Консультація з усиновлення дитини Опіка, піклування над дитиною: реєстрація кандидатом Прийомні батьки, батьки-вихователі: реєстрація кандидатом Стати другим з батьків-вихователів чи прийомних батьків Усиновлення: зняття з обліку Усиновлення: продовження кандидатства Усиновлення: реєстрація кандидатом
Ліцензії та дозволи	Анулювання дозволу на виконання будівельних робіт Дозвіл на виконання будівельних робіт та подання змін до вже виданого дозволу Ліцензія з протипожежної діяльності Ліцензія на послуги з автоперевезень Сертифікат про прийняття об'єкта в експлуатацію
Безпека та правопорядок	Перевірка автоперевізника
Транспорт	Замовлення індивідуального номерного знака Ліцензія на послуги з автоперевезень Призначення належного користувача

1	2
Земля, будівництво, нерухомість	<p>Анулювання дозволу на виконання будівельних робіт Видача будівельного паспорта або внесення змін у виданий будівельний паспорт Витяг про земельну ділянку Витяг про нормативну грошову оцінку Відомості про власника землі Декларація про готовність до експлуатації за рішенням суду Декларація про готовність до експлуатації об'єктів СС1 або виправлення технічної помилки в зареєстрованій декларації Декларація про готовність до експлуатації самостійно збудованих об'єктів (СС1) на земельній ділянці відповідного цільового призначення Декларація про готовність об'єкта до експлуатації на підставі будівельного паспорта або подання змін до зареєстрованої декларації Державна реєстрація прав на нерухоме майно Дозвіл на виконання будівельних робіт та подання змін до вже виданого дозволу «Оселя Заява на надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки, внесення змін або скасування містобудівних умов та обмежень Інформація про осіб, що переглядали відомості про земельну ділянку Повідомлення про початок будівельних робіт на підставі будівельного паспорта або подання змін до зареєстрованого повідомлення Повідомлення про початок будівельних робіт СС1 або внесення змін у зареєстроване повідомлення Повідомлення про початок підготовчих робіт або внесення змін в зареєстроване повідомлення Пошкоджене майно</p>
Довідки та витяги	<p>Витяг про зміну імені Витяг про місце проживання Витяг про народження Витяг про несудимість Витяг про розірвання шлюбу Витяг про смерть Витяг про шлюб Повторна видача свідоцтва про зміну імені Повторна видача свідоцтва про народження Повторна видача свідоцтва про розірвання шлюбу Повторна видача свідоцтва про смерть Повторна видача свідоцтва про шлюб Скасування статусу ВПО</p>

1	2
Навколишнє середовище	Декларація про відходи Дозвіл на водокористування
Здоров'я	Дитячий COVID-сертифікат про вакцинацію Дитячий COVID-сертифікат про негативний ПЛР-тест Дитячий сертифікат про одужання від COVID-19 Дорослий COVID-сертифікат про вакцинацію Дорослий COVID-сертифікат про негативний ПЛР-тест Дорослий сертифікат про одужання від COVID-19 Перевірка медичних висновків
Документи та громадянство	Витяг про місце проживання Декларування місця проживання дитини Державна реєстрація прав на нерухоме майно «Малятко» Зміна місця проживання Зняття з місця проживання Повторна видача свідоцтва про народження

Перелік сучасних державних е-послуг доступних в Україні (бізнесу)

Галузь	Вид електронних послуг
Підприємництво	<p>Автоматична реєстрація ФОП Автоматичне закриття ФОП Внесення змін до потужності оператора ринку харчових продуктів Внесення змін про ФОП Грант від EU4Business для малого бізнесу Грант від EU4Business для мікробізнесу Грант для ветеранів та членів їхніх сімей Грант на власну справу Грант на переробне підприємство Грант на сад Грант на теплицю Декларація платника єдиного податку Декларування зміни цін на товари Дія.QR Довідка про доходи єДекларація Заява про набуття статусу резидента Дія.City Компенсація за працевлаштування ВПО Обмін лампочок Отримання мікрогранту від EU4Business Перехід юридичної особи на діяльність на підставі модельного статуту Підписання документів Приєднатися до єВідновлення як бізнес Припинення реєстрації потужності оператора ринку харчових продуктів Реєстрація потужностей оператора ринку Реєстрація ТОВ на підставі модельного статуту</p>
єРобота	<p>Грант для ветеранів та членів їхніх сімей Грант на власну справу Грант на переробне підприємство Грант на сад Грант на теплицю</p>
Транспорт	<p>Замовлення дозволів на міжнародні перевезення вантажів Перевірка автоперевізника</p>
Витяги та довідки	<p>Витяг з ЄДР Витяг про земельну ділянку Витяг про нормативну грошову оцінку Інформація з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно</p>
Ліцензії та дозволи	<p>Анулювання дозволу на виконання будівельних робіт Дозвіл на виконання будівельних робіт та подання змін до вже виданого дозволу Дозвіл на водокористування єДекларація Замовлення дозволів на міжнародні перевезення вантажів Ліцензія з протипожежної діяльності Ліцензія на виробництво ліків</p>

1	2
	Ліцензія на імпорт ліків Ліцензія на послуги з автоперевезень Ліцензія на продаж лікарських засобів Сертифікат про прийняття об'єкта в експлуатацію
Медицина та фармацевтика	Ліцензія на виробництво ліків Ліцензія на імпорт ліків Ліцензія на продаж лікарських засобів
Земля, будівництво, нерухомість	Анулювання дозволу на виконання будівельних робіт Видача будівельного паспорта або внесення змін у виданий будівельний паспорт Витяг про земельну ділянку Витяг про нормативну грошову оцінку Відомості про власника землі Декларація про готовність до експлуатації за рішенням суду Декларація про готовність до експлуатації об'єктів СС1 або виправлення технічної помилки в зареєстрованій декларації Декларація про готовність до експлуатації самостійно збудованих об'єктів (СС1) на земельній ділянці відповідного цільового призначення Декларація про готовність об'єкта до експлуатації на підставі будівельного паспорта або подання змін до зареєстрованої декларації Державна реєстрація прав на нерухоме майно Дозвіл на виконання будівельних робіт та подання змін до вже виданого дозволу Заява на надання містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки, внесення змін або скасування містобудівних умов та обмежень Інформація про осіб, що переглядали відомості про земельну ділянку Повідомлення про початок будівельних робіт на підставі будівельного паспорта або подання змін до зареєстрованого повідомлення Повідомлення про початок будівельних робіт СС1 або внесення змін у зареєстроване повідомлення Повідомлення про початок підготовчих робіт або внесення змін в зареєстроване повідомлення Приєднатися до «Відновлення як бізнес» Сертифікат про прийняття об'єкта в експлуатацію Скасування повідомлення про початок підготовчих або будівельних робіт
Створення бізнесу	Автоматична реєстрація ФОП Автоматичне закриття ФОП Внесення змін до потужності оператора ринку харчових продуктів Внесення змін про ФОП Грант від EU4Business для малого бізнесу Грант від EU4Business для мікробізнесу Грант для ветеранів та членів їхніх сімей Грант на власну справу Грант на переробне підприємство Грант на сад Грант на теплицю

1	2
	Декларування зміни цін на товари Дія.QR єДекларація Заява про набуття статусу резидента Дія.City Перехід юридичної особи на діяльність на підставі модельного статуту Підписання документів Припинення реєстрації потужності оператора ринку харчових продуктів Протипожежна декларація
Дія.City	Заява про набуття статусу резидента Дія.City

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

*Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації**монографії:*

1. Шабардіна Ю. В., **Коваленко С. В.** Сучасний стан і тенденції цифрової трансформації України. *Особливості діяльності місцевих органів публічного управління в умовах переформатування владних повноважень* : колективна монографія / за заг. ред. М. П. Бутка. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2020. С. 288–297. (0,46 д.а.). *Особистий внесок здобувача: досліджено проблематику інформаційної безпеки України. Виокремлено основні завдання органів публічного управління в інформаційній сфері, де формуються стратегічні та поточні завдання внутрішньої й зовнішньої політики держави* (0,23 д.а.).

статті у наукових фахових виданнях України:

2. Коваленко, С. В. (2022). Розвиток територій на засадах цифровізації / Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування, (5). DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-5-02-04> (0,56 д.а.). (представлено в таких наукометричних базах даних: Vernadsky National Library, Google Scholar, Index Copernicus, Crossref, Open Ukrainian Citation Index, фахове видання).

3. Коваленко С. В. (2023) Механізми застосування цифрових технологій задля реалізації повноважень органами публічного управління в умовах воєнного стану / Публічне управління і адміністрування в Україні № 35/2023. DOI: <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2023.35.6> (0,42 д.а.). (представлено в таких наукометричних базах даних: Index Copernicus International (Республіка Польща), фахове видання).

4. Коваленко С.В. (2023). Складники інформаційної політики органів публічної влади в еру цифровізації та в умовах війни / Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування, Том 34 (73) № 3. DOI:

<https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.3/08> (0,64 д.а.). (представлено в таких наукометричних базах даних: Index Copernicus International (Республіка Польща), фахове видання).

5. Михайловська О.В., Католик М.А., **Коваленко С.В.** (2023). Проблеми комунікаційних зв'язків у системі публічного управління: стан та перспективи / Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування, № 2/2023. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2023.2.6> (0,43 д.а.). Особистий внесок здобувача: проаналізовано комунікаційні зв'язки у сфері публічного управління в Україні та здійснено пошук шляхів підвищення їх ефективності задля ефективного здійснення владних повноважень у період дії воєнного стану (0,15 д.а.). (представлено в таких наукометричних базах даних: Index Copernicus International (Республіка Польща), фахове видання).

6. Шабардіна Ю.В., **Коваленко С.В.** (2023) Оцінка рівня цифрової трансформації територіальних громад Чернігівської області / Аспекти публічного управління, № 11(3). - 2023. DOI: <https://doi.org/10.15421/152342> (0,7 д.а.). Особистий внесок здобувача: досліджено вплив цифрових технологій на розвиток регіону та встановлено залежність між рівнем цифровізації територіальних громад і ефективністю роботи їх владних інституцій. (0,35 д.а.). (представлено в таких наукометричних базах даних: Index Copernicus (Impact Factor ICV 2022 = 80.96); National Library of Ukraine Vernadsky; DOAJ; ERIH PLUS; Google Scholar; WorldCAT; Crossref, фахове видання).

статті у закордонних виданнях:

7. Shabardina Y., **Kovalenko S.** Innovations and problems of the modern stage of digital transformations of the educational space of Ukraine. *Project approach in the didactic process of universities - international dimension* : in 4 parts. Part 2. Lodz : PIKTOR Szlaski i Sobczak Spółka Jawna, 2020. P. 173–180. (0,45 д.а.). Особистий внесок здобувача: розглянуто вплив цифрової трансформації на освітню галузь в умовах докорінних змін технологічного укладу. Визначено суть цифрових компетентностей. З'ясовано неминучість переходу більшості процесів в онлайн

площину. Запропоновані практичні рекомендації щодо формування цифрових навичок та підвищення цифрової грамотності громадян. (0,23 д.а.).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Шабардіна Ю. В., **Коваленко С. В.** Забезпечення інформаційної безпеки як основи національної безпеки України в сучасних умовах. *Публічне адміністрування: наукові дослідження та розвиток*. 2019. № 1 (7). С. 51–65. (0,58 д.а.). *Особистий внесок здобувача: обґрунтовано інституціональне забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Досліджено ступінь відкритості органів влади та доступності громадян до суспільно важливої інформації.* (0,29 д.а.).

9. Коваленко С. В. Аналіз стратегії цифрової трансформації соціальної сфери. *Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком* : матеріали XIV наук.-практ. конф. за міжнар. участю / за заг. ред. О. Б. Кіреєвої. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2020. С. 320–324. (0,2 д.а.).

10. Коваленко С. В. Новації у процесі становлення інформаційного суспільства. *Юність науки – 2020: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства*: зб. тез доп. X Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 23-24 квітня 2020 р. / Національний університет «Чернігівська політехніка». Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2020. С. 301–303. (0,15 д.а.).

11. Коваленко С. В. Електронні сервіси як інструмент підвищення спроможності громад в умовах децентралізації. *Юність науки – 2021: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 25-26 березня 2021 р. : у 2-х ч. Ч. 1. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. С. 434. (0,12 д.а.).

12. Коваленко С.В. Філософія децентралізації: конкретне і абстрактне. *Юність науки – 2021: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м.

Чернігів, 25-26 березня 2021 р. : у 2-х ч. Ч. 2. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. С. 560. (0,15 д.а.).

13. Коваленко С. В. Доступ до Інтернету як базова послуга, що дозволяє використовувати інші цифрові можливості. *Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф., м. Хмельницький, 11 лютого 2022 р. Хмельницький, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2022. С.191. (0,14 д.а.).

14. Коваленко С. В. Використання цифрових технологій геопросторових даних у процесі розпорядження ресурсами територіальних громад. *Юність науки – 2022: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 15-16 травня 2022 р. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С. 656. (0,16 д.а.).

15. Коваленко С. В. Децентралізація влади як цивілізаційний інструмент розбудови громадянського суспільства. *Юність науки – 2022: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : зб. тез Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 15-16 травня 2022 р. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С. 378–399. (0,1 д.а.).

16. Коваленко С. В. Дієвість цифрової інфраструктури *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку* : матеріали ХХІІІ Міжнар. наук.-практ. конф. / за ред. І. В. Жукової, Є. О. Романенка. Дікірх : ГО «ВАДНД», 2022. С. 335. (0,17 д.а.).

17. Коваленко С. В. Цифровізація як засіб забезпечення освітнього процесу в Україні в умовах воєнного стану. *Сучасні шляхи вирішення новітніх проблем науки* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Куновіце, Чеська Республіка 27-28 листопада 2022 р. Куновіце : Академія ГУСПОЛ, 2022. С. 157. (0,12 д.а.).

18. Kovalenko S. Assessment of digital transformation in the territorial community of Chernihiv by survey means. *Sustainable Development in Wartime Ukraine and the World* : multidisciplinary conference for young researchers, November 25, 2022. Prague : Czech Republic, 2022. P. 36–37. (0,07 д.а.).

19.Коваленко С.В. Месенджер як альтернативна форма офіційного інформування та оповіщення в громаді. *Сучасна парадигма публічного управління* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 10-12 листопада 2022р. / за наук. ред. к.е.н., доцента Стасишина А.В. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2022. С. 958. (0,08 д.а.).

20. Коваленко С. В. Електронний квиток як один із елементів у процесі розбудови цифрової інфраструктури територіальної громади. *Стратегічні напрями зовнішньої політики Європейського Союзу* : матеріали IV всеукр. наук. конф., м. Харків, 28 жовтня 2022 р. / за ред. Д. В. Миколенка, В. П. Солових. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2022. С. 131. (0,1 д.а.).

21. Коваленко С. В. Е-архів як одна із переваг цифрових перетворень у сфері публічного адміністрування. *Юність науки – 2023: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. студ., аспір. і молод. вчених, м. Чернігів, 26-27 квітня 2023 р. / Національний університет «Чернігівська політехніка». Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2023 С. 233–235. (0,18 д.а.).